

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ

ΑΣΤΡΑΠΟΓΙΑΝΝΟΣ

ΥΠΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ.

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΥΠΟ ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ.

ΑΘΗΝΑΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΙΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

(Παρά τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς ἀριθ. 4).

—
1867.

ΤΟΙΣ

ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

»Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποῦ ἐδιάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ
Τώρα ποῦ ἀνθίζουν τὰ κλαριά, ποῦ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι.»

Εἰδὼν ποτε μητέρα οἰκτρῶς ὀδυρομένην ἐπὶ τοῦ τάφου
τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς τέκνου, καὶ σιωπηλῶς καὶ μετὰ
σεβασμοῦ ὑπὸ ἀνεκφράστου βαρυθυμίας κατεχόμενος ἐτόλ-
μησα νὰ προσέλθω ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι ἤθελον δυνηθῇ μικράν
τινα νὰ προσενέγκω ἀνακούφισιν εἰς τὸ ἀφόρητον ἄλγος
τῆς πενθούσης διὰ τῶν τετριμμένων ἐκείνων παραινέσεων,
δι' ὧν συνήθως πειρώμεθα νὰ καταστείλωμεν τὰς ἀκαθέ-
κτους ἐκρήξεις ἀπηλπισμένης τινὸς καρδίας.

Οὔτε κυπάρισσοι οὔτε ἰτέαι οὔτε πολύτιμα ἄνθη οὔτε
σιδηραῖ κιγκλίδες οὔτε μάρμαρα περιεκόσμουσαν ἢ ἐπεσκία-
ζον τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο κατοικητήριον. Εἷς μόνος ἀνεξέρ-

γαστος λίθος ἐσημείου τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐκάπνεζεν ὁ νεκρολίθανος, καιόμενος ἐντὸς τοῦ κοιλάματος εὐτελοῦς κεράμου. — Τὸ χῶμα προσφάτως ἀνασκαφὲν ἐφαίνετο ἐξωγκωμένον καὶ κύκλῳ ὀλίγη χλόη ἐχάραττε τὰ στενώτατα ὅρια, ἐν οἷς πάντα περικλείονται τὰ ἀνθρώπινα. — Ἐνθεν κάκειθεν ἄλλα διεσπαρμένα μνήματα καὶ ἐν τινι γωνίᾳ προσηλωμένον ἐπὶ γηραιᾶς ἐλαίας τὸ σήμαντρον τοῦ κοιμητηρίου, πολλαχῶς ἐκ τῆς σκωρίας πεποικιλμένον καὶ μὴ κινούμενον παρὰ διὰ μακροῦ σχοινίου ἔρποντος σπειροειδῶς περὶ τὸν ἀπηρχαιωμένον κορμόν.

Μετὰ θρησκευτικοῦ φόβου προσεγγίσας καὶ ἰδὼν τὴν γυναῖκα γονυπετῇ, φέρουσαν ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἀτάκτως λελυμένην τὴν κόμην, δρύπτουσαν διὰ τῶν ὀνύχων τὰς παρειάς καὶ ἀδιαλείπτως ποτὲ μὲν καταφιλοῦσαν τὴν γῆν, ποτὲ δὲ κλίνουσαν τὸ ὠτίον ἐπὶ τοῦ μνήματος καὶ ὥσανεὶ ἀχροαζομένην τῆς φωνῆς τοῦ τεθνεώτος, ἡσθάνθη ἐμαυτὸν συντετριμμένον, καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ ἀφάτου συγκινήσεως ἔμεινα ἄσκεπής καὶ ὀρθιος ἀπέναντι τοῦ μητρικοῦ πάθους μὴ τολμῶν νὰ διαταράξω τὸν μυστηριώδη διάλογον, δι' οὗ προφανῶς ἐτίθετο εἰς συγκοινωνίαν ἡ ζῶσα πρὸς τὸν ἐν τῷ ᾄδῃ πεφιλημένον αὐτῆς υἱόν.

Ἦκουσα τότε πρῶτον, μετὰ βαθυτάτης κατανύξεως, τὰ κάλλιστα τῶν ἡμετέρων μοιρολογίων καὶ ἔμεινα μέχρι τέλους ἀπορρόφων τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς νεκρικῆς ἐκείνης ποιήσεως, ἴσως προαισθανόμενος ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ποτὲ ὥρα, καθ' ἣν θρηνησῶν κ' ἐγὼ ἤθελον δυνηθῇ ν' ἀποτίσω τὴν ὀφειλὴν μου πρὸς ἐκείνους, οἵτινες, ἀφοῦ τὰ ἱερὰ αὐτῶν λείψανα διέσπειραν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς γονιμοποίησιν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν ἐδάφους, κεῖνται ἀμνημόνευτοι, ἀμοιρολόγητοι.

Οὐδ' ἔπαυον αἱ ὀλολυγαὶ τῆς τρισαθλίας μητρός! Ἡ θύελλα τοῦ κοπετοῦ προέβαινεν ἀεννάως, οἱ δὲ στεναγμοὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ ὀδυρμῶν καὶ ῥαγδαίων δακρύων τηλικαύτην εἶχον λάβει ἐπίτασιν, ὥστε δὲν ἐδυνάμην πλέον οὔτε τοῦ μέτρου τὴν ἀρμονίαν οὔτε τῶν ἰδεῶν τὴν συνάφειαν νὰ παρακολουθήσω. Καὶ ὅμως ἀνωτέρα τις καὶ ἀκατάμαχτος δύναμις μ' ἐκράτει ἀκίνητον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπου διεδραματίζετο τὸ ἐλεεινὸν θέαμα. Ὁ διάλογος ἀνεξάντλητος. Νέαι ἐρωτήσεις προεκάλουν νέας ἀπαντήσεις, ἀφ' ἐνός ἡ ζωὴ ἐκθέτουσα τὰ τοῦ κόσμου, ἀφ' ἐτέρου ὁ θάνατος ἀφηγούμενος τὰ τοῦ ᾄδου, φοβερά καὶ σπαραξικάρδιος συνέντευξις ἐμπνέουσα ἀπερίγραφτον τρόπον ἀλλὰ

συνάμα επιχέουσα ἀπροσδοκίτους παραμυθίας διὰ τοῦ ὕψους καὶ τῆς καλλονῆς τῶν αἰσθημάτων ἅτινα ἐγείρονται ἐκ τῆς πενθίμου ἐκείνης παραστάσεως.

Μεταξὺ τῶν ἄδομένων ἤκουσα ὡς παρὰ τοῦ νεκροῦ ἀπαγγελλόμενον καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν προλεγομένων μου δίστιχον. Καὶ ἀφ' οὗ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔμεινε τεθαμμένον ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἕκαστον δὲ αὐτοῦ στοιχεῖον, ἐκάστη συλλαβὴ ὑπῆρξαν τὰ ψιχία, ἐξ ὧν πολλάκις ἐτράφησαν τὰ ποιητικά μου ὀνειροπολήματα, ἔρχεται πάλιν ἀκέραιον ἐν πάσῃ τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ καλλονῇ, τοιοῦτο οἶον ἐξῆλθε τῶν χειλέων τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ, περιβεβλημένον τὴν ἀμίμητον ἀρμονίαν καὶ ὥσπερ ἀναδεδυκὸς ἐκ τοῦ πελάγους τῶν αἰσθημάτων, ἐν οἷς εὗρέθη βεβυθισμένη ἡ μεγαλουργὸς ψυχὴ τοῦ ἀγωνιῶντος ποιητοῦ, ἔρχεται, λέγω, πάλιν νὰ μὲ συνοδεύσῃ κατὰ τὸν νέον διάπλουν ὃν ἐπεχείρησα.

Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποῦ ἐδιάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ

Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά, ποῦ βγάρ' ἡ γῆ χορτάρι !

Τὸ εὖοσμον, τὸ ἀειθαλὲς τοῦτο ἄνθος ὁμολογουμένως ἐβλάστησεν ἐκ τῶν σπλάγχων τοῦ Ἀθανασίου Διάκου,

οὐχὶ διότι βεβαιοῦται παρὰ τῶν ἱστορικῶν, (α) οὔτε διότι ἡ κοινὴ συνείδησις ἐπεκύρωσε τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ διότι πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα μεμνημένους ἐν ταῖς ὀλίγαις ἐκείναις λέξεσι διασώζεται φωτογραφημένος ὁ ἥρωας, ὁ θεοσεβὴς ἀθλητὴς, τὸ πρότυπον τοῦ ἠθικοῦ καὶ φυσικοῦ κάλλους, ὁ ἀληθὴς καὶ γνήσιος γόνος τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀρματωλισμοῦ, ὁ σεμνὸς μαχητὴς, ὁ ἀπόστολος ὁ ἀποδεχόμενος ἐν πλήρει πνεύματος ἡρεμία τὰς βασάνους τοῦ μαρτυρίου, ἀλλὰ καὶ ὁμολογῶν πᾶσαν τὴν πικρίαν ἣν παρήγαγεν ἐν αὐτῷ ἡ συναίσθησις τοῦ θανάτου ἐν στιγμῇ, καθ' ἣν μετὰ τῆς ἀνθοστεφοῦς ἀνοιξέως ἤρχοντο ἀναφυόμενοι καὶ οἱ πρῶτοι βλαστοὶ τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Ἡ διάγνωσις αὕτη εἶναι ἀκράδαντος, ἴσταται δὲ ὑπεράνω τῆς μαρτυρίας τῶν χρονογράφων καὶ τοῦ κύρους τῆς κοινῆς γνώμης. Ἀλλως πρὸς τὰ ὅμματα ἐμοῦ, οἱ δύο ἐκεῖνοι στίχοι τεταγμένοι παραλλήλως περιέχουσι τοσαύτην εὐωδίαν καὶ διεγείρουσιν ἐντυπώσεις τοσοῦτον θελητικὰς ὥστε ὁσάκις στρέφω ἐπ' αὐτοὺς τὸ βλέμμα, δια-

(α) Ὁρα Σπυρ. Τρικούπη, ἱστορίαν τῆς Ἑλλ. Ἐπανάστασεως. — Τόμος Α'. σελὶς 265.

κρίνω νοερῶς ἰχνογραφημένην τὴν λάρνακα ἐνθα καθεύδει ἡ καρδιά τοῦ τροπαιοφόρου Μεγαλομάρτυρος.

Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ βραχυτάτου ἀλλ' ἀπεράντου ἐκείνου θρήνου. Εἶναι βαρύτιμον κληροδότημα μεταβιβασθὲν παρὰ τοῦ Διάκου εἰς τοὺς ποιητὰς τῆς νέας Ἑλλάδος, εἶναι κελάδημα ἱκανὸν νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἀνδροτέρους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς τραχυτέρας καρδίας. Κατέστη δὲ τοσοῦτον δημοτικὸν ὥστε σπανίως παραλείπεται ὁσάκις στενώτατός τις ἐκ τῶν οἰκείων λαλῇ ἀντὶ τοῦ τεθνεῶτος καὶ μέμφεται τὴν μοῖραν ἥτις ἠθέλησε νὰ τὸν ἀφαρπάσῃ ἐνῶ μόλις σφριγῶν καὶ νέος ἔθετε τὸν πόδα ἐντὸς τῶν ἀνθρώπων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Ἄλλ' ὥς ἀναντίρρητον ὅτι ποιητῆς αὐτοσχέδιος τῆς μυροβλήτου στροφῆς ὑπῆρξεν ὁ Διάκος, οὕτω καὶ ἀληθές ὅτι ἀφότου εὐτύχησα ν' ἀκούσω τὸ νεκρώσιμον ᾄσμα, ἐγεννήθη ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἡ ἰδέα τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος, οὐδ' ἔπαυσα διαλογιζόμενος τίνι τρόπῳ νὰ ἐξυμνήσω ἐπαξίως τὸν γίγαντα τῆς Δωρίδος καὶ πῶς νὰ τελέσω μνημόσυνον ὑπὲρ ψυχῆς πληρούσης ἀπ' ἄχρου εἰς ἄχρον τῆς φαντασίας μου τὸ στερέωμα.

Ἡ ἰδέα αὕτη μ' ἐθασάνιζεν ἀσχολούμενον περὶ τὸν κάρταρισμὸν τοῦ ἡμετέρου ἐθνικοῦ μαρτυρολογίου. Σήμερον δὲ ὅτε παρίσταμαι ἵνα καταθέσω ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις ἔπιδε τὸ αἶμα τοῦ ἀειμνήστου θύματος, τὸ εὐτελὲς θυμίαμά μου, σήμερον τρέμω μὴ ἀναδειχθῶ ἀνάξιος καὶ μὴ ὑπὸ τὸ μέγεθος τηλικούτου ἐπιχειρήματος ἀποκαλυφθῇ πᾶσα ἡ μικρότης καὶ ἡ ἀδυναμία μου.

Γένοιτό μοι ἀρωγὸς καὶ προστάτης ὁ μεγάλθυμος ἥρωας, ὁ ἐν μέσῳ τῶν καταιγίδων τοῦ χειμῶνος εὐαρεστηθεὶς νὰ συμβιώσῃ μετ' ἐμοῦ, ὁ ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους ἐπισκιάσας τὸν ὕπνον μου, ὁ παρακολουθήσας τὰ διαβήματά μου ἐν ξηρᾷ καὶ θαλάσῃ, ὁ μετὰ στοργῆς ἀκροασάμενος τῶν μυστικῶν μου θλίψεων ἐπὶ τοῦ ἐρήμου σκοτπέλου ἐνθα προσωρμίσθην.

Γένοιτό μοι ἀρωγὸς καὶ προστάτης !

Μ α δ ο υ ρ ῆ.

Περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐγεννήθη ἐν Μουσουνίτζα τῆς Παρνασσίδος ὁ Ἀθανάσιος Γραμματικὸς, προπάτωρ τοῦ ἡμετέρου ἥρωος. — Νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν ἠσπάσθη τὸ στάδιον τῶν ὅπλων καὶ μεθ' ἑνὸς ἀδελφοῦ κ' ἑνὸς πρωτεξαδέλφου κατετάχθη εἰς τὴν ἀρματωλικὴν συμμορίαν τοῦ ἐξ ἀγίας Εὐθυμίας διαβοήτου Κωσταντάρ. — Περὶ τοῦ ἐν γενναίοις τούτου γενναίου κρίνω περιττὴν πᾶσαν μνειάν, οὐ μόνον διότι φοβοῦμαι μὴ δικαίως μ' ἐπικρίνη τις ὡς περιττολόγον, ἀλλὰ διότι καὶ ἀκριβῆ βιογραφίαν αὐτοῦ ἐξέδωκε πρό τινος χρόνου ὁ ἀξιότιμος φίλος μου Κωνσταντῖνος Σάθας (α), πρὸς ὃν ἀπευθύνω δημοσίᾳ χάριτας δι' ἧς μετὰ παραδειγματικῆς προθυμίας μοι ἔδωκε πολυτίμους ἱστορικὰς εἰδήσεις, παραλαβὼν με συμμέτοχον τοῦ θησαυροῦ ὃν ἀπεταμίευσεν οὔτε θυσιῶν φειδόμενος οὔτε μόχθων, ἀλλὰ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενος, ὅπως διασώσῃ ἐκ τοῦ ὀλέθρου τὰ ἄθλα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐπὶ τέσσαρας ὅλους αἰῶνας ἀγωνισαμένων.

(α) Ὅρα Χρυσῆ ἀλλίδα — Τομ. Γ', — Φυλλάδιον ΞΑ', — ΞΒ'.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωσταντάρᾳ συνεχρότησεν ὁ Γραμματικὸς ἴδιον σῶμα δι' οὗ ἔβλαπτε συνεχῶς τοὺς ἐν Παρνασσίδι καὶ Δωρίδι Ὀθωμανούς. Ἀλλὰ πεσόντος τοῦ αὐταδέλφου ἐν τινι συμπλοκῇ καὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐταίρων διασκορπισθέντων, τὸ μὲν σῶμα ταχέως διελύθη, ὁ δὲ Ἀθανάσιος τυχὼν ἀμνηστείας ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε καταλιπὼν τρεῖς υἱοὺς τὸν Μῆτρον, τὸν Κωστούλαν, τὸν Νίκον, καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Στάμω.

Ὁ Μῆτρος καὶ ὁ Κωστούλας συνεστράτευσαν καὶ συνηγωνίσθησαν μετὰ τοῦ ἐκ Βουνιχώρας Βλαχοθανάση, ὕστερον δὲ συνετάχθησαν τῷ Ἀνδρούτζῳ παραλαβόντι τὴν ἀρχηγίαν, καὶ παρηκολούθησαν πιστῶς εἰς τὴν τρικυμιώδη πνοὴν τῆς λαίλαπος ἐκείνης. — Καὶ ὁ μὲν Κωστούλας ἀξίως λόγου μαχόμενος ἔπεσε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1796 ἀείμνηστον διὰ τῆς Πελοποννήσου κάθοδον τοῦ Ἀνδρούτζου. Ὁ δὲ Μῆτρος συμμαχήσας μετὰ τοῦ Λουκά Καλλιακούδα ἐφονεύθη καὶ οὗτος ἐν τῇ κατὰ τὸ 1802 μάχῃ τῆς Καβρολίμνης. — Ὁ μόνος ἐπιζήσας ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Νίκος ἀφιερωθείς παιδιόθεν εἰς τὸν ποιμαντικὸν βίον, ἔζησεν ἐν Μουσουνίτζᾳ, τελευτήσας δὲ ἐν

ἔτει 1809 κατέλιπε δύο υἱούς, τὸν Μητρον ἐπονομαζόμενον Μασσαβέταν, ὡς υἱοθετηθέντα παρὰ τοῦ Ἰωάννου Μασσαβέτα ἀτέκνου συζύγου τῆς ἐκ πατρὸς θείας αὐτοῦ Στάμως, καὶ τὸν Ἀθανάσιον. —

Οὗτος ἐγεννήθη κατὰ τινὰς μὲν περὶ τὰ 1792 (α) κατὰ δὲ τὸν γηραιὸν φίλον μου Ἰωάννην Φιλήμονα, ὅστις μόνος ἐκ τῶν ἡμετέρων ἱστοριογράφων ἐκόσμησε τὸ πολύτιμον Δοκίμιόν του διὰ βιογραφικῶν λεπτομερειῶν ἱκανῶν νὰ δώσωσιν ἀκριβῆ τινα τοῦ Διάκου εἰκόνα, περὶ τὰ 1786. — Ἡ διαφωνία αὕτη εὐκόλως ἐξηγεῖται ἐάν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν ἐν ᾗ διετέλει τότε χώρα διοικουμένη ὑπὸ ἀλλοφύλων οὐδόλως ἐνδιαφερομένων περὶ τακτικῆς καὶ ἐπισήμου πιστοποιήσεως τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων.

Ὁ Ἀθανάσιος μόλις ἔφηβος εἰσῆχθη παρὰ τοῦ πατρὸς ὡς δόκιμος εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἐρινεὸν, (Ἀρτοτίαν), μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ὅπου μετ' ὀλίγον καὶ ἐχειροτονήθη Διάκονος.

(α) Τὴν χρονίαν ταύτην ἐξάγω ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ Κυρίου Σάθα, τὴν δὲ δευτέραν ἐκ τοῦ Ἱστορικοῦ Δοκιμίου τοῦ Κυρίου Φιλήμονος (Τομ. 3. Σελ. 197) ὅπου μνημονεύεται ἡ ἡλικία τοῦ Διάκου.

Ἡ πρώτη αὕτη δοκιμασία βεβαίως συνέτεινε πρὸς διάπλασιν τῆς ψυχῆς τοῦ νεοφύτου καὶ εἰς ταύτην ὀφείλεις ν' ἀποδώσῃ τὴν κοσμιότητα τοῦ βίου, τὴν παραδειγματικὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπέραντον καὶ ἀνεξάντλητον αὐτοῦ πίστιν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἱερατικός χαρακτήρ συνδυασθεὶς ὕστερον μετὰ τοῦ πολεμικοῦ πνεύματος κατέστησεν αὐτὸν πρότυπον θεοσεβείας καὶ γενναιότητος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἀσφαλεστέρα σάνις, ἣν ἐνηγκαλίσθη καὶ δι' ἧς θαυμασίως ἐσώθη ὅτε διέπλευσε τὸν στενώτατον καὶ πολυκύμαντον πορθμὸν μεταβαίνων ἀπὸ τοῦ πελάγους τῆς ζωῆς εἰς τὸν ἀχανῆ τῆς αἰωνιότητος ὠκεανόν. Διὸ καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ποιήματός μου προσεπάθησα παντὶ σθένει νὰ διατηρήσω σῶαν τὴν διπλὴν ιδιότητα καὶ νὰ μὴ διαζεύξω ποτὲ τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν ψυχὴν τοῦ Διάκου, τὴν τοῦ μοναχοῦ καὶ τὴν τοῦ στρατιώτου.

Καίτοι περιφρουρουμένου ἐντὸς θείας ἀκροπόλεως περιλάλητος ἐγένετο ἡ σπανία τοῦ νέου καλλονὴ καὶ Φερχάτβεῆς τις ἐκ τῶν ἀγάδων τῆς Δωρίδος βαθύπλουτος καὶ λάγνος ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ἄνθος ὅπερ ἔθαλλεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ἐκκλησίας. — Ἐγκαί-

πως πληροφορηθείς ὁ Ἀθανάσιος, τῇ προτροπῇ τοῦ Ἡγουμένου λάθρα ἀνεχώρησε (α) καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Δωρίδος ἐνδαιτωμένην συμμορίαν τοῦ Δήμου Σκαλτζᾶ καὶ τοῦ Γούλα. Ἐκεῖθεν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν αἰσχρὸν Ὀθωμανὸν ἀπειλητικὴν ἐπιστολὴν ἐν ᾗ περιέκλεισε καὶ τὸ ξυρισθὲν γένειον ὡς σύμβολον τοῦ πολέμου ὃν ἐκήρυττεν ἔκτοτε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος. — Ἀπεχδυθεὶς δὲ τὸ ῥάσον, περιεβλήθη τὸν περιφανῆ τῶν ἄρματωλῶν χιτῶνα, ἔζωσεν ἐπὶ τὸν μηρὸν τὴν ῥομφαίαν καὶ οὕτω μετεσχηματισμένος ἔλαμψε κεραυνόβολος ὡς ἂν ἤθελεν ἀνατεῖλῃ ἐπὶ τοῦ μετώπου του προφητικόν τι καὶ ἀνέσπερον σέλας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸς ἀνάμνησιν τῆς πρώτης τοῦ βίου του περιπετείας, παρήτησε τὸ πατρογονικὸν ἐπώνυμον καὶ ἠσπάσατο τὸ τοῦ ὑπηρετοῦ τῆς Ἐκκλησίας ὑπογραφόμενος ἀείποτε (ὡς προκύπτει ἐκ τῶν πρωτοτύπων ἐπιστολῶν αὐτοῦ) Ἀ θ α ν ᾶ σ η ς Δ ι ᾱ κ ο ς. (6)

(α) Δικτείνεται ὁ Πεῤῥικθὸς ἐν τοῖς Πολεμικοῖς ἀπομνημονεύμασι Σελ. 54 ὅτι ὁ Διάκος ἐφόνευσε τὸν Φερχάτην, ἀλλὰ τοῦτο διαψεύδεται ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα διορισμοῦ τοῦ Φερχάτου ὡς Βοεβόδα. —

(6) Ἐνόμισα καθῆκον νὰ διατηρήσω ἀμεταποίητον τὸ προσφιλὲς ὄνομα καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ποιήματός μου.

Συναγωνιζόμενος μετὰ τοῦ Σκαλτζᾶ καὶ τοῦ Γού-
λα δὲν ἐβράδυνεν ὁ πρωτόπειρος πολεμιστὴς νὰ διακριθῇ
ἐπὶ συνέσει καὶ τόλμῃ. Κράτιστος δὲ ἀνεδεικνύετο πάν-
των κατὰ τὴν ποδωκίαν, τὴν σκοπευτικὴν καὶ τὸ ἄλμα.
Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν φυσικῶν τούτων προτερημάτων διὰ τῆς
ἐμφύτου ἀγαθότητος καὶ τῆς μετριοπαθείας τῆς ψυχῆς
του ἐδυνήθη ὁ Διάκος νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν
ἀρχηγῶν, ὥστε ἀναχωρῶν συνήθως ὁ Σκαλτζᾶς κατὰ
τὸν χειμῶνα εἰς Βάλτον πρὸς περισσοτέραν ἐξασφάλισιν,
παρέδιδε τὴν ἀρχηγίαν πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, πεπειθὼς ὅτι
ἐπανερχόμενος κατὰ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἀκμαίαν ἐμελλε
νὰ παραλάβῃ καὶ ἀρειμανῇ τὴν φάλαγγά του.

Διορισθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ Φερχάτου Βοεβόδα Σα-
λόνων, ἔπρεπε κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον πάντες τῆς ἐ-
παρχίας οἱ ἄρματωλοὶ νὰ προσέλθωσι μετὰ δώρων καὶ νὰ
συγχαρῶσι τὸν ἄρχοντα. Μόνος ὁ Διάκος ὡς ἀντιπρόσω-
πος τοῦ Σκαλτζᾶ δὲν ἔστερξε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ὕβρι-
στικὴν ταπείνωσιν. Ὁ δὲ Φερχάτης λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ
τούτου ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ χαρακτηρίσας
τὸν Διάκον ὡς ταραξίαν, ὡς ἐχθρόν ἐπικίνδυνον καὶ κα-
ταστροφέα τῶν ἐν τῇ Δωρίδι κτημάτων του, ἐξήτήσατο

καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν ἵνα τὸν φονεύσῃ· ἐξῆλθεν ἐπομένως μετὰ ἐκλεκτοῦ σώματος πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ του, ἀλλ' ἐπανῆλθε καθημαγμένος. Ἐννοήσας τότε ὅτι διὰ τῶν ὀπλῶν ἀδύνατον ἦτο νὰ τύχῃ τοῦ ποθουμένου, ἔπεισε τοὺς ἄρματωλοὺς καὶ τοὺς προὔχοντας ἵνα πορευθῶσι πρὸς τὸν δυστροποῦντα καὶ ὑποδείξωσιν αὐτῷ τὰς θλιβεράς συνεπείας ἃς ἤθελε προκαλέσει κατὰ τοῦ τόπου ἡ παράλογος ἀπειθεία καὶ πεισμονή του. — Ὁ Διάκος ὑπεσχέθη μεταμέλειαν καὶ ἔταξεν ἡμέραν καθ' ἣν ἤθελε παρουσιασθῇ πρὸς τὸν Βοεβόδαν. — Πλήρης χαρᾶς ἔμαθεν ὁ Φερχάτης τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διάκου καὶ ἔσπευσεν ἐπομένως νὰ τοποθετήσῃ καταλλήλως ἑκατὸν ἐκ τῶν δορυφόρων του, ἵνα προσερχόμενον τὸν φονεύσωσιν. Ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος προαισθόμενος τὴν ἀπάτην, διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Τέχολης μετὰ ὀγδοήκοντα συνεταίρων εἰσῆλθεν εἰς Σάλονα. —

Ἐντρομος ὁ Φερχάτης μαθὼν τὴν ἀπροσδόκητον ἄφιξιν διέταξε τοὺς σωματοφύλακας ἵνα καταλάβωσι τὴν θύραν τοῦ Σεραγίου καὶ πυροβολήσωσι κατὰ τοῦ Διάκου ἅμα ἤθελε δώσῃ τὸ σύνθημα. Ἀλλ' ἐκεῖνος προνοητικὸς ἀφοῦ ἐτοποθέτησεν ἔξωθεν τοὺς ἐβδομήκοντα παρέλαβε

δέκα ἐκ τῶν συντρόφων καὶ μετ' αὐτῶν ἦλθε πρὸς τὸν Βοεβόδαν. Ὁ δόλιος καὶ δειλὸς Ὀθωμανὲς προσεπάθησε διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν ἀπομονώσῃ, προφασιζόμενος ὅτι εἶχεν ἀνάγκην κατὰ μόνας νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἀλλ' οἱ πιστοὶ φύλακες τοῦ Ἀθανασίου ἀπεποιήθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐμπαικτικῶς ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἔμενον παρόντες ἵνα κορέσωσι τὰ ὄμματά των ἀτενίζοντες εἰς πρόσωπον τοσοῦτω προσφιλές. — Ποτὸν δεδηλητηρισμένον προσηνέχθη, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπεκρούσθη. Τέλος ἀφοῦ προσέφερε τῷ Φερχάτῃ τὸ εἰθισμένον δῶρον (ἦτο δὲ ἀργυροῦν ποτήριον, ἐφ' οὗ ἐν ἀναγλύφῳ ἀπεικονίζετο ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου καὶ ὁ Διάκος φέρων τοῦ Μοναχοῦ τὸ σχῆμα) ἀπῆλθε σῶος ἐπὶ τῶν ὁρέων του. —

Μετά τινα χρόνον μιμούμενος τὸ παράδειγμα τῶν διασημοτέρων τῆς Ἑλλάδος πολεμιστῶν, μετέβη εἰς Ἰωάννινα καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1816 ὑπηρέτησεν ἐν τῷ λόχῳ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Τεπελενλή. Ἡ αὐλὴ τοῦ τρομεροῦ Βεζύρου εἶχε μεταμορφωθῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἰς ἀληθῆ ἐφεδρείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθότι καὶ πολιτικοὶ καὶ πολεμικοὶ συνήρχοντο ὥσπερ ἐκ συνθήμα-

τος κύκλω τοῦ αἰμόχαροῦς σατράπου, ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐκτελέσεως προμεμελετημένου τινος σχεδίου, ὑποκρύπτοντος τὴν ἰδέαν τῆς κατ' ὀλίγον ἀπορρόφησης πάντων τῶν μέσων δι' ὧν ὁ περιβόητος Ἑλληνομάχος ἐδύνατο, χρείας τυχούσης, νὰ καταθλίψῃ πᾶσαν ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεγέρσεως.

Ἐν Ἰωαννίνοις συνεσχετίσθη ὁ Διάκος μετὰ τῆς ἡρακλείου ἐκείνης γενεᾶς, ἥτις ἐπέπρωτο καὶ τὸ αἷμα τῶν πατέρων νὰ ἐκδικήσῃ καὶ τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα νὰ σώσῃ ἀπὸ τοῦ ἀπειλουμένου ὀλέθρου. Ἐν μέσῳ τῶν τρυφῶν καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως, τῶν δολοπλοκιῶν, τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς, τῶν καταστροφῶν καὶ τῆς δουλοφροσύνης διέτηρσεν ἄμωμον τὴν καρδίαν, ἀκηλίδωτον τὸ μέτωπον, ἄσπιλον τὴν ψυχὴν, ὥστε ὑποπτεύσας αὐτὸν ὁ Ἄλῃς, ὁ ἐκ συστήματος ἐπιδιώκων τὴν ἀμαύρωσιν τῶν χαρακτήρων καὶ τὴν βεβήλωσιν πάσης παρθενίας, ἔδωκεν ἐντολὴν πρὸς τὸν Ὀδυσσεᾶ νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Ἄλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτζου ἀναδεχθεὶς πᾶσαν παρὰ τῷ Σατράπῃ εὐθύνην, οὔτε τὴν διαταγὴν ἐξετέλεσεν οὔτε ποτε ὡμολόγησε πρὸς τὸν Διάκον τὴν φιλικὴν ὑπηρεσίαν.

Κατὰ τὸ 1816 ὁ Ὀδυσσεὺς διορισθεὶς ἀρματωλὸς Λε-

βαδείας παρέλαβεν αὐτὸν ὡς πρωτοπαλλήκαρον καὶ ἔκτο-
τε ἀδιάρρηκτοι δεσμοὶ ἀδελφότητος συνήνωσαν ἐπ' ἀγα-
θῷ τῆς πατρίδος τοὺς δύο τούτους σ τ α υ ρ α ε τ ο ῦ ς.

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ 1818 ὁ υἱὸς τοῦ ἀειμνή-
στου Ἀνδρούτζου ὤμοσεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὸν
ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ὅρκον τῶν φιλικῶν. Περὶ τὴν
ἐποχὴν ταύτην κοινωνὸς τοῦ φοβεροῦ μυστηρίου ἐγένετο
καὶ ὁ Διάκος κατηχηθεὶς καὶ οὗτος, ὡς πολλοὶ τῶν ὀ-
πλαρχηγῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, παρὰ τοῦ Κωνσταν-
τίνου Σακελλίωνος Κοκοσιώτου, καὶ οὕτω διὰ τῆς δευτέ-
ρας ταύτης χειροτονίας προπαρασκευάσθη ἵνα προσέλθῃ
σφάγιον ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς πατρίδος.

Ἐνσκήψαντος τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἀ-
ναγκασθέντος τοῦ Ὀδυσσέως νὰ παραιτήσῃ τὴν Βοιω-
τίαν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ Μπαμπᾶ πασᾶ, τὰ πρωτοπαλ-
λήκαρα, ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, κατὰ τὴν ἀρματωλικὴν πα-
ράδοσιν, ἀνηγόρευσαν ὁμοφώνως ὀπλαρχηγὸν Λεβαδείας
τὸν Διάκον καὶ τὴν ἐκλογὴν ταύτην ἀνεγνώρισαν προθύ-
μως οἱ πρόκριτοι, ἐσεβάσθη δὲ καὶ τυπικῶς ἐκύρωσεν ἡ
Τουρκικὴ ἀρχή.

Εὖρε λοιπὸν ἡ ἐπανάστασις τὸν Διάκον κατέχοντα ἐ-

πίκαιρον στρατιωτικὴν θέσιν δυναμένην νὰ συντελέσῃ οὐκ ὀλίγον εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. Ὅτι δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ὑπῆρξε σύντονος, μεγάλη ἡ ἐτοιμότης δι' ἧς κατεπράϋνε τοὺς Τούρκους ἀνησυχοῦντας ἤδη ἕνεκεν τῶν ἐκ πολλοῦ διαθρυλλουμένων καὶ ὑποπτεύοντας πάντας διὰ τὴν παράτολμον διαγωγὴν τοῦ Βούσγου, ὅτι, μετὰ τὴν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ σύσκεψιν, ὅπου ἐκτὸς πολλῶν παρευρέθησαν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος καὶ ὁ Ἀμφίσσης Ἡσαίας, ταχέως διὰ τῆς ἀποφασιστικότητος αὐτοῦ διεδίθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Βοιωτίαν τὸ πῦρ τῆς ἐπαναστάσεως, εὐκολον εἶναι πρὸς πάντας τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα μετὰ πόθου ἀσχολουμένους καθαρὰν νὰ λάβωσιν ἀντίληψιν, ἐὰν διέλθωσι τὴν ἱστορίαν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἰδίως δὲ τὰς σελίδας ἔνθα ὁ Φιλήμων μετὰ θαυμαστῆς ἀκριθείας καὶ νεανικοῦ οἷστρου κατέταξε καὶ συνηρμολόγησε γεγονότα, ὥς ἐκ τῆς ἐπικρατούσης συγχύσεως πολλαχῶς διαστραφέντα ἢ ὀλοσχερῶς παραλειφθέντα.

Οὐδ' ἤθελον παρενοχλήσῃ τοὺς ἀναγνώστας διὰ τῆς διηγήσεως ταύτης ἂν δὲν ἐνόμιζον ἀναγκαίαν ἀείποτε τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τῶν πρώτων ἐν τῷ κόσμῳ δια-

βημάτων τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ἵνα ἀκριβῶς ἐκτυπωθῇ καὶ σαφῶς προκύψῃ ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνδρός εἴτε καθ' ἣν στιγμὴν ἀνεδέχθη νὰ σώσῃ ἐν Θερμοπύλαις τὴν τιμὴν τῆς ἐπαναστάσεως εἴτε καθ' ἣν ὥραν ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτων περιφρονήσεων ἀπεδέχετο μειδιῶν τὸ φρικωδέστερον τῶν μαρτυρίων.

Ἡρέλαβον ἐν τῷ ἐπομένῳ στιχουργήματι τὸν Διάκον κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς καταστροφῆς καὶ ἐχωρίσθην ἀπ' αὐτοῦ ἀφοῦ οὔτε ἶχνος ἀπέμενε πλέον ἐκ τοῦ σώματός του ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁφείλον ἐπομένως νὰ συμπληρώσω διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου ὅ,τι ἐξ ἀνάγκης παρέλιπεν ἡ ποίησις, ἵνα, οὐχὶ ἐν προτομῇ ἀλλ' ἐν τῇ ὁλομελείᾳ αὐτοῦ, ἰδρυθῇ ἐπὶ τοῦ βάθρου τῆς ἱστορίας ὁ ἀνδριάς τοῦ ἐθνομάρτυρος.

Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος, ἡ σφαγὴ τῶν φιλελλήνων ἐν Πέτα καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ Διάκου ἐν Θερμοπύλαις παρίστανται ὡς οὐρανομήκεις μέλαιnai κυπάρισσοι παρὰ τῇ εἰσόδῳ τοῦ μεγάλου νεκροταφείου τῆς ἐπαναστάσεως. Αἰτία τῆς πρώτης ὑπῆρξεν ἡ προδοσία τοῦ Γώγου καὶ ὁ παράκαιρος ἱπποτισμὸς τῶν φιλελλήνων, ἐπῆνεγκε τὴν δευτέραν ἡ ἀμφιταλάντευσις καὶ ἡ χαλαρὰ ἐνέργεια τινῶν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Διάκου συναγωνισθέντων ὀπλαρχηγῶν.

Ὁ Μῆτζος Κοντογιάννης προφασιζόμενος ὅτι καθῆκον εἶχε νὰ μὴ ἐκθέσῃ εἰς ἀναπόφευκτον ἐξόντωσιν ἐπαρχίαν γεωγραφικῶς τοποθετημένην ὡς ἐν ἐμπροσθοφυλακῇ, πράγματι δὲ θεωρῶν τὴν ἐθνικὴν ἀνέγερσιν ὄνειροπόλημα νοσοῦσης φαντασίας μὴ παρέχον οὐδεμίαν ἐλπίδα εὐοδώσεως καὶ ἐπιτυχίας, μόνος ἔμενεν ἀδρανὴς οὐδ' ἔστεργε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἐπιμόνους καὶ πατριωτικὰς προτροπὰς τοῦ τε Διάκου, τοῦ Παγουριᾶ καὶ τοῦ Δυοβουινιώτου. Ἐνεκεν τῶν συνεχῶν καὶ στενῶν αὐτοῦ σχέσεων πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς, καὶ τῆς ιδέας ἣν εἶχε περὶ τῆς Τουρκικῆς ду-

νάμεως, ἐνόμιζεν ἑαυτὸν εὐτυχῇ ἔαν, ἐν μέσῳ τῶν ἀενάων περισπασμῶν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ἐδύνατο διὰ τῆς διαγωγῆς του νὰ σώσῃ τὸ πρόσφιλές ἄρματωλίκιον. Ὅπως δὴποτε ἡ ἀδράνειά του παρέλυσεν ἐπὶ πολὺ τὰς προσπαθείας τῶν ἄλλων, ἐνεθάρρυνε τοὺς πολεμίους ἐν ἀνέσει προπαρασκευαζομένους, καὶ τὸ χεীরιστον πάντων ἐσάλεινε τὰς πεποιθήσεις καὶ ἐνέπνεεν ὀλεθρίους δισταγμούς.

Προσκληθεὶς παρὰ τῶν ἐν Κομποτάδαις συσκεπτομένων στρατηγῶν ὅπως συνεχστρατεύσῃ, ἅπαξ, δις καὶ τρις ἀπεποιήθη καὶ ἔμεινεν ἀμετάτρεπτος ἀπέναντι τῶν παραστάσεων καὶ τῶν δεήσεων τοῦ Γεωργίου Δεσποτοπούλου, τοῦ Δημητρίου Καλύθα καὶ τοῦ Βακογιάννου, ἀποσταλέντων πρὸς αὐτὸν ἵνα διὰ παντὸς μέσου ἐξεγείρωσι τὴν ἀναλγησίαν καὶ ἡλεκτρίσωσι τὸν πατριωτισμὸν του. Μάτην. Ὁ Κοντογιάννης ἐκώφευεν ἐνῷ ὁ χείμαρρος λάβρος προέβαινε καὶ τὰ κύματα αὐτοῦ ἤγον ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ πασᾶς καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυόνης. Τέλος ὁ Διάκος, ὁ Πανουριᾶς, ὁ Δυοβουνιώτης προαισθανόμενοι τὴν καταιγίδα, ἀπεφασισαν νὰ βχδίσωσι κατὰ τῆς Ὑπάτης καὶ τότε ἐκὼν ἄκων ὁ Κοντογιάννης ἠναγκάσθη νὰ ὑψώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν

σημαίαν καὶ νὰ συναγωνισθῇ. — Ἄλλ' αἱ χρονοτριβαὶ αἷς παρενέβαλε διὰ τῆς ἀξιωμαέμπτου διαγωγῆς του παρήγαγον ἀποτέλεσμα τὴν μὴ ἔγκαιρον ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἐκπόρθησιν τῆς Ὑπάτης, διότι ἐπιστρατευσάντων τῶν Τουρκαλβανῶν, ἡ πολιορκία διελύθη, καὶ ὁ μὲν Διάκος, Πανουριᾶς καὶ Δυοβουνιώτης ἐπανῆλθον εἰς Κομποτάδαις ὅπως σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου, ὁ δὲ Κοντογιάννης βυθιζόμενος πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἀπάθειαν κατέφυγε πρὸς ἀσφάλειαν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγάθωνας καραδοκῶν τὴν ἐκατέρωθεν τῶν πραγμάτων πορείαν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διαγωγή τοῦ γέροντος ἀρματωλοῦ. Οὐδεμία δὲ ἀπομένει ἀμφιβολία ὅτι ἄλλως ἤθελε διεξαχθῇ τὸ δρᾶμα τῶν Θερμοπυλῶν ἂν ἀπ' ἀρχῆς ἐνίσχυε διὰ τῶν δυνάμεών του τοὺς συναδέλφους του ἢ ἂν ἐπὶ τέλους δὲν ἀπεσύρετο ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Ἀγάθωνας.

Ὁ Ἰωάννης Δυοβουνιώτης, καί τοι μετὰ πολλῆς αὐταπαρνήσεως ἀποδυθεὶς εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα καὶ μεγάλας ὑπερνικήσας δυσχερείας ὅπως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ συγκρατήσῃ καὶ γονιμοποιήσῃ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος τὰ μικρὰ μέσα ὅσα ἐδύνατο νὰ διαθέσῃ, καί τοι

οὐδὲ στιγμήν διστάσας νὰ ἐπιπέσῃ ξιφήρης κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ νὰ τοὺς ἀποκλείσῃ ἐντὸς τῆς Ὀπουντίου ἀκροπόλεως, εἰς οὐδὲν λογισθεὶς τὴν ἀκροσφαλῇ θέσιν τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του Γεωργίου, ὀμηρεύοντος παρὰ τῷ Ἀλῇ πασᾶ, οὐχ ἥττον ὀφείλει τις νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εὗρεθεις κατὰ τὴν μάχην τοποθετημένος μετὰ τετρακοσίων μαχητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Λουκάς Κόκκαλης, πρὸς φυλακὴν τῆς ἐπὶ τοῦ Δύρα (Γοργοποτάμου) γεφύρας, οὐδὲ τὴν ἐπίθεσιν ὑπέμεινε τοῦ Βρυόνου, ἀλλ' ὑπεχώρησεν ἀμαχητὶ εἰς τὸ Δέμα. Καταδιωχθεὶς δὲ καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Δύο Βουνὰ τόπον τῆς γεννήσεώς του.

Ἡ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἀπροσδόκητος αὕτη τοῦ Δουβουνιώτου ὑποχώρησις ἐξέθηκεν εἰς προφανῇ κίνδυνον τὸν Πανουριᾶν, ἔστις εἶχε καταλάβει τὴν Χαλκομμάταν, διὰ δὲ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ Παπᾶ Ἀνδρέου Κοκοβιστιανοῦ καὶ Κομνᾶ Τράκα Ἀγοργιανίτου, τὸ χωρίον τοῦ Μουσταφάμπεη. Ἀπασα δὲ τῶν ἀλβανῶν ἡ στρατιὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Βρυόνου οὐδεμίαν παθοῦσα ἀποτρίβην οὐδ' ἐπὶ στιγμήν ἀνακρουσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δουβουνιώτου, ἑξαλλος καὶ παράφρων ἐπὶ τῇ ἀδοκίτῳ ἐπιτυχίᾳ, μανιώδης ἐπιπεσοῦσα κατεσπάραξε τοὺς περὶ τὸν Πανουριᾶν

προκινδυνεύσαντα γενναίως καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀφειδῶς ἐκθέσαντα πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν συνεταίρων. — Ἐπεσεν ἐκεῖ ὁ ἐπίσκοπος Ἡσαίας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Παπαγιάννης, αἱ δὲ κεφαλὰὶ αὐτῶν ἀποκοπεῖσαι καὶ φερόμεναι ὑπὸ τῶν προπορευομένων ἐμήνυσαν μακρόθεν πρὸς τὸν Διάκον τὴν προσέγγισιν τῆς καταγίδος ἧτις ἀπειλητικῇ προέβαινεν ὅπως τὸν περικυκλώσῃ διὰ τῶν πτερύγων της.

Διὸ οὐδὲν παράδοξον ἂν καὶ οἱ περὶ τὸν Διάκον κατεστράφησαν. Παράδοξος καὶ ἀκατανόητος εἶναι ἡ μέχρι τέλους ἀκλόνητος ἐπιμονὴ τοῦ ἥρωος καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ ν' ἀποθάνῃ ἀφοῦ ἐγίνωσκεν ὅτι περιττὴ ἀπέβαινεν ἡ θυσία καὶ ἀφοῦ συνησθάνετο βεβαίως ὅτι ἀναγκαία ἦτο πρὸς τὴν πατρίδα ἡ ζωὴ του. Ἄλλ' ὑπὸ αἰσθημάτων πάντα διαφόρων ἐμπνεόμενος ὁ Διάκος καὶ θεωρῶν τὰς θερμοπύλας προωρισμένας ἀνέκαθεν νὰ ᾔναι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ αἱματόφυρτον Γολγοθᾶ, ὑπέμεινε μέχρι τέλους, ἀπέκρουσε μετ' ἀγανακτήσεως τὰς δεήσεις τῶν φίλων προτρέπόντων αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ ἐπὶ τούτῳ προσαγαγόντων αὐτῷ τὴν ἵππον, καὶ ἀπεδέχθη τὸ μαρτύριον συνειδῶς ὅτι αἱ μεγάλαι ἰδέαι βλαστάνουσι καὶ καρποφοροῦσι ποτιζόμεναι διὰ τοῦ αἵματος καὶ τρεφόμεναι διὰ τῶν βασάνων.

Περιγράφων τὴν ἐν Θερμοπύλαις μάχην προέκρινα πανταχοῦ τὰς δοκούσας μοι ἀκριβεστέρως πληροφορίας, συνειδὼς ὅτι ἡ δημοτικὴ Ἑλληνικὴ ποίησις ἐκ τῶν μυθῶν τῆς ἱστορίας ἐκπορευομένη κυρίως προτίθεται τὴν ἀκριβῆ ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, περικοσμοῦσα μὲν καὶ χρωματίζουσα αὐτὰ ποικιλοτρόπως πρὸς ἐκφανεστέραν τοῦ θέματος διατράνωσιν, ἀλλ' οὐτε τὴν παραμόρφωσιν τῆς ἀληθείας ἀνέχεται οὔτε τὴν ἀποσιώπησιν ὅταν δι' αὐτῶν καταστρέφονται αἱ βάσεις ἐφ' ὧν ἐγείρονται οἱ ἰδανικοὶ αὐτῆς πύργοι. Ἀπέκλινα ἐπομένως τὸν ῥωμαντισμὸν ἐφ' ᾧ κακῇ τύχῃ ἀγάλλονται πολλάκις καὶ ἐνασμενίζουσι φαντασιοκόποι τινες, μιμηταὶ ξένων ἐθίμων, ξένων παραδόσεων, ψευδαπόστολοι καὶ εἰσηγηταὶ ἀλλοτρίων δογμάτων, πεποιθὼς ὅτι σχετικῶς πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ ἔθνους τοιαῦται νεολογίαί πρέπει νὰ καταδικάζωνται ὡς ἀναχρονισμοὶ καὶ νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς μιάσματα ἱκανὰ, διὰ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν, ἐπικινδύνως

νά νοθεύσωσι καὶ διαφθείρωσι τὸν ἀληθῆ ὀργανισμόν τῆς ἰθαγενοῦς γραμματολογίας. (α)

Ἱστορία λοιπὸν τουτέστιν ἀλήθεια εἶναι ἡ κυριωτέρα βάσις τῆς Ἑθνικῆς ποιήσεως καὶ ὀδυνηρὸν καὶ ἀξιοδάκρυτον εἶναι ὁσάκις ἐκ τῶν περιστάσεων τῆς ἐποχῆς ἢ τῆς ὀλιγωρίας τῶν χρονογράφων τινὰ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων ἐκτίθενται ἀνακριβῶς καὶ συγκεχυμένως· εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τῆς τὴν ἀνυπόφορον ἀδημονίαν ἐξ ἧς πάσχει ὁ ποιητὴς ὅταν ἐν μέσῳ τοῦ πυρετοῦ

(α) Ὁ ἡμέτερος Νικόλαος Θωμασαῖος (λέγω δὲ ἡμέτερος καθ' ὅσον μέρος τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ ψυχῆς ἐκ πολλοῦ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα) ὁ ἡμέτερος Θωμασαῖος, ὁ γνωστὸς οὗτος διδάσκαλος καὶ τελετάρχης πάντων τῶν ἱερῶν τῆς καρδίας μυστηρίων, ὁ μετὰ πατρικῆς στοργῆς παραθαρβύνας μετὰ τὸ οὐχὶ εὐδιάνυτον τῆς δημοτικῆς ποιήσεως στάδιον, ὁ οὐδέποτε ἀπαυδῆσας, κατὰ τὸν πολυτάραχον καὶ μαρτυρικὸν αὐτοῦ βίον, μεριμνῶν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, οὐδ' ἀπαξιῶσας τὰ εὐτελῆ τῆς φαντασίας μου προϊόντα νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἀδελφὴν Ἰταλίαν ἐνδεδυμένα τὴν κομψὴν ἐσθῆτα τοῦ εὐφραδοῦς λόγου του, ὁ Νικόλαος Θωμασαῖος ἀπευθύνας μοι ἐσχάτως τὰς φιλικὰς συμβουλὰς του, μὲ προτρέπει νὰ φοβῶμαι καὶ νὰ φεύγω ὅσον ἔστι τὸν Ἀσιανὸν ἐρωτολόγον ὡς ὀλεθριώτερον τοῦ Παρισίου. «Tema il damerino Asiatico ch'è più pernizioso del Parigino» ὑπαινιττόμενος βεβαίως σκηνάς τινὰς ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυρῇ Φροσύνῃ.

τῆς ἐμπνεύσεως αἴφνης παρίστανται αὐτῷ τοιοῦτου εἶδους προσκόμματα· τὸ ἀτύχημα τοῦτο συνέβη καὶ πρὸς ἐμὲ ὅτε ἀνεκάλυψα σπουδαίαν μεταξὺ τῶν ἱστοριογράφων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος διαφωνίαν περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν συνεκροτήθη ἡ καταστρεπτικὴ σύγκρουσις. Μὴ δὲ νομίσῃ τις ὅτι ἀλόγως ἐπὶ μικροῖς δυσχεραίνω, ἢ ὅτι ἀκαίρως ὑπερβοῶ προκειμένου περὶ ἀσημάντου χρονικοῦ λάθους. Ἐκαστον γεγονὸς σχετίζεται μυστηριωδῶς πρὸς ἄλλα καὶ οὔτε ἐπιεικὲς εἶναι οὔτε δίκαιον νὰ βλέπῃ τις αἴφνης διατεμνόμενον τῶν ἰδεῶν τὸν συνειρμὸν καὶ ῥιπτομένας εἰς τὸ μέσον ἀμφιβολίας αἰτίνες διαταράττουσι τῆς φαντασίας τὸ δρομολόγιον.

Πρὶν ἢ λάβω ἀνὰ χεῖρας τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν τοῦ Κυρίου Σπυρίδωνος Τρικούπη καὶ τὸ Δοκίμιον τοῦ Κυρίου Φιλήμονος, βαθέως εἶχε ῥιζωθῇ εἰς τὴν μνήμην μου ἡ ἀποφράς ἡμέρα τῆς 14 Ἀπριλίου, διότι καὶ παρὰ τοῦ γηραιοῦ Περρραιβοῦ καὶ παρὰ τοῦ Κυρίου Σπηλιάδου εἶχον μάθει ὅτι ἐν ἐκείνῃ ἔπρεπε νὰ μνημονεύηται ἡ ἀγωνία, ἐν δὲ τῇ ἐπιύσῃ τὸ μαρτύριον τοῦ Διάκου. Ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης ἤρχισα ἰχνηλατῶν τῇδε κάκεῖσε σύγχρονα δυστυχήματα ὅπως διὰ τῆς συμ-

πτώσεως καὶ τοῦ συνδυασμοῦ παραστήσω αὐτὰ συνδεδεμένα καὶ τοιουτοτρόπως ἀνεξίτηλος διασωθῇ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἔθνους ἢ νεκρώσιμος ἐποχῇ. — Ἡσθάνοθην δὲ ἀνέκφραστον ἀγαλλίασιν ὅτε εὗρον τὸν κρίκον δι' οὗ συνεζεύγνυτο ἡ φρικωδεστάτη τοῦ Διάκου τελευτῇ, μετὰ τῆς ἀπαγχονίσεως τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου καὶ τῆς ἐκ τῶν σπλάγχχνων τοῦ Βοσπόρου θαυμασίας ἀναδύσεως τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου λειψάνου.

Αἴφνης ἀναδιφῶν τὰς σελίδας τοῦ Κυρίου Φιλήμονος παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως καὶ ψυχικοῦ ἄλγους ὅτι οὐχὶ πλέον κατὰ τὴν 14 ἀλλὰ κατὰ τὴν 23 Ἀπριλίου συνεκροτήθη ἡ μάχη. — Ἡ διαφωνία αὕτη πρὸς μὲν τὴν ἱστορίαν ἴσως ἦτο ἀδιάφορος, πρὸς δὲ τὴν ποίησιν εἶχεν ἀκαταλόγιστον βαρύτητα. Κ' ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς δὲν ἤθελον νὰ μεταβάλω τὸ σχέδιον τοῦ τετάρτου ἁσματος, ἀφ' ἑτέρου ἐλυπούμην σφόδρα διὰ τὴν ἀνακρίβειαν, οὐδ' ἔσπεργον νὰ ἀρυσθῶ ἐκ τῶν ἀπόρων ἀπολογίας προσπίπτων εἰς τὴν μακροθυμίαν τῆς Ποιητικῆς Ἀδείας ἃν ποτε ἐδείκνυντο ἀληθεῖς αἱ ῥήσεις τοῦ Κυρίου Φιλήμονος καὶ Τρικούπη, ἐξηλέγχοντο δὲ ψευδεῖς καὶ ἀνυπόστατοι αἱ τῶν πρὸ αὐτῶν γραφάντων.

Ἀλλὰ πρὸς μείζονα ταλαιπωρίαν τοῦ νός μου ὁ μὲν Περρραιβός, ἀφ' οὗ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ ἀπομνημονευμάτων ἀνηλεῶς ἐπιτίθεται κατ' ἐκείνων οὔτινες ἐξ ἀγνοίας διαστρέφουσι τὴν τε χρονολογίαν καὶ τὰ ἄθλα τῆς ἐπαναστάσεως, περιγράφων τὴν μάχην καὶ θέλων ἐκ προθέσεως νὰ σημειώσῃ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐποχὴν, διαβεβαίοντι μετὰ παρρησίας ὅτι αὕτη συνέβη κατὰ τὴν 14 Ἀπριλίου, « π έ μ π τ η ν τ ῆ ς δ ι α κ α ι ν η σ ί μ ο υ... » (α) Τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ Κύριος Σπηλιάδης παρεδέχθη ἄνευ ἀντιρρήσεως. — Ὁ δὲ Φιλήμων ἀποτόμως διακηρύσσει ὅτι συνεκροτήθη τῇ 23ῃ « ἡ μ έ ρ α τοῦ ἀ γ ί ο υ Γ ε ω ρ γ ί ο υ » — (β). Ὁ τελευταῖος οὗτος ἰσχυρισμὸς στηρίζεται ἐφ' ὅλης ἐν γένει τῆς χρονολογίας τοῦ Ἱστορικοῦ Δοχιμίου, κυρίως δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νικολάου Νάκου, Ἰωάννου Στάμου, Ἰωάννου Φίλωνος καὶ Βασιλείου Βούσγου πρὸς τὸν Γεώργιον Κόκκινον καὶ Νικόλαον Μανοῦσκον ἡμερολογημένης τῇ 19 Ἀπριλίου, δι' ἧς ἀγγέλλεται ἡ ἄλωσις τῆς Ὑπάτης καθ' ἣ ἔγραφεν εἰς

(α) Ὅρα. Πολεμικὰ ἀπομνημονεύματα Περρραιβοῦ Σελίς 59.

(β) Ὅρα — Ἱστορικὸν Δοχίμιον — Φιλήμωνος — Σελίς 193.

αὐτοὺς ὁ Διάκος. (γ) Ἐν λοιπὸν ἡ ἐπιστολὴ ἐγγράφη τῇ τρίτῃ τοῦ Θωμᾶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συνέβῃ ἡ ἐν Θερμοπύλαις καταστροφὴ κατὰ τὴν πέμπτην τῆς διακαινησίμου καὶ νὰ μὴ γίνεταί περὶ αὐτῆς λόγος ἐν τῷ ἐγγράφῳ;

Ἐκτὸς τούτου διεσώθη καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἱστορικῷ Δοκιμίῳ ὁ παρὰ τῶν προϋχόντων Λεβαδειέων διορισμὸς τοῦ Βούσγου ὡς ὀπλαρχηγοῦ, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Διάκου, ἡμερολογημένος τῇ 23ῃ Ἀπριλίου, τουτέστι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν συνέβαινε τὸ δυστύχημα. Βεβαίως τοιαῦται ἀποδείξεις εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἄρῳσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν· μολονότι διεγείρει εἰς ἐμὲ ἐκπληξιν οὐ μικράν ἡ σπουδὴ μεθ' ἧς οἱ Λεβαδειεῖς προέβησαν εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν μὴ θελήσαντες, χάριν σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνδρα, ν' ἀναβάλωσιν εἰς τὴν ἐπιούσαν τὸν διορισμὸν ἄλλου, ὅτε τὴν πρᾶξιν ταύτην ἤθελε δικαιώσῃ ὁ θάνατος τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῖς στρατηγοῦ.

Ὁ Κύριος Κωνσταντῖνος Σάθας τρίβων περὶ τὰ τοιαῦτα θεωρεῖ ἐπίσης ἀναντίρρητον τὴν χρονολογίαν τοῦ Κυρίου Φιλήμονος συνεπειᾷ διαβεβαιώσεων συλλεχθεισῶν

(γ) Ὅρα σελίδα 439 τοῦ αὐτοῦ Ἱστορικοῦ Δοκιμίου ἐν ταῖς σημειώσεσι καὶ ἐγγράφοις τοῦ γ' τόμου. —

ἐπὶ τόπου ἐνθα διαώζεται καὶ ἡ φήμη ὅτι ὁ αἰμννηστος εἶδε κατ' ὄναρ καὶ τὸν ἅγιον τῆς ἡμέρας προτρέποντα αὐτὸν εἰς μάχην. Εἰς ἐπίμετρον πάντων τούτων ἔρχεται τέλος ἐπιστολῇ ἀνέκδοτος τοῦ Διάκου πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς Λεβαδείας ἡμερολογημένη τῇ 11ῃ Ἀπριλίου καὶ ὑπάρχουσα εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου Φιλήμονος, ἐν ᾗ ἀναγγέλλεται παρ' αὐτοῦ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ ἡ μετὰ-θεσις τοῦ στρατοπέδου ἀπὸ Ἀλαμάνας εἰς Ὑπάτην. Τοιού-τοτρόπως λύεται ὀριστικῶς τὸ ζήτημα καὶ προκύπτει ἀ-ναμφιλέκτως ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν ἐκ-κλησία πανηγυρίζει τὴν μνήμην τοῦ τροπαιοφόρου με-γαλομάρτυρος Γεωργίου, πᾶσα ἐθνικὴ καρδιά ὀφείλει νὰ ἑορτάζῃ καὶ τὴν μνήμην τοῦ τροπαιοφόρου μεγαλομάρτυ-ρος Ἀθανασίου Διακου.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δημοσιεύω παρὰ πόδας οὐχὶ μό-νον πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὅπως ἴδωσι καὶ μά-θωσιν οἱ μεταγενέστεροι διὰ τίνων μέσων ἀνεδέχθησαν οἱ λεοντοκάρδιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἵνα ἐγείρῳσιν ἐκ τοῦ τάφου τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν· πεισθῶσι δὲ ὅτι ἀκράδαν-τος θέλησις στηριζομένη ἐπὶ τυφλῆς πρὸς τὸν Θεὸν πί-στεως εἶναι ὄπλον ἀκαταμάχητον καὶ μοχλὸς πανίσχυ-

ρος ἱκανὸς αἰείποτε νὰ ἀνατρέψῃ ἐτοιμόρροπα καὶ σκώλη-
κόβροτα οἰκοδομήματα. (α)

(α) Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή.

Τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων Ληβαδεῖς.

Προσκινητός.

Εἰς Ληβαδεῖα.

Τὴν εὐγενεῖάν σας προσκινῶ.

Σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι μᾶς ὑπεσχέθησαν εἰς τοῦ Μαυρήλου νὰ μᾶς προφθάσουν
80 δολάρεις παροῦτι καὶ σήμερις ἐστείλαμε τὰ ἄσπρα διὰ νὰ μᾶς τὴν φέρουν.
Διὰ τοῦτο ἀπὸ αὐτοῦ τὴν ἴδια ὥρα ὅπου λάβατε τὸ γράμμα μου νὰ φορτώ-
σετε δύο φορτώματα βόλικα καὶ μὲ σιγοῦρον ἄνθρωπον νὰ μᾶς τὰ στεῖλτε εἰς
Πατραντζήκι καὶ ἀπὸ αὐτοῦ μὴν ἀμελεῖτε διὰ τζέπ-χανέ. Κάμετε κάθε
λογῆς τρόπον· ὅπου νὰ μὴν κόβεται ὁ τζέπ-χανές. Ἐπὶ τούτοις νὰ βάλτε
σφίξη χῶρα καὶ χωριά ὅπου νὰ μᾶς ξεκινήσετε ἀνθρώπους ὅτι ἐδῶ δὲν
ἔμεινε κανένας. Ἐφυγαν πίσω. Τώρα ἄλλη δουλειὰ δὲ σᾶς ἔμεινε μόνον
αὕτῃ ἡ φροντίδα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ τζέπ-χανέ. — Ἡμεῖς ξεκινήσαμε
διὰ Πατραντζίκι καὶ μὲ τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ αὔριο τρίτῃ τὸ βροῦμε. Κατὰ
παρὸν νέο ἀπὸ κανένα μέρος δὲν ἔχομε ὅπου νὰ σᾶς γράψω. Ταῦτα καὶ μένω.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

Στεῖλτε μαζὺ μὲ μολύβια καὶ 600 κόλλας χαρτί διὰ νὰ δέσωμε φουσέ-
κια. — Στεῖλτε μας κάμποση ξερὴ μελάνι· Δώστε του καὶ 8 γρόσια διὰ τὸν
κόπον του.

(Ἡ σφραγὶς αὐτοῦ)

821 Ἀπριλίου 11. — Ἀλαμάννα Χάνι.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ προκείμενον λέγω ὅτι, παρα-
δεχθεὶς ἀδιστακτῶς τὴν χρονολογίαν τοῦ Ἱστορικοῦ Δο-
κιμίου καὶ δι' αὐτῆς ἐπιγράψας τὸ τέταρτον ἄσμα, ἐπί-
στευσα θεμιτὸν νὰ συμπεριλάβω καὶ τὸν θάνατον τοῦ
Πατριάρχου καθ' ὅσον πρόκειται περὶ γεγονότος τετε-
λεσμένου μὲν πρὸ δεκατριῶν ἡμερῶν ἀλλὰ μήπω συμ-
πεπληρωμένου. Οὐδεὶς ὁ ἀγνοῶν ὅτι καθ' ἣν ὥραν πα-
ρεδίδετο εἰς τὰς φλόγας ὁ Διάκος, τὸ λείψανον τοῦ Γρη-
γορίου διεπέρα σῶον καὶ ἀφθαρτον τὸν Εὐξείνιον Πόντον
καὶ ὅτι τὸ μετακομίζον τὸ ἱερὸν φορτίον πλοῖον τοῦ
ἐκ Κεφαλληνίας Ἰωάννου Σκλάβου, μόνον κατὰ τὴν 11
Μαΐου ἠγκυροβόλησεν εἰς Ὀδησσόν.

Συνελθόντων τῶν Λεβαδειέων κατὰ τὴν θέσιν Ἁγία ν Παρασκευὴν καὶ καθαγιασθείσης τῆς ἐπανάστασεως διὰ τῆς εὐλογίας καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Διονυσίου καὶ τῶν ἐπισκόπων Ταλαντίου καὶ Ἀμφίσσης, Νεοφύτου καὶ Ἡσαίου, ἀνεκηρύχθησαν ὁμοφώνως παρὰ τῶν ἀρχιερέων, τῶν προϋχόντων, τοῦ περυστώτος λαοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων τῆς Φιλικῆς εταιρίας Ἀθανασίου Ζαρείφη καὶ Δήμου Ἀντωνίου, πεντακοσίарχοι μὲν ὁ Βοῦσγος, ὁ Λάμπας, ὁ Τριανταφυλλίνας καὶ ὁ Σιμαρέσης, ἀρχηγὸς δὲ τῶν ὄπλων τῆς ἐπαρχίας ὁ Ἀθανάσιος Διάκος. Τότε ἀνεπέτασεν οὗτος καὶ τὴν σημαίαν του, τὰ μὲν ἄλλα λευκὴν, φέρουσαν δὲ ἀφ' ἑνὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν φοβεράν ῥήτραν Ἐλευθερία ἢ Θάνατος. Ἀλλὰ σύμβολον ἀληθὲς τῆς διανοίας τοῦ Διακίου καὶ μονόγραμμα καὶ προφητικὸς γρῖφος περικαλύπτων πάσας τὰς ἀπορρήτους ἐλπίδας, πάσας τοῦ ἔθνους τὰς πατροπαραδότους εὐχάς, ἦτο ἡ πολεμικὴ αὐτῆς

τοῦ σφραγίς, ἔνθα διέλαμπεν ἐγκεχαραγμένος ἐπὶ κεφαλῆς μὲν ὁ Σταυρός, κάτωθεν δὲ ὁ δικέφαλος Βυζαντινὸς αἰτὸς κεκοσμημένος διὰ τῶν κεφαλαίων Ο. Θ. Ν. Κ. τουτέστιν ὁ Θεὸς νικᾷ.

Τὰ σημεῖα ταῦτα ἔφερον καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν συγχρόνων ὀπλάρχῃγων ὡς ὁ Πανουριᾶς. Ἀλλ' ἄξιον θαυμασμοῦ εἶναι ὅτι διετηρήθησαν ἀνέκαθεν ἀπαράλλακτα, ἀμεταποίητα, ἀμετάβλητα εἰς τὰς στιβαρὰς χεῖρας τῶν ἄρματοῶν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μεσαιωνικοῦ κατακλυσμοῦ. Ἀνατραπέντος τοῦ θρόνου ἔδραξεν ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν Μεγάλην τῆς Αὐτοκρατορίας Σφραγίδα καὶ μετ' αὐτῆς ἐσώθη ἐπὶ τῶν χιονοστεφῶν ὁρέων ἐφ' ὧν τὸ συμβολικὸν πτηνὸν ἐδύνατο νὰ στήσῃ τὴν φωλεὰν αὐτοῦ καὶ νὰ δορυφορηθῇ ὑπὸ ζώντων ἀληθῶν αἰετῶν. (α)

Τοιοῦτοτρόπως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔζησεν ἐν μέσῳ

(α) Ὁ Κύριος Κωνσταντῖνος Σάθας ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Γαλαξειδίου Σελὶς 162 ἐδημοσίευσεν ἤδη τὴν παρὰ τῷ φίλῳ μου Παύλῳ Λάμπρῳ εὕρισκομένην σφραγίδα τοῦ ἄρματοῦ Χρήστου Μηλιόνη φέρουσαν ἐπίσης τὸν αἰτόν. Πόσοι καὶ ποῖοι θὰ περιεφρόνησαν ἴσως τὸν πολύτιμον δακτυλιόλιθον πρὶν ἢ λάβῃ τὴν τύχην νὰ λιμενισθῇ εἰς τὰς Ἑλληνικωτάτας καὶ ἀληθῶς πατριωτικὰς χεῖρας τοῦ Παύλου Λάμπρου!

τῆς ἀβύσσου, ἔχον τοῦλάχιστον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἓνα ὄνειρον, ἐν δόγμα, ἓνα σκοπὸν, θεῖον, εὐγενῆ, μέγαν, καὶ τὸν ἐπεδίωκεν ἀκαταπαύστως, εἰς οὐδὲν λογιζόμενον οὔτε φυλακὰς, οὔτε μαστιγώσεις, οὔτε ἀπαγχονίσεις. Πεινῶν, διψῶν, γυμνητεύων ἐσύρετο ὁ Ἕλλην μαχητὴς ἀπὸ χαράδρας εἰς κρημνὸν καὶ ἀπὸ κρημνοῦ εἰς ὑπόγεια καὶ ζοφερά σπήλαια, μετακομίζων ἀείποτε τὸν μυστικὸν θησαυρὸν του καὶ προσδοκῶν καθ' ἐκάστην ν' ἀκούσῃ ἀντηχοῦν εἰς τὰς ἀκοάς του, τὸ θυελλῶδες πτερύγισμα τοῦ ἀνακτος τῶν ὀρνέων καὶ νὰ ἴδῃ ἐπανερχομένην τὴν βασιλείαν τοῦ Σταυροῦ του.

Εὖρον οἱ Φιλικοὶ τὴν ἰδέαν ταύτην βαθέως ἐρρίζωμένην ἐν τοῖς σπλάγχχνοις τῆς φυλῆς καὶ ἐπεχείρησαν νὰ τὴν καλλιεργήσωσι καταβαλόντες προσπαθείας γιγαντώδεις πρὸς πραγματοποιήσιν αὐτῆς. Ὅταν ἀναγινώσκη τις τὰ ἔγγραφα τὰ ἐπιμαρτυροῦντα τὰς ἀκαταλογίστους θυσίας, τοὺς διηνεκεῖς κινδύνους, τὴν ἀπεριόριστον αὐταπάρνησιν, τοὺς ἀγῶνας, τὰ τολμηρὰ σχέδια τῶν συνειρμένων καὶ συγκρίνη ταῦτα πρὸς τὴν παροῦσαν νέκρωσιν, πρὸς τὴν ἀπάθειαν, πρὸς τὴν μικρότητα ἡμῶν τῶν ἀμέσως διαδεχθέντων ἐκείνους, καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀνεκφρά-

στού ἀπελπισίας. Τότε ὠκεανὸς πολυτάραχος, ἀλλ' ἀχανής, τώρα λίμνη τεθολωμένη καὶ νεκρὰ ὕδατα. Τότε ἥλιος διαλάμπων ἐν μέσῳ πορφυροχρόων νεφελῶν, τώρα λυχνία ἡμίσβεστος, ἀμυδρὰν ἐκπέμπουσα λάμψιν. (α)

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ κατάρτισις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ὑπῆρξεν ἀληθοῦς δολοφονία τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ιδέας. Ἐφυλακίσθη τὸ γένος ἐντὸς στενοχώρου εἰρκτῆς, κατεσκευάσθη διὰ χειρῶν ἀλλοτρίων βάθρον ταπεινὸν ἐφ' οὗ ἐτέθη εὐθραστον θρονίον, ἐδωρήθη εἰς ἡμᾶς μανδύας ὃν εἰρωνικῶς ἀπεκάλεσαν πορφύραν, ἐχαλκεύθη σκῆπτρον κουφότερον καλάμου, ἐχαράχθησαν ἐπ' αὐτοῦ τερατώδη σύμβολα, καὶ ἡμεῖς νήπιοι ἐπεκροτήσαμεν τὴν θεατρικὴν παράστασιν, καὶ ἀνεπαύθημεν. Τὸ πολεμικὸν πνεῦμα τῆς φυλῆς ἐσβέσθη, κατέφαγεν ἡ σκωρία τὰ αἰμοβαφεῖ ὅπλα τῶν πατέρων, οἱ ἀπόγονοι τῶν διασημοτέρων ἀρματωλῶν μετεμορφώθησαν εἰς δικηγορίσκους καὶ σήμερον ἀενάως ἀλληλλομαχοῦντες καὶ διαπληκτιζόμενοι, προήλθομεν εἰς τοσοῦτον ὥστε νὰ πιστεύωμεν

(α) Ταῦτα ἐγράφησαν καθ' ἣν ἐποχὴν λυσιμελὲς νάρκη ἐφαίνετο κατέχουσα τὸ ἔθνος καὶ πρὶν ἢ ἀναφανῇ ὁ εὐγενὲς ὀργασμὸς ὑφ' οὗ ἔξ ὀλίγου χρόνου ἐλαύνεται ἅπασα ἡ Ἑλληνικὴ φυλή.

ὅτι μεγάλας προσφέρομεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνότητα ὑπηρεσίας, ὅταν μετὰ σφοδρὰν καὶ ὀριμυτάτην πάλην ἐπιτύχωμεν τὴν καταδίκην πολιτικῆς τινος μερίδος καὶ ταύτης ἐξ Ἑλλήνων συγκεκροτημένης καὶ χαρακτηρίσωμεν αὐτὴν φαύλην, ἀντεθνικὴν, διεφθαρμένην.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος εἰς οὐδενὸς τὸν νοῦν, ὅσον στενὸν καὶ στεῖρον ἂν τὸν ὑποθέσῃ τις, ἐχώρησεν ἡ ἰδέα τοιοῦτου Βασιλείου. Ἐμειδία πρὸς πάντας ἡ ἐλπίς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, τῆς πλήρους ἀνακτήσεως τῶν προγονικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐπομένως ἀνάλογος πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σκοποῦ ὑπῆρξεν ἡ αὐταπάρνησις, ὁ ἐνθουσιασμός, αἱ θυσίαι, ἡ καρτερία, ἀνάλογα καὶ τὰ σημεῖα ἐν οἷς ἡ ἀνεγειρομένη φυλὴ διετύπωνε τὸ ἐπιζητούμενον γέρας.

Ὁ Διάκος, εἷς τῶν θερμοτέρων ἀποστόλων τοῦ ἐθνικοῦ τούτου δόγματος, ἀληθῆς ἐνσάρκωσις τοῦ ἀρματωλικοῦ πνεύματος, ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἀπεικονισμένον τὸ αἶνιγμα, ὅπερ εἶχεν ὁμόση ἡ διὰ τῆς σπάθης νὰ λύσῃ ἡ διὰ τοῦ αἵματος νὰ καθαγιάσῃ. Τὴν ἰδέαν ταύτην πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἠθέλησα νὰ διατρανώσω καὶ νὰ ἐμφυσήσω εἰς τὸ στιχοῦργημά μου,

θεωρῶν αὐτὴν ὡς τὴν ψυχὴν δι' ἧς ἀνέκαθεν ἐζωογονήθη τὸ ἔθνος, ὑπὲρ ἧς ἡγωνίσθη, ἐμαρτύρησε, καὶ ἧς τῇ ἀρωγῇ, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, θέλει πάλιν ἀνορθωθῇ.

Ἀφαιρουμένης ταύτης ἡ ἐθνικὴ ποίησις, τὸ Ἐγὼ τοῦ Ἑλλήνος, μένει νεκρὸν γράμμα, καὶ τὰ ἄθλα καὶ τὰ βήσανα καὶ αἱ προσδοκίαι τοσούτων αἰώνων ἀποβάλλουσιν ἐκ μιᾶς τὸ ἰδανικὸν δι' οὗ περικοσμοῦνται καὶ παρίστανται ὡς πελώριος ὄγκος ἐλεεινῶν ἐρειπίων, ἀσκόπως σωρευμένων καὶ οἰκτρῶς συνεχομένων διὰ μόνου τοῦ αἵματος καὶ τῆς σαρκὸς ἀπειραρίθμων γενεῶν. Τοιαύτη ἐξόμωσις τῆς ἐθνικῆς πίστεως εἶναι ἀσυγχώρητον ἔγκλημα, τοῦλάχιστον πρὸς τὰ ὅμματα ἐκείνων οἵτινες πρεσβεύουσιν ὅτι ἐν πάσῃ σελίδι τῆς ἡμετέρας Ἱστορίας καταφανῆς διαλάμπει ὁ δάκτυλος τοῦ Ὑψίστου.

Συνηγωνίσθησαν μετὰ τοῦ Διάκου τετρακόσιοι περί-
που μαχηταί. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν μόνοι τεσσαράκοντα ἢ πεν-
τήκοντα ἔμειναν μέχρι τέλους ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης·
οἱ λοιποὶ πτοηθέντες ἐκ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν πολε-
μίων, οὐδ' ἐπιρρώννυμενοι ἔστω καὶ ἐξ ἀμυδρᾶς τινος
ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἔστρεψαν ἀπ' ἀρχῆς τὰ νῶτα. Πλὴν δὲ
τοῦ ἀειμνήστου Ἡσαΐα καὶ τοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
Ἱερομονάχου Παπαγιάννη, πλὴν τοῦ Βαχογιάννη καὶ τοῦ
Καλύθα οἵτινες, ἀφοῦ κατέστησαν ἀπόρρητον ἀκρόπολιν
τὸ Χάνι τῆς Ἀλαμάνας, ἔπесαν ξιφῆρεις εἰς μέσον τῶν
ἐχθρῶν καὶ κατεκρουργήθησαν, ὀνομαστὶ μνημονεύονται
ὁ Κομνᾶς Τράκας ἐξ Ἀγόργιανης τῆς Παρνασσίδος, ὁ
Ἰωάννης Μητρόπουλος καὶ Νικόλαος Κίρκος, ὀπλαρχη-
γοὶ Γαλαξειδίου καὶ ὁ Μῆτρος Μασσαβέτας αὐτάδελφος
τοῦ Διάκου. Τὸ πτώμα τοῦ Μασσαβέτα ἐχρησίμευσε μά-
λιστα ὡς τελευταῖον ὀχύρωμα, διότι ὀπισθεν αὐτοῦ φυ-
λαττόμενος ἡγωνίσθη ὁ Διάκος τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ἀ-
γῶνα. Ὁ δὲ Μητρόπουλος, ἀφοῦ ἐπὶ ματαίῳ προσεπάθησε

ν' αποσπάσῃ ἐκεῖθεν τὸν ἀρχηγόν, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Μήτρου καὶ ἀπῆλθε σώσας αὐτὴν ἐκ τῶν ὕδρεων.

Ἐκ τῶν παρὰ τῷ Διάκῳ μέχρις ἐσχάτης ὥρας συμπολημετάντων μόνον τοῦ ἀδελφοῦ ἔκρινα εὐλογον νὰ διαμνημονεύσω τὸ ὄνομα. Προετίμησα δὲ νὰ θεραπεύσω τὰς ἀνάγκας τῆς ποιήσεως δι' ἐνὸς ἢ δύο πλαστῶν ὀνομάτων, πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστων ἀντιλογιῶν

Πρὸς τοὺς εὐαρίθμους τούτους μαχητὰς ἀντεστράτευον ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ, Κεχαγιάμπης τοῦ Χουρσὴτ καὶ ὁ Ὅμερ Βριόνης. Τὸν πρῶτον ἔκρινα ἀνάξιον πάσης προσοχῆς καὶ μόνον εἰσήγαγον αὐτὸν ἵνα τῷ ἀναθέσω τὸ ἀπεχθὲς ἔργον τοῦ δημίου, ὅτε ὁ Χαλήλμπης προσπεσὼν ἐξήτησατο προσωπικὴν ἱκανοποίησιν, τὸν παραδειγματικὸν θάνατον τοῦ Διάκου.

Ἄλλ' ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ὅμερ Βριόνου εὗρον ἀνταγωνιστὴν ἐφάμιλλον καὶ προσεπάθησα νὰ τὸν παραστήσω καθ' ἣν ἐμόρφωσα πρὸ χρόνων ιδέαν περὶ τοῦ χαρὰ κτῆρος, περὶ τῆς γενναιότητος, καὶ καθόλου περὶ τῶν προτερημάτων καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς φύσεως αὐτοῦ, ἀφοῦ πιστῶς τὸν παρηκολούθησα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολεμικοῦ του σταδίου.

Εἶλκεν οὗτος τὸ γένος ἐκ τῶν Παλαιολόγων Βριόνων, ἐπὶ Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας δεσποτῶν τῆς ἐν Ἀλβανία Μουζακίας. Ὑπάρχει δὲ ἀναντίρρητον ὅτι οἱ περιφανεῖς αὐτοῦ πρόγονοι ἐτήρησαν διαδοχικῶς τὴν ἡγεμονίαν μέχρι τῆς καταστροφῆς Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Τότε ἐκ τῶν δύο τῆς γενεᾶς διακλαδώσεων ἡ μὲν μία ἐβιάσθη εἰς ἐξόμωσιν, ἡ δὲ ἄλλη ἐμμείνασα εἰς τὸ πάτριον θρήσκευμα μετώκησεν ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῆς πρώτης κατάγεται ὁ ἐπὶ Ἀλῇ πασᾶ μέγας καὶ πολὺς Χασνατάραγας (Θησαυροφύλαξ), ἐκ τῆς δευτέρας πηγάζουσιν αἱ ἐν Ἑπτανήσῳ σωζόμεναι οἰκογένειαι τῶν Βριόνων.

Νεανίας ἔτι ὁ Ὀμὲρ ἐδεικνύετο ὑπερήφανος καὶ τὴν ἔμφυτον ταύτην ἀγερωχίαν ὑπέθαλπεν ἡ συναίσθησις τῆς καταγωγῆς ἣτις καὶ τὸν παρέσυρε πολλάκις εἰς νεφελώδεις ῥεμβασμούς. Οὐδαμῶς ἀνεχόμενος τὴν ταπείνωσιν καὶ βαρέως φέρων τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ Ἰμβραήμ, γαμβροῦ καὶ διαδόχου τοῦ Κούρτ πασᾶ, ἀμειλίχτου ἐχθροῦ του, ἐν τῇ σατραπείᾳ τοῦ Βερατίου, ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον καὶ προσήνεγκε τῷ Μεχμέτ Ἀλῇ τὴν σπάθην, πολεμοῦντι τότε πρὸς τοὺς Κιολεμενίδας. Εὗρεν ἐκεῖ ὁ Βριόνης εὐρὺ στάδιον πρὸς τὴν φιλοδοξίαν του. Ἐκεῖ ἐν

μέσω τῶν ἐρήμων διεπλάσθη τὸ πνεῦμά του καθ' ὁμοίω-
σιν τῶν ἐκτάσεων ἃς διέτρεχε καὶ τοῦ ἐπισκέποντος ἀπε-
ράντου οὐρανοῦ· ἔκτοτε χρονολογεῖται καὶ ἡ διὰ βίου κα-
τασχοῦσα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μανία νὰ τρέφη τοὺς εὐγε-
νεστέρους καὶ θαρράλεωτέρους ἵππους καὶ ὀχούμενος νὰ
ἐπιδεικνύῃ τὸ ἀρρένωπὸν ἦθος.

Ὅτε, ἓν τινι κατὰ τοῦ Σουλίου ἐκστρατεία συνοδεύων
τὸν Ἀλῆν, ἀπώλεσε προσφιλεστάτην φορβάδα γένους πε-
ριφανοῦς, ἐξέθηκε τὴν ζωὴν του εἰς προφανῆ κίνδυνον,
προχωρήσας μέχρι τῶν προφυλακῶν τοῦ Σουλιωτικοῦ
στρατοπέδου ὅπως διαπραγματευθῇ τὴν ἐξαγοράν, ἀπο-
τυχὼν δὲ ἐγένετο φρενῆρης ἐκ τῆς ἀπελπισίας.

Κατακτῆσας ἐν Αἰγύπτῳ δόξαν καὶ πλοῦτον μέγαν ἐ-
πανῆλθεν εἰς Ἡπειρον καὶ ἐταύτισε τὴν τύχην του μετὰ
τοῦ Ἀλῆ, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ὥρα καὶ τὸν Ἰ-
βραήμ νὰ ἐκδικηθῇ καὶ κυριάρχῃς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ν'
ἀναδειχθῇ. Ὁ Ἀλῆς ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός καὶ
θεωρήσας αὐτὸν κατάλληλον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν κατὰ
τῆς σατραπείας τοῦ Βερατίου κατακτητικῶν σκοπῶν του,
κατέστησεν αὐτὸν θησαυροφύλακα καὶ τῷ ἐπέτρεψε νὰ
στρατολογήσῃ ἐν τάχει καὶ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ἰβραήμ.

Ἐξελθὼν ὁ Βριόνης κατετρόπωσε τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν ἐκράτει στενῶς περιωρισμένον ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς πρωτευούσης του, ὅτε ὁ Ἀλῆς δραμὼν δῆθεν ὅπως μεσιτεύσῃ πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν διαμαχομένων ἤρπασεν, ὡς εἰκὸς, τὴν περιουσίαν τοῦ Ἰβραήμ καὶ ἔδωκε πρὸς τὸν Ὁμέρ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι, ζῶντος αὐτοῦ, εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο νὰ ὑψώνῃ τὸν τράχηλον.

Ἀποκηρυχθέντος τοῦ Ἀλῆ, ὁ φιλόδοξος Ὁμέρ προβλέπων τὴν καταστροφὴν, ἠνώθη μετὰ τῶν Σουλτανικῶν· ἀλλὰ ἐν τῇ ἀγερωχίᾳ αὐτοῦ μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν συγχέομενον μετὰ τῆς τύρβης τῶν πασάδων, ἐν τῷ κρυπτῷ διελογίζετο διὰ τίνων μέσων νὰ γίνῃ περιφανὴς καὶ περίβλεπτος.

Στενῶς συνδεδεμένος πρὸς πάντας σχεδὸν τοὺς διασημοτέρους τῆς Ἑλλάδος ὀπλαρχηγούς, καὶ μὴ στέρξας οὐδέποτε νὰ μολύνῃ τὰς χεῖρας εἰς τὰ Ἀληπασικὰ κακουργήματα, ἀφ' ἑτέρου ἐν γνώσει διατελῶν τῶν ἐννεργειῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ προαισθανόμενος τὴν ἐπικειμένην ἐπαναστατικὴν ἐκρηξιν, ἤλθε τότε εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἀρματωλὸν τῆς Λεβαδείας καὶ γενικὸν ὁδοφύλακα τῆς Στερεᾶς, Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρουτζὸν καὶ ἐπι-

δεικνύμενος συμπάθειαν ὑπὲρ τῆς ἀναξιοπάθουσας Ἑλλάδος, ἀπεριόριστον δὲ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀνδρείαν τῶν τέκνων τῆς, ἐφάνη διατεθειμένος νὰ προτείνῃ φιλικὴν χεῖρα πρὸς ἀνόρθωσιν ἐκείνων οὓς ἐθεώρει, ὡς ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς καταγωγῆς, ἀδελφούς καὶ συμπατριώτας. Τότε συνωμολογήθη, ἐπὶ τῷ ὄρω αὐστηροτάτης ἐχεμυθίας, μεταξὺ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Βριόνου ἡ περίεργος ἐκείνη συμφωνία δι' ἧς οἱ συμβαλλόμενοι ὑπεχρεοῦντο ἀμοιβαίως νὰ ὑποστηριχθῶσι διὰ τῶν ὅπλων πρὸς ἀνασάτωσιν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, προβῶσι δὲ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν κατάρτισιν δύο αὐτονόμων Κρατῶν, τοῦ μὲν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ὀμέρ, τοῦ δὲ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ὀδυσσέως. (α)

Καὶ ὁ μὲν Βριόνης, ἴσως σπουδάζων εἰργάσθῃ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ γενναῖον τέκνον τοῦ διαβοήτου Ἀνδρούτζου προσέβη εἰς τὸ βῆμα τοῦτο μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀποσοθήσῃ ἢ νὰ οὐδε-

(α) Ὅρα τὴν ἐν τοῖς φυλλαδίοις ΝΖ'. — ΝΗ'. — ΝΣΤ'. τῆς Χρυσταλλίδος δημοσιευθεῖσαν ἀξιόλογον βιογραφίαν τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτζου ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα.

τερῶσῃ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπαναστάσεως πᾶσαν ἀντενέργειαν ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν.

Ἐκ τῆς διαθρυλληθείσης συμφωνίας ὠφεληθέντες μετὰ ταῦτα ἀρχολίπαροί τινες, προσωπικαὶ ἐχθροὶ τοῦ Ὀδυσσεως, ὑπέσκαψαν τὴν ἐπιβρόχην του, παρέστησαν αὐτὸν προδότην καὶ τέλος κατώρθωσαν διὰ χειρῶν Ἑλλήνων νὰ δολοφονήσωσι τὸν ἀτρόμητον ἐκεῖνον λέοντα.

Καταρτισθέντος τοῦ συμβολαίου ὑπέβαλεν ὁ Βριόνης, ὡς μέσον ὑπεκφυγῆς, παρατηρήσεις τινας σχετιζομένας πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν θέσιν του, καὶ ὠμολόγησεν εἰλικρινῶς ὅτι ἐπεθύμει νὰ θεωρῇται ἀπηλλαγμένος πάσης ὑποχρεώσεως, ἂν τυχὸν ὁ Σουλτάνος ἐκτιμῶν τὴν βαρύτητά του, ἤθελε τὸν ἀναγορεύσῃ Πασᾶν ἐπὶ τρισὶν οὐραῖς.

Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως καὶ θέλων ὁ Χουρσὴτ νὰ καταπνίξῃ τὴν φλόγα ἐν τῇ γενέσει αὐτῆς, τὸν μὲν Κιοσὲ ἔταξεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πρώτου κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὀρμήσαντος στρατοῦ, καθιστῶν αὐτὸν Βεζίρην ἀντιπρόσωπόν του, τὸν δὲ Βριόνην ὑπέβαλεν εἰς τὰς ἀμέσους διαταγὰς του.

Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἔμφυτον ἀστασίαν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ὁμέρ, τὴν ἄκρατον αὐτοῦ φιλοδοξίαν καὶ θέ-

των αὐτὸν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν Διάκον, οὐ μόνον ἀπέβλεψα εἰς τὸν παραλληλισμὸν, ἀλλ' ἐνόμισα παντὸς λόγου ἄξιον νὰ διασώσω τὴν ἀπόρρητον ὁμολογίαν ἣτις ἔλαβε χώραν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ νὰ ἀναφέρω αὐτὴν ὡς προτεινομένην ἐκ νέου εἰς ἄνδρα πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀδιασπάστως συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τῆς Λεβαδείας καὶ ὑποτιθέμενον ἐν γνώσει τῶν κρυφιωτέρων αὐτοῦ διαλογισμῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν τούτων ἀνταγωνισμῶν ὑπεράνω πάσης ἄλλης βασάνου, πάσης ἄλλης περιφρονήσεως, ἔθεσα πλησίον τοῦ Διακῦ, ἀφ' ἧς στιγμῆς συνελήφθη μέχρι τοῦ μαρτυρίου, ἀνώνυμον καὶ εἰδεχθῇ δαίμονα τὸν Γύφτον.

Ἄδεται ὅτι, ἂν ποτε ἐπὶ πλοίου, ἐν μακραῖς καὶ ὑπερωκεανίοις θαλασσοπορίαις, ἐνσκήψῃ ἐπιδημία, ἐκ δὲ τῶν νοσοῦντων ὑπάρχῃ τις θανατηφόρος προσβεβλημένος, λάβρος, ἀπαθής, ἀποτρόπαιος, ἐν ἀποστάσει τινὶ ὀπισθεν τῆς πρύμνης, ἐμφανίζεται ὁ καρχαρίας, ἀλάνθαστος οἰωνὸς τοῦ ἐπικειμένου πένθους, μνῆμα περιπλανώμενον, ἀδηφάγον, προσμένων νὰ καταβροχθίσῃ τὸ πτώμα ἅμα παραδιδόμενον εἰς τὰ κύματα. Τοιοῦτος κατὰ τὸν μέ-

γαν καὶ φοβερόν διάπλουν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τυγχάνει ὁ Γύφτος.

Ἵπῃρξε τὸ ὄργανον τῆς στρεβλώσεως, ὁ βρόχος τῆς ἀγχόνης, ὁ πολυμήχανος ἐφευρετὴς τῶν βασάνων ἐν ταῖς χερσὶ τῶν κατακτητῶν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐξεπλήρωσεν ἐκθύμως, πιστῶς, ἐντροφῶν καὶ ἀγαλλόμενος ὁσάκις εἰς τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ παρεδίδετο τὸ σφάγιον.

Ἄγνοῶ ἂν ἡ ἐπικατάρατος αὕτη φυλὴ, ἀρχαία ὥς ὁ Κάιν, κατὰ τὰς πολυειδεῖς φάσεις τοῦ μυστηριώδους βίου της, περιῆλθέ ποτε εἰς τὴν ἐξαχρείωσιν εἰς ἣν ἔφθασε διόδουσα τὴν Ἑλληνικὴν χώραν, προαιώνιος ἀκόλουθος τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Ἵπάρχουσιν ἔτι παρ' ἡμῖν οἱ ἀπαίσιτοι οὗτοι σκώληκες, ἀδιαπαύστως περιπλανώμενοι, πελιδνοὶ, δυσώδεις, ὥς ἀγέλαι ἀκατανομάστων κτηνῶν, οἰκτρὰ καταγῶγια ρυπαρωτάτων διαδοχικῶν ἀσθeneiῶν, φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων, δίκην παμμεγέθους κοχλίου, τὰς ζοφεράς σκηνάς των καὶ σύροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν ἄχμονα, τὴν σφύραν, τὰς τανάγρας, τὴν φύσσαν ἐκ δύο ἀσκῶν συγκεκροτημένην, τοὺς ἀνθρακας, τεμάχιά τινα ἀκατεργάστου σιδήρου καὶ σχεδὸν πάντοτε λιμώττοντας κύνas, μέλανας

αἰλουῦρους ἢ ἀλυσιδέτους ἄρκτους πρὸς ἐπίδειξιν, ὅθεν πολλάκις Ἄρκοι δοῦνται προσαγορεύονται.

Μετέρχονται τὴν χειρομαντείαν, καὶ συνθέτουσι παράδοξα φάρμακα οὐχὶ πρὸς θεραπείαν ἀσθενειῶν ἢ τραυμάτων, ἀλλ' ὅπως δι' αὐτῶν προκαλῶσιν ἐξαμβλώσεις, τεκταίνωνται μαγγανίας καὶ παντὸς εἶδους ἀθεμιτοῦργίας.

Ἄθεοι, ἀπάτορες, ἀκοινώνητοι, οὐδέποτε μεριμνῶντες περὶ τῆς ἐπιούσης, ἀγνοοῦντες πόθεν ἔρχονται ἢ ποῦ πορεύονται, ἐν τῇ ἀποκτηνῶσει αὐτῶν ἀσεβῶς ἐναγκαλιζόμενοι ἀντὶ τῆς συζύγου τὴν θυγατέρα· ὁσάκις προσέρχονται εἰς τινὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων πόλεων συνήθως διαμένουσι σκηνῆται ἐκτὸς τοῦ περιβόλου, ὥσανεὶ συναίσθανόμενοι τὴν ἀπέχθειαν ἣν αἰείποτε διεγείρει ἡ παρουσία των, ἢ μὴ ἀποτολμῶντες νὰ ἴδωσι κατὰ μέτωπον τὴν κοινωνίαν ἣν ἐβασάνισαν.

Τοιοῦτου ἀνθρωπομόρφου τέρατος δὲν ἠθέλησά νὰ παραλείψω τὴν ἀπεικόνισιν, ἐξορύξας συνάμα ἐκ τῶν πολυτίμων τῆς δημώδους γλώσσης μεταλλείων τὴν κατάλληλον κυριολεξίαν πρὸς καθιέρωσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν φράσεων δι' ὧν ἤκουσα πολλάκις τὸν λαὸν νὰ χαρακτηρίζῃ καὶ νὰ περιγράφῃ ἐκεῖνα τοῦ ἄδου τὰ μιὰρὰ ἐκθράσματα.

Ταῦτα ἔκρινα εὐλογον νὰ ἐκθέσω καὶ πρὸς διασάφησιν τοῦ θέματος καὶ πρὸς συμπλήρωσιν ἱστορικῶν τινων γεγονότων, συγκεχυμένως πως ἀναφερομένων καὶ ἀτάκτως τῇδε κακείσε διεσπαρμένων. Λυποῦμαι ὅτι ἤναγκάσθην νὰ ἐκταθῶ πέραν τοῦ δέοντος καὶ προβλέπω ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐφαρμοσθῇ κ' ἐπὶ τοῦ βιβλιαρίου μου τούτου ὁ Διογένης χαριεντισμός, ν' ἀκούσω δὲ καὶ τὴν παραίνεσιν μωμοσκόπου τινος ὅτι συμφέρει νὰ φυλάξω τὸ ποίημα μὴ τυχὸν ἐξέλθῃ τῶν μεγάλων τῆς εἰσαγωγῆς πυλῶν.

Ἄλλ' αἱ ταλαιπωρίαι καὶ τὰ δυστυχήματα τῆς φυλῆς καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ ἱστορούμενα εἶναι πάντοτε ποίησις· ἐὰν δὲ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους παρακολουθήσῃ τις εἰς τὸν βαθμιαῖον ἐξελιγμὸν τοῦ ἐθνικοῦ δράματος καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς συγκεφαλαιοῦται ὁ μυριετῆς ἀγὼν, οὐδὲν ἄλλο βλέπει, εἰμὴ γενεὰς ἐπὶ γενεῶν ὡς ἐπὶ δέλτου νεκρικοῦ ἡμερολογίου στιχηδὸν τεταγμένας, οἷονεὶ πολυαρίθμους χορδὰς γιγαντιαίας Αἰολικῆς φόρμιγγος παραλόγως μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἀμνηστουμένης, αἰεί-

ποτε δὲ προσδοκῶσης πεπειραμένους δακτύλους, ἵνα διὰ τῆς πρώτης αὐτῶν κρούσεως ἐκπέμψῃ φθόγγους ἡδίστους καὶ ἐξαισίους ὕμνωδίας.

Τὸ περὶ γλώσσης ζήτημα παρέρχομαι ὅλως ἄθικτον, ἀποκλίνων καὶ αὖθις πᾶσαν περὶ αὐτοῦ κενὴν λογομαχίαν. Ἐρρίζωθη ἐν ἐμοὶ καὶ ἐσαρκώθη ὡς δόγμα, ὡς σύμβολον ὀρθοδοξίας, ὅταν πρόκηται περὶ ποιήσεως. Προέβη δὲ εἰς τοσοῦτον ἡ προκατάληψις ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἐνδοξα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ὀνόματα ἀσυμβίβαστα θεωρῶ πρὸς τὴν ἀρμονίαν τοῦ στίχου καὶ γράφων τὸν Ἀθανάσιον Διάκον οὐδαμοῦ τοῦ ποιήματος ἐδυνήθην νὰ εἰσαγάγω οὔτε τὰς Θερμοπύλας οὔτε τὸν Λεωνίδα. Ἀπ' ἐναντίας τὰ ὀνόματα τῶν δημίων τῆς Ἑλλάδος παρετήρησα ὅτι ἀφομοιοῦνται πληρέστατα καὶ συγχωνεύονται μετὰ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, εἴτε διότι ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐπιμιξία συνέτειναν εἰς τοῦτο, εἴτε διότι αἱ ἀντιθέσεις καὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ ὑποκρύπτουσιν ἀνεπαίσθητα καὶ ἀδιόρατα σημεῖα ἐπαφῆς συντελοῦντα πρὸς διάπλασιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων.

Τί δὲ εἵπωμεν περὶ θεμάτων λαμβανομένων ἐξ ἄλλοτρίας ἱστορίας, καὶ τί περὶ τῆς οἰκτρᾶς ἐξελληνίσεως τῶν ἡρωϊκῶν τῆς Δύσεως ὀνομάτων ὅταν κακῇ τύχῃ εἰσαγώ-

γίμα γίνωνται εἰς τὴν ἡμετέραν ποίησιν! Ἀλλὰ περὶ τούτου κρίνέτωσαν ἄλλοι ἤττον ἐμοῦ προκατελημμένοι· ἐν τέλει δὲ θέλει δικάσῃ τὸ μέλλον. Τὸ κατ' ἐμὲ θέλω προσπαθήσῃ, ὅσον αἱ δυνάμεις μοι τὸ ἐπιτρέπουσιν, εἴτε εἰσερχόμενος εἰς τὴν καλύβην τοῦ ποιμένος, εἴτε διατρέχων τὰ ὄρη καὶ τὰς θαλάσσας, εἴτε παρευρισκόμενος ὅπου δήποτε ἡ χαρὰ ἢ ὁ πόνος ἐκβιάζει τὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων, νὰ συλλέγω καὶ βαθμηδὸν νὰ διασώζω τὰ πολύτιμα κειμήλια τῆς δημοτικῆς γλώσσης, πεποιθὼς ὅτι ἐν αὐτῇ λανθάνει ἄφθονος ὕλη εἰς γλωσσολογικὰς μελέτας, καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόρρητος σύνδεσμος ὁ δεικνύων τὴν γνησιότητα τῆς καταγωγῆς, ὁ μαρτυρῶν ὅτι ὁ πέλεκυσ τῆς ξενοκρατίας οὐδέποτε ἐπέτυχεν νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐνότητα τῆς ἡμετέρας φυλῆς, θαυμασίως διασωθείσης τῇ παντοδυνάμῳ συνάρσει τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως ἐν τῷ ἀπεράντῳ χαρτοφυλακείῳ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων.

ΣΗΜ. Ἱστορικαὶ διασαφήσεις μετὰ τινῶν περὶ τοῦ λεκτικοῦ παρατηρήσεων καταχωρίζονται ἐν τέλει ἐκάστου ἔκτατου.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ

ROMAN TRAILER

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΛΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ.

» Ἀναίθα, Μῆτρε, στοῦ βουνοῦ κατάκορφα τῇ ῥάχῃ,
Πᾶρε τὸ μάτι τᾶητοῦ καὶ τἀλαφιοῦ τὸ πόδι
Καὶ τὴν ἀγρύπνια τοῦ λαγοῦ, καὶ στήσε καρραοῦλι.
Κι' ἂν ὄῃς χιλιάδαις τὸν ἐχθρὸν, ἄλογο καὶ πεζοῦρα,
Μὲ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ πασᾶ, τὸν ὕπνο μὴ μοῦ κόψῃς,
Στάσου, πολέμα μοναχός. Κι' ἂν ὄῃς μὲς τὸ φουσάτο
Νὰ πηλαλᾷ τᾶλογο τοῦ Ὀμέρπασα Βριόνῃ,
Πέτα, ῥοβόλα, κρᾶξέ με... Σύρε μὲ τὴν εὐχή μου. »

Ἄστραψε ἀπ' ἄγρια χαρὰ τὸ μέτωπο τοῦ κλέφτη,
Ἐβρόντησαν τὰ χαϊμαλιὰ, ἀνέμισε ἡ φλοκάτη,
Ἐλαμψε ὁ Μῆτρος μιὰ στιγμὴ κ' ἐσβύστηκε σὰν ἄστρο.

Ὁ Διάκος τὸν συντρόφεψε γιὰ λίγο μὲ τὸ μάτι
Κ' ὕστερα πέφτει καταγῆς γονατιστὸς στὴν πέτρα.

» Ἀδέρφια παλληκάρια μου ! Ἐλάτε ὁλόγυρά μου
Καὶ γονατίσετε μ' ἐμέ. Ὁ κόσμος στὴ χαρά του
Εἶν' ἀνθοστόλιστη ἐκκλησιὰ, κ' ἐδῶ μᾶς παραστέκει
Ἐκεῖνος ποῦ τὴν ἔχτισε, γιὰ νὰ τὸν προσκυνοῦμε. »

Ἦτανε νύχτα. Τὰ βουνά, ἡ λαγκαδιαῖς, τὰ δέντρα,
Ἡ βρύσαις, τ' ἀγριολούλουδα, ὁ οὐρανός, τ' ἀγέρι,
Στέκουν βουθὰ ν' ἀκούσουνε, τὴν προσευχὴ τοῦ Διάκου.

» Ὅταν ἡ μαύρ' ἡ μάνα μου, ἐμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα,
Πλάστη μου, μ' ἐγονάτιζε μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια,
Καὶ μῶλεγε νὰ δεηθῶ γιὰ κειοὺς ποῦ τὸ χειμῶνα
Σὰ λύκοι ἐτρέχαν στὰ βουνά, μὲ χιόνια, μ' ἀγριοχαίρια
Γιὰ νὰ μὴ ζοῦνε στὸ ζυγὸ, ἔνοιωθα τὴ φωνή μου
Νὰ ξεφυχάη στὰ χεῖλη μου, ἐσπάραζε ἡ καρδιά μου,

Μοῦ ἐτρέμανε τὰ γόνατα, σὰν νᾶθελε ἡ ψυχὴ μου
Νὰ φύγῃ μὲ τῇ δέησῃ ἀπὸ τὰ σωθικά μου. »

» Ὑστερα μῶλεγε κρυφὰ νὰ σοῦ ζητῶ τὴ χάρη
Νὰ μ' ἀξιώσῃς μιὰ φορὰ ἓνα σπαθί νὰ ζώσω
Καὶ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ θάνατος νὰ μ' εὔρῃ, νὰ μὲ πάρῃ
Πρὶν πολεμήσω ἐλεύθερος, γιὰ σὲ πρὶν τὸ ματώσω.
Πατέρα παντοδύναμε ! Ἄκουσες τὴν εὐχὴ μου
Μοῦ φύτεψες μὲς τὴν καρδιά, ἀγάπη, πίστη, ἐλπίδα,
Ἐδωκες μιὰν ἀχτὶδὰ σου, ἀθέρα στὸ σπαθί μου
Καὶ μοῦπες, τώρα πέθανε γιὰ μὲ, γιὰ τὴν πατρίδα. »

» Ἐτοιμος εἶμαι, Πλάστη μου ! Λίγαις στιγμαῖς ἀκόμα
Καὶ σβυόνται τ' ἄστρα σου γιὰ μέ. Γιὰ μὲ θὰ σκοτειδιάσῃ
Τῶμορφο γλυκοχάραμμα. Θὰ μοῦ κλειστῇ τὸ στόμα
Ποῦ ἐκελαδοῦσε στὰ βουνὰ, στὴ ρεμματιὰ, στὴ βρύση,
Θὰ μαραθοῦν τὰ πεῦκά μου. Ἀραχνιασμέν' ἡ λύρα
Ποῦ μοῦταν ἀδερφοποιτὴ κι' ὁποῦ μὲ ἐμὲ στὴ φτέρη
Ἀγκαλιασμένη ἐπλάγιαζε, τώρα θὰ μείνῃ στεῖρα
Καὶ 'ς τᾶψυχο κουφάρι τῆς θὰ νὰ βογγάῃ τ' ἀγέρι. »

» Ὅλα τ' ἀφίνω μὲ χαρὰ, χωρὶς ν' ἀναστενάξω.
Καὶ τῷχω περηφάνεια μου, ποῦ ἐδιάλεξες ἐμένα
Αὐτὴν τὴν ἔρμη τὴν πορεῖα μὲ τὸ κορμὶ νὰ φράξω.
Εὐχαριστῶ σε, Πλάστη μου ! Δὲ θὰ χαθοῦν σπαρμένα
Καὶ δὲ θὰ μείνουν ἄκαρπα τ' ἄχαρα κόκκαλά μου.
Εὐλόγησέ τηνε τῇ γῇ, ὅπου θὰ μ' ἀγκαλιάσῃ
Καὶ στοίχειωσε κάθε κλονὶ ἀπὸ τὰ χώματά μου
Νὰ γένῃ ἀδιάβατο βουνὸ τὸ μνημα τοῦ Θανάσῃ. »

» Θέ μου ! Ξημέρωσέ τηνε τὴν αὐρινὴ τὴ μέρα !
Θὰ μᾶς θυμᾷτ' ἡ Ἀρβανιτιὰ καὶ θὰ τὴν τρώγ' ἡ ζῆλια.
Θὰ χλημητᾶνε τ' ἄλογα, θὰ καῖνε τὸν ἀγέρα
Μὲ τ' ἄγρια τὰ χνῶτά τους Γκέγκικα καρυοφύλλια,
Θὰ γένουν πάλαι τὰ Θερμιὰ, λαίμαργη καταβόθρα ...
Χιλιάδαις ἦρθαν θερισταὶ καὶ χάρος ὀργοτόμος,
Μουγκρίζουν, φοβερίζουνε πῶς δὲ θὰ μείνῃ λῶθρα
Ἵς αὐτὴν τὴ δύστυχη τὴ γῇ, φωτιὰ, δρεπάνι, τρόμος » ...

» Κ' ἐμεῖς θὰ πᾶμε μὲ χαρὰ Ἵς αὐτὸν τὸν καταρράχτη.
Ἐπάνωθὲ μας θᾶσαι Σὺ, καὶ τὰ πατήματά μας
Θὰ νᾶχουνε γιὰ στήριγμα τῇ φοβερῇ τῇ στάχτῃ

Πῶμεινε σπὶθ' ἀκοίμητη βαθειὰ στὰ σωθικά μας.
Δυνάμωσέ μας, Πλάστη μου! Γιὰ ν' ἀκουστῇ στὴ Δύση
Πῶς δὲν ἀπονεκρώθηκε καὶ πῶς θ' ἀνθοβολήσῃ
Τώρα μὲ τὰ Μαγιάπριλα ἡ δουλωμένη χώρα.
Εὐλογημέν' ἡ ὥρα! »

Ἐσκυψ' ὁ Διάκος ὡς τῇ γῇ, ἔσφιξε μὲ τὰ χεῖλη
Κ' ἐφίλησε γλυκὰ γλυκὰ τὸ πατρικὸ τοῦ χῶμα.
Ἐβράζε μέσα τοῦ ἡ καρδιά, καὶ στὰ ματόκλαδά τοῦ
Καθάριο, φωτοστόλιστο, ξεφύτρωσ' ἓνα δάκρυ...
Χαρὰς τὸ χόρτο πῶλαχε νὰ πιῇ σὲ τέτοια βρύση!

Πλαγιάζει ὁ λειονταρόψυχος! Τὰ νειῶτα, τῇ θωριά τοῦ
Τ' ἀστέρια βλέπουν μὲ χαρὰ καὶ κάπου κάπου ἀφίνουν
Κρυφὰ τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ διαβοῦν σιμὰ τοῦ.
Μοσχοβαλάει τριγύρω τοῦ καὶ τὸν σφιχταγκαλιάζει
Ἐστὸν κόρφο της ἡ ἀνοιξη, σὰν νάτανε παιδί της.
Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό τοῦ.

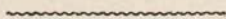
Χάνει μὲ μιᾶς τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ταπεινοσύνη
Ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος, ἡ ποταπὴ ἡ λαψάνα,
Γλυκαίνει τὸ χαμαίδρυο, ἔς τοῦ χαμαιλίου τὴ ρίζα
Ἀποκοιμιάται ὁ θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι
Ποῦ πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο κορμὶ του
Ἄλλου στηλόνει τὸ φτωχὸ, δυναμωμένο τώρα
Τρελλὸ, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ
Ὡς τ' ἀνδρειωμένο μέτωπο γιὰ ν' ἀκουστῇ πῶς ἦταν
Στὴ φοβερὴ παραμονὴ μιὰ τρίχ' ἀπ' τὰ μαλλιά του.

Πλαγιάζει ὁ λειονταρόψυχος! Τοῦ ὕπνου του ἡ ὥραις
Ὅσο κι' ἂν φύγουν γρήγορα, μεσότοιχο θὰ γένουν
Ν' ἀποστομώσουν τὸ θολὸ, τ' ἀγριωμένο κῦμα
Τοῦ χρόνου ποῦ μᾶς ἐπνίξε. Μ' ἐκείνην τὴ ρανίδα
Πῶσταξ' ἀπὸ τὰ μάτια του, θὰ ξεπλυθῇ ἡ μαυράδα
Ποῦ ἐλαίρονε τῆς μοίρας μας τὸ νεκρικὸ δεφτέρι.
Ὁ Διάκος στὸ κρεβάτι του, ζωσμένος τὴ φλοκάτῃ
Σὰν ἀητὸς μὲς τῇ φωλεῖᾳ, ὀλάκερο ἓνα γένος
Ἐκλωθ' ἐκείνην τὴ βραδεῖᾳ. Ὅταν προβάλ' ἡ μέρα
Θὰ νᾶβγουν τ' ἀητόπουλα μὲ τροχισμένα νύχια
Μὲ θεριεμμένα τὰ φτερά ν' ἀρχίσουν τὸ κυνήγι...

Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Ἀξίωσε μας ὅλους

Πρὶν μᾶς σκεπάσῃ ἡ μαύρη γῆ, εἴ τὰ δουλωμένα πλάγια

Νὰ κοιμηθοῦμε μιὰ νυχτιὰ τὸν ὕπνο τοῦ Θανάση !

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

»Κι' ἂν' ὀῆς χιλιάδαις τὸν ἐχθρόν, ἄλογο καὶ πεζοῦρα» σ. 55

Ἄλογο. Ἐνικῶς, ἔχει ὥς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἵππος περιληπτικὴν σημασίαν, ἵππικόν. Ἐκφέρεται δὲ καὶ πληθυντικῶς ἄλογα, ἀλλὰ τότε προστίθεται τὸ πολλὰ, ὀλίγα, ἢ προσδιορίζεται ὁ ἀριθμὸς, ἐν ᾧ διὰ τοῦ πρώτου χαρακτηρίζεται τὸ εἶδος τῶν μαχητῶν.

»Νὰ πηλαλάῃ τ' ἄλογο τοῦ Ὀμέρπασα Βριόνη, » σ. 55.

Πηλαλάει. Ὅταν ὁ ἵππος οἰστρολατῇται χρεμετίζων καὶ ὀρθούμενος.

»Ἐδωχες μὴν ἀχτιδὰ σου ἀθέρα στὸ σπαθί μου » σ. 57.

Ἀθέρας. Κυρίως ὁ ἀθῆρ τοῦ στάχους, καθόλου δὲ τὸ ἀκρότατον, τὸ λεπτότατον, τὸ ἐκλεκτότατον. Ἐπὶ κοπτερῶν ὅπλων τὸ ἀκρότατον τῆς ἀκμῆς τοῦ ξίφους. Τὰ ἀνώτατα στρώματα τῆς θαλάσσης ὅθεν καὶ *Ἀθερίνα* εἶδος μικροτάτου ἰχθύος διχιδωμένου ἐν τῷ ἄφρῳ τοῦ πελάγους.

» Ἀραχνιασμέν' ἡ λύρα. » σ. 57.

Λύρα. Ἡ πιστὴ ἀκόλουθος τοῦ κλέφτου ῥαψωδοῦ, ἀπετέλει μέρος τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ συσκευῆς, ἥτο δὲ τὸ ὄργανον δι' οὗ ἐτονίζοντο τὰ ἡρωϊκὰ ἡμῶν ἄσματα.

» Αὐτὴν τὴν ἔρμη τὴν πορείά. » σ. 58.

Πορεία. Στενὴ δίοδος, τὸ μέρος περιπεφραγμένου τινος τόπου ὅπερ μένει ἀνοικτὸν, καὶ ὅχι τὰ παρὰ τῇ μονῇ τῆς Δαμάστας *Ποριὰ* ὣν ποιεῖται μνεῖαν ὁ Κύριος Τρικούπης ἐν σελίδι 263 τῆς ἱστορίας του, οὕτως ἐπονομασθέντα διότι ἴσως ὑπάρχει ἐκεῖ καὶ πλεονάζει -ὃ εἶδος τοῦ λίθου ὅπερ καλεῖται *Πωρί*. *Πωρί* καλεῖται ἐπίσης πᾶσα λιθοειδὴς ὑπόστασις προσαπτομένη τοῖς ἔνδον ἀγγείου, ὁχετοῦ τινος ἢ ὑδραγωγείου.

» Τ' ἄχαρά κόκκαλά μου. » σ. 58.

Ἄχαρά. Σημζίνει ἐνταῦθα οἰκτιρμὸν, ταλανισμὸν ὡς καὶ τὸ φτωχὸς καὶ τὸ δύστυχος καὶ τὰ παραπλήσια. Ως ἐκφυλιστικὸν δὲ συνεκφέρεται συνήθως μετ' ἄλλης ἐπεξηγητικῆς λέξεως ὡς π. χ. ἄχαρος καὶ κακόμοιρος. »

Μὲ τ' ἄγρια τὰ χνῶτα τοὺς Γκέγκικα καρυοφύλλια. σ. 58

Ὁ Κύριος Κωνσταντῖνος Σάθας, ἐν τινι ἀξιολόγῳ πονηματίῳ

ἐπιγραφομένῳ « Ἡ κατὰ τὸν 12'. αἰῶνα ἐπανάστασις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς » διατείνεται ἐν Σελ. 14 ὅτι τὸ γνωστὸν *Καρνοφύλλι* ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ὀπλοποιοῦ *Carlo figlio* (Καρόλου υἱοῦ). Περίεργος μὰ τὴν ἀλήθειαν ἡ ἀνακάλυψις ἀλλ' οὐδόλως εὐάρεστος. Τολμῶ μάλιστα νὰ εἶπω πρὸς τὸν φίλον, ὅτι ἀπαγορεύεται οἰωδῆποτε ἡ διὰ τοιούτων ἐρευνῶν καταστροφή τῶν θελκτικῶν μύθων, δι' ὧν ἐτράφημεν, ἐκτός ὅταν πρόκηται νὰ βασιλεύσῃ ἐπωφελῆς τις ἀλήθεια. Ποῦ τώρα τὰ ποιητικώτατα καὶ βαρύβρομα *καρνοφύλλα* καὶ ποῦ τὰ πεζώτατα καὶ ἄφωνα καὶ παράχορδα *Καρλοφίλια* ! Ἐκ μιᾶς τὸ διαβόητον αἰθαλὸν ὄπλον τῶν πατέρων μετεσχηματίσθη εἰς εὐτελῆ σιδηροῦν σωλῆνα χαλκευθέντα ἐν Βενετίᾳ. Αὔριον ἴσως ὁ Κύριος Σάθας διανοεῖται νὰ μᾶς εἶπῃ πόθεν παράγεται καὶ τὸ *μυλλιῶνι* καὶ τὸ *ἄρμουτι*, καὶ σπεύδω ν' ἀναχαιτίσω εἰ δυνατόν τὴν ἀκάθεκτον περὶ τὰ τοιαῦτα ὁρμὴν του. Τὸ κατ' ἐμὲ βεβαίως δὲν θέλω στρέψῃ συμπαθὲς βλέμμα πρὸς τὸ νέον βάπτισμα τοῦ ἄρματωλικοῦ πυροβόλου, οὐδὲ στέργω νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀγενῆ καταγωγὴν. Ἀπ' ἐναντίας ἐπιμένω πιστεύων ὅτι τὰ περιφανῆ ὄπλα ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι ἔφερον κεχαραγμένον ἐν κυκλοειδεῖ ζώνῃ, τὸ ὁμώνυμον εὖοσμον φυτὸν, ὅπερ καλοῦμεν *Καρνοφύλλι*.

Ὅταν παρὰ τινος τυμβωρύχου φιλολόγου ἀνεκαλύφθη καὶ προέκυψεν ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ Ὅσσιαν δὲν ἦσαν εἰμῇ πλαστογραφία τοῦ Μακφερσῶνος, διεσκεδάσθησαν δὲ ἐκ μιᾶς ὥσει καπνὸς τὰ ἰδανικὰ αὐτῶν θέλγητρα, ἀπερίγραπτος λύπη κατέλαβε πολ-

λοὺς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον συνηθίσει νὰ πιστεύωσιν εἰς τὴν ὑπαρξιν τοῦ Βάρδου πολεμιστοῦ. Ἄν δὲ ἡ μνήμη δὲν μὲ λανθάνῃ, ὁ μέγας Chateaubriant ἐθεώρησε τὴν ἀνακάλυψιν ἀληθὲς δυστύχημα. Προτρέπω κ' ἐγὼ τὸν φίλον Κύριον Σάθαν νὰ μὴ ἐπιζητῇ τὰ τοιαῦτα, διότι αὐτὸς πρῶτος βλάπτεται ἐκ τοῦ μαρasmus τῶν ἀνθέων τῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

» Καὶ χάρος ὀργοτόμος. » σ. 58.

Ὁργοτόμος ὁ διευθύνων τοὺς θεριστὰς καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς ἐργασίαις, ὁ προπορευόμενος σκαπανεύς, ὁ χαράττων τὴν γραμμὴν ἣτις τίθεται ὡς ὅριον εἰς τὰς γινομένας ἀνασκαφάς. Ὁργος ἢ ὀργός ὁ ἀνορυπτόμενος αὐλαξ, αὐτὴ ἡ γραμμή.

» Πῶς δὲ θὰ μείνῃ λῶθρα. » σ. 58.

Λῶθραι, τὰ ἀποκοπτόμενα ὀξεία μέρη τῶν ἡλῶν δι' ὧν προσηλοῦνται τὰ πέταλα τῇ ὀπλῇ τῶν ἵππων. Ὅθεν λωθροκόβεται ἐπὶ ζώου συγκρούοντος ἔνεκεν ἐλαττωματικῶς τινος βηματισμοῦ, καὶ τιτρώσκοντος τοὺς ἀστραγάλους (κοινῶς τὰ πονύλaxia) ἐὰν ἐξ ὀλιγωρίας, τὰ σιδηρὰ ταῦτα κέντρα μὴ ἀποκοπῶσι. Μεταφορικῶς, λῶθρα, πᾶν ὅ,τι ἐλάχιστον, εὐκαταφρόνητον, οὐδεμιᾶς ἀξίας. Ὅθεν Νὰ μὴ μείνῃ λῶθρα κατάρρα ἐμφαίνουσα ἐξόντωσιν, καταστροφὴν καὶ ὄλεθρον μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν εὐτελεστέρων περιτριμμάτων τοῦ οἴκου.

» Ὁ αὐτὸν τὸν καταβράχτη. » σ. 58.

Καταβράχτης, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαίνει μέγαν ὄγκον ὑδάτων κρημιζομένων ἀπὸ ἀποτόμου βράχου. Ἀλλὰ καταβράχτης καὶ ἡ καταπακτὴ θύρα. Ὅταν δὲ ἐπὶ τινων εὐρέων παραθύρων συνήθως ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐργαστηρίοις τῶν καπλήων καὶ κκλουμένων προβολῶν ἐφαρμόζεται ὁ καταβράχτης τότε καλεῖται καταπρόβολον.

» Θὰ νᾶχουνε γιὰ στήριγμα. » σ. 58.

Τὸ στηρίζω καὶ ὑποστηρίζω εὐχρηστα παρὰ τῷ λαῷ ὡς ἐν τῇ κοινοτάτῃ φράσει « τὸ θέλω καὶ τὸ ὑποστηρίζω » ἀλλὰ τὸ στήριγμα σπανίως ἀκούεται καὶ μόνον ἐκ στόματος τῶν γραμματισμένων· νομίζω ἐπομένως συγγνωστὴν τὴν χρῆσιν ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, καθόσον ὁ Διάκος ὑπηρετήσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πολλάκις ἀναμφιβόλως ἐξεφώνησε τὴν λέξιν. Παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ συνήθως ἡ ἰδέα τῆς ἐνισχύσεως, τῆς ὑποστηρίξεως, δηλοῦται διὰ τοιούτων φράσεων αἵτινες δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐδραίαν καὶ ἀσφαλῆ τῶν ποδῶν στάσιν. Οὕτω, λόγου χάριν, ἔχει καλὰ πλευρὰ, τὸν ἐπλευρώσε. Ἐπικρατέστερα δὲ ὅσα ἐμφαίνουσι περιφρούρησιν τῆς κεφαλῆς, ἐννοεῖται μεταφορικῶς, ὡς ὁ ἴσκιος « Καλὸ δένδρον τὸν ἴσκιόζει », τουτέστι ἔχει τις ἰσχυρὸν προστάτην. « Νὰ ζήσω στὸν ἴσκιό σου » καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ καὶ τὸ κέραμος (κεραμίδι) χρησιμεύει πολλάκις εἰς ὥραίας

μεταφοράς. Οὕτω περὶ βασιλείως ἤκουσα, » *Ὁ Βασιλεὺς εἶπαι*
στὴ σκέπη (τοῦ οἴκου) *κεραμίδι.* » Καὶ *κεραμόνῳ* προφυλάττω,
 σκέπω τινὰ ἢ τί. Κλάδος δένδρου ἐπισκιάζων τὴν ὁδόν, « *κερα-*
μόνει τὸ δρόμο. » Καὶ, « *ὅπου κεραμόνει τ' ἀπόσκιο,* » ση-
 μαίνει τὴν γραμμὴν ὅπου φθάνει ἡ σκιά τῶν ὁρέων ὅταν ὁ ἥλιος
 κλίνη πρὸς τὴν δύσιν.

Ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος. σ. 60.

Ἀζώηρος ὁ ἀράγυρος ἢ ἀραγύρις τῶν ἀρχαίων. *Anagris*
fœtida. Θάμνος δυσώδης ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ὀσπριοειδῶν.
 Κατέχει θέσιν εὐτελεστάτην ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν φυτῶν. Ἡ ἀπο-
 φορὰ αὐτοῦ διαδίδεται καὶ διὰ τῆς ἐλαφροτέρας ἐπαφῆς. Ὅθεν
 τὸ τῶν ἀρχαίων, « *Μὴ κινεῖν τὸν ἀράγυρον* » καὶ τὸ δημῶδες,
 « *Μὴν ξυπνᾷς τὸν ἀζώηρον ἢ μὴν ἀνακατόρης τὸν ἀζώηρον.* Λέ-
 γεται καὶ ἀζώηρι. ἤκουσα δὲ προφερόμενον καὶ ὀζώηρον καὶ τό-
 τε δὲν εἶναι ἀπίθανον βίζα αὐτοῦ νὰ ᾔῃαι τὸ Ὀζω. Ἐν χορῇ
 παρὰ τῷ λαῷ πρὸς θεραπείαν τοῦ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ὥραν μαστί-
 ζοντος τὰ ποίμνια τῶν προβάτων καὶ τὰς ἀγέλας τῶν βοῶν
 θανατηφόρου τυμπανίτου, προερχομένου ἐκ τῆς βοσκῆς χορτῶν
 τινῶν ἀναπτυσσόντων ἀέρια πολλὰ κατὰ τὴν πέψιν. Ἐν τοιαύτῃ
 περιπτώσει οἱ ποιμένες ἡμῶν λαμβάνουσι τὰ φύλλα τοῦ ἀναγύ-
 ρου καὶ δι' αὐτῶν ἐντρίβουσι τὸν οἰσοφάγον, τὸν οὐρανίσκον,
 τὴν γλῶσσαν τοῦ πάσχοντος ζώου μέχρις οὗ ἐπέρχονται ἐκκενώ-

σεις καὶ ἐμετὸς, δι' ὧν συνήθως οἰωνίζεται ἡ προσεχὲς παῦσις τοῦ κακοῦ. Τὴν θαυμασίαν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου τούτου εἶδον αὐτὸς ἐγὼ ἐπὶ βαρυτίμου ἀγελάδος, ἀγγλικοῦ γένους, αἰφνιδίως προσβληθείσης ὑπὸ τῆς νόσου ἀποῦ ἐπὶ στιγμὰς τινας εἶχε φάγει μετὰ λαιμαργίας τρίφυλλον κάθυγρον ἐκ τῆς πρωϊνῆς δρόσου.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μεγάλοι ἐγένοντο ἐν Εὐρώπῃ προσπάθειαι πρὸς εὕρεσιν δραστηρίου ἀντιφαρμάκου κατὰ νόσηματος ἐπιφέροντος πολλάκις φθορὰν μεγάλην εἰς τὰ πλούσια κατ' ἐξοχὴν τῆς Ἑλβετίας ποιμνία. Ἡ παρακέντησις εἰς ἡν προσέδραμον πολλάκις οἱ ποιμένες ἦτο μέσον λίαν ἐπικίνδυνον καὶ μετὰ πολλὰ καὶ παντοῖα πειράματα θεωρεῖται σήμερον ὥς κατάλληλος ἡ ὑγρὰ ἀμμωνιακὴ (*ammoniaca liquida*), ἀλλ' ἐγὼ εὖρον αὐτὴν ἀνωφελῆ. Εὐχῆς ἔργον ἐπομένως θὰ ἦτο ἂν ὁ περιφρονημένος Ἀζώηρος ἀπεδεικνύετο εἰδικὸν φάρμακον, καθ' ὅσον ἀπροσδοκῆτως ἤθελεν ἀναβιθασθῆ εἰς ὑψηλοτάτην περιωπὴν ἐν χώραις ὅπου ἡ κτηνοκομία φέρει πλοῦτον μέγαν.

» Ἡ ποτᾶπὴ ἢ λαψάνα. » σ. 60.

Λαψάνα ὥς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. *Lapsana stellata*. Ποταπὴ δὲ διὰ τὸ ταπεινὸν καὶ χαμαίζηλον αὐτῆς.

» Γλυκαίνει τὸ χαμαίδρυο. » σ. 60.

Χαμαίδρυο ὥς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. *Teucrium Chamae-*

dry. Πικρότατον· ἐν χρήσει δὲ πρὸς ἔχσιν στομαχικῶν νοσημάτων.

» Στοῦ χαμαιλαιοῦ τῇ ρίζᾳ » ... σ. 60.

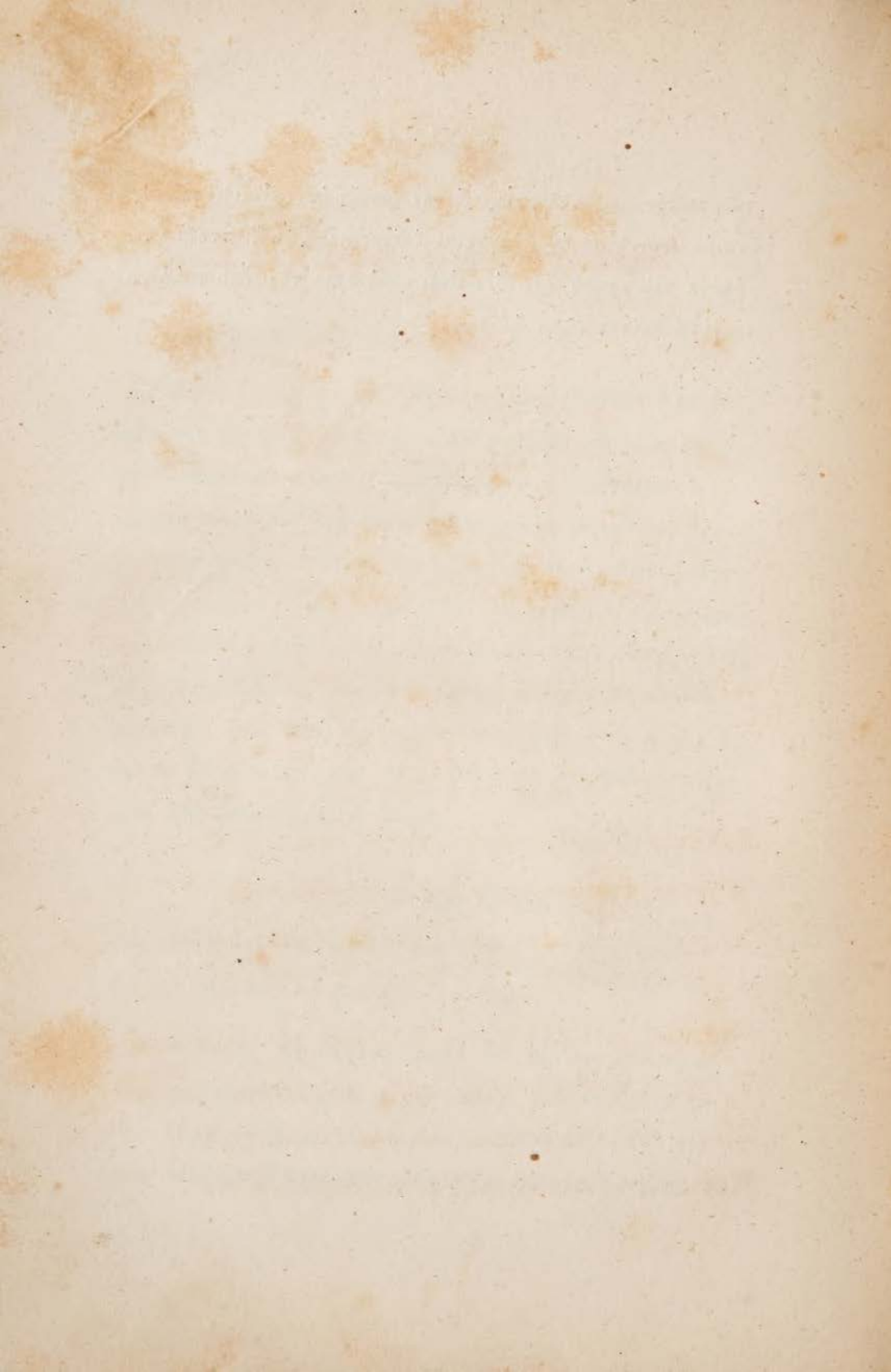
Χαμαιλεις ὁ χαμαιλέων τῶν ἀρχαίων. *Carlina Acaulis*, ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κυναροκεφάλων. Ἡ ρίζα, φυτόδης, ἐπιμήκης, πλήρης ὁποῦ λευκοῦ, ὅστις ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἀέρα πηγνύεται καὶ γίνεται μελανόχρους. Εἶναι δηλητήριον δριμύ καὶ θανατηφόρον. Ἡ γεῦσις τῆς ρίζας ὑπόγλυκος, ἔχει ἀποφορὰν βαρεῖαν ὡς τὴν τοῦ κωνίου. Ἐκ τοῦ καρποῦ ἢ τῆς κυνάρας αὐτοῦ ἐξάγεται ὁ ἰξός. Πρὸ τινων ἐτῶν ὀλόκληρος οἰκογένεια ἐκ τοῦ χωρίου Σύβρου, περιλαμβανομένου σήμερον εἰς τὸν δῆμον Εὐγηραίων, ἀπατηθεῖτα ἐκ τῆς εὐαρέστου γεύσεως τῆς ρίζης, ἀπώλετο ἐν τῇ πατρίδι μου. Τὰ φύλλα αὐτοῦ ἀκανθώδη ποικιλόχροα, ὅθεν βεβαίως καὶ τὸ ὄνομα.

Καὶ τὸ περιπλοκάδι

Ποῦ πάντα κρύβεται δειλὸ, καὶ τ' ἄπλερο κορμί του
Ἄλλοῦ στηλόνει τὸ φτωχό ... σ. 60.

Περιπλοκάδι. Χαριέσταταν φυτὸν διὰ τῶν λεπτοτάτων αὐτοῦ νεύρων περιπλεκόμενον εἰς τὰ στελέχη τῶν παρ' αὐτῷ φυομένων θάμνων. Εὐρίσκεται πάντοτε κεκρυμμένον ἐν ταῖς αἰμασιᾷς. Ἄπλερο δὲ ἔνεκεν τῆς εὐλυγιστίας καὶ τῆς ἀδυναμίας αὐ-

τοῦ, τουτέστι μὴ πλήρες. Ἀντίθετον τοῦ ἀπλεροῦ εἶναι τὸ μεστός, σταλωμένος. Ἀπλερα λέγονται ἐπίσης καὶ ζῶα ἢ πτηνὰ γεννώμενα πρὸ καιροῦ καὶ τότε εἶναι συνώνυμον τοῦ Ἀπασπάλωτα τουτέστι ἔχοντα σῶμα ἄμορφον.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ.

ΔΙΑΚΟΣ, ΠΑΝΟΥΡΙΑΣ, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ.

— Διάκε, χαρὰ 'ς τὸν ὕπνο σου !

— Καλῶς τὸ Δυοβουνιώτη,
Καλή σου μέρα, Πανουριᾶ . . Μὴ μὲ προπῆρ' ἡ ὥρα ;
Ἐξέχασα, ἐγελάστηκα, γλυκὰ κρυφομιλῶντας
Ἀδέρφια, μὲ τὴ μάνα μου ποῦρθε νὰ μ' εὔρη ἀπόψε.

— Θανάση, ἀν δὲ σοῦ ζήλεψα τὰ νειῶτα, τὴν ἀνδριά σου,
Τ' ἄρματα τ' ἀξετίμωτα, τὸ μάτι, τὸ τραγοῦδι,
Ζηλεύω αὐτὴν τὴ ξαστεριά πῶχει τὸ μέτωπό σου !
Ἔστησε 'ς τὸ κατώφλι μας τὸ νεχροχρέεβθató του

Ὁ Χάρος καὶ μᾶς καρτερεῖ. Ξήπλεγαις, τρομασμέναις
Μανάδαις ἀναρίθμηταις μὲ κουφωμένα στήθια
Φεύγουν ᾿ς τὰ πλάγια νὰ κρυφτοῦν μὲ τὰ βυζασταρούδια.
Τὰ ὄρνια ἐμυριστήκανε τὸ σκοτωμὸ· ποῦ θάρθη
Καὶ γρούζουν ἀνυπόμονα τροχίζοντας τὰ νύχια,
Καὶ σὺ, κοιμᾶσαι σὰν ἀρνί!... Θανάση, σὲ ζηλεύω!..

— Δὲν ἔχω πέτρινη ψυχὴ. Τοῦ κόσμου τὴ λαχτάρα
Μέσα στὴ φλέβα τῆς καρδιᾶς σὰ σίδερο λυωμένο
Τὴ νοιώθω π' ἀναδεύεται καὶ μὲ σαρακοτρώγει.
Συχώρεσέ με, Πανουριᾶ. Πρώτη φορὰν ἀπόψε
Ἄφ' ὅτου ζώνω τ' ἄρματα μ' ἐξάφνισε τ' Ἀστέρι.
Μὴ μῶχετε βαρύγνωμο. Ποιὸς ξέρει μὴν ἡ μοῖρα,
Ἄδέρφια, μ' ἀποκοίμισε γιὰ νὰ μὲ συνειθίσῃ
᾿Σ τοῦ τάφου τὸ τρισκότειδο. Ἐγὼ κι' ὁ γέρο Χάρος
Ἐφές λογαριαστήκαμε, καὶ ᾿ς τὸ κατάστιχό του
Ἐνα μικρὸ καταιδατὸ μένει ἄγραφο γιὰ μένα.
Γνοιαστῆτ' ἐσεῖς τοὺς ζωντανούς. Ἐγὼ θὰ πολεμήσω
Γιὰ τὰ παληὰ μας κόκκαλα. ᾿Σ τὴ φλόγα τοῦ πολέμου,
Σὰ μέσα ᾿ς ἕνα θυμιατὸ, θὰ ρίξω τὸ κορμί μου
Νὰ γένω νεκρολίθανο ᾿ς τὸ φοβερὸ τρισάγιο.

— Μὴν τὰ ξεσυνερίζεσαι τοῦ Πανουριᾶ τὰ λόγια.
Θυμῆσου, Διάχε, μοναχὰ πῶς ἄδειασεν ἡ φλέβα
Τοῦ δύστυχου τοῦ γένους μας, καὶ μιὰ ρανίδα τώρα,
Ἄν στάξῃ ἀπὸ τὸ αἷμά μας ἔς τὴ γῆ χωρὶς ἐλπίδα,
Ἄντὶ νᾶναι μνημόσυνο, μπορεῖ νᾶναι κατάρρα.
Ξέρω τί κρύβεις ἔς τὴν καρδιά, γνωρίζω τί θὰ κάμῃς . . .

— Ποιὸς μ' ἐμαρτύρησε ἔς ἐσᾶς ;

— Κανένας, μὴ θυμόνῃς.

Εἶδα κ' ἐγὼ τὴ μάνα σου ἀπόψε ἔς τῶναιρό μου
Καὶ μοῦπε νᾶρθω νὰ σ' εὐρῶ καὶ νὰ σοῦ ἔπῳ, Θανάση,
Ποῦ ἂν χαλαστοῦμε σήμερα, θὰ νὰ δειλιάσῃ ὁ κόσμος
Καὶ θὰ χουμήσῃ ἡ Ἀρβανιτιὰ πυκνὴ σὰν τὴν ἀκρίδα,
Καὶ τᾶλογο τοῦ Ὁμέρπασα ποιὸς θὰ τ' ἀποστομώσῃ ;

— Ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτζου ἔς τὴ Γραβιά ! . .

Τί θέλεις, Δουβουνιώτῃ ;

Νὰ πάῃ τὸ Γοργοπόταμο, θολὸ κ' ἐντροπιασμένο
Νὰ πῇ στὴν ἄγρια θάλασσα, πῶς δὲν εὐρέθηκ' ἓνας
Τὰ ξακουσμένα του νερά, μὲ δύο ρανίδαὶς αἷμα

Ἵς αὐτὸ τὸ πρῶτο βάφτιμα, ν' ἀγιάσῃ νὰ μυρώσῃ ;
Κ' ἡ θάλασσα μουγκρίζοντας νὰ τρέξῃ ἔς τ' ἀκρογιαλία,
Σὰ φοβερός διαλαλητῆς, κι' Ἀνατολὴ καὶ Δύση
Νὰ μάθουν πῶς γηορτάζομε τὴ νεκρανάστασή μας ; ...
Νᾶναι ὁ Βριόνης στὰ Θερμιά καὶ νὰ μὴν εὖρῃ ἐμπρός του
Δέκα κουφάρια ξαπλωτὰ γιὰ νὰ σκοντάψῃ ἐπάνω !
Νὰ μὴ βαφῇ τὸ πέταλο στοῦ ἀλόγου του τὸ νύχι ! ...
Ἀδέρφια, τὰποφάσισα καὶ μοναχὸς ἂν μείνω,
Θ' ἀπλώσω ὀργυιὰ τὰ χέρια μου, τὰ πόδια θὰ ριζώσω,
Κι' ἂν δὲ μὲ ξεχωνιάσουνε κι' ἂν δὲ μὲ κατακόψουν,
Δὲ θὰ μὲ διώξουν ἀπεκεῖ, δὲ θὰ μοῦ ἰδοῦν τὴ φτέρνα.
Καὶ σὺ τί λέγεις, Πανουριᾶ ;

— Μ' ἐθάμπωσε ἡ ἀχτίδα,
Πᾶστράφτει ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τριγύρω ἔς τὰ μαλλιά σου
Παίζει τὸ γλυκοχάραμμα. Μοῦ φαίνεσαι μεγάλος,
Ψῆλὸς ὥσ᾽ ἂν τὸν Ὀλυμπο καὶ στέχω καὶ προσμένω
Ἐμπρός σου ἀκίνητος, βουβὸς, Διάκε, νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο,
Πῶραν τὴν ὥρα θὰ προβῇ ἀπ' τ' ἀντικέφαλό σου.

— Τί λόγος, γέρο Πανουριᾶ, τί φοβερὴ βλαστήμια

Ξαγλίστρησ' ἀπ' τὰ χεῖλη σου ! Αὐτὸ τὸ φῶς ποῦ βλέπεις
" Ἄς μὴ τὸ σκοτειδιάσωμε . . . Ἐσὺ στὴ Χαλκομμάτα
Σύρε νὰ ρίξης θέμελο. Στείλε τὸν Παπαντρία
Μὰ πάη στοῦ Μουσταφάμπεη μὲ τὸν Κομναὶ τὸν Τράκα .
Καὶ πρὶν ἀρχήσῃ ὁ πόλεμος, θυμήσου, ὁ Ἡσαίας
Νὰ βγῇ ψηλὰ 'ς τὸ ξέφαντο κ' ἐκεῖθε νὰ κηρύξῃ
Τὸ φοβερόν τὸν ὄρκο μας, γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος
" Ὅτι τὸ ράσο τοῦ παπᾶ κ' ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη
Θὰ γένουν Χάρου φλάμπουρο καὶ σκιάχτρο καὶ σκοτάδι
Καὶ κατασάρκι μελανὸ στήν Ἁγία Τράπεζά μας,
" Ὅσο 'ς αὐτὰ τὰ χώματα δαφνοστεφανωμένη
Ἡ δουλωμένη ἐκκλησιὰ τὸ μέτωπο δὲ δείξῃ.

— Δὲν εἶμαι, Διάκε, Πανουριᾶς, νᾶμαι γυναῖκα χήρα
Καὶ νὰ μὲ πνίξῃ τὸ ψωμί ποῦ ἐφάγαμε 'ς τὰ πλάγια
" Ἄν λησμονήσω σήμερα τὸ βάφτισμα, τὸν ὄρκο.

— Ἐσὺ τὸ Γοργοπόταμο θὰ πιάσῃς, Δυοβουνιώτῃ,
Καὶ πολεμῶντας τὸν ἐχθρὸ λησμόνησε πῶς ἔχεις
Κλεισμένο μὲς τὰ Γιάννινα τὸ Γεῶργο, τὸ παιδί σου.
Βλέπε τὸ ῥέμμα τοῦ νεροῦ, κάμε το ν' ἀρμυρίσῃ

Μὲ δάκρυ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Στεῖλέ το ματωμένο
Σ τὰ μακρυνὰ τ' ἀδέρφια μας τὸν τρύγο σου νὰ φέρῃ
Ὡσὰν πρωτόλουβον καρπὸ, μαζὺ μὲ τῶνομά σου.
Ὁ Βακογιάννης στὰ ριζὰ, καὶ πλεύρα 'ς τὸ γεφύρι
Τῆς Ἀλαμάνας, Πανουριᾶ, θὰ στήσω τὸν Καλύβα.
Εἰς τὴ Δαμάστα μένω ἐγὼ, σᾶς τὸ ζητῶ γιὰ χάρη,
Κι' ὅταν ἀρχίσουνε . . . Σιωπή! . . . μοῦ κάστηκε πῶς εἶδα
Σὰν ἓναν ἴσκιο νὰ διαβῇ. . . . Ἐσ' εἶσαι, μῶρε Μῆτρε;

— Ἐγῶμαι, καπετάνε μου.

— Πατεῖς βουβὰ τὴ νύχτα

Καὶ δὲ σ' ἐγνώρισα μὲ μιᾶς. Μὲ δίκηο νυχτοποῦλι
Σὲ κράζουν οἱ συντρόφοι μας. Τί φέρνεις παλληχάρι;

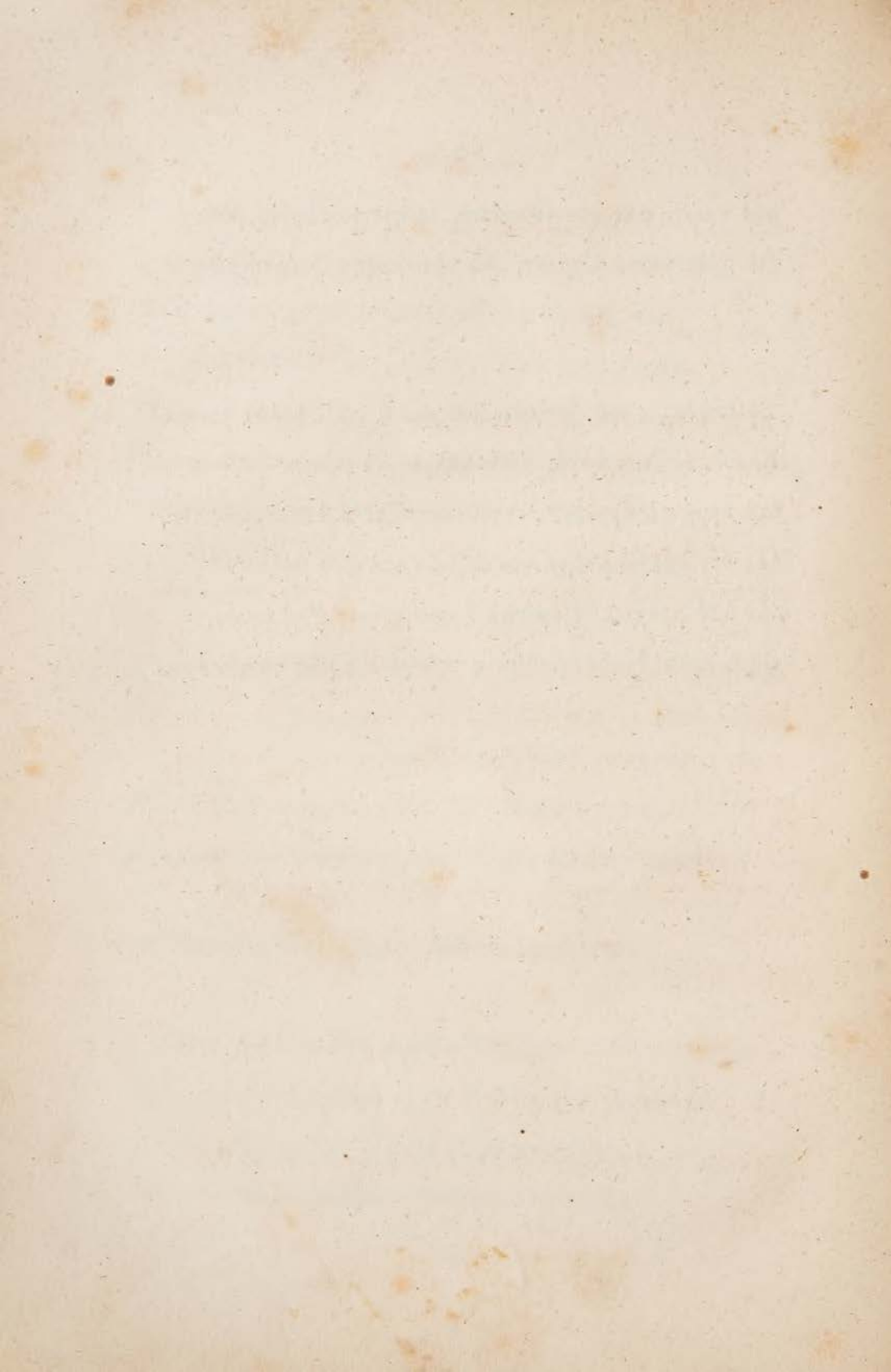
— Ἐκίνησε ὁ Ὁμέρπασας ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι.

— Πέτα, βοβόλα, Πανουριᾶ... Στάρματα, Δουβουνιώτη...

Χριστὸς ἀνέστη ἀδέρφια μου! Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε
Ἀπόψε πάλε νικηταί. Κι' ἂν δὲ μὲ μεταϊδῆτε,
Δὲν θέλω νὰ μὲ κλάψετε. Θέλω σὰν πολεμᾶτε

Τὴν πρώτη σας τὴν τουφεκιὰ, τὸ πρῶτό σας τὸ βόλι
Γιὰ μένα νὰ τὸ ρίχνετε, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Διάκου.

Ἐφιληθήκανε καὶ οἱ τρεῖς. Τὰ χεῖλη τοῦ Θανάση
Ἐλουλουδίζανε χαρὰ, σπιθοβολοῦν τὰ μάτια.
Στὸ κρυὸ τὰ γέρι τοῦ βουνοῦ καπνίζει ὁ ἀνασασμός του,
Λὲς ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του ὁρμοῦν καὶ ξεθυμαίνουν
Σὰν ἀπὸ βράχου σχισματιὰ ἢ ἀκοίμηταις ἢ φλόγαις,
Ὅπου κρυφόβραζαν βαθειὰ ἔς τοῦ γένους μας τὰ σπλάχνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Παρουριᾶς καὶ Παρουργιᾶς Ξηροτύρης τὸ ἐπώνυμον. Ἄδε-
ται ὅτι ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ, κελεύσαντος τοῦ ἱερέως ἵνα προσκα-
λέσῃ τὸ νήπιον, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο τὸ βάπτισμα, ἀπήντησε, Πανώ-
ρηα, ὡς ἐὰν τὸ βαπτιζόμενον ἦτο θῆλυ. Ἀλλὰ νοήσας παραχρη-
μα τὸ λάθος μετέτρεψε τὸ ὄνομα αὐθαιρέτως εἰς τὸ Πχνουργιάς.
Ἐγεννήθη περὶ τὰ 1759 εἰς Ντρέμισαν τῆς Παρνασσίδος καὶ ἔζη-
σε μέχρι τινος βίον ποιμαντικόν. Ὑστερον συνεστράτευσεν μετὰ
τοῦ Ἀνδρούτζου καὶ τοῦ Καλλιακούδα. Ἐν ἔτει δὲ 1817 πορευ-
θεὶς εἰς Ἰωάννινα, προσεκύνησε τῷ Ἀλῇ, καὶ περὶ τὰ 1820 διω-
ρίσθη ἀρματωλὸς Παρνασσίδος. Ἦτο πελώριος τὸ σῶμα, ἀπλοῖ-
κὸς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον εὐτράπελος. (Ὅρα Φιλήμονος. Ἱστορ. δοκ.
Τόμος 3. Σελ. 68).

Δυοβουνιώτης Ἰωάννης, ἐκ Δύο Βουνῶν τῆς Φθιώτιδος. Ὑ-
πηρέτησεν ὑπὸ τὸν Καλλιακούδαν, ὑπῆρξε συνοπχδὸς τοῦ Ἀλε-
ξίου Καλογήρου καὶ εὔρεν αὐτὸν ἡ ἐπανάστασις ἀρματωλὸν Σα-
λόνων. (Ὅρα Φιλήμονος Ἱστορ. Δοκ. 3. Σελὶς 88).

Μ' ἐξῆλθονισεν τ' Ἀστέρι. σ. 74.

Ἀστέρι. Ὅταν ἐκφέρεται ἐνικῶς εἶναι ταυτόσημον τοῦ Ἀδγε-

ρῖνου Ἑωσφόρου. Ἡ Ἀνατολὴ αὐτοῦ ἦτο παρὰ τοῖς ὀρεσιβίοις
μαχηταῖς ἢ συνήθης ὥρα τῆς ἐκ τοῦ ὕπνου ἀνεγέρσεως.

Ὁ γυῖος τοῦ Ἀνδρούτζου στὴ Γραβιά. σελ. 75.

Ἡ εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς πολύκροτος μάχη τοῦ Ὀδυσσέως
ἔλαβε χώραν εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν, κατὰ τὴν 8 Μαΐου. Προ-
φητικῶς ἐπομένως ἀναγγέλλει ὁ Διάκος τὸ κατόρθωμα ἐκεῖνο, ὥ-
σανεὶ προαισθανόμενος ὅτι ἀδύνατον ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτζου
νὰ μὴ νικήσῃ καταλαμβάνων τὴν Γραβιάν, τὰς δευτέρας ταύτας
τῆς Ἑλλάδος Θερμοπύλας.

» Κι' ἂν δὲ μὲ ξεχωνιάσουνε. » σ. 76.

Ξεχωνιάζω, ξεχώνιασμα. Ἡ βαθεῖα ἀνασκαφὴ ἀκαλλιιεργή-
του ἐδάφους.

» Θυμήσου ὁ Ἡσαίας. » σ. 77.

Ἡσαίας. Υἱὸς τοῦ ἱερέως Παπαστάθης ἐκ Δεσφίνης τῆς Παρ-
νασσίδος. Ἐγεννήθη περὶ τὰ 1779, ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν
Σαλόνων, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Γερασίμου Λύτζικα.
Δεκαοκταετῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐν Δεσφίνῃ μονὴν τοῦ Προδρόμου
καὶ περὶ τὰ 1818, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Σαλόνων. Ἦτο δὲ
λόγιος, ἔγραψεν ἐκκλησιαστικούς λόγους σωζομένους ἀνεκδότους

καὶ χρονολογίαν τινὰ τῆς Ῥούμελης ἀπολεσθεῖσαν. Ἰπῆρξεν δ' αἰμυνηστός· εἷς τῶν θερμότερων ἀγωνιστῶν κατὰ τὸν βραχύτατον αὐτοῦ πολεμικὸν βίον καὶ ἐφονεύθη μετὰ τοῦ Παπαγιάννη ἐν Χαλκορρομὰτα προτιμήσας τὸν θάνατον τῆς φυγῆς.

Εὐτυχῶς διεσώθη καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ἀξιολόγῳ συλλογῇ τοῦ Κυρίου Γ. Π. Ἀγγελοπούλου (τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τὸν ἐ. ᾿Αθήναις 1865) ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Ἡσαΐαν, ἣν εὐχαρίστως ἀντιγράφω πρὸς ἐπικόσμησιν τῶν σημειώσεών μου. Ἐκ ταύτης προκύπτει ἐνκρῶς ἡ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως διαπρύσιος μέριμνα τοῦ μεγάλου Πατριάρχου· ἐξαφανίζονται δὲ αἱ στυγεραὶ συκοφανταί, αἵτινες ἐξυφάνθησαν κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ Γρηγορίου, πρὸς αἰώνιαν τιμὴν τοῦ ἀνωτέρου ἡμῶν κλήρου καὶ πρὸς καταισχύνην καὶ ὄνειδος τῶν κατηγόρων.

ΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠῳ ΣΑΛΟΝΩΝ.

Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε καὶ ἀδελφε Ἡσαΐα

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ κτλ.

Ἀμφοτέρως τὰς τιμὰς ἐπιστολὰς διὰ τοῦ ἀγαθοῦ πατριώτου καπετάνου Φούντα Γαλκξειδιώτου ἀσφαλῶς ἐδεξάμην καὶ τῶν ἐν αὐταῖς τιμῶν σου λόγων ἔγνων.

Ἐχεμυθία, ἀδελφε, μεγίστη χρεὶς καὶ προφύλαξις περὶ πάν

διάβημα, οἱ γὰρ χρόνοι πονηροὶ εἰσι καὶ ἐν τοῖς φιλοπατριώταις ἔστι καὶ μοχθηρῶν ζύμη, ἀφ' ἧς, ὡς ψωραλέου προβάτου, φυλάττεσθε. Κακὸν γὰρ πολλοὶ μηχανῶνται διὰ τὸ τῆς φιλοπλουτίας ἔγκλημα.

Διὸ τὴν ἀγαθὴν ἐξελέξω μερίδα κοινολογῶν μοι, ἐμπιστευμένοις πατριώταις, τὰ ἐχεμυθίας δεόμενα. Οἱ Γαλαξειδιῶται οἷς συνεχῶς ἐπιστέλλεις μοι, πεφροντισμένως ἐνεργούσι, καὶ ἀφ' ὧν ἔγνων ἀδύνατον ἀντὶ παντός τιμίου οὐδ' ἐλάχιστον λόγον ἔρκος ἐδόντων φυγεῖν· οὐ μόνον τὰ σά, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐν Μωρέᾳ ἀδελφῶν γράμματα κομίζουσί μοι.

Ἡ τοῦ Παπανδρέου πράξις πατριωτικὴ μὲν τοῖς γινώσκουσι τὰ μύχια, κατακρίνουσι δὲ οἱ μὴ εἰδότες τὸν ἄνδρα. Κρύφα ὑπερασπίζου αὐτὸν, ἐν φανερῷ δ' ἄγνοιαν ὑποκρίνου, ἔστι δ' ὅτε κ' ἐπὶ κρινε τοῖς θεοσεβέσιν ἀδελφοῖς καὶ ἀλλοφύλοις ἰδίᾳ Πράϊνον τὸν Βεζύρην λόγοις καὶ ὑποσχέσεσιν, ἀλλὰ μὴ παραδοθῇτω εἰς λέοντος στόμα.

Ἄσπασαι σὺν ταῖς ἐμαῖς εὐχαῖς τοὺς ἀνδρείους ἀδελφοὺς, προτρέπων εἰς κρυψίνοιαν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ἀνδρωθήτωσαν ὡς περ λέοντες καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου κρατυνεῖ αὐτοὺς, ἐγγὺς δὲ ἐστὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος πάσχη.

Αἱ εὐχαὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου, ἀδελφέ μου Ἠσαΐα. Γεώργει ἀκαμάτως καὶ ὀλβία γεώργια δώσει σοι ὁ Πανύψιστος. Κωνσταντινουπόλει. 28 Δεκεμβρίου 1820.

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

» Καὶ σκιάχτρο καὶ σκοτάδι. » σ. 77.

Σκιάχτρα. Κυρίως τὰ φόβητρα διὰ ὧν ἐκφοβίζουσιν οἱ γεωργοὶ τὰ πτηνὰ ὅταν ἐπιπίπτωσι φθοροποιὰ καὶ πειναλέα.

» Καὶ κατασάρκι μελανό. » σ. 77.

Κατασάρκι. Τὸ κατὰ τὴν ἐγκαινίσαιν τῆς ἀγίας Τραπέζης πρῶτον ἐπιτιθέμενον αὐτῇ ὕψασμα.

» Καὶ νὰ μὲ πνίξῃ τὸ ψωμί. » σ. 77.

Κατάρκι συνηθεστάτη ξιπτομένη συνήθως κατὰ προδότου, ἢ ἀγνώμονος. « Θὰ σηκωθῇ τὸ ψωμί τοῦ σῶδωκα καὶ θὰ σὲ πνίξῃ, » Ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς λησμονοῦντας ταχέως τὰς χάριτας καὶ τὰς περιθάλψεις.

» Ὡσάν πρωτόλουβον καρπό. » σ. 78.

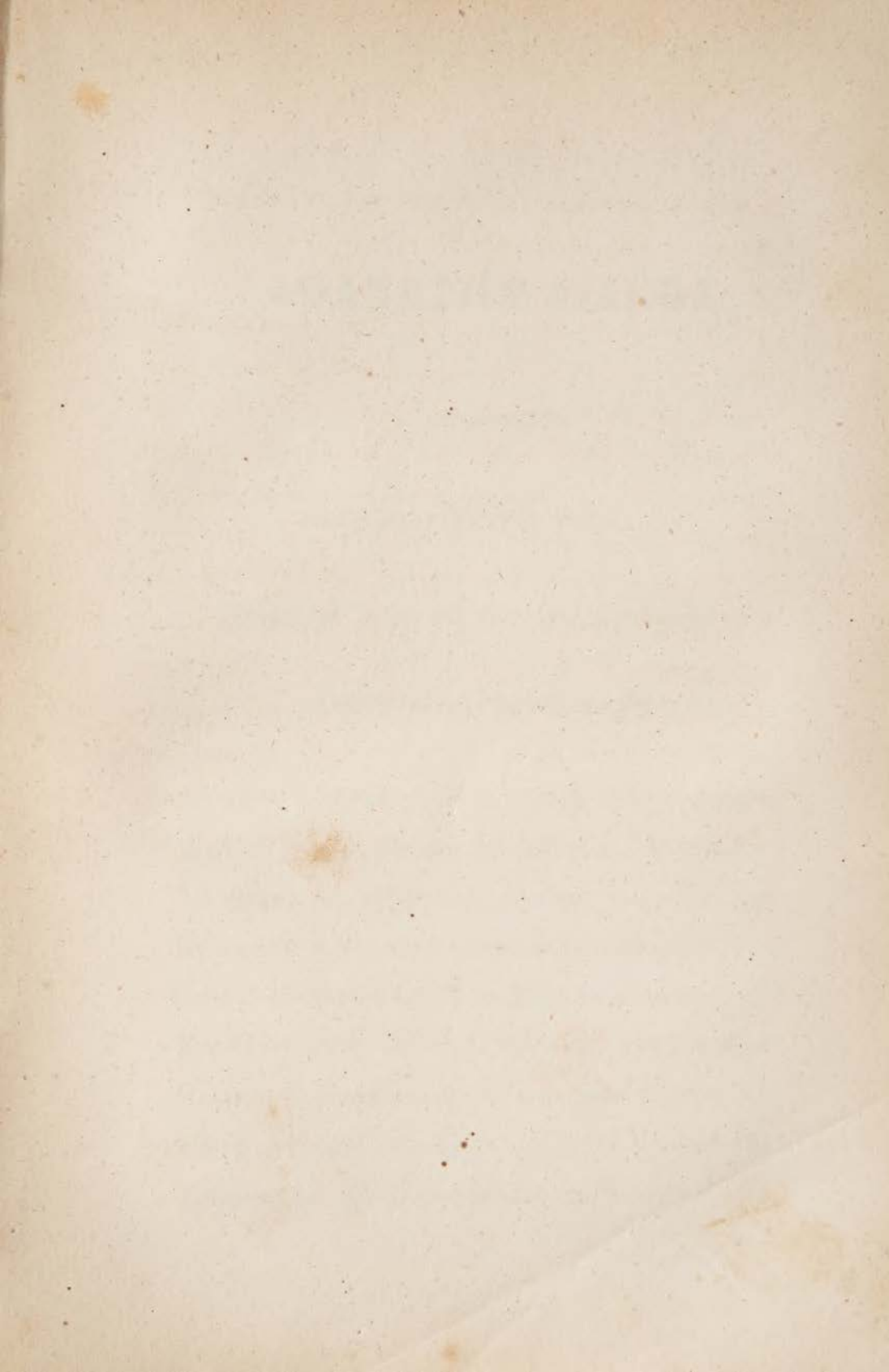
Πρωτόλουβος καρπός. Ὁ πρῶτος ὠριμάζων. Λέγεται καὶ *πρωτολάτης*.

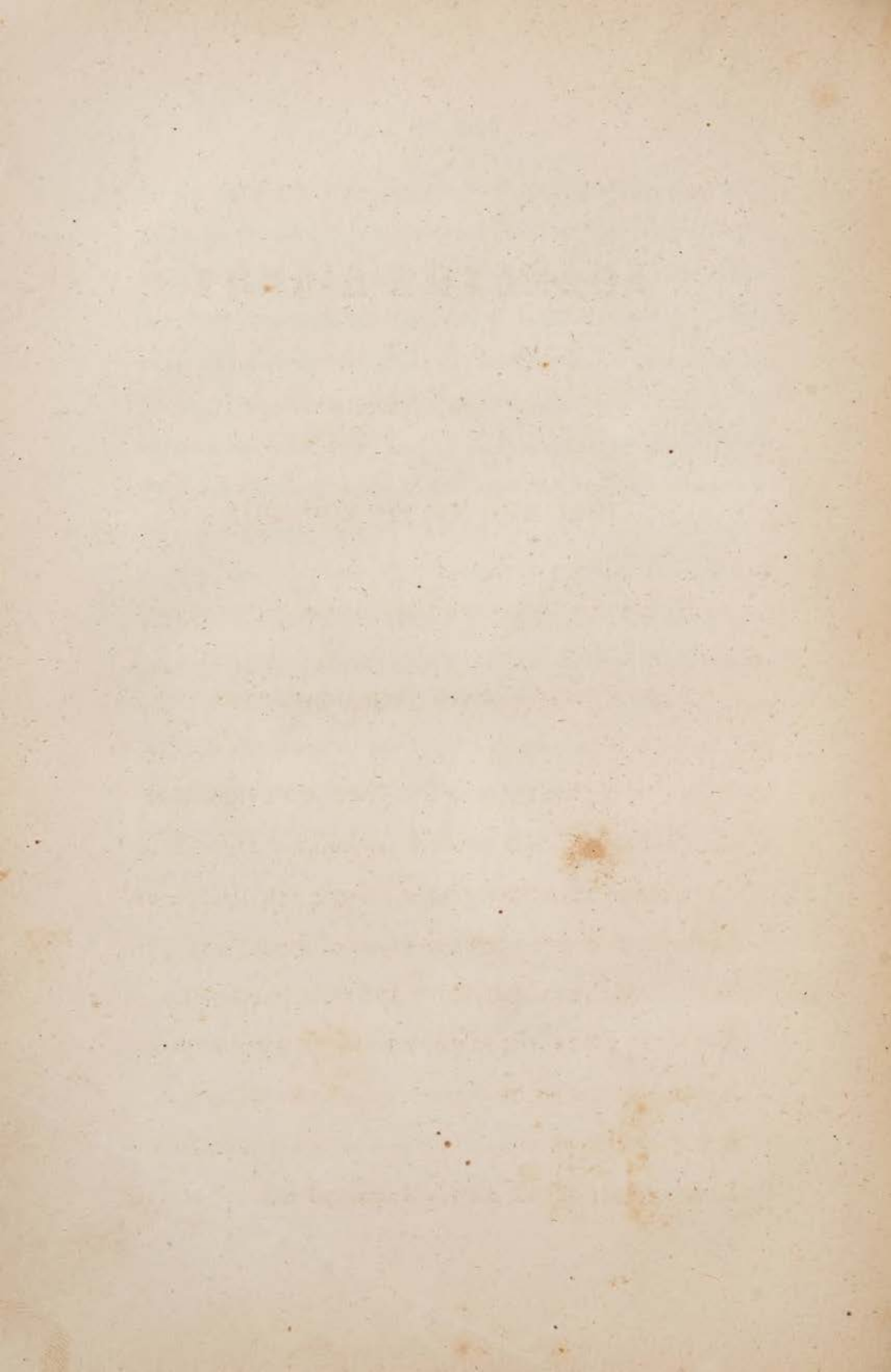
Μὲ δίκηρο νυχτοπούλι. » σ. 78.

Τὰ νυκτερινὰ πτηνὰ καὶ τοὶ μεγάλας ἔχοντα πτέρυγας διέρχονται ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀφορητί. Ἀντὶ νυχτοπούλι ἔγραψα ἀπ' ἀρχῆς *γυδοθύζι* καθόσον τοῦτο περιφέρεται κυρίως περὶ τὸ λυ-

καυγές καὶ διὰ πολλῶν ἐλιγμῶν καὶ μετὰ πολλῆς ταχύτητος διώκει τὰ ἔντομα χωρὶς ὃ ἀκούεται οὐδόλως τὸ πτερύγισμά του. Ἀλλὰ ἀντικατέστησα γενικωτέραν ἔκφρασιν πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον. Πιστεύεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὅτι τὸ γιδοβύζι προβαίνει λάθρα μέχρι τῶν μαστῶν τῆς αἰγὸς καὶ ὑποκλέπτει τὸ γάλα θηλάζον. Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης προῆλθε καὶ τὸ ὄνομα ἀναντιρρήτως. Τὸ αὐτὸ τοῦτο νυκτερόβιον πτηνὸν κοινῶς ὀνομάζεται καὶ Ἰταλιστὶ *tetta-vacche*, ὅπερ μεθερμηνευόμενον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ ἤθελεν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ γιδοβύζι. Φαίνεται ἐπομένως ὅτι ἡ αὐτὴ πρόληψις ὑπάρχει καὶ παρὰ τῷ συγγενεῖ Ἰταλικῷ λαῷ πλὴν ὅτι ἀντὶ τῆς αἰγὸς τίθεται ἡ ἀγέλας. Ἀποβρίσκουσιν εἰς ἐμεῖς λίαν εὐάρεστοι αἱ συναντήσεις αὗται καὶ παρέχουσιν ἀντικείμενον εἰς ἐθνολογικὰς ἐρεῦνας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γιδοβύζι πλανᾶται συνήθως περίξ τῶν μερῶν ὅπου ἀγελάζονται τὰ ποίμνια, ἴσως πρὸς ἀφθονωτέραν ἄγρην ζωαρίων γεννωμένων ἐν ταῖς μάνδραις, βεβαίως προῆλθεν ὁ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενος μῦθος ἐκ τῆς περὶ τῆς ἀστάρσεως ταύτης.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Μνήμη τοῦ Ἀγίου καὶ Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ.

Λαλοῦν ἡ πέρδικες γλυκὰ κι' ὁ ἥλιος 'ς τὴ χαρά του
Ἀπλόνει μιὰν ἀχτίδα του καὶ ψηλαφίζει ὁ κλέφτης
Τὰ παρδαλὰ τὰ στήθια τους κι' αὐταὶ ἀναγαλλιάζουν.
Κατάκορφα 'ς τὸν οὐρανὸ πετιέται κι' ὁ πετρίτης
Τὰ τοῦ πρωτοπαλλήκαρο, νὰ βάψη τὰ φτερούγια
Μὲς 'ς τὸν ἀθέρα τῆς αὐγῆς πρὶν ἔβγῃ 'ς τὴν παγάνα.
Πλένουν τὰ φύλλα στὴ δροσιὰ χαρούμενα τὰρεῖκη,
Καὶ 'ς τὸ ἐλαφρὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα ποῦ διαβαίνει
Συγαπαντοῦσε φιλικὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ του

Τὸ θροῦμπι, τὴν ἀληφασκιά, τὸ σφελαχτὸ, ἡ μυρτοῦλα.
Δακρύζουνε τ' ἀπάρθена τὰ χιόνια 'ς τὸ λιοπύρι,
Ἀκούοντ' ἡ νεροσυρμαῖς ἀπὸ ἐγκρεμὸ σὲ βράχο
Νὰ παραδέρνουνε γοργὰ καὶ λὲς μὲ τὴ γαργάρα
Πανάκραζαν τὴν κλεφτουριά καὶ τὴν ἀποζητοῦσαν.
Ἐκυματίζαν τὰ σπαρτὰ, χαρὰ τοῦ ζευγολάτη,
Καὶ κάπου κάπου ἀνάμεσα ξεπρόβαιν' ἓνα στάχυ
Καὶ ἔγερν' ἐδῶ, κ' ἔγερν' ἐκεῖ, τὸ τρυφερὸ κεφάλι
Ὡσὰν νὰ παραμόνευε νὰ ἰδῇ καὶ αὐτὸ τὸ Διάχο.

Κι' ὥστόσο ἀνθρώπινη φωνὴ μέσα 'ς αὐτὸν τὸν κόσμον
Ποῦ φαίνεται ὀλοζώντανος, καμμιὰ δὲν ἀγροικιέται.
Οὔτε φλογέρα ποιστικοῦ, οὔτε χαρᾶς τραγοῦδι
Οὔτ' ἀγωγιάτη σάλαγος. Ἐφαίνεται ὅλη ἡ φύσις
Λουλοῦδι χῶρις μυρωδιὰ, κόρη γλυκειὰ, πανώρηα
Ὅπου ἐγεννήθηκε βουβὴ καὶ ὅπου τὴν παραστέχει
Ἡ μαυρισμέν' ἡ μάνα της νὰ ἰδῇ μὴν ξεχαράξῃ
Μαζὺ μ' ἓνα χαμόγελο 'ς τὰ χεῖλη καὶ ἡ λαλιά της.

Ἀστράφτουνε, λαμποβολοῦν τριγύρω 'ς τὴ Δαμάστα

Ἄλλοι στρωμένοι κατὰ γῆς, ἄλλοι τὸ διπλοπόδι,
Περήφανοι, σιωπηλοὶ, τρακόσιοι ἀντρειωμένοι.
Ἐπάνωθ' αὖ τοὺς κάτασπρο τὸ φλάμπουρο τοῦ Διάκου
Ἀνέμιζε τρομαχτικὸ, καὶ ἔς τὸ ξεδίπλωμά του
Λεβέντης ἀστραπόμορφος ἐπρόβαινε ὁ Ἄη Γηώργης
Μὲ τ' ἄγριο του τ' ἄλογο κρατῶντας καρφωμένο
Τ' ἄσπλαγχο τὸ κοντάρι του ἔς τὸ διάπλατο λαρύγκι
Τοῦ φοβεροῦ τοῦ δράκοντα ποῦ δέρνεται στὸ χῶμα.
Ποιὸς ἐσυντύχαινε κρυφὰ μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴν κόψη
Κ' ἐπάνω της ἐξέσεργε γοργὰ τὸ δάχτυλό του,
Ποιὸς ἐπελέκαε τεχνικὰ τὴ στοურναρόπετρά του
Στὸ λύκο τοῦ καρυοφυλλιοῦ, ποιὸς τρίβει τὰ παφήλια
Συγνεφιασμέν' ἀπὸ νοτιὰ καὶ ποιὸς γιὰ νὰ ξεδώσῃ
Εὐθόλωνε μὲ τὸν ἀχνὸ τοῦ μαχαιριοῦ τὴ λάμψη.

Κανέννας δὲν ἀνάσαινε. Σ' ἓνα κοντρί μονάχος
Κυττάζει ὁ Διάκος σιωπηλὸς κατὰ τὸ Λιανοκλάδι.
Ἐξυπνος κι' ὄνειρεύεται. Ἀπὸ τὸ ῥιζοβοῦνι
Ἀναίβηκε κ' ἡ καταχνιά, ψιλὸς ἀφρὸς τοῦ ἀγέρα,
Καὶ μιὰ στιγμὴ τὸν ἔκρυψε ἔς τὴ δροσερὴ ἀγκαλιά της,
Λές ὅτι ἐκείνην τὴν αὐγὴ λησμονημέν' ἀχνάρια

Ἐσμίζαν 'ς ἓνα σύγγεφο κ' ἦρθαν ἀπὸ τὸν Ἄδην
Νὰ μωριστοῦν τὸ σκοτωμὸ, νὰ ἰδοῦνε τὸ Θανάση.

Μὲς 'ς τὰ τριφύλλια τὰ παχειὰ σιδέριχη φοράδα,
Μαρμάρᾳ, φίδι φτερωτὸ, δροσίζεται καὶ βόσκει
Στρωμένη, ἐτοιμοπόλεμη. Τὴν εἶχε πάρει ὁ Διάκος
Χρονιάρικη 'ς τὰ Γιάννινα κι' ἀπὸ τ' ἀστέρι ποῦχε
Καταμεσῆς 'ς τὸ μέτωπο τὴν ἔκραζεν Ἀστέρω.

Ἐβραζ' ὁ πόλεμος μακρὰ καὶ κούφια τῇ βοή του
Τὴν ἔφερν' ὁ ἀντίλαλος σὰ μούγκρισμα πελάγου.
Ὅλοι προσμένουνε βουβοί . . . Κἀνένας πεζοδρόμος
Ἵς τὸ ξάγναντο δὲ φαίνεται . . . ὁ Μῆτρος, ποῦν' ὁ Μῆτρος;

— Γέρο Διαμάντη, δὲ μιλεῖς, δὲ μᾶς καλημερίζεις;
Ὅλος ὁ κόσμος χαίρεται γιὰ τὴν ἀνάστασή μας
Καὶ στολισμένος μᾶς θωρεῖ. Σὲ λίγο τὸ σπαθί σου,
Ποῦ ἐσκούριασε 'ς τὴ θήκη του θὰ πιῇ νὰ ξεδιψάσῃ,
Καὶ σὺ τὸ ξυπνητῆρι μας, σὺ τοῦ βουνοῦ τ' ὀρνίθι
Ἐκλείδωσες τὰ χεῖλή σου; . . Τί σ' ἔπιασε, Διαμάντη;

— Σαράντα χρόνια πολεμῶ. Ἀπ' τὴν κορφή 'ς τὰ νύχια
Μ' ἔγδαρε, μὲ ξεφλούδισε τὸ βόλι, τὸ λεπίδι...
Μ' ἔφαγε ἡ γύμνια κ' ἡ ἐρμιά... Ἐβαψε τὰ παλιούρια
Ἡ ξεσχισμένη φτέρνα μου... Μ' ἔδειρε τὸ χαλάζι...
Ἐστρωσα τὸ κρεβάτι μου μὲς 'ς τὴ μονιὰ τοῦ λύκου...
Κυνηγημένος σὰ θεριὸ τὴ νύχτα 'ς τὰ λαγκάδια
Ἐβγαίνα κ' ἔβοσκ' ἀρπαχτὰ τὰ κούφια βελανίδια
Ποῦ ἐσέποντο 'ς τὰ χώματα, κ' ἐζοῦσα μ' ἀποφάγια
Π' ἀφίναν τ' ἀγριογούρουνα... Κι' ὅταν τὸν ἄλωνάρη
Μοῦχαν πιασμένα τὰ νερὰ καὶ μ' ἔφριγεν ἡ δίψα,
Ακοῦστέ το, μωρὲς παιδιὰ, ἐζύμονα 'ς τὰ δόντια
Κ' ἐχόρταινα βυζαίνοντας μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ μολύβι,
Καὶ δὲ θυμοῦμαι νᾶνοιωσα ποτέ μου τὴ λαχτάρᾳ
Ὅποῦ μὲ σφάζει σήμερα, καὶ σὰ μονομερίδα
Ἀπῶν' ἀρμὸ 'ς τὸν ἄλλονε, κρυφὰ κρυφὰ χωνεύει
Καὶ μοῦ ρουφάει τὴ δύναμη καὶ μὲ νεκρόνει, Λάμπρε.

— Γέροντα, τ' εἶναι πῶπαθες!.. Ἀνάθεμα τὴν ὥρα
Ποῦ ὁ Γούμενος τ' Ἀη Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρτοτίνα
Τὸ λαμπριάτικο τ' ἀρνί, θυμήθηκε νὰ στείλῃ.

Καὶ τρεῖς ἀνάθεμά τηνε τὴν ὥρα ποῦ οἱ συντρόφοι
Σοῦ ἐδείξανε τὴν πλάτη του!.. Πές μας τί γράφ' ἡ μοῦρα;

Ἐστρώθηκαν 'ς τὴ χλωρῶσά τριγύρω 'ς τὸ Διαμάντη
Ὁ Λάμπρος κ' οἱ συντρόφοι του. Ἀπλῶσε ὁ γέρο κλέφτης
Κ' ἐπῆρε ἀπὸ τὴ ζῶστρα του τὸ φοβερὸ τὸ χτένι,
Τὸ πέρασε δυὸ τρεῖς φοραὶς, ἀπῶνα χέρι σ' ἄλλο,
Μὲ φόβο τὸ ψηλάφισε, τὸ κύτταξε 'ς τὸν ἥλιο,
Κ' ὕστερα σὰν νὰ εὕρέθηκε μὲ μιᾶς σὲ ξένον κόσμον
Σὰν νὰ λησμόνησέ μὲ μιᾶς σκοντάμματα καὶ πάθη,
Ἐνα πρὸς ἓνα ἐδιάβαζε τὰ μυστικὰ σημάδια
Καὶ τὰ παιδιὰ ἀκουρμένονται. Τοὺς ἔδειξε μιὰ φλέβα
Μὲς 'ς τὴ διχάλα, κόκκινη.. Δεξιὰ, ζερβιά, μαυρύλαις
Σὰν κυπαρίσια νεκρικὰ, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ λειψάδαις
Καὶ σκοτεινὰ κοιλώματα. Τοὺς ἔδειξε μιὰ σκληθρα
Κ' εἶπε πῶς ἦτανε κεντρί.. Κι' ὅταν ὁ γέρο μάντης
Ἐξάνοιξε 'ς τὴν ἀγκωνή, μελαχρινὴ λουρίδα,
Ποῦ πρόβαινε σὰ σερπέτῳ, τοῦ θόλωσαν τὰ μάτια,
Ποῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοά, τοῦ ἀχνίσανε τὰ χεῖλη,
Βαρεῖα, βαρεῖα ἀναστέναξε κ' ἐκόπηκε ἡ φωνή του...

— Διαμάντη, τί σ' ἐξάφνισε ; ...

— Ὅχιὰ μὲ τὸν ὁσφρό της.

Ἀρχίζει πάλ' ὁ γέροντας τὸ πρῶτο διάβασμά του,
Καὶ μέσ' ἀπῶνα σύγνεφο τοὺς ἔκραξε νὰ ἰδοῦνε
Ὅπου ξεφύτρωνε πουλὶ ποῦχε διπλὸ κεφάλι...
Πλατειὰ φτερούγια ὀλάνοιχτα. Ὅσ τὴ μιὰ τὴν ἀπαλάμη
Βαστοῦσε δίστομο σπαθὶ καὶ μὲ τὴν ἄλλη σφίγγει
Στεφανωμένονε Σταυρό. Ὅλόγυρά του ἀχτίδαις
Καὶ ξημερώματα γλυκὰ, καὶ ξαστεριὰ καὶ λάμψη...

Τάπίστευτο τὸ θέαμα, γυρτοὶ, συμπυκνωμένοι,
Ἐκύτταζαν ἀχόρταγα ὁ Λάμπρος κ' οἱ συντρόφοι,
Κ' ἐν ᾧ μὲ χίλιαις ξέλεξαις ἐπνίγανε τὸ μάντη
Ἀκούσανε ποῦ ἐφρύμαζε συχνὰ συχνὰ ἡ Ἀστέρω
Σὰν κάτι νάθελε νὰ 'πῇ κ' ἐχτύπασε τὸ ποδάρι,
Κι' ὅλοι φωνάζουνε μὲ μιᾶς — Ὁ Μῆτρος !.. Τὸ ξηφτέρει.

— Ὅσ τ' ἄρματ' ἀδέρφια, ὅσ τ' ἄρματα! Κ' ἐπλάκωσ' ὁ Βριόνης.

— Καὶ σὺ πῶς εἶσαι, Μῆτρε, ἀχνός;... Ἀπὸ τὴν τραχηλιά σου
Ἦρνε τὰ αἵματα στὴ γῆ... Ποῦ σ' ἔχουνε βαρέσει;

— Μᾶγλειψε, Διάκε, ξώδεσμα τὸ βόλι ἓνα παγίδι
Κι' ὁ δρόμος τὴ λαβωματιά μου ξάναψε λιγάκι...
Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν...

— Πᾶψε... Γέρο Διαμάντη,
Δός μου τὸ μῆλι σου νὰ ἰδῶ.. Μὴν κρένης... ξεστηθῶσου..
Καλὰ σοῦ τὴν ἐφύτεψαν... Ὁ χάρος ἀπὸ τρίχα...
Ξανθό.. Φρυμμένη πηγανιά... Ὁ, τ' εἶναι... Τώρα πές μου.

— Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν... Δὲν εἶχε σκάση ὁ ἥλιος,
Ποῦ ἐχύθηκε ὁ Ὁμέρπασας... Χτυπάει τὸ Δυοβουνιώτη
Καὶ τότε πέρνει 'ς τὸ φτερό.. Δὲν ἔπαιξε λεπίδι...

— Θαῆχε τὸ νοῦ του 'ς τὸ παιδί... Κῆτανε τετρακόσοι!...
Εἶδες ἐκεῖ τὸν Κόκκαλη;

— Ἐθόλωσε τὸ φῶς μου,
Μ' ἐπῆρε τὸ παράπονο κ' ἐδάκρυσα... δὲν εἶδα...

Ἀκούστηκ' ἓνα ρυάσιμο ἀπὸ τῆ Χαλκομμάτα,
Καὶ ρίχνονται τοῦ Πανουριᾶ... Πρώτῃ φωτιά κ' ἐσμίξαν.
Ἐζήλεψα κ' ἐχούμῃσα... Τὸ ράσο τοῦ Δεσπότη
Ἀντάρα, μαύρῃ θάλασσα... Ἐκεῖ κι' ὁ Παππαγιάννης...
Ὅλόγυρά τους σκοτωμός... ἀθεμωνιὰ κουφάρια...
Βόσκει τοῦ Γούρα τὸ σπαθὶ... ἀστροπελέκι, χάρος...
Οἱ λαβωμένοι σφάζονται 'ς τὸ χῶμα μὲ τὸ δόντι...
Μᾶς ἔπνιξε ἡ Ἀρβανιτιά... Τάλογο τοῦ Βριόνη
Ἀνεμοστρόβιλος, ὀργή... Τὰ δυό του τὰ ρουθούνια
Ξερνοῦν ἀντάρα καὶ καπνὸ... πλακόνουν κι' ἄλλοι... κι' ἄλλοι...
Λὲς κι' ἀναβράνε ἀπὸ τῆ γῆ... Δριμόχολο, τρομάρα...
Μὲ κράζει ὁ γέρο Πανουριᾶς: — «Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Διάκου,
Ποῦ ἂν ἦμαι ἀκόμα ζωντανὸς δὲ φταίω 'γὼ... τὸ βόλι»...
Κ' ἐμούγκριζε σὰ δράκοντας... Τὸν ἄρπαξε ὁ Μανίκας...
Ἐκεῖνος ἀνδρειεύεται... τοῦ πέφτει κι' ὁ Καπλάνης...
Οἱ δυό τους τὸν ἐλύγισαν... Φεύγουνε πολεμῶντας...
Ῥιπίζω... μ' ἐκυνήγησαν... ματώνομαι... μὲ χάνουν.

— Τὸν εἶδες τὸν Παπαντρειά;

— Μὲ τὸν Κορνὰ τὸν Τράχα

Κρατοῦν τοῦ Μουσταφάμπεη.

— Καὶ τὸν Κιοσέ Μεχμέτη ;

— Τὸν εἶχα ἰδῆ ποῦ ἐμούδιασε. Τοῦ μύρισ' ὁ Καλύβας
᾿Σ τῆς Ἀλαμάνας τὰ νερά. Τοῦ Βακογιάννη ὁ ἴσκιος
Εἶναι βαρὺς, θανατερός κι' ὅποιος περάσῃ ἐκεῖθε
Σκοτάδι κι' ἀποκάρωμα. Θὰ τῶμαθε καὶ μένει
Νάρθη μὲ τὸν Ὁμέρπασα.

— Καλῶς νάνταμωθοῦμε...

Δὲν εἶν' ἀλήθεια, ἀδέρφια μου ; Ἐψές 'ς τὴν προσευχή μας
Τὸ τάξαμε 'ς τὸν Πλάστη μας... ᾿Σ τὴ θέσῃ του καθένας...
Νερὸ νὰ μὴ διψάσετε... Κάνεις σας δὲ θὰ ρίξῃ
Πρὶν δώσω ἐγὼ τὴν προσταγή. Θέλω μιὰ τέτοια μέρα
Νὰ μετρηθοῦν τὰ βόλια μου μὲ τόσους σκοτωμένους.
Μὴ σημαδεύετε ψηλά... Κι' ἂν πέσω, θυμηθῆτε,
Τ' ἄρματα, τὸ κεφάλι μου... ᾿Ας τᾶχῃ ὁ γυιὸς τ' Ἀνδρούτζου
Νὰ μὴ τὰ πάρῃ ἡ Ἀρβανιτιά... ᾿Σ τὸν κόρφο κρεμασμένο
Ὅποιος μοῦ ψάξῃ τὸ κορμὶ, θαῦρῃ τὸ φυλαχτό μου...
Μοῦ τῶχει ρίξῃ στὸ λαιμὸ ἢ μάνα μου τὴ νύχτα

Ποῦ ἐβγῆκα κλέφτης 'ς τὰ βουνά... Πάραυτα νὰ τὸ πᾶτε
'Σ τὸ μοναστήρι τ' Ἀη Γιαννιοῦ... Θέλω τὸ δαχτυλίδι
Θέλω νὰ μείνη μαρτυριὰ 'ς τὸ χέρι τὸ δεξί μου,
Νὰ μὲ γνωρίσῃ ὁ Ὁμέρπασας. Ἐκεῖ θαύρῃ γραμμένη
Τὴν πίστη μας 'ς ἓνα Σταυρό, τῶνειρο, τὴν ἐλπίδα
'Σ ἓνα δικέφαλο πουλί... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένῃ...
Σήμερ' ἀρχίζει ὁ κάματος. Ἦρθαν τὰ πρωτοβρόχια,
Θάμεθα 'μεῖς ἡ προσομιὰ. Ἀφαντος ζευγολάτης
Ποῦ δὲ δειλιάζει 'ς τὴ σπορά, κρατεῖ τὸ χερουλάτη.
Τάλέτρι τρίζει 'ς τῶργωμα... Ἦταν ἡ γῆ χερσάδα
Καὶ τὸ γενὶ θάμπῃ βαθεία... Τὸ γήμορο δικό μας...
Ψυχὴ, παιδιὰ μου, 'ς τ' ἄρματα!.. Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένῃ!
Νὰ μὴ σᾶς λείψῃ τὸ νερό... Γέρο Διαμάντη, Μῆτρε,
Σταθῆτε σεῖς ἐδῶ μ' ἐμέ... 'Σ τὴ θέσῃ του καθέννας.

Ἐσχόρπισαν ὁλόγυρα. Ποιὸς πιάνει ἓνα θυμάρι
Καὶ ποιὸς κρατεῖ μιὰ λαιδοριά, τ' ἀφωρεσμένο δέντρο.
Τὰ καρυοφύλλια δείχνουνε μὲς 'ς τὰ κλαριά τὸ στόμα
Σὰν ἄγρυπναις δεντρογαλιαῖς. Ἐδῶθ' ἐκεῖθ' ἀστράφτουν

Ἄγρια μάτια φλογερὰ, ἀνάμεσα ᾽ς τὰ φύλλα,
Λὲς κ' ἦταν θράκια σκεπαστά. Πρώτη πνοή θ' ἀνάφουν.

Ἐνοιωθε κι' ἀναγάλλιαζε τῇ δυνάμει του ὁ Διάκος.

Μένει μὲ μιᾶς ἀκίνητος. Ἐσταύρωσε τὰ χέρια
Καὶ κατὰ τὴν Ἀγάθωνα τὸ πρόσωπό του στρέφει.
Ἐπὶ τὸ μέτωπό του τὸ πλατὺ ποῦ τὸ φωτίζει ὁ ἥλιος
Ἐπέρασ' ἓνα σύγνεφο. Τὸ μάτι του κατάρρα...
Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀνέβηκε ἡ πικράδα
Ἐπὶ τὰ δροσερὰ τὰ χεῖλη του καὶ τοῦ τὰ φαρμακεύει
Σὰν νᾶχε πιῇ τὴν ἀλόη...

— Ἀχ! Μῆτρε Κοντογιάννη,

Ἐπὶ τὸν ἄδην ποῦ θὰ καταιβῶ, ἂν μ' εὔρη ὁ γέροντάς σου
Καὶ μὲ ρωτήσῃ, τί θὰ πῶ ; ... Πῶς μ' ἐν' ἀρματωλίκι...

Εἶπε καὶ στέναξε βαρειά. Ἐδιάβηκε ἡ μαυρύλα
Κ' ἔρχεται πάλαι ἡ ξαστεριά. Θολὸς, συγνεφιασμένος
Δὲ μένει τέτοιος οὐρανός, ὥρα πολλή δὲ μένει.

— Καπνοῦρα, Μῆτρε, καταχνιά... δὲ μᾶς χασομερᾶνε.

Ὅθε περάσουν, ἐρημιὰ, μένει τὸ χῶμα στεῖρο.

— Ἔρχετ' ἐμπρὸς ἡ Λιαπουριά μετὸν Ὅμερ Βριόνη..

Διαμάντη, κύτταξε καὶ σὺ, σὰν καὶ νὰ σταματῆσαν.

— Χωρίστηκε ὁ Κιοσὲ πασᾶς... Χτυπάει τὴν Ἀλαμάννα...

Ἄστραψ' ἡ πρώτη τουφεκιά... Χαρά'ς τὸ καρυοφύλλι!...

Νὰ μὴν πεθάνω ἐδῶ με σᾶς, ἂν δὲν ᾔν' τοῦ Καλύβα.

Τοῦχα γνωρίση'ς τ' Ἀγραφα... Ποῦσαι καυμένη, Δίπλα,

Νὰ ἰδῆς ποῦ δὲν ἐβράχνιασεν ὁ λάρυγγας τοῦ ἀκόμα!...

Ἐψησ', ἐμαύρισε καρδιάς... Θὰ ἐδάγκασε κουφάρι...

Τὸ βόλι δὲν ἐδιάβηκε... Γονάτισ' ἓνας... πέφτει...

Καλὴ ἀρχή... ματώθηκαν... ἀνάφτει τὸ γεφύρι...

Πῶς πολεμοῦνε τὰ σκυλιά!... Διάκε;...καπνός... δὲ βλέπω.

— Καλήτερα γιὰ σένα. Τοὺς βλέπω ἐγὼ, Διαμάντη:

Ἵ τοῦ Βαχογιάννη τὰ πλευρά, 'ς τὰ στήθια τοῦ Καλύβα

Χτυπάει τὸ κῦμα καὶ σκορπᾷ. Τοὺς ἔξωσε ἡ πλημμύρα

Καὶ δὲ σπαράζουν ἀπεκεῖ. Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Λάμπρου

Νὰ πάη μ' ἐξήντα διαλεχτούς... Φτερά... κ' ἡ ὥρα σφίγγει.

Μῆτρί μου ! Τὸ μιλλιόνι μου... Μᾶς εἶδανε... Ὁ δερβίσης.
Στάθηκ' ἐμπρὸς καὶ ῥυάζεται... Κρατεῖ καὶ δυὸ κεφάλια !..

— Ἐδῶθε τοῦ Δεσπότη μας, ζερβιά τοῦ Παπαγιάννη.

— Δὲ μοῦπες πῶς τοὺς ἔκοψαν !... Νάχωμε τὴν εὐχή τους...

Κύτταξε, Μῆτρε, τὸ σκυλὶ, γιὰ νὰ μᾶς φοβερίσῃ,

Τώρα τὰ πέταξε 'ς τὴ γῆ καὶ τὰ ποδοκυλάει...

Τὰ πῆρε παραμάσχαλα... Ἐπρόβαλ' ἓνας ἄλλος...

Ἀναίβηκε 'ς τὸ ψήλωμα.... Διαλαλητής... Τί θέλει ;...

— Θανάση Διάκε ;... Εἶς' αὐτοῦ ;... (α)

— Ἐδῶμαι... Ποιὸς μὲ κράζει ;

— Ὁ ἀφέντης ὁ Ὁμέρπασας...

(α) Διὰ τῶν στιγμῶν τούτων δηλοῦται ἡ παράτασις τοῦ τελευταίου φθόγου γινομένη συνήθως ὑπὸ τῶν μακρόθεν μεγάλη τῇ φωνῇ διαλεγομένων.

— Στὴ γῇ δὲν ἔχω ἀφέντη.

Κί' ὅθε περάσῃ ὁ ἴσκιος μου, ὀρίζω ἐγώ . . . Τὸ ξέρει.

— Δόσεμας διάβα, κί' ὅ,τι πῆς, τιμαῖς...καὶ βιὸ...καὶ χάραις.

— Πόλεμο θέλω... πόλεμο... Ποιὸς εἶσαι σὺ ποῦ κρένεις;

— Πιστεύω, ὅ,τι πιστεύετε...

— Ἀφωρεσμένος νᾶσαι

Πῶχαις ψυχῇ'ς τῇ γλῶσσά μας, 'ς αὐτὸν τὸν Ἅγιον Τάφο
Νὰ βλαστημήσῃς προδοσαῖς . . . Ἀφωρεσμένος νᾶσαι . . .

Κί' ὁ ἀντίλαλος ἐφτὰ φοραῖς ἀπὸ σπηλῆαῖς σὲ βράχους

Ἀπὸ βουνὰ σὲ λαγκαδιαῖς φαρμάκεψε τὰ γέρι

Μ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορεσμό. Τὰ χεῖλη τοῦ Ἡσαΐα

Ἀραχνιασμένα καὶ βουβὰ 'ς τὸν ὕπνο τους σπαράζουν

Καὶ μурμουρίζουνε βραχνά: — » Ἀφωρεσμένος νᾶναι»...

Ἐφτυσεν αἶμα καταγῆς τοῦ Παπαγιάννη ἡ γλῶσσα

Κί' ἀνταποκρίθηκε κί' αὐτή: — » Ἀμήν... ἀφωρεσμένος.» —

Ἐχάθηκε ὁ διαλαλητής . . . ἀνατριχύλα . . . τρόμος.

Μηρμύγκιαζε ἡ Ἀρβανιτιά. Τάλογο τοῦ Βριόνη
Τοὺς διαχωρίζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ τοὺς δαγκάει τὴν πλάτη.
Σαλάγα τους Ὁμέρπασα ! Σπρῶχνε, βορειὰ, τὸ κῦμα
Νὰ φάῃ τὴν πέτρα τοῦ γιालοῦ. Θὰ ξαφνιστῇς μιὰ μέρα
Νὰ ἰδῇς τὴ νεκροθάλασσα τὸ βράχο ν' ἀγαπήσῃ.
Θὰ γκαλιαστοῦν τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τότε ἀδερφωμένα
Θὰ χλημητίσουν φοβερά, κι' ὁ ἄνεμος θὰ πέσῃ.
Σαλάγα τους Ὁμέρπασα ! Μάτονε τὴ βουκέντρα
Νὰ τρέχουν τὰ καματερά. Θὰ νάρθῃ ἐκεῖν' ἡ ὥρα
Ποῦ ἀγριεμένα θὰ τὰ ἰδῇς. Θὰ ν' ἀντιστηλωθοῦνε
Θὰ νὰ τινάξουν τὸ ζυγὸ, θὰ φύγουν μὲ τ' ἀλέτρι
Καὶ θάρθουνε μουγκρίζοντας 'ς τὸ πρῶτο βουκολειό τους.
Σαλάγα τους !.. Σαλάγα τους !.. Τάλογο πάντ' ἀστράφτει
Μέσα 'ς τὴ μαύρη συγνεφιά... Ἐμπρὸς τὰ δυὸ κεφάλια.

Ἀκούστηκε σὰ μιὰ βροντή... Ὡς τὰ σωθικὰ τοῦ Διάκου
Κρυφὰ λὲς κ' εἶχαν σωριαστῇ, φαρμακευμένοι πόνοι,
Χίλιων χρονῶν ἐκδίκησαις, στείραις εὐχαῖς, ὀρφάνια,

Τοῦ βρόχου τὸ λαχτάρισμα, τυραγνισμένη φτώχεια,
Κατάραις, ψυχομάχημα, βάσανα, μοιρολόγια,
Κ ἐξέσπασε μὲ μιὰ φωνή τὸ βογκητὸ τοῦ γένους: —
» Ἀδέρφια μου! .. Φωτιά ... Φωτιά » ...

Τὸ βόλι τοῦ Θανάση

Δὲ θέλει σάρκα ἀνθρωπινή. Γυρεύει ν' ἀπαντήσῃ
Τᾶλογο πάνδρειεύεται. Θέλει νὰ πιῇ τὴ φλόγα
Πῶθραζε μὲς τὴ φλέβα του καὶ 'ς τ' ἄγριο πέρασμά του
Τοῦ χάραξε τὸ λάρυγγα, τοῦ θέρισε τὸ σφάχτη
Τοῦ ρούφηξε τὴ λεβεντιά, τοῦ σβεῖ τὴν περηφάνεια
Καὶ μεθυσμένο ἀπὸ χαρὰ φουρσομανάει καὶ φεύγει.
Τὸ ἄτι ἀναστηλώθηκε, στερνὴ παλληκαριά του,
Τὰ λάγανά του αἱμάτωσαν, λυγᾶνε ἢ κλείδωσαίς του
Καὶ ροβολᾷ νεκρὸ 'ς τὴ γῆ. Ψυχομαχάει κι' ἀκόμα
Κρατεῖ τ' αὐτιά του τεντωτά ...

— Ὁμέρπασα Βριόνη

Σοῦ στέλνει χαιρετίσματα τοῦ Διάκου τὸ μιλλιόνι.

— Μητρε, τὰ μετωρίσματα, παλληκαριὰ δὲν εἶναι,
Ὅπου εἶν' ὁ χάρος Βασιλείας... Διαμάντη!... Τὸν δερβίση.

— Θανάση, ὡς τώρα τρεῖς φοραῖς τὸν ἔβαλα 'ς τὸ μάτι
Καὶ δὲ μοῦ δείχνει μέτωπο. Θὰ νὰ τὸν τρώγῃ τὸ αἷμα.

— Νᾶτος... Ἐξεσκεπάστηκε... Φωτιά... Διαμάντη... ρίξε...

Βογκάει τ' ἀρμουῦτι τὸ παληό... Ἐρρέκαξε ὁ Δερβίσης
Ἀπλώθηκε τὰπίστομα κι' ἀκόμα μὲ τὰ νύχια
Κρατεῖ σφιχτ' ἀπὸ τὰ μαλλιά τὰ δυό του τὰ κεφάλια.

— Μητρε, μὴν ἐπαράδραμα ;

— Μὲς 'ς τὴ ραφή, Διαμάντη,
Τοῦ ξήλωσες τὰ καύκαλα. — Τᾶνοιξες τρίτο μάτι
Γιὰ νὰ διαβαίνει θαρρέτᾳ, νὰ περβατῇ 'ς τὸν Ἄδη.

— Μητρε, μ' ἀρέσει νὰ μ' ἀχοῦς... κ' ἐγὼ τὸ θάνατό του.

Λυσσομανάει ἡ ἀρβανιτιά τριγύρω 'ς τὸ κουφάρι.
Βάφουν 'ς τὸ αἷμα τὰ σπαθιά... Παραδαρμός, φοβέραις,
Βουβάλια ποῦ ἀγριέψανε... Τρώγονται συνατοί τους...
Στέκουν καὶ ξεδιαλέγονται... ἀθέρας... ἓνας κ' ἓνας...
Τὰ χρόνια τους πρωτομαγιαῖς. . . . Ὅτι καὶ ξεφυτρῶναν
Τῆς νειότης τὰ τριαντάφυλλα. Λουλούδια, βλασταράκια,
Τὰ κύλησε ἡ νεροποντὴ καὶ 'ς τὸν καταποτήρα
Τὰ παρασέρνει ὁ πόταμος. Παιδιὰ, τὰ πῆρε ἡ τύφλα
Καὶ χύνονται μὲς 'ς τὴ φωτιά... Τοῦ Διάκου τὰ λιθάρια
Μὲ τὰ λεπίδια πελεκοῦν νὰ τὰ ξεθεμελιώσουν.
'Αρπάζουνε γιὰ ν' ἀναιβοῦν τὴν πέτρα μὲ τὰ νύχια
Κί' ὅτι φανοῦν τὰ δάχτυλα, τὸ σίδερο θερίζει.
Τρεῖς ὥραις ἀνδρειεύονται... Πλακόνει κί' ὁ Βριόνης
Σὰ μαύρη βαρυχειμωνιά... Χαλάζι τὸ μολύβι...
Σκάφτουν τὸ χῶμα τ' ἄλογα... Σίφουνas, συντελεῖα...
Χνῶτο μὲ χνῶτο πολεμοῦν... Ἀδερφωμένο βρέχει
Τὸ αἷμα τάρβανίτικο τὴ γῆ μὲ τὸ δικό μας...
'Εχουν τὴν ἴδια τὴ βαφή... Ἄν σμίγουν πεθαμένα
Πῶς δὲ θὰ σμίξουν ζωντανά; ..

— Διαμάντη, τί μέ θέλεις ;

Πῶς ἄφησες τὸ σκοτωμὸ καὶ πῶς μέ τὴν Ἀστέρω
Μοῦ πέρνεις τὰ πατήματα ; . . .

— Θανάση ; . . . Μὲ γνωρίζεις . .

Δὲν παρακάλεσα ποτέ . . . Κ' ἐμπρός σου . . . γονατίζω.

— Πές μου, τί θέλεις ; . . . γρήγορα . .

— Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα

Ἄν ᾗν' ἀλήθεια πάγαπᾷς, Θανάση . . . γλύτωσέ το . . .

— Σοῦ φαίνεται νὰ δείλιασα ;

— Φύγε, Θανάση, φύγε.

— Μὴ φαρμακεύης, γέροντα, τὸ ψυχομάχημά μου.

— Δὲ βλέπεις πόσοι ἐμείναμε ; . . . Ὡς τὸ Χάνι ὁ Βακογιάννης
Μὲ τὸν Καλύθα ἐκλείστηκαν . . .

— Κ' ἐγώ . . . χειρότερός τους ;

— Ὅχι, Θανάση, μένω ἐγὼ, πῶφαγα τὸ ψωμί μου
Καὶ δὲ μ' ἀποζητάει κανείς... Μένει μ' ἐμὲ κι' ὁ Μῆτρος,
Ἐκεῖνος εἶναι νειώτερος... Θὰ πάρῃ τῶνομά σου
Καὶ δὲ θὰ σ' ἐντροπιάσωμε . . .

— Πῶς εἶπες ; . . . Τῶνομά μου ; . . .
Δὲ θὰ κοτήσῃ ὁ Θάνατος, Διαμάντη, νὰ τὸ πύρῃ
Καὶ σεῖς θὰ μοῦ τὸ κλέψετε ;

— Θανάση, σχώρεσέ μας.

— Ἐσεῖς μ' ἐμὲ, κ' ἐγὼ μὲ σᾶς . . . Συχωρεμένοι νᾶσθε . .

Κ' ἐκεῖ ποῦ ὁ ἀνεμοστρόβιλος μουγκρίζει τοῦ πολέμου
Πηδοῦν οἱ λειονταρόψυχοι καὶ κολυμποῦν μιὰν ὥρα
Μὲς' εἰς τὴ φωτιά, μὲς' εἰς τὴ σφαγή... Παράδερνε ἡ Ἀστέρω.,

— Ὅσοι εἰστε ἀκόμα ζωντανοί, ἐλᾶτε ὁλόγυρά μου . . .

Φωνάζει ὁ Διάκος, κ' ἔρχονται... Δὲ μένουν παρὰ δέκα..
Ὁ ἥλιος στέκει γιὰ νὰ ἰδῇ. Κάθε στιγμή ποῦ φεύγει
Τοὺς ἔσφιγγε στενὰ στενὰ 'ς τὴν ἀγκαλιά του ὁ Χάρος.

Μέσα σὲ τέτοιο πέλαγο, βαθὺ μελανιασμένο,
Ἐν' ἀκρογιάλι μακρυνὸ, τὸ μάτι τοῦ Θανάση
Ξανοίγει ποῦ τοὺς ἔκραζε. — «Παιδιά, 'ς τὸ Μοναστήρι...»
Καὶ δρασκελίζουν πεταχτὰ τὴ σιδερένια φράχτη
Πῶλόγουρά τους ἔπηξε.. Σεισμὸς τὸ πέρασμά τους.
Τὰ ὄρνη ἀναφτερούγιασαν... Τοὺς κυνηγοῦν... προφτάνουν
Καὶ πλημμυρίζουν τὴν αὐλή... Ἡ ἐκκλησιὰ 'ς τὴ μέση
Παραιτημένη, ὀλόκληριστη... Ἰδρόνει ὁ τοῖχος αἶμα...
Τρῶνουν τὰ κονίσματα... Τὰ βόλια ποῦ ἀνεμίζουν
Ἐδέρναι τὰ σήμαντρα καὶ τὰ βουβὰ γλωσσίδα
Ξυπνοῦν, λαλοῦνε νεκρικά... Λὲς κ' εἶχε νὰ περάσῃ
Κανένα λείψανο ἀπεκεῖ...

— Θανάση!... Παραδόσου...

Ἐπέσανε οἱ συντρόφοι σου... Δὲ σώμεινε κανένας.

— Θὰ παραδώσω τὴν ψυχὴ, τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνω.

Ἄν δὲν τὸ ξέρης, μάθε το... Ποιὸς εἶσαι; .. τὴ φωνή σου...

— Θανάση, εἴμ' ὁ διαλαλητής...

— Προδότῃ, ἀφωρεσμένε!...

Μὴ μοῦ πατῆς τὰ μνήματα... Ἀκόμα ζῆς ἐμπρός μου;...

Καὶ τὴ στερνὴ του πιστολιά, τὴ ρίχνει ἀστροπελέκι
Καὶ τοῦ βουβαίνει τὴν καρδιά... Πέφτουνε τὰ κοράκια
Νὰ τότε φᾶνε ζωντανόν... Σπηλόνει 'ς τᾶγιο Βῆμα
Τὴν πλάτῃ ὁ Διάκος... καρτερεῖ... Δὲν τῶμεινε 'ς τὸ χέρι
Παρὰ μιὰ σπιθαμὴ σπαθί... Τὸν ἔχουν 'ς τὸ σημάδι...
Τὸ πρόσωπό του ἀνάστασις... Ἐμπρός του ἀγκαλιασμένα
Δύο λείψανα ξαπλωταριᾶ... Ὁ Μῆτρος κί' ὁ Διαμάντης...
Δὲν τὸν ἀφίνουν οὔτ' ἐκεῖ... Κάνενας δὲ σιμόνει...
Τ' ἀνδρειωμένα κόκκαλα συντρίβουν τὰ μολύβια,
Καὶ ὁ πύργος μένει πάντα ὀρθός... Τὸ μάτι τῷ ἄλλος κόσμος...
Τὸν τουφεκίζουνε μὲ μιᾶς... Τὰ δειάζουνε τὴ φλέβα
Καὶ χίλιοι τὸν ἀρπάζουνε... Δεμένο τὸ λειοντάρι
Τῶχυν' 'ς τὴ γῆ καὶ τὸ πατοῦν... Τοῦ στρίφουνε τὰ χέρια

Πιστάγκωνα μὲ τὴν τριχιά... Προβαίνουνε ἔς τὸν ὦμο
Ἦ σχίζαις ἀπ' τὴν κλείδωση... Αἶμα ρονιά... μεδοῦλι...
Κ' ἐνῶ τὸν ἐμαρτύρευαν κρυφά, κρυφά τὸ στόμα
Ἀπλόνει ὁ Διάκος καὶ φιλεῖ τὸ Μῆτρο, τὸ Διαμάντη.

Χιλιάδαις τόνε σέρνουνε. Ἐμπρός τους λαβωμένη
Ἐμούγκριζε ἡ φοράδα του... Τὴν ἀνακράζει ὁ Διάκος
Κί αὐτὴ μ' ἓνα χλημήτισμα τὸν χαιρετάει καὶ πέφτει.

Εστάθηκαν νὰ τόνε ἰδοῦν... Τοὺς φαίνεται οὖν ψέμμα.
Ἐ τὴν Ἀλαμάναν ὁ πόλεμος δὲν ἔπαψεν ἀκόμα,
Τὸ Χάνι τὸ τοιμόρροπο σ' ἓναν Κιοσὲ Μεχμέτη
Δὲ θέλει νὰ παραδοθῇ. Ἀπ' τὴ χαρά του ὁ Διάκος
Νοιώθει βαθεῖα ἔς τὰ σωθικὰ τὴν πρώτη δύναμή του
Ποῦ ἀναγεννήθηκε μὲ μιᾶς...

— Καλύβα!... Βαχογιάννη!...

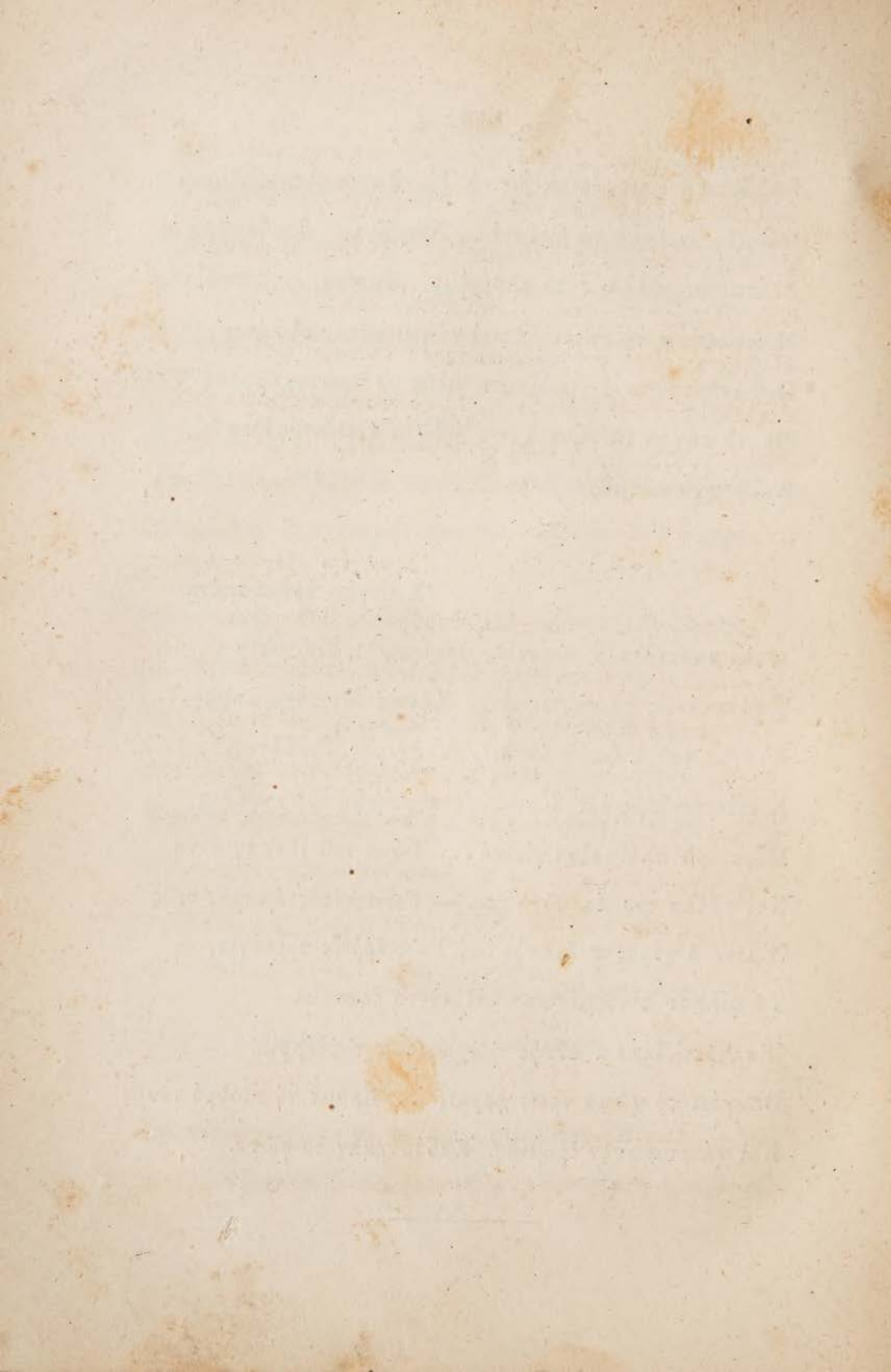
Δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν... Σχωρᾶτέ με... πεθαίνω.

Καὶ δὲν ἐπρόφτασε νὰ πῇ τὸν ὕστερό του λόγο
Πεῦχανε βγῇ τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τᾶχε ἀρπάξει ἡ φλόγα.

Κρύβεται ὁ ἥλιος 'ς τὰ βουνά. Τὰ πλάγια σκοτειδιάζουν
Καὶ μένουν ἔρμα τὰ Θερμιά... Νεκρύλα... βουβαμάρα.
Δὲ σειέται φύλλο 'ς τὰ κλαριά... Κάνένα νυχτοπούλι
Μοιρολογάει τὸ σκοτωμὸ καὶ κάπου κάπου οἱ λύκοι
Ποῦ ἀνάμεσό τους γρούζουνε ποιὸς νὰ πρωτοχορτάσῃ
Μὲ τὰ πηχτὰ τὰ αἵματα... Ἐδῶ κ' ἐκεῖ κουφάρια
Καὶ ῥοχχαλιάσματα βαθειά...

Ἵς τὰ γέρι κρεμασμένα

Ὡσὰν καντήλια τ' οὐρανῷ, ἀποβραδὴς δύο φῶτα
Ἐφάνηκαν 'ς τὴ σκοτεινιά... Κάνεις δὲν τᾶχε ἀνάψῃ...
Κ' ἓνας ποῦ ἐπέρασε ἀπεκεῖ, καλόγερος, διαβάτης,
Κ' εἶδε τὸ θαῦμα κ' ἔδραμε, 'ς τὴ λάμψη δύο κεφάλια
Ἡῦρε ποῦ πλάγιαζαν γλυκά... Τῶνα τοῦ Παπαγιάννη
Καὶ τᾶλλο τοῦ Δεσπότη του. — Γονατιστὸς ἐμπρός τους
Ἐμειν' ὁ γέρος κ' ἔκλαψε... Τοὺς ἔρριξε τρισάγιο,
Τὰ φίλησε 'ς τὸ μέτωπο καὶ μὲ τὸ δοκανίκι
Ἐσκαψε λάκκο κ' ἔθαψε τ' ἀχώριστα τ' ἀδέρφια.
Βλογάει τὸ χῶμα τρεῖς φοραῖς... Ἐκαμε τὸ σταυρό του
Καὶ χάνεται στὴν ἐρημιά... Ἐσβύστηκαν τὰ φῶτα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

» Λαλοῦν ἡ πέρδικαις γλυκὰ κι' ὁ ἥλιος ᾽ς τὴν χαρά του » σ. 89

Τὸ χαριέστατον τοῦτο πτηνὸν καθήμενον κατὰ τὰς πρώτας ἑωθινὰς ὥρας ἐπὶ τῶν ἀποτομωτέρων βράχων τέρπεται στρέφον πρὸς τὸν ἥλιον ὡς ἂν ἐπιδεικνύμενον τὸ ποικιλόχρουν καὶ ἄβρὸν στήθος. Ὅτι δὲ ἡ πέρδιξ εἶναι ἐκ τῶν συμπαθεστέρων ὀρνέων μαρτυρεῖ καὶ τὸ περδικοστήθω ἐπίθετον λεγόμενον ἐπὶ παρθένου καλὸν ἐχούσης καὶ οἷον ἐπανεστηκότα τὸν κόλπον.

» Κατάκορφα ᾽ς τὸν οὐρανὸν πετιέται κι' ὁ πετρίτης. » σ. 89

Πετρίτης, εἶδος ἰέρακος ἐκ τῶν ἀγριωτέρων. Ἐκλέγει συνήθως τὰς ὑψηλοτέρας πέτρας κ' ἐκεῖθεν ἀρειμανίως κατασκοπεύει καὶ ἐπιτίθεται, ὅθεν καὶ ἡ παραγωγή τοῦ ὀνόματος. Ἐν χρήσει πρὸς ἔπαινον νεανίου ἔχοντος πολεμικὸν τὸ ἦθος.

» Πρὶν ἔβγῃ ᾽ς τὴν παγάναν » σ. 89

Παγάναι· Συνήθως αἱ ἐκδρομαὶ αἰτνες γίνονται εἰς τὰ δάση πρὸς κυνηγεσίαν. Ἀλλὰ κυρίως ἐμφαίνει τοὺς ἐλιγμούς καὶ τὰς περιστροφὰς τοῦ κυνηγοῦ πλανωμένου ἔνθεν κἀκεῖθεν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ποθητῆς ἄγρας, ὅθεν καὶ τὸ ῥῆμα *παγαγίζω*.

» Χαρούμενα τ' ἀρείκη » σ. 90.

Ῥερίκη ἢ ρείκη *Erica vulgaris*. πάντοτε πληθυντικῶς.

Τὸ θροῦμπι, τὴν ἀλιφασκιά, τὸ σφελαχτό, ἡ μυρτοῦλα. σ. 90

Θροῦμπι — Θύμβρα. *Thymbra capitata*.

Ἀλιφασκιά. — Ἐλελιφασκος *Salvia Pomifera*.

Σφελαχτός. — *Spartium scorpius*. Θάμνος ἀκανθώδης, ἐκ τῶν πρώτων φυτῶν ἅτινα ἀναγγέλλουσι τὸ ἔαρ διὰ τῶν ὠραίων κιτρίνων ἀνθέων των.

Δακρύζουνε τ' ἀπάρθενα τὰ χιόνια ἔς τὸ λιοπύρι. σ. 90

Ἀπάρθερα — ἀειπάρθερα. Λιοπύρι, ἡ ἥλιακὴ θερμότης.

Ποιὸς ἐσυντύχαινε κρυφὰ μὲ τῷ σπαθιοῦ τὴν κόψη. σ. 91

Ὅστις ἔτυχε νὰ συναντηθῇ μετὰ πολεμικῆς τινος, ἐταιρίας εἶδε βεβαίως πῶς δαπανῶνται αἱ ὥραι τῆς ἀναπαύσεως. Εὐελπιστῶ ὅτι πιστῶς ἀπεικόνισα τὰ ἔθιμα τῶν ὀρεσιβίων μαχητῶν τῆς Ἑλλάδος γενόμενος οὐχὶ ἐφευρετῆς, ἀλλ' ἀπλοῦς ἀντιγραφεὺς.

Συντυχαίρω — συντυγχάω, συνομιλῶ.

Παγήλια — αἱ ἐκ μετάλλου πολυτίμου ἢ εὐτελοῦς ζῶναι τῶν πυροβόλων. Ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ ἐπέβαλλεν ἐπὶ ποινῇ καταισχύ-

νης, τὴν ἄκρην καθαριότητα τῶν ὅπλων. Ἀλλὰ πρὸς ἰσοστάθμισιν τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεως οὐδεμία ἀξίωσις ὑπῆρχεν ὥς πρὸς τὴν λευκότητα τῆς *φουστάνελλας* διὸ ἐβλεπέ τις ἀπαστράπτοντα τὰ ὅπλα ἐπὶ τοῦ ζοφεροῦ χιτῶνος ὡς ἀστέρας ἐπὶ μέλανος οὐρανοῦ.

Μὲς 'ς τὰ τριφύλλια τὰ παχειὰ σιδέριχη φοράδα,
Μαρμάρα, φίδι φτερωτό . . σ. 92.

Τριφύλλι. Τὸ γνωστὸν τρίφυλλον κληθὲν οὕτως ἀπὸ τῶν τριῶν φύλλων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἕκαστος αὐτοῦ κλαδίσκος. Ἄν δέ ποτε εὑρεθῇ ἔχον, ὡς ἐξ ἰδιοτροπίας τῆς φύσεως, τέσσαρα φύλλα, θεωρεῖται ἐπιτήδειον εἰς μαγείας.

Σιδέριχη. Ἡ χροιά αὕτη τῆς τριχὸς συνιστᾷ πολὺ παρὰ τῷ λαῶ τὸν ἵππον, καὶ θεωρεῖται ὡς σημεῖον ἀλάνθαστον γενναϊότητος, προσαπτομένων εἰς τὸ ζῶον πάντων τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ σιδήρου, ὅθεν καὶ τὸ ἐπίθετον. Καὶ τοῦτο μὲν συντελεῖ εἰς ὑπερτίμησιν ἥτις ὅμως ἔτι μᾶλλον ἐπαυξάνεται ὅταν ὁ ἵππος φέρῃ προσέτι ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ λευκὸν ἀστέρα.

Μαρμάρα. *Στεῖρα ἵππος,* Ἄγνοῶ πόθεν προέρχεται ἡ λέξις αὕτη. Ἐκτὸς ἂν ἔχη κοινόν τι πρὸς τὸ μάρμαρον ὕπερ παραλαμβάνεται εἰς πολλὰς μεταφορὰς πρὸς χαρακτηρισμὸν νεκρῶν, ἀ-

ναισθήτων, ἢ ψυχρῶν πραγμάτων. Οὕτω λ. χ. «*Ἐμειρε μάρμαρο*» = *εἰμειρεν ἀκίνητος*. Καὶ ὁ περὶ τινος ἐν συμπλοκῇ πληγέντος ἐρωτώμενος ἐὰν ἔπεςεν, ἀποκρίνεται, *Μάρμαρο* = *Νεκρὸς* (*raide mort*). Ἐπειδὴ δὲ ἡ γονιμότης τῶν ζώων ἀποδίδεται εἰς ζωτικὴν τινα θερμότητα ἀναπτυσσομένην ἐν τῇ μήτρᾳ κατὰ τινὰς ὥρας τοῦ ἔτους, καὶ ταύτην χαρακτηρίζει ὁ λαὸς διὰ τοῦ *φωτιά*, δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐλήφθη κατ' ἀρχὰς ἡ λέξις *μαρμάρα* εἰς δῆλωσιν τῆς ψυχρότητος τοῦ αἵματος εἰκαζομένης ἐκ τῆς ἀδρανεΐας τῶν γεννητικῶν ὀργάνων.

» Καὶ σὺ τὸ ξυπνητήρι μας, σὺ τοῦ βουνοῦ τ' ὀρνίθι» σ.99

Οἱ ἀλέκτορες καὶ ἐν γένει πάντα τὰ πτηνὰ τὰ προαναγγέλλοντα τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας ἦσαν τὰ *ξυπνητήρια* τῶν ἐπὶ τῶν ὄρεων διαιτωμένων.

» *Ορνίθι* καὶ πληθυντικῶς ὀρνίθια τὰ κατοικίδια πτηνὰ. Ἀλλ' ὅταν θέλῃ τις νὰ δηλώσῃ τὰς καθ' ὥρισμένας νυκτερινὰς ὥρας φωνὰς τοῦ ἀλέκτορος, τότε συνηθέστερον ἐνικῶς λ. χ. » *Ἐλάλησε τὸ ὀρνίθι.* »

» *Ἐβαψε τὰ παλιούρια.* σ. 93.

Παλιούρος τὸ γνωστὸν ἀκανθῶδες φυτόν.

Μὲς τῇ μονιᾷ τοῦ λύκου. σ. 93.

Μονιὰ ἐπὶ τετραπόδων ζώων. Φωλεὰ ἐπὶ πτηνῶν. ὅθεν μο-
νιάς ὁ λαγῶς, ὁ λύκος, ὁ ἀγροῖόχοιρος ἢ ἄλλο τι τῶν θηρίων ἐκ
γῆρατος, ἢ χαρακτηῖρος ἀγρίου μὴ στέργοντος τὴν μετὰ τῶν δ-
μοφύλων συμβίωσιν.

» Τὰ κούφια βελανίδια. » σ. 93.

Αἱ καταπίπτουσαι ἀπὸ τῆς δρυὸς βάλανοι, αἱ διακρινόμεναι διὰ
τῆς λέξεως *χαμάδα*, εἶναι ἡ κυριώτερα τροφή τῶν ἀγριοχοίρων.

» Κ' ἐχόρταινα βυζαίνοντας μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ μολύβι. » σ. 93

Πιστεύεται κοινῶς ὅτι τεμάχιον μολύβδου στρεφομένου διὰ
τῆς γλώσσης ἐντὸς τοῦ στόματος, πρᾶττει τὴν δίψαν. Πρὸς τοῦ-
το θεωρεῖται κατάλληλος καὶ μικρὸς τις θαλάσσιος λίθος, ὅστις
καὶ *δίψα* ὀνομάζεται.

» Καὶ σὰν μονομερίδα » σ. 93.

Μονομερίδα. Ὄφις μικρὸς, θανατηφόρος. Ἐκ δὲ τῆς ἀμβλύτη-
τος τῆς οὐρᾶς προῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι δικέφαλον εἶναι τὸ ἔρπετόν
τουτο. Ἐμποιεῖ τρόμον ἢ ζοφερά αὐτοῦ χοροῖα, καὶ καθίσταται
λίαν ἐπικίνδυνον ὡς ἐκ τῆς μικρότητος αὐτοῦ. Πρὸς τὸν ἐπιμύ-

νως ἀρνούμενον τὴν ἐκτέλεσιν ἐπανειλημμένης προσταγῆς καὶ ἐντόνως ἐκφωνοῦντα, ὅχι, ἐκτοξεύεται τό, » Ὅχιὰ καὶ μορομερίδα. » Τὸ μὲν πρῶτον ὡς πηρήχητιν τοῦ ὅχι καὶ ὡς ἐμφαίνον ἄλλον ὄφιν ἐπίσης θανατηφόρον, τὸ δὲ δεύτερον πρὸς ἐπίτασιν τῆς κατάρας.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων, ἐπικίνδυνοι θεωροῦνται παρ' ἡμῶν ὁ ἀστρίτης καὶ τὸ ἀχοράκι περὶ οὗ καὶ τὸ δημῶδες

Ἄν σὲ φάη τὰχοράκι

Τὸ τζαπὶ καὶ τὸ φτιαράκι.

Ἡ δειδρογαλιά, ὁ σαπίτης, ὁ τυφίτης, τὸ σαϊτάρι θεωροῦνται ἀκίνδυνα. Ὡς φάρμακον εἰς οὐδετέρωσιν τοῦ ἰοῦ τῶν ὄψεων παρέχεται λευκὴ τις κόνις κατασκευαζομένη ἐκ τινος φυτοῦ ὅπερ καὶ *φιδοχόρτι* καλεῖται. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι τὴν αὐτὴν θυμασίαν ιδιότητα ἔχει καὶ ἡ δρακοντία (ἄρον, δρακόντιον, τῶν ἀρχαίων, *Arum Italicum*) φυτὸν περικλεῖον ἐντὸς πρασινωπῆς θήκης καυλὸν ἐρυθροειδῆ κρινῶς λεγόμενον *γκάρδην*. Ὁ καυλὸς οὗτος ἀποτεφρούμενος εἶναι τὸ ἀντιφάρμακον. Ἀρκεῖ νὰ πῖνῃ τις τὴν κόνιν δις ἐντὸς ἐβδομάδος, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν τετράδην καὶ τὴν παρασκευὴν, μόλις ἐγειρόμενος τοῦ ὕπνου καὶ πρὸ πάσης ἐδωδῆς καὶ πόσεως. Ἡ θεραπεία αὕτη καλεῖται *πότισμα* καὶ ποτισμένος ὁ διὰ τοῦ τρόπου τούτου καταστάς ἄτρωτος. Ὁ σίελος ἀποκτᾷ τότε καταπληκτικὴν ιδιότητα ὥστε διὰ τῆς ἀπλῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ ὅχι μόνον ὁ ὄφις καταλαμβάνεται ὑπὸ νάρκης;

ἀλλὰ θεραπεύονται τὰ τραύματα καὶ ἐκλείπουσιν τὰ φαινόμενα
τῆς δηλητηριάσεως.

Ἄπῳνα ἀρμό 'ς τὸν ἄλλον. σ. 93.

Ἀρμός ἢ ἄρθρῳσις. Ὄθεν καὶ ἡ συνήθης ἀπειλή. » Θὰ σὲ κό-
ψω ἀπὸ ἀρμό 'ς ἀρμό. »

Ἀνάθεμα τὴν ὥρα,

Ποῦ ὁ Γούμενος τ' ἀγ' Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρτοτίνα σ. 93

Καθ' ὅσον ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ εἶχε χειροτονηθῇ ὁ Διάκος.

Καὶ τρεῖς ἀνάθεμά τηνε τὴν ὥρα ποῦ οἱ συντρόφοι

Σοῦ ἐδείξανε τὴν πλάτη του. . σ. 94.

Ὅτε ἀπεφάσισα μετ' ἀκριβείας νὰ μάθω τὰ περὶ τῆς οἰωνοσκο-
πείας ταύτης θρυλούμενα, ἐπορεύθην πρὸς τινὰ ὑπερεκατοντού-
την βλαχοποιμέναν, καὶ εὗρών αὐτὸν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος θερμαινό-
μενον ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἐπιτηροῦντα μακρόθεν τὸ ποίμνιον,

— Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα.

— Καλῶς το τὸ παιδί μου.

— Τὰ χρόνια σὲ βρένουνε . . . Πῶς ἀπερνᾷς ; . . Πῶς εἶσαι ;

— Μοῦ φαίνεται πῶς ἤρθα χθές. Ἐμπῆκ' ἀπὸ μιὰ θύρα

Κί' ἀπὸ μιὰν ἄλλη θὰ νὰ βγῶ. — Πῶς εἶμαι θές νὰ μάθης ;

Ἡ βρύσκις ἐκινήσανε,
Οἱ μύλοι ἐσταματήσανε,
Καὶ τὰ βουνὰ ἐχινίσανε
Καὶ τὰ δυὸ γινῆκαν τρία.

Προσκληθεὶς δὲ ὑπ' ἐμοῦ ἵνα ἐξηγήσῃ τὸ αἵνιγμα, ἀπήντησεν ὅτι ἐκ τοῦ γήρατος οἱ ὀφθαλμοὶ ἔρρεον δάκρυα, οἱ ὀδόντες εἶχον πέσει, ἡ κόμη ἐπολιώθη καὶ ὅτι ἀντὶ δύο εἶχε προσλάβει καὶ τρίτον πόδα τὴν βακτηρίαν. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην ἀφοῦ ἐπὶ μακρὰν ὥραν διὰ μυρίων ἐλιγμῶν ἀφήρπασα ἐκ τοῦ στόματός του ἀρχαῖά τινα διηγήματα, ἦλθον εἰς τὸ ποθοῦμενον θέμα. Ἦκουσα παρ' αὐτοῦ ἀληθῶς τεράστια· ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἡ πεποίθησις μεθ' ἧς ἐξεφράζετο ὁ οἰωνοσκόπος, κατελάμβανε βαθμηδὸν καὶ ἐμὲ, ὥστε μοὶ μετέδωκε τὴν πίστιν καὶ τὰς δοξασίας του.

Ἀλλὰ μὴ ἀρκούμενος ὁ γέρον εἰς γενικὰς παρατηρήσεις καὶ εἰς τὸ κῦρος τῆς μακροχρονίου αὐτοῦ πείρας, ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὴν ζώνην καὶ ἐξήγαγε δύο ἢ τρία πεπαλαιωμένα ὀστᾶ, ἐφ' ὧν μοὶ ἐδίδαξε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σημείων ἐν πρωτοτύπῳ. Ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐκείνης ἐπορίσθην τὰ ἐν τῷ ἀποσπάσματι τούτῳ τοῦ στιγουργήματός μου καταχωρισθέντα.

Ὁ ἀμνὸς τοῦ Πάσχα καὶ ὁ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου θυόμενος περιέχει σχεδὸν πάντοτε ἀλανθάστους προφητείας. Κατὰ δὲ τὸ ἀρματωλικὸν ἔθιμον ὁσάκις παρτίθετο κριὸς ἢ ἀμνὸς (λεϊάνωμα) καὶ κατεκερματίζετο, ἡ ὠμοπλάτη ἀνῆκε δικαιωμα-

τικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις καὶ δὲν παρέλειπεν ἀκριβῶς νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ σημεῖα.

Ἐκτὸς τῆς ὠμοπλάτης καὶ τὸ ἦπαρ καὶ ὁ σπλὴν καὶ τὰ ἔγκατα ἐν γένει χρησιμεύουσι πολλάκις εἰς προφητικὰς διαγνώσεις. Ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδεμίαν νῦτύχησα νὰ συλλέξω ἀκριβῆ πληροφορίαν. Εἶναι ἀκατονόητον πόσον φεῖδονται τῶν ἐξηγήσεων οἱ δημοτικοὶ μάντεις καὶ πόσον ἀποποιούμενοι πολλάκις ἀδράς ἀμοιβὰς ἀρνοῦνται ν' ἀποκαλύπτωσι τὰ μυστήρια τῆς προπατορικῆς ἐπιστήμης.

» Τοὺς ἔδειξε μιὰ φλέβα. » σ 94.

Σημεῖον αἵματοχυσίας, καθὼς αἱ σκιαί, αἵτινες παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ ὀστοῦ, (ὅπερ ἰδίως καλεῖται *χτέρι*) προμηνύουσι πένθος. *Αἱ λειψάδαις καὶ τὰ κοιλώματα* εἰκονίζουσι μνήματα ἀνεωγμένα.

Ἡ λέξις *λειψάδα* ἐκ τοῦ *λείπω* σημαίνει κενὸν σχηματισθὲν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τεμαχίου τινὸς ἀπὸ στερεοῦ σώματος. Τὸ δὲ *κοιλώμα* φυσικὸν βαθύλωμα. Ἡ αὐτὴ τῆς ἐλλείψεως ἔννοια ἄλλως τροπολογηθεῖσα φαίνεται καὶ ἐν τοῖς *λειψός*, *λειψή*. Ἐντεῦθεν καὶ *τηγαρίταις λειφαῖς καὶ ἀραιβαταῖς*, αἱ μὲν ἄζυμοι, αἱ δὲ ἐνζυμοι.

Ἐξάνοιξε ᾿ς τὴν ἀγκωνὴ μελαχρινὴ λουρίδα

Ποῦ πρόβαινε σὰ σερπετό. σ. 94.

Λουρίδα, *λωρίον*. Σημαίνει ἐνταῦθα γραμμὴν μέλαιναν δίκην ἔρποντος ὄφεως καμπτομένην.

Σερπετό καὶ ἔρπετό· Ἐπροτίμησα τὸ πρῶτον πρὸς διατήρη-
σιν τῆς περιέργου τάτης διαλεκτικῆς διαφορᾶς.

Τοῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοά. σι 94.

Μὴ πιστεύσῃ τις ὅτι κατὰ λάθος ἔγραψα ἀναπνοὰ ἀντὶ ἀνα-
πνοῇ, ἠθέλησα ἐκ προθέσεως νὰ τηρήσω τὸν περιωθέντα τοῦτον
αἰολοδωρικὸν πλατειασμόν.

» Ὅχιὰ μὲ τὸν ὀσφρό της. σι 95.

Ὅσφρος τὸ κέντρον τοῦ σφηκὸς καὶ τῆς μελίσσης λεγόμενον
καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἄφρω. Σύμβολον ἔριδος καὶ ἐμφυλίων
σπαραγμῶν.

Ἀκούσανε ποῦ ἐφρύμαζε. σι 95.

Ἐφρύμαζε. Τὸ ἄγριον φύσημα τοῦ ἵππου σημαῖνον ἐκπληξιν
ἢ τρόμον.

» Ξώδερμα, Διάκε, μάγλειψε τὸ βόλι ἓνα παγίδι. σι 96.

Τοῦ γλείφω γίνεται χρῆσις εἰς δῆλωσιν ἐπιπολαίου τραύμα-
τος διὰ σφαίρας.

Παγίδι καὶ παγίδια, αἱ πλευραί.

» Κι' ὁ δρόμος τῇ λαβωματιᾷ μεῦ ξάναψε λιγάκι » σ. 96.

Τὸ ξανάπτω ἐπὶ ἐρεθισμοῦ καὶ φλογώσεως τῶν τραυμάτων.

» Δὸς μου τὸ μῆλι σου νὰ ἰδῶ. » σ. 96.

Τὸ μῆ.λι. Ἡ μήλη τῶν ἀρχαίων ἦτο τὸ μόνον ἴσως χειρουργικὸν ἐργαλεῖον τῶν ἀρματωλῶν δι' οὗ κατεμετρεῖτο τὸ βάθος τῶν πληγῶν.

Ξανθό . . φρυμμένη πηγανιά. » σ. 96

Ἐκ τῶν προχείρων μέσων πρὸς κατάπαυσιν τῆς αἱμορραγίας συνηθέστατον ἦτο ὁ ἀποτεφρωμένος πήγανος, ὁ φλοιὸς ἀγρίας συκῆς, ὁ μοτὸς καὶ ἄλλα.

» Δὲν ἔπαιξε λεπίδι » σ. 96.

Φράσις πολεμικὴ σημαίνουσα συμπλοκὴν ἐκ τοῦ συστάδην. Καθὼς καὶ τό : Τότε πέρνει στὸ φτερό, σημαίνει νίκην προερχομένην ἐκ τῆς φυγῆς τῶν ἐναντίων ἄνευ τινος ἀντιστάσεως.

» Δριμόχολο, τρομάρα. » σ. 97.

Δριμόχο.λο, αἰφνίδιος, ὀρμητικώτατος βορειο-ἀνατολικὸς ἄνεμος, ἐπικίνδυνος ἐν θαλάσῃ καὶ καταστρέφων τοὺς καρπούς τῆς γῆς.

» Τριπίζω . . με κυνήγησαν » σ. 97.

Τὸ *τριπίζω* κυρίως διασκορπίζω, ἀλλὰ καὶ ἐν χρήσει πρὸς δῆλωσησιν ὁρμητικῆς φυγῆς.

» Τὸν εἶχα ἰδεῖ ποῦ ἐμούδιασε » σ. 98.

Ἐμούδιασε ἐνταῦθα σημαίνει μεταφορικῶς νάρκην ἠθικὴν.

» Ἄν πέσω θυμηθῆτε, — Τάρματα, τὸ κεφάλι μου. σ. 98.

Θέλω λάβει ἀφορμὴν ἐν τοῖς ἐπομένοις νὰ εἶπω τινα σχετιζόμενα πρὸς τὰς ἰδέας τῶν ἀρματωλῶν ὅταν ἐπρόκειτο περὶ προφυλάξεως τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ὕδρεων. Γνωσταὶ δὲ ὑπάρχουσιν αἱ περιφρονήσεις εἰς ἃς ὑπέκειτο τὸ εὐγενὲς τοῦτο μέλος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἡ καθέδρα τῆς διανοίας, ὅσάκις περιέπιπτεν εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰς χεῖρας.

» Σήμερ' ἀρχίζει ὁ κάματος, κ.τ.λ. 99.

Τὸ ἡμέτερον ἄρατρον διατηρηθὲν σῶον ὥς τὸ παρέδωκε τοῖς προγόνοις ἡμῶν ὁ καλὸς Τριπτόλεμος σύγκειται ἐκ τῶν ἐπομένων μερῶν.

Ἀλέτρι, ζυγός, κέρος ἢ σύβαλμα, γενὶ ἢ ἰνὶ, ἀλετροπόδα, φτερὰ, σπάθη, σταβάρη, χερουλάτης, ζεύλαις, ἀσκάλι, κλειδὶ,

βουκέντρα, σπαθότροπα καὶ ἀλπὸς αἱ δύο ὀπαὶ αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς ἀλετροπόδας.

Προοιμαίς αἱ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν γινόμεναι σποραί.

Ὀψιμαίς αἱ κατὰ τὴν ἐαρινήν.

Κάματος. Ἡ τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ ἡ τοῦ ζευγηλάτου ἐργασία. Καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης προϊόν.

Χερσάδα. Ἡ γῆ ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μένει χέρσος, ἀκαλλιέργητος.

Καὶ ποῖός κρατεῖ μιὰ λαιδοριὰ τ'άφωρεσμένο δένδρο. σ. 99

Λαιδοριὰ καὶ *ἀλαιδοριὰ*. Δρυς ἀειθαλῆς, *Quercus illex*. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς δρυὸς θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, κατηραμένον. Μυθολογεῖται δὲ ὅτι θαυμασίως πως καὶ μυστηριωδῶς διαδοθείσης τῆς καταδίκης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔντρομα συνῆλθον εἰς νυκτερινὸν συνέδριον πάντα τὰ φυτὰ καὶ συσκέψεως γενομένης, παρεδέχθησαν ὁμοθυμαδὸν ν' ἀρνηθῶσι τὸ ξύλον αὐτῶν πρὸς κατασκευὴν τοῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ ἐπέπρωτο νὰ προσηλωθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὡς ἐν μέσῳ τῶν Ἀποστόλων εἶχεν εὑρεθῇ ὁ Ἰούδας, οὕτω καὶ μετὰ τῶν δένδρων παρέστη ἡ *Λαιδορία* ἥτις μόνη ἐδῆλωσεν ὅτι οὐδόλως διανοεῖτο νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν γενομένην ἀπόφασιν. Ἡ βδελυρὰ αὕτη διαγωγὴ ἐστιγματίσθη διὰ φοβεροῦ ἀναθέματος ὑπὸ τῶν βουλευομένων καὶ οὕτω παρεδόθη εἰς τὰς ἀρὰς τῶν αἰώνων ὡς ἔνοχον φρικαλέας προδοσίας τὸ ἀποτρόπαιον φυτόν.

Ἐπελθούσης τῆς ὥρας καθ' ἣν Ἰουδαῖοι τεχνῖται διετάχθησαν νὰ κατασκευάσωσι τὸ ὄργανον τοῦ μαρτυρίου, παρετηρήθη μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν γνωστῶν ξύλων ἔστεργε νὰ τηρήσῃ τὴν συνήθη ἀπάθειαν, ἀλλ' ὥς ἂν ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ ἐφώλευε μυστηριώδεις τι πνεῦμα, διεῖρξηνύετο πανταχόθεν, καὶ ἀπεσκίρτα συστρεφόμενον καὶ διακροῦον τὴν μανιώδη καταφορὰν καὶ παραλύον τῶν ἐργατῶν τὰ τεχνάσματα. Ἀφ' οὗ ἐκ περιτροπῆς ἐβασανίσθησαν ἅπαντα, μόνῃ ἡ Λοιδορία προσηνέχθη φιλικῶς καὶ οὕτω μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατηρτίσθη τὸ πολύμοχθον ἔργον.

Τοῦ δένδρου τούτου ὁ φλοιὸς, οἱ κλάδοι, τὰ φύλλα καὶ ἐν γένει πᾶσα ἡ κατασκευὴ διεγείρει ἀνεξήγητον ἀποστροφὴν εἴτε διότι φαίνεται ὡς εἰδεχθὲς ἔκτρομα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ εἰς ἣν ἀνήκει, εἴτε διότι εἰς τοῦ λαοῦ τὰ βλέμματα παρίσταται φέρον ἀνεξίτηλον τὸ προαιώνιον στίγμα.

Οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὀρέων ζυλευόμενοι παραγκωνίζουσιν αὐτὸ ἐν συστήματος, φοβούμενοι μὴ τὸν πέλεκυν μολύνωσι, κυρίως δὲ μὴ τὴν ἀγνότητα τῆς φλογὸς μιάνωσιν, εἰσάγοντες αὐτὸ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν. Ὅτι δὲ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀποδίδει θρησκευτικὸν σεβασμὸν εἰς τὸ πῦρ, μαρτύριον ἔστω ἡ καταρίθμησις αὐτοῦ μεταξὺ τῶν κυριωτέρων δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ ἡ διατύπωσις ἰδιαιτέρας ὀγκωμοσίας ἀπαγγελλομένης συνήθως ἐν κρισίμοις περιστάσεσι καὶ συνοδευομένης διὰ σχήματος ὅπερ ἐκτελεῖ τις ψαύων ταχέως διὰ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ λιχανοῦ τὴν φλόγα

ἐκ τῶν κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω. Ὁ τύπος τοῦ ὄρκου διαφέρει πολλὰς κατὰ τὴν φράσιν, εἶναι δὲ πάντοτε ὁ αὐτὸς ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν. » *Μὰ τὸ φῶς ποῦ μᾶς φωτίζει.* » — » *Μὰ τὴ φωτιά ποῦ μᾶς παραστέκει.* »

Τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς θεωρεῖ ἐπίσης ὁ λαὸς ὡς ἐξαγνίζουσιν καὶ ἀπομακρύνουσιν τὰ πονηρὰ πνεύματα ἅτινα δολίως πολιόρκοῦσι τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω λ. χ. ἐντὸς τοῦ θαλάμου ὅπου κεῖται ἡ λεχὼ, ἀρτίως ἀπαλλαχθεῖσα τῶν ὀδίνων τοῦ τοκετοῦ, οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐξωθεν τοῦ οἴκου εἰσέρχεται νύκτωρ πρὶν ἢ διασκελίσῃ ἡ ψύστη διὰ τῶν δακτύλων τὴν φλόγα.

Καὶ αὕτη τῆς βασκανίας ἡ διάγνωσις τελεῖται διὰ πεφυρωμένων ἀνθρώπων, βαλλομένων εἰς ψυχρὸν ὕδωρ. Τότε ὁ μαντευόμενος προφέρει συγχρόνως τὸ ὄνομα τοῦ πάσχοντος καὶ ἂν ἀληθῶς ὑπάρχῃ βασκανία, εἰς τῶν ἀνθρώπων κρημνίζεται μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου εἰς τὸν πυθμένα. Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη συνοδεύεται ὑπὸ μυστικῶν ἐξορκισμῶν. Τοῦτου πρᾶχθέντος νίπτεται ὁ πάσχων διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ χρησιμεύσαντος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μυστηρίου, πίνει καὶ θεραπεύεται αὐθωρεῖ.

Ἀλλ' ἐπ'ἀνερχόμενος ἐπὶ τὸ προκείμενον, λέγω, ὅτι τοιαύτης οὔσης τῆς περὶ *Λυιδουρίας* δημώδους παραδόσεως, ἔκρινα εὐλογοννὰ εἰσαγάγω αὐτὴν εἰς τὴν διαδραματιζομένην σκηνὴν, ὥς διὰ τῆς παρουσίας αὐτῆς προοικονίζουσιν τὴν ἐπικειμένην καταστροφὴν.

Ἄστραψ' ἡ πρώτη τουφεκιά... Χαρά 'ς τὸ καρυοφύλλι.

Νὰ μὴν πεθάνω ἐδῶ μὲ σὰς κ.τ.λ. σ. 101

Διασήμεων τινων ὅπλων ἡ φωνὴ ὑπῆρχε γνωστὴ, καὶ δὲν ἦτο σπάνιον ἐν μέσῳ ἀπείρων πυροβολισμῶν, γεγυμνασμένον ὥσπερ νὰ διακρίνῃ ἐκ τῆς ἐκπυρσοκροτήσεως, ἂν ἐκεῖ ἐμάχετο γνωστός τις φίλος ἢ ἐχθρός. Τοῦτο συνέβη καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, καθ' ἣν ὁ Διαμάντης ἀναγνωρίζει ἐκ τοῦ ἤχου τὸ ὅπλον τοῦ διαβοήτου Δίπλα, τοῦ γνωστοῦ τούτου συνεταίρου τοῦ Κατζαντώνη.

Ὅτι δὲ τὸ καρυοφύλλι (πῶς νὰ μὴ καταρασθῇ τὴν ἀναγκάλυψιν τοῦ φίλου μου Κυρίου Σάθκ!) ἐφημίζετο ὡς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡχητικὸν καὶ βροντοφῶνον δηλοῖ σαφῶς τὸ κλέφτικον ἀξίωμα,

Ἀρμουτι ἔβγα 'ς τὸν πόλεμο, νταλιάνι 'ς τὸ σημάδι.

Καὶ καρυοφύλλι 'ς τὴ φωνή, σὰν ἄξιον πολληκαρία.

» Βάσανα, μοιρολόγια. » σ. 105

Κρίνω εὐλογον νὰ σημειώσω ὅτι κυρίως μοιρολόγια σημαίνει θρήνος μετὰ νεκρικοῦ ἄσματος. Ἀπλαῖ δὲ οἰμωγαὶ καὶ ὀλουγμοί, δι' ὧν ἀγγέλλεται τραγικόν τι συμβάν, λέγονται ἀπόφωνα.

» Τὰ λάγανά του αἰμάτωσαν » σ. 105

Λάγανα. Τὰ ἔσωθεν τῶν ὀδόντων οὖλα τῶν ἵππων. Ταῦτα δὲ σάκκας ἐξογκοῦνται ἐμποδίζουσι τὸ ζῶον νὰ βοσκήτῃ. Τὸ δὲ νό-

δρμα τοῦτο σημαίνεται διὰ τῆς φράσεως. » *ἔχει τὰ λάγανα.* »

» Καὶ δὲ μοῦ δείχνει μέτωπο » σ. 106

Ὅταν δὲν παρουσιάζεται τις κατὰ πρόσωπον. Οἱ περίφημοι δὲ σκοπεύται δὲν ἔστεργον νὰ ἐμβάλωσι τὴν σφαῖραν ἄλλοσε εἰμὴ εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου (καλούμενον σταυρός—ἀστέρι) ἢ τῆς καρδίας. Διὸ καὶ παρακατιῶν φοβούμενος ὁ Διαμάντης μετὰ τὸν πυροβολισμὸν μὴ πκρέδραμεν, ἐρωτᾷ περὶ τούτου τὸν Μῆτρον.

» Θὰ νὰ τὸν τρώγῃ τὸ αἷμα. σ. 106

Φράσει; ἐμφαίνουσα κακὸν τι προκίσθημα καὶ ἐπικείμενον δυσ-
τύχημα.

» Ἐρρέκαξε ὁ δερβίσης. » σ. 106

Τὸ ρεκάζω, σημαίνει ἐκπέμπω φωνὴν ἀπότομον προκαλου-
μένην ὑπὸ σφοδροτάτου καὶ αἰφνιδίου ἄλγους. Εἶναι στεναγμὸς
τοῦ προσβαλλομένου ὑπὸ ἀπροσδοκήτου θανάτου. Συνηθέστερον
ἐπὶ ζώων, κυρίως, αἰγῶν ἢ τράγων, ὅταν σφαδάζωσιν ὑπὸ τὴν
μάχικραν. «Τῶδωσε ὅτο ποῦ ἐρρέκαξε» — Θὰ σὲ κάμω νὰ ρε-
κάῃς » = Ἐμαστίγωσεν αὐτὸν μέχρι θανάτου. Θέλω σὲ ἐξον-
τώσῃ, καταστρέψῃ.

Μὲς 'ς τὴ βαφὴν, Διαμάντη,
Τοῦ ξήλωσες τὰ καύκαλα. κ.τ.λ. σ. 106

Ῥαφὴ, ἡ ῥαφὴ ἥτις συνδέει τὰ δύο ἡμικράνια. Καύκαλα καὶ
κούτελο τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κρανίου.

» Τὰ χρόνια τους πρωτομαγιάς. » σ. 107

Στρατολογήσας ἐν βίᾳ ὁ Ὅμηρ Βριόνης εἶχε παραλάβει πολ-
λοὺς νεανίσκους ἀλβανοὺς καὶ περὶ τούτων γίνεται λόγος ἐνταῦθα.

» Ἐκεῖνος εἶναι νειώτερος ... θὰ πάρῃ τὸ νόμμά σου » σ. 109

Ὁ Δίπλος ἰδὼν ποτε τὸν Κατζαντώνην προκινδυνεύοντα, τοὺς
δὲ πολεμίους ἀθρόους ἐπιπεσόντας ἐπ' αὐτὸν ἅμα ἐξαγγείλαντα
τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ ἐλπίζοντας νὰ τὸν ζωγρήσωσιν ἢ ἀποκτεί-
νωσιν εἰσορμήσας ἐκράυγασε. » *Μὴ τὸν πιστεύετε, ἐγὼ εἶ-
μαι ὁ Κατζαντώνης. Ἄν σὰς βαστᾷ, βαρεῖτε μόν.* » Τότε δὴ
στρέψαντες οἱ ἐχθροὶ κατ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα ἐθανάτωσαν τὸν ἐκου-
σίως ἐχυτὸν προσενεγκόντα θυμᾷ ὑπὲρ τῆς φιλίας.

» Παιδιά, 'ς τὸ μοναστήρι. » σ. 110

Ἐννοεῖται ἡ μονὴ τῆς Δαμάστας ὅπου ὁ Διάκος πολεμῶν ἀ-
πεσώρη καὶ ἔμεινε μέχρι τελευταίας στιγμῆς. Ἡ θέσις αὕτη κα-
τὰ τὸν Κύριον Τρικούπην καλεῖται *Ποριά*.

Δὲν τῶμεινε ᾿ς τὸ χέρι,

Παρά μιὰ σπιθαμὴ σπαθί. κ.τ.λ.

σ. 111

Ἰπάρχει ἀνταντίβρῆτον ὅτι τότε μόνον συνελήφθη ὁ Διάκος ἀφ' οὗ καὶ τὸ πυροβόλον διεβρέαγη καὶ τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐθραύσθη. Ἐπίσης διαβεβαιούσι πάντες ὅτι εἶχε τραυματισθῇ κακίως κατὰ τὸν ὦμον.

Καὶ δὲν ἐπρόφτασε νὰ ᾿πῃ τὸν ὕστερό του λόγο σ. 112

Ποῦχανε βγεῖ τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τᾶχε ἀρπάξῃ ἡ φλόγα.

Ὁ Καλύβης καὶ ὁ Βακλογιάννης ἀντέσχον σχεδὸν μόνοι κατὰ πολυαριθμῶν ἐχθρῶν ὠχυρωμένοι ἐντὸς τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου τῆς Ἀλαμάνας. Ἀλλ' ὅτε εἶδον τὸν ἀρχηγὸν αἰχμάλωτον, τότε ξιφῆρεις πεσόντες κατὰ τῶν πολεμίων ἐθανατώθησαν. Βλέπων αὐτοὺς μακρόθεν ὁ Διάκος καὶ ἐκτιμῶν τὴν ἀπαρραδειγμάτιστον γενναιότητα ἀνέκραξε

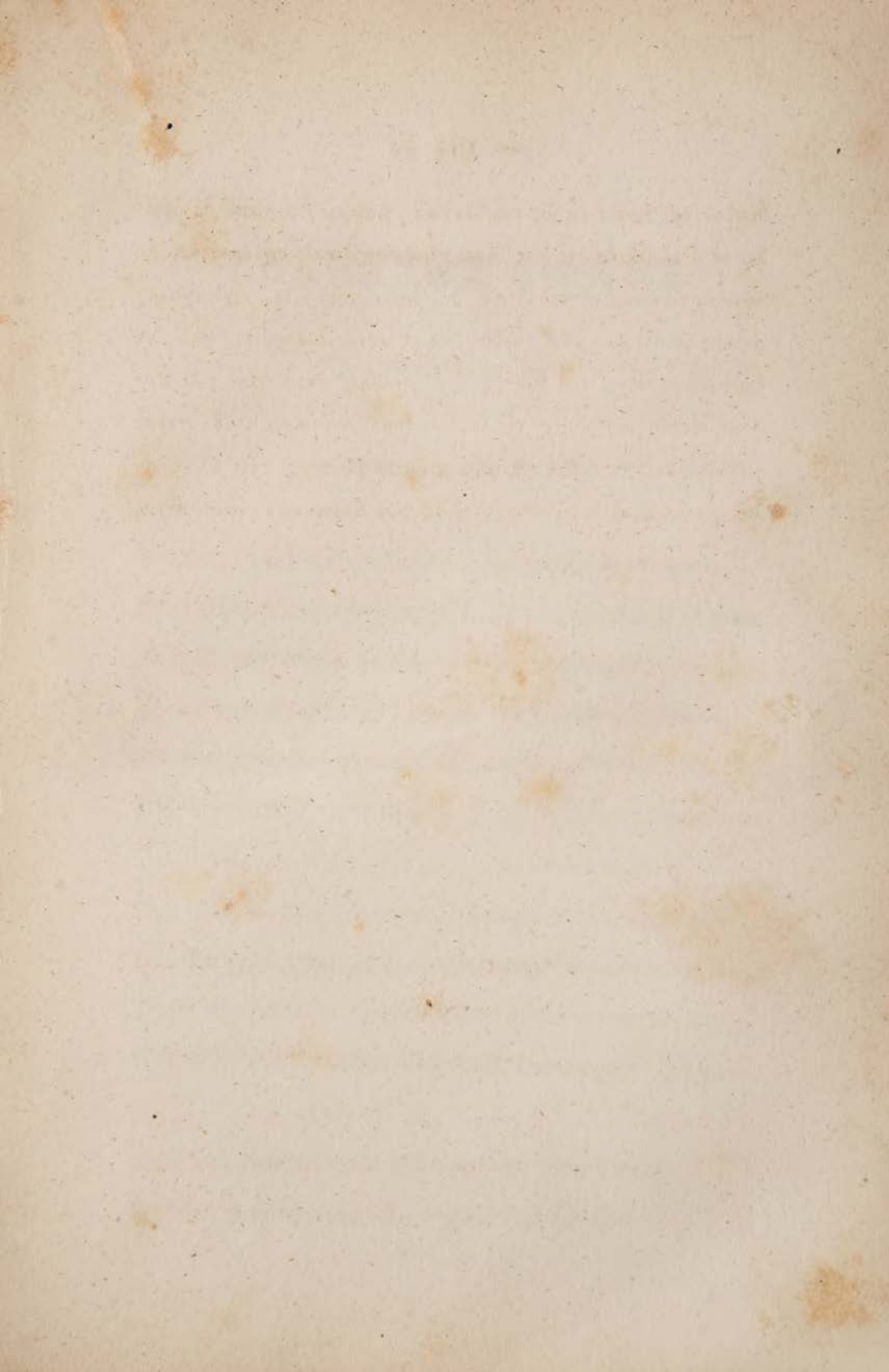
Δέκα χιλιάδαις μὲ κρατοῦν

τουτέστι μὲ κωλύουσι νὰ δράμω πρὸς βοήθειαν.

Καὶ μένουν ἔρμα τὰ Θερμιά. 113

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Τουρκολοβανικός στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Ζητοῦνι φέρων ἐν θριάμβῳ τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων καὶ δέσμιον τὸν Διάκον. Τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἡμέραις ἱστορούμενα

θεωροῦνται ἐπομένως ὡς συμβάντα ἐν Λαμίας. Ἐφ' ἧπαξ δὲ ὀφεί-
λω νὰ διχδηλώσω ὅτι, ἐὰν πρὸς ταῖς ἱστορικαῖς σημειώσεσιν ἀ-
ναγκαῖον ἔκριναι νὰ προσθέσω καὶ διαλεκτικά τινα, οὐχὶ σχολα-
στικῆς ἐπιδείξεως χάριν ἦλθον εἰς τοιαύτας διατριβάς, ἀλλ' ἵνα
ἐρμηνεύων λέξεις καὶ φράσεις οὐχὶ συνήεις παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλ-
λησι, παράσχω ἀφορμὴν εἰς ἐρεύνας δυστυχῶς μέχρι τοῦδε παρ-
μεληθείσας, ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἥτις ἀδιασπά-
στως συνδέεται μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

JOHN THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

THE BAPTIST

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

Κοιμάται ακόμα ἡ Ἀρβανιτιά, χορτάτη, ἀποσταμένη,
Μὲς ἔς τὴν πυκνή-τὴ χλωρωσά. Τόσαις χιλιάδαις κόσμος,
Κι' οὔτ' ἓνα ὄνειρο γλυκὸ, οὔτ' ἓνα καρδιοχτύπι!
Ἐ τοῦ ὕπνου τῆς τῇ συγνεφιά δὲν ἔλαμπαν ἐλπίδαις,
Δὲ φέγγει πόθος μακρυνός. Ἐ τὰ μάτια τῆς μαυρύλα
Καὶ ἔς τὴν καρδιά τῆς ἐρημιά. Τὰνθρώπινα κοπάδια
Ἀπ' τὸ βαρὺν τὸν κάματο, βουβά, ἀποκαρωμένα,
Μὲς ἔς τὰ λουλούδια τὰπριλιοῦ μαυρολογοῦν, πλαγιάζουν,
Σὰν νάτανε συντρίμματα, χορταριασμέναις πέτραις
Ὅπου εἶχε πάρη ὁ χαλασμός ἀπὸ κἀνέναν πύργου
Καὶ τᾶχε σπείρῃ ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ τοῦ σεισμοῦ τὸ χέρι.

Ἀκόμα ἡ Πούλια εἶναι ψηλὰ καὶ τῆς αὐγῆς ἀκόμα
Τῶρνίθι δὲν ἐλάλησε. Προτοῦ νὰ βασιλέψῃ

Τὸ δρέπανο τοῦ φεγγαριοῦ ἔς ἐνὸς βουνοῦ τῇ ῥάχῃ
Ἐστάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ πικραμένο ῥίχνει
Τὴν ὕστερή του τῇ ματιᾷ ἔς τὸ ἔρμο τὸ Ζητοῦνι.
Ἐμαύρισαν ἡ λαγκαδιαῖς. Ὡς τὸ μελανό του κύμα
Τὰ γέρι πνίγει τὰ σπαρτὰ, τὰ δέντρα, τὰ λιβάδια,
Γέγονται θάλασσα ἡ στερηαῖς, λὲς ὅτι αὐτὸ τὸ βράδυ
Ἦρθε μὲ δυὸ μεσάνυχτα κι' ἄργεϊ νὰ ξημερώσῃ.

Μὲς ἔς τὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ χιλιόχρονο ρουπάκι
Φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ γριομανητό του.
Στοιχειὸ τῆς γῆς περήφανο, βουλήθηκε νὰ φτάσῃ
Τὰ σύγνεφα μὲ τὰ κλαριά, τὸν ἄδῃ μὲ τῇ ῥίζᾳ,
Καὶ δὲν ἀνανοήθηκε ποῦ ὁ χαλαστής ὁ χρόνος
Τοῦχε φωλιάσῃ ἔς τὴν καρδιά καὶ τῶσκαφτε λαγοῦμι
Δουλεύοντας σιγὰ σιγὰ μὲ τὰ σκυλόδοντά του.

Εἰς τὸ βαρὺν τὸν ἴσκιό του, περίχαρο λουλουδί
Ποτὲ δὲν ἐξεφύτρωσε. Οὔτε τὸ χαμομήλι
Οὔτε ἡ χολάτη ἡ κυκλαμιά. Ὁλόγυρά του σπλόνοι
Καὶ δρακοντιαῖς φαρμακεραῖς. Ὡς τὸ χῶμα κάπου κάπου
Σπαρμένα ῥαχοκόκκαλα, ποῦ τᾶχε ξεσαρκώσῃ

Ὁ τραπεζίτης τοῦ σκυλιοῦ, τοῦ κόρακα τὸ νύχι,
Ἐσέποντο χωρὶς ταφή. Κι' ἀνίσως πλανεμένος
Κάνεις ἐδιάβαινε ἀπ' ἐκεῖ κ' ἐνοιωθε τὰ σαράκια
Νὰ πριονίζουν ἄγρυπνα τὰ κούφια κατακλείδια,
Κι' ὀλονυχτὺς νὰ τρίζουνε, ἔκανε τὸ σταυρό του
Κι' οὔτε ποῦ γύριζε νὰ ἰδῇ τὸ φοβερό τὸ δέντρο.

Ἐν τῇ μαύρῃ τὴν κουφάλα του ἐμόνιαζε ἓνας γύφτος,
Γέροντας, κακοτράχαλος, βουβός, φωτοκαμένος,
Ἀνάθρεμμα τῆς εὐλογιᾶς, τῆς λώβας στερνοπαῖδι.
Τὸν ἔβροσκε βαθὺ χτικιό, τοῦ θέριζε τὰ σπλάχνα
Ἐχθρα κρυφῇ, παντοτεινῇ, γιὰ τ' ἄνθη, γιὰ τὰ στέρια
Γιὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν εὐμορφιά, κ' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι
Ὅ,τι τὸ χέρι τὸ σκληρὸ δὲν ἔφτανε νὰ φθεῖρη.
Ἐκλῶθε τῇ σαπῦλα του στρωμένος ἔς τὰ ξεσκλίδια
Ποῦ τῷ φερνε πᾶσα φορὰ τὸ κλεψιμιό, ἡ κρεμάλα.
Ἀχώριστοί του σύντροφοι, σφυριά, τριχιαῖς, ἀμμῶνι,
Στουρνάρια γιὰ τὸ γδάρσιμο, παληόκαρφα, ψαλίδαις,
Μιὰ νυχτερίδα, ἓνας σκορπιός, μιὰ κίσσα, μιὰ χελώνα.
Κάνενας δὲν ἐγνώριζε ἔς τὴ Λιβαδειὰ πῶς ἦρθε.
Τὸν εἶχε ρίξῃ σύγγεφο ; . . . Τὸν εἶχανε ξεράσῃ

Τὰ χόματα τοῦ ρουπακιοῦ ; . . . Κάνένας δὲν τὸ ξέρει.
Ὅταν τὴ νύχτα ἔς τὸν τροχὸ τὰ σύνεργα ἐπερνοῦσε
Κι' ἀνάδευε τὰ χέρια του κ' ἔτρεμε τὸ κεφάλι,
Παρασαρκίδα ἀφύσικη μὲς ἔς τὴν κοιλιά τοῦ δέντρου,
Ἐφάνταζεν ἀπὸ μακρὰ ὅτι ἦτον θεριεμένο
Χιτκόδι ἔς τὴ θαλάμη του ποῦ πρόσμενε κυνηγι
Κι' ἀνήσυχο παράδερνε μὲ τοὺς ἀποκλαμούς του.

Ἵς αὐτὸν τὸ λάκκο ἀπὸ βραδὺς θαμμένος εἶν' ὁ Διάκος,
Τὰστροπελέκι τοῦ βουνοῦ σβυέται ἔς αὐτὸ τὸ μνημα.
Χαρούμενο ἔς τ' ἀρπάγια του τὸν ἔχει τὸ σφαλάγγι
Καὶ τοῦ βυzaίνει τὴν ψυχὴ. Ξεραῖς παλαμονίδαις
Τοῦ στρόνει μέσα ἔς τὴ σπηλιὰ καὶ τότε ρίχνει ἐπάνω.
Μὲ δαγκανάρια, μὲ σχοινὶ τὰ χέρια ξεκλειδώνει
Καὶ τὰ φορτόνει σίδερα, τοῦ δένει τὰ ποδάρια,
Χαλκᾶ τοῦ σφίγγει ἔς τὸ λαιμό. Τὰ στῆθιά του πλακώνει
Μ' ἐν' ἀγκωνάρι κοφτερό. Τὰ σερπετὰ μαυλίζει
Καὶ τὰ τινάζει ἐπάνω του . . . Ὑστερα, διπλοπόδι,
Τὰ παραμόνευε ὁ φονιάς μὴν ἀποκοιμηθοῦνε
Κι' ἀφήσουν ἀτελείωτο τὸ νυχτοκάματό τους.

Ἀκοίμητο, ἀγρυπνοῦς' ἐκεῖ καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι.

Χιλιάδαις ἤρθανε μὲ μιᾶς τριγύρω 'ς τὸ Θανάση
Ψυχαῖς μεγαλοδύναμαις ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον
Μὲ τὰ παλῆά τους βάσανα, μὲ τὴν παλληκαριά τους,
Καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδροσίζουν.
Ἐπ' τῇ σκοτεινῇ του φυλακῇ, γαλανοφορεμέναις,
Ἀπλόνουν τὰ φτερούγια τους κ' ἐπάνωθ' ἐκ τοῦ ἀνοίγουν
Βαθὺν ἀπέραντον οὐρανὸν καὶ τοῦ τὸν ἀστερόνουν
Μ' ἀθάναταις ἐνθύμησιν, μοσχοβολιαῖς τοῦ τάφου.

Καταίβηκε ὁ Φιλόθεος μὲ θυμιατὸ 'ς τὸ χέρι
Καὶ λιβανίζει κ' εὐλογᾷ. Μαζὺ του κι' ὁ Δημήτρης
Κρατῶντας 'ς τὸ δισάκκι του κρυμμένα τοῦ Δεσπότη
Τάχαπημένα λείψανα, σὰν νὰ ζητοῦσε ναῦρη
Λιγάκι χῶμα, ψυχικὸ, ἐλεύθερη μιὰν ἄκρη
Γιὰ νὰ τὰ θάψῃ ὁ δύστυχος. Τοὺς συντροφεύει ὁ Κούρμας.
Πλατὺς ψηλὸς σὰν ἔλατος κι' ὁ Πάνος Μειντάνης
Μὲ τὸ μικρὸ Χορμόπουλο καὶ μὲ τὸ Σπαθογιάννη.
Εἶδε τοῦ Βάλτου τὸ θεριό, τὸ Χρῆστο τὸ Μιλλιόνι,
Μὲ τὴ στερνὴ του τὴν πληγὴ. Τὸ Γιάννη Μπρυκουβάλα

Γυμνὸ βαστῶντας τὸ σπαθί σὰν νάφτανε τρεχάτος
Ψῆλ' ἀπὸ τὸ Κεράσοβο. Σιμά του ὁ Μητρομάρας.
Ἐφάνηκε ὕστερα ὁ Σταθᾶς, θολός, ἀνταριασμένος,
Θαλασσοποῦλι πῶσταζεν ἀφροὺς ἀπ' τὴν Κασσάνδρα.
Ὁ Ζῆδρος ὁ ἀνήμερος. Ὁ Θύμιος ὁ Βλαχάδας,
Ποῦχε παράπονο κρυφὸ γιὰτ' ἦτον πεθαμένος
Καὶ δὲν μποροῦσε μιὰ φορὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἀκόμα
Γιὰ τῶνειρό του τὸ γλυκό. Ὁ Βλαχαρμάτας Βέργος.
Ὁ Λιάς ἀπὸ τὴ Βίδαβη. Ἐπέρασε ὁ Λαμπέτης
Καὶ δείχνει τ' Ἀστραπόγιαννου τὴν κára ματωμένη
Στὴν ἀγκαλιά του τὴν πιστή. Ἐκεῖ κι' ὁ Ἀμπελογιάννης
Μὲ τρεῖς θηλειαῖς πού ἐσφίγγανε τὸν ἄγριο τὸ λαιμό του.
Ὁ Κωστάντάρης πῶφερνε ἔς τὸν ὦμό τὸ παιδί του
Σφαμμένο μὲ τὰ χέρια του, μονάκριβή του κλήρα,
Γιατὶ, κακούργιο, ἐντρόπιαζε, τάρματα, τὴ γενεὰ του.
Ὁ Λάζος, ὁ Βρυκόλακας, ὁ γέρο Κώστα Πάλλας,
Ὁ Καλιακούδας ὁ Λουκάς, ὁ Χρόνης, ὁ Γυφτάκης,
Τ' Ἀνδρούτζου τᾶσπρὸ φάντασμα, τρανὸ σὰν τὸ Βελοῦχι
Μὲ τὸν ψυχοπατέρα του τὸ Βλάχο τὸ Θανάση,
Λειοντάρια ποῦ δὲν ἄφιναν τὸν ἄδη ἔς ἡσυχία.
Ὁ Λιάκος ἀπ' τὸν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ κι' ὁ Κοντογιάννης

Ποῦ γύρευε συχώρεση νὰ πάρῃ γιὰ τὸ Μῆτσο.
Ὁ Κατζαντώνης πῶδειχνε μὲ κρυφοπερηφάνια
'Σ τὰ κόκκαλά του τὸ σφυρί... Ὁ Δίπλας 'ς τὸ πλευρό του.
Ὁ Ἀλέξης ὁ Καλόγερος, οἱ Κατζικογιανναῖοι,
'Αχώριστοι 'ς τὸ σκοτωμό, 'ς τὸ μνημ' ἀδερφωμένοι.
Τῆς Λάμιας ὁ σταυραητὸς πλακόνει ὁ Χρῆστος Γρίβας.
Σὲ φλογισμένο σύγνεφο διαβαίνει θρονιασμένος
'Εμπρὸς 'ς τὸ Διάκο ὁ Σαμουήλ, τῆς Κιάφας ὁ προφήτης.
Κρατεῖ 'ς τὴ ζώνη τὰ κλειδιά ποῦ πῆρε ἀπὸ τὸ Κοῦγγι
"Ὅταν τὸν ἔφαγε ἡ φωτιά. Ἀχτίδαις τὰ μαλλιά του
Τὰ γένεια σπύθαις καὶ καπνός. Οἱ πέντε του συντρόφοι
'Σ τὸν ὤμό τους τὸνέ βαστοῦν. Ἀνέμιζαν τριγύρω
'Σ τὸ φοβερὸ καλόγερο παιδιὰ βυζασταρουδία,
'Αγράμπελαις ποῦ ἐφύτρωσαν 'ς τὸ βράχο τοῦ Ζαλόγγου,
Κάθενά τοῦχε ἡ μάνα του 'ς τὴν τραχηλιά τῆς ῥόδο.
Κι' ἀνάμεσό τους φαίνεται ὁ γέρο πολεμάρχος
Σὰν περατάρης γερανὸς ποῦ σέρνει 'ς τὰ φτερούγια
Τὰ χηλιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ δαρμέν' ἀπ' τὴν ἀντάρα.
Μ' ἀνέλπιστη πάρηγοριὰ ὁ πεθαμένος κόσμος
Τὸ πονεμένο τὸ κορμὶ ραντίζει τοῦ Θανάση,

Κ' ἐπίστεψεν ἀπὸ μακρὰ ὅτ' εἶδε τὸ λημέρι
Ποῦ τὴν ψυχὴν του ἐπρόσμενε. Ἐρρίζωσε ἡ καρδιά του
Βαθύτερα 'ς τὰ σωθικά, τοῦ φώλιασε 'ς τὰ μάτια
Γλυκειὰ τῆς μάνας του ἡ εὐχή. Σκοτεΐδισε τὸ φῶς του
Κι' ἀποκαρώθηκε ὁ φτωχός. Τὰ σερπετὰ δειλιάζουν
'Σ τ' ἀγῶγί τους καὶ φεύγουνε. Νεκρόνεται κι' ὁ γύφτος,
Ἡ φύσις ὅλη ἐσίγησε, λὲς κ' ἤθελε ν' ἀφήσῃ
Ἐλεύθερα νὰ καταιβοῦν τὰ ὀνείρατα τοῦ Διάκου.

Κ' ἰδοὺ τοῦ κάστηκε μὲ μιᾶς ὅτ' εἶδε τὴν κουφάλα
Τοῦ δέντρου ν' ἀναδεύεται. Τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
Νὰ πέσουν ὅλα καταγῆς, νὰ μεταμορφωθοῦνε
Νὰ γένουν σάρκαις ζωνταναῖς, καὶ τὰ ψυχο τὸ ξύλο
Νὰ λάβῃ ἀνθρώπινη μορφή. Ἡ φλοῦδα μοναχὴ τῆς
Χωρίζει, ξεδιπλόνεται, καὶ τότε μὲ τὸ χέρι,
Τὸ σιωπηλὸ τὸ φάντασμα ποῦ στέκει ἐπάνωθ' του,
Τὴ σήκωσε, τὴν ἔρριξε 'ς τὴν πλάτῃ του σὰ ῥάσο,
Κ' ἔμειν' ἐμπρὸς του ἀκίνητο . . . Τριγύρω 'ς τὸ λαιμό του
Χαράκι κόκκινο βαθύ, σὰν νάθελε περάσῃ
Ἐκεῖθε ἡ κόψη τοῦ σπαθιοῦ . . .

— Χριστὸς ἀνέστη, Διίκε!...

— Παπᾶ, τί θέλεις ἀπὸ μέ;... ποῦθ' ἔρχεσαι;... ποιὸς εἶσαι;...

— Ποιὸς εἶμαι, Διίκε;... καὶ ῥωτᾷς;... κῆτταξε... ὁ Ἡσαίας.

Ἐλα μαζί μου γρήγορα μὴ μᾶς προλάβ' ἡ μέρα.

— Δεσπότη μου, μ' ἐδέσανε... Τὰ σίδερά μου κόψε.

— Θανάση, μὴν εἶς' ἄπιστος... Δὲ σὲ κρατεῖ κανένας.

Ἀνέβηκαν μείσουρανύς. Πετοῦν... Πετοῦν ἀκόμα...

Ἀφίνουν πίσω τους βουνὰ καὶ πέλαγα κι' ἀστέρια.

Τρυγόνια διαβατάρικα ποῦ πήγαιναν ἔς τὴ Δύση

Τοὺς ἀπαντοῦν ἔς τὰ σύγνεφα καὶ τοὺς καλημερίζουν.

Ὁ Διάκος τὰ χαιρέτησε, ταυλόγησε ὁ Δεσπότης

Καὶ τὰ ῥωτᾷ ποῦ θὰ σταθοῦν νὰ ξεκαλοχαιρέψουν,

Κ' ἐκεῖν' ἀπηλογήθηκαν:— » Ἐς τὰ Σάλογα, ἔς τὴν Κιόνα,

Ἐς τὴ Λιάκουρα τὴ δροσερὴ, ἔς τῆς Γούρας τ' ἀκροβούνια—

— » Ἀλλάξετε τὸ δρόμο σας, πουλιὰ μου εὐλογημένα,

» Συρέτε ἄλλοῦ νὰ ζήσετε καὶ νὰ ζευγαρωθῆτε.
» Ἐκεῖ ἐθολώσαν τὰ νερά, εἶναι φωτιά τὰ γέρι,
» Καὶ δὲ θαύρῃτε γιὰ φωλεῖα οὔτε κλωνὶ χορτάρι.» —

Ἦ δυὸ ψυχὰς πάντα πετοῦν . . . Πετοῦν ὀλίγο ἀκόμα
Καὶ φτάνουν 'ς ἓνα ψήλωμα . . .

— Θανάση, στάσου τώρα
Κι' ὁλόγυρά σου κύτταξε.

— Δεσπότη! . . . Ποιὰ εἶν' ἐκείνη
Ἡ χώρα ποῦ μαυρολογᾷ, χτισμένη 'ς ἑπτὰ ράχαις; . . .
Μοῦ φαίνεται ἄγρια θάλασσα, καὶ τὸ ρογχχάλιασμά της
Τάκούω ποῦ φτᾷνει ὡς ἐδῶ; . . .

— Προσκύνησε τὸ Θρόνο
Τοῦ πρώτου μας τοῦ Βασιλεῖᾶ, τὸ μνημα τοῦ στερνοῦ μας . . .
Πῶς τρέμεις, Διάκει; Γιατί κλαῖς; .. Θανάση!... εἶναι δική μας.

— Ἐλεημοσύνη... Ἐνα σπαθί... Πρὶν φέξῃ τήνε πέρνω...

— Διάκε, δὲν ἦρθ' ἡ ὥρα μας. Θὰ βαφτιστοῦμε πρῶτα
'Σ τὸ αἶμα, 'ς τὰ παθήματα καὶ κοφτερὰ στουρνάρια
'Σ τὸ μετερίζι τοῦ βουνοῦ τὸ γόνα μας θὰ τρίψουν.
Θὰ πιοῦμε τὸν ἰδρωτά μας. Θὰ μείνῃ μαύρη χήρα
'Η γῆ μας ἡ ταλαίπωρη καὶ τὰ κοιλόρφανά της
Θὰ μάθουν νὰ χορταίνουνε λαθύρια, βρακανίδαις,
Καὶ τοῦ νεροῦ τὰ κάρδαμα, παρὰ νὰ τὰ σαρκόνῃ
Τοῦ ξένου τὸ ἄτιμο ψωμί, πῶχει προζύμι πάντα
Φαρμάκια, καταφρόνεςαις, περίγελα καὶ δάκρυ.
Τότε θάρθῃ περήφανο τὸ γένος νὰ χτυπήσῃ
Τῇ θύρᾳ τῆς Ἀγιάς Σοφιάς μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴ φούχτα,
Τὰ σιδερένια μάνταλα, 'ς τὴν προσταγὴ θὰ πέσουν,
Κ' ἐκεῖ ποῦ τῶρ' ἀνάσκελα, μ' ὀλόρθα δαγκανάρια
Μὲ τὸ λαρύγγι διάπλατο, θρασομανάει καὶ χάσκει
Τὸ μισοφέγγαρο χρυσό, σὰν νάθελε μὲ πείσμα
'Αφ' οὗ μᾶς ἔφαγε τὴ γῆ, νὰ πιῇ τὸν οὐρανὸ μας,
'Ο Σταυρωμένος θὰ σταθῇ ... Μὴν κλαῖς ... εἶναι δική μας.

— Κ' ἐμεῖς, πατέρα μου, οἱ φτωχοὶ, θάμεθα πεθαμμένοι;..

— Θὰ νὰ χτιστῇ μὲ κόκκαλα τὸ μακρυνὸ γεφύρι.

Μὴν ἦσαι, Διάκε, ἀχόρταγος. Κύτταξ' ἐκεῖ ποῖός ἄλλος
Μὲ τὸ κορμὶ τὰ θέμελα θὰ νὰ στοιχειώσῃ τώρα.
Θανάση μου! Γονάτισε... κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη.

Ἐγονατίσανε βουβοί. Κ' εὐθὺς 'ς τὴν ἔρμη χώρα
Ἐβρεξε φῶς ἀπὸ ψηλὰ καὶ τήνε πλημμυρίζει.
Καὶ κόσμον εἶδανε πολὺν, σιμὰ 'ς τὸ περιγιάλι
Νὰ μερμηγκιάζῃ ἀνήσυχος καὶ μέσ' ἀπῶνα ξύλο,
Ὅπου εἶχε ἀράξῃ βιαστικά, τὸ Γέρο νὰ προβάλῃ
Μὲ τ' ἀπανωκαλύμμαυκο, μὲ τὸ ραβδί 'ς τὸ χέρι.
Τὰ βάσανά του, ἡ ἀγρυπνιαῖς, τὰ χρόνια του, ἡ νηστείαις,
Τὸ φοβερό τὸ μυστικὸ, ποῦ ἐκράτει κλειδωμένο
Βαθειὰ ς' τὰ φυλλοχάρδια του, τὸν εἶχανε συντρίψῃ
Κ' εἶναι τὸ πάτημά του ἀργό. Φονειάδες λυσσασμένοι
Τὸν ἔσπρωχνάν νὰ περπατῇ καὶ τὰ γεράματά του
Περιγελοῦσανε σκληρά: — » Τὴ λαγουδιά σου χτύπα...
» Ἐμπρός... κ' οἱ λύκοι, ποιστικέ, θὰ φᾶν τὰ πρόβατά σου. » —
Τὸν ἔσυραν 'σέ μιὰ ἀδειά... Πέφτει 'ς τὴ γῆ... Σταυρόνει
Τὰ χέρια νὰ τὸν κόψουνε... » Ἐμπρός... ἐμπρός... Δεσπότη
Δὲν ἔχεις σβέρκο γιὰ σπαθί... Ἀκαίρηος θὰ πεθάνῃς. » —

Μουγκρίζει ὁ ἀνεμοστρόβιλος. Σφιχτὰ τὸν ἀγκαλιάζουν
Καὶ τότε διώχουν παρεμπρός: «Μόχτα.. Δεσπότη... μόχτα
» Καὶ 'ς τὸ πατριαρχεῖο σου θαῦρῃς νὰ ξαποστάσης.» —
Κί' ἀνεμοδέρνει τάλαφρὸ, τὸ μαραμμένο φύλλο.
'Αφ' οὗ τὸν ἔφεραν ἐκεῖ κι' ἀφ' οὗ τὸν παραδῶκαν
'Εβουβαθήκανε μὲ μιᾶς. Ἕνας 'ς τὸν ἄλλο ἐπάνω
Λαχομανοῦν, ἀφρίζουνε... 'Σ τὴ μεσινὴ τὴ θύρα
Σὲ λίγο τρίξει τὸ σχοινί... 'Αλλαλαγμὸς, κατάραις...
Σπαράζει τᾶγιο λείψανο... Τὰ χόρταγα τὰ ὄρνεια
'Ολόγυρά του σφίγγονται... Τοῦ ξέσχιζαν τὰ ράσα...
Ξεγύμνωσαν τὰ στήθια του κ' ἐφάνηκε 'ς τὸν ἥλιο
'Απόκρυφη λαβωματιά... Πλευρόνουν τὴν κρεμάλα
Γρηαῖς ἀρχουδογύφτισαις καὶ μὲ τὰ δοκανίγια
Τοῦ δέρνουνε τὸ πρόσωπο... Πλακῶσαν κ' οἱ Ἑβραῖοι
Καὶ ξεκρεμάσαν τὸ νεκρό... Ἀρπάζουν τὴν τριχιά του,
Δαιμονισμένοι τρέχουνε... Ὅπισωθε ἀλυχτοῦσαν
Χιλιάδαις σκύλοι νηστηχοί... Ἐφτάσαν 'ς τὰ κρογιάλι..
'Σ τοῦ Πατριάρχῃ τὸ λαιμὸ, δένουν σφιχτὰ μιὰ πέτρα
Καὶ μ' ἓνα ρυάτιμο βραχνὸ ποῦ τᾶκουσαν οἱ τάφοι
Καὶ τὰ παιδιὰ μὲς 'ς τὴν κοιλιὰ, 'ς τὰ χέρια τότε πέρνουν
Καὶ τὸν πετοῦν 'ς τὴν θάλασσα... Νυχτόνει... ὁ πεθαμμένος

Προβαίνει 'ς τὴν ἀστροφεγγιά ... Σιωπηλὰ τὰ γέρι
Φυσσᾷ μὲς 'ς τᾶσπρα του μαλλιά... Τὸ λείψανό ἀρμενίζει...
Τὰ κολουθοῦν τὰ κύματα ... Ἡ νεκροσυνοδεία
Σ' ἓνα καράβι σταματᾷ ... Τοῦ μάρτυρα τὰ πόδια
Χτυποῦν τὴ πρύμνη μιὰ φορά... χτυποῦν πάλαι τὴν πλώρη...
Ἐτρύξανε ἡ ξυλοδεσαῖς ... Ξυπνοῦν ... τὸν ἀνεβάζουν ...
Ἐμπρὸς του γονατίζουνε ... Ὁ πρωτοσύγκελλός του
Τόνε γνωρίζει ... τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπο, τὰ χέρια ...
Σηκώνουνε τὸ σίδερο ... Μὲ τὰ πανιά ἀπλωμένα
Σχίζει τὴν ἄβυσσο ὁ νεκρὸς 'ς τὸ ξυλοκρέββατό του ...

— Θανάση μου, ἐνίκησαμε !... τὸ ψυχομάχημά του
Μεταλαβὴ κι' ἀντίδωρο ...

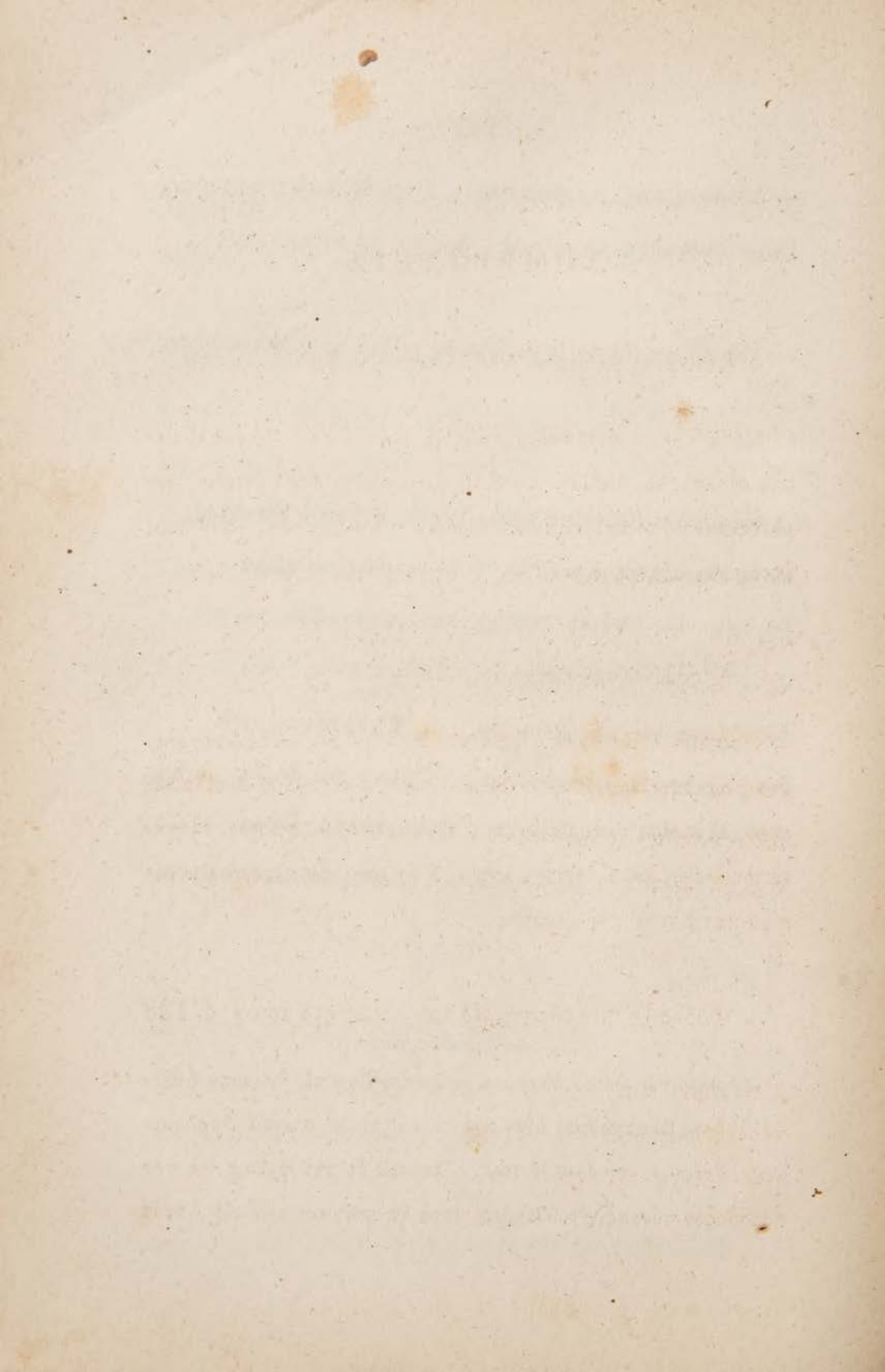
— Πατέρα, δὲ θὰ νᾶρθῃ
Γιὰ μᾶς, ποῦ προσιμίζομε, Δευτέρα Παρουσία
'Σ αὐτὴν τὴν ἀκροπελαγιά ;... Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα
Δὲ θὰ τὸ ἰδοῦν ἐλεύθερο μιὰ μέρα οἱ πεθαμμένοι ;

— Πίστευε, Διάκε, 'ς τοῦ Θεοῦ τὴν παντοδυναμία.

— Δεσπότη μου!... πνευματικέ!... Ὡς τοῦ δέντρου τὴν κουφάλα
Πρὶν ξημερώσῃ νὰ μὲ πᾶς... Καὶ μὴ μὲ παραιτήσῃς. . .

— Θὰ σοῦ ναι πάντα ὅς τὸ πλευρὸ μ' ἐμὲ κι' ὁ Πατριάρχης.

Ἀπλόνουν πάλαι τὰ φτερά. Συχνὰ, συχνὰ ὁ Θανάσης
Πετῶντας ἔστρεφε νὰ ἰδῇ, ὅς τὴ νεκρωμένη χώρα
Τὸ θόλο τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου φεγγοβολοῦσε
Ὡς τὸ πρῶτο γλυκοχάραμμα, ὅσο ποῦ λίγο, λίγο
Τὸν ἔχασε ἀπ' τὰ μάτια του. . . Ἐλάλησε τῶρνίθι
Καὶ τῶνειρό του ἐσβύστηκε . . . Ξυπνᾷ καὶ βλέπει ἀκόμα
Τὸ γύφτο ποῦ ροχχάλιαζε κ' ἐπάνωθ' ἐκείνου τοῦ μαῦρα
Τοῦ φοβεροῦ τοῦ ρουπακιοῦ, τὰ φύλλα, τὰ κλωνάρια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

« Κοιμᾶται ἀκόμα ἡ Ἀρβανιτιά » σ. 137

Μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις μάχην ἐπανῆλθεν ὁ Τουρκαλβανικὸς στρατὸς εἰς Λαμίαν (Ζητοῦνι) ὀλίγον ἀπέχουσαν ἐκείθεν· παρίστανται δὲ οἱ ἐχθροὶ διεσπαρμένοι καὶ ὑπνώττοντες κατὰ τοὺς ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀγρούς.

« Χιλιόχρονο ρουπάκι » σ. 138

Ῥουπάκι εἶδος δρυός. *Quercus robur*. Ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ ῥωμαλαιοτέρων τῆς μεγάλης ταύτης οἰκογενείας διακλαδώσεων. Ἡ κυρίως δρυς καλεῖται δένδρον, ἔτις ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν φυτὸν καθὼς καὶ ἄλογον ὁ ἵππος. Ἡ δὲ μακροβιότης τοῦ ρουπακιοῦ κατήντησε παροιμιώδης.

« Φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τάγριομανητό του » σ. 138

Ἀγριομανῶ ὡς τὸ ὕλημανῶ τῶν ἀρχαίων εἰς δῆλωσιν ὑπερβαλλούσης βλαστήσεως ὅθεν καὶ τὸ « ὅταν αἱ σποραὶ ἀγριομανοῦν, θρέφουν τοῦ ἑαυτοῦ τῶν. » Σημειῶ δὲ τὴν φράσιν διὰ τὴν παράδοξον σύνταξιν τοῦ θρέφω μετὰ γενικῆς καὶ τὴν οὐχ ἥττον

παράδοξον ἔννοιαν ὅτι τὰ ὑλημανοῦντα φυτὰ δὲν φέρουσι καρπὸν ὧς ἀναλίσκομένης πάσης τῆς ζωτικῆς αὐτῶν οὐσίας εἰς διατροφὴν τῶν φύλλων. Τοῦτο συμβαίνει συνήθως ὅταν ὁ σπόρος ῥίπτεται εἰς τόπους ἀρτίως καλλιεργηθέντας, ἀλλὰ ἐκ πολλοῦ μείναντας χέρσους. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα ὁμοίως συντεθειμένα ῥήματα, ἐν οἷς τὸ δεύτερον τῆς συνθέσεως μέρος ἐπιτείνει τὴν σημασίαν τοῦ πρώτου.

« Οὕτε ἡ χολάτη ἢ κυκλαμιά. σ. 138

Κυκλαμιά, κυκλαμιτιά, περικλαμιά. Κυκλάμινος τῶν ἀρχαίων. *Cyclamen ouropaeum.* Χαριέστατον ἄνθος ἀναφυόμενον κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου. Τὰ φύλλα αὐτῆς ἔχουσι χροῖμα πράσινον βαθύ, μαρμαροειδές, ὅθεν καὶ τὸ ἐπίθετον *χολάτη*.

Ἡ ῥίζα φυματώδης, μελκνὴ ἔξωθεν, ἐρυθροειδὴς ἔσωθεν. Οἱ ἄλεις, ὅταν δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐλκύσωσιν ἔξω τοῦ κατοικητηρίου τοῦ τὸν πολύποδα προσκαρμύζουσιν αὐτὴν εἰς μακρὸν κάλαμον, καὶ εἰσάγουσιν εἰς τὴν κοίτην τοῦ ζώου. Πρὸς τοιαύτην δοκιμασίαν οὐδ' ὁ ἰσχυρογνωμονέστερος πολύπους ἀντέχει, ἀλλ' ἐξέρχεται βιαίως καὶ τότε τιτρώσκεται διὰ τοῦ ἀλειτουργικοῦ ὅπλου ὅπερ καλεῖται *διγρόφι*. Τὸ μηχανήμα τοῦτο ἐν τῇ φρασιολογίᾳ τῶν ἀλίων λέγεται «*βάλλω φωτιά*» ἵτωσ διὰ τὴν βιαίαν ἐξέγερσιν τοῦ πολύποδος ὥσπερ φεύγοντος τὸ πῦρ.

Οἱ χοῖροι λαιμάργως καταβιβρώσκουσι τὴν ῥίζαν ὅθεν πολλάκις ἡ κυκ. *lauiā* καλεῖται γουρουνοχόρτι.

« Ὀλόγυρά του σπλόνοι. » σ. 138

Σπλόρος, ὁ φλόμος τῶν ἀρχαίων. *Verbascum Thapsus*. Καὶ διὰ τῆς ῥίζης τοῦ φυτοῦ τούτου δηλητηριάζοντες οἱ ἄλιεῖς τὰ θαλάσσια ὕδατα συλλαμβάνουσι τοὺς προστυγχάνοντας ἰχθύας. Τὸ ἄνθος αὐτοῦ κιτρινωπὸν, οὐδεμίαν ἔχει γνωστὴν παρὰ τῷ λαῷ χρῆσιν. Ὑπάρχει καὶ ῥῆμα *σπ.λορίζω* εἰς δήλωσιν τῆς διὰ τοῦ φυτοῦ τούτου γινομένης δηλητηρίασεως. *Σπ.λορίζει* δὲ καὶ *σπ.λομανάει* ἢ *σπ.λορομανάει* τὸ μάτι ταῦτόν τῷ ἄλλεται ὁ ἐφθελμός.

Γράφων περὶ τῶν φυτῶν τούτων ὀφείλω νὰ ἐκδηλώσω τὴν λύπην ἣν αἰσθάνομαι βλέπων ὅλως παρημελημένην τὴν ἔρευναν, δι' ἧς ἤθελον συναχθῇ πολλὰ ὀνόματα ἱκανὰ νὰ διαφωτίσωσι τὴν ἀρχαίαν βοττανολογίαν καὶ νὰ προσθέσωσιν εἰς τὴν θεραπευτικὴν πλοῦτον οὐχὶ εὐκαταφρόνητον. Ἐκτὸς τῶν ἐν κοινοτάτῃ χρήσει, ἀνάξια προσοχῆς δὲν εἶναι καὶ τὰ ἐπόμενα. *Ἀγιαρρίτης*, *ἀγιδόκλιμα*, *ἀγκλέουρας*, *ἀδεσχιασμός*, *ἄζωηρος*, *βλίτορ*, *βοιδόγλωσσος*, *γουργογιάννης*, *γριπάρι*, *ζόγγος*, *ζόχος*, *κορκόνδυλος*, *κρίτατορ*, *κού.λιανδρος*, *καπνίδι*, *λοβοδιὰ*, *λύκος*, *λάπατορ*, *με.λίος*, *νεροκράτης*, *ὄβρυα*, *πεντενεῦρι*, *περδικάκι*, *πρικίγγουρο*, *σκολύμπρι*, *στεκοῦ.λι*, *σταγίδα*, *σμέρνα*, *σαρκοθρέφτης*, *τριβό-*

λι, γράχος, φελίκι, φορδακακῆλα, φλισκοῦνι, χύμελι, ἔλακας, σκορπίδι, σπάργο, καταποδάκι, ἀλογουρά, ἀλωπουρά, παπύρι, λεύκα, πρισμαῖκι, λαγωγρίδα, ἀχάλι, αὔκος, σκορδαίος, χορτάρι τῆς Παραγιᾶς, καὶ μυρία ἄλλα ἢ ὅλως ἄγνωστα πρὸς ἐμὲ ἢ κατὰ τὴν στιγμὴν τούτην μὴ παριστάμενα εἰς τὴν μνήμην μου.

Ἰπάρχουσιν εὐτυχῶς ἐν Ἑλλάδι δύο ἀξιόλογοι βοτανικοὶ ὁ Κύριος Θεόδωρος Ὀρφανίδης ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τῆς ποιητικῆς του εὐφυΐας ἠδύνατο εὐπτόχως νὰ διαδώσῃ γράφων μέγα μέρος τοῦ δημώδους τῶν φυτῶν ὀνοματολογίου, καὶ ὁ ἐκ Λευκάδος Πέτρος Βριόνης ὅστις καὶ μεγάλας κατέβαλε προσπάθειας εἰς κατάρτισμόν τοῦ Ἑλληνικοῦ βοτανολογίου καὶ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος διέτρεξεν ὄρη, ἀδρῶς μισθοδοτούμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιστήμονος Βρετανοῦ Κυρίου William Herbert, Deen of Manchester, ἀδελφοῦ τοῦ Κόμητος τῆς Κορνουάλης (α)

Ἄλλ' ἐνῷ πάντες ἀγωνιῶσι πρὸς εὑρεσιν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος ἢ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος λατινικοῦ, ἃς ἀσχοληθῶσιν ἀπ' ἐναν-

(α) Ὁ Κύριος Herbert ἐδημοσίευσεν ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1845 ἐν Λονδίῳ τὴν περιήγησιν τοῦ Βριόνου ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπιγράφας τὸ ἔργον αὐτοῦ· «Μονογραφίαν τῶν ἱριδοειδῶν.» Δευτέραν ἄλλην περιοδείαν τοῦ Βριόνου ἐν Πελοποννήσῳ δὲν ἐπρόφθασεν ὁ σοφὸς Βρετανὸς νὰ δημοσιεύσῃ καταληφθεὶς ὑπὸ αἰφνιδίου θανάτου. Ἐν ταύτῃ περιεγράφετο φυτόν τι ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κολλυκῶν ἕπερ ὁ Herbert διενεοῖτο ν' ἀποκαλέσῃ Βριόνειον διατεινόμενος ὅτι πρῶτην φορὰν ἀνεκαλύπτετο,

τίας ἰχνηλατοῦντες τὴν δημόδην κυριολεξίαν, ἰδίως δὲ τὴν χρῆσιν ἐκάστου φυτοῦ παρὰ τῷ λαῷ. Φρονῶ καὶ ἀδιστακτικῶς διαβεβαίω, ὁρμώμενος ἐκ τῆς μικρᾶς μου πείρας, ὅτι πολλὰ μυστήρια θέλουσιν ἀνακαλυφθῆ διὰ ταύτης τῆς ἐρεύνης καὶ θέλει προκύψῃ ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διατελεῖ εἰσέτι ὁ πιστὸς φύλαξ τῆς θεραπευτικῆς ἐπιστήμης τῶν ἀρχαίων προγόνων του.

Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν φίλον Βριόννην λέγω, ὅτι ἂν ποτε στέρξῃ τοιαύτην τινα ἀληθῶς ἐθνοφελῇ νὰ παράσχῃ ὑπηρεσίαν, θέλει ἀναμφιβόλως εὐεργετήσῃ τὴν δημοτικὴν ποίησιν καὶ ταῦτο χρόνως θέλει δώσῃ πλήρη καὶ δικαίαν ἱκανοποίησιν εἰς πάντα τὰ τρυφερά ἄνθη, ὅσα σκληρῶς συνέθλασαν καὶ κατεμάρανάν οἱ πόδες τοῦ ἀρειμανίου Ὀμέρ, ὁμαίμονος συγγενοῦς αὐτοῦ, καὶ καταγομένου ἐκ τῶν πάλαι δεσποσάντων τῆς Μουζακίης Παλαιολόγων.

« Κ' ἔνοιωθε τὰ σαράκια. » σ. 139

Σαράκι. Τὸ γνωστὸν ἔντομον τὸ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενον καὶ διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ τρίβον ἀρχαῖα ξύλα ἢ ὅσα. Πάντες βεβαίως γινώσκουσι τὸν μονότονον καὶ ἐρῶθυμον τρυγμὸν τοῦ ζωῦρίου τούτου καὶ τὴν δυσάρεστον ἐντύπωσιν ἣν προξενεῖ ἰδίως ἐν ὥρᾳ νυκτός. Σαράκι, μεταφορικῶς κρυφία θλίψις φθεύρουσα ἠθικῶς τὸν ἄνθρωπον. « Τῷχω σαράκι 'ς τὴν καρδιά. »

Στὴ μαύρην τὴ κουφάλα του ἐμόνιαζε ἓνας γυφτος. σ.139

Κουφάλα. Τὸ ἐκ πηλικιότητος ἐν τῷ στελέχει δένδρου τινος κοίλωμα. Ἐμόνιασε ἐκ τοῦ μοριάζω, λεγομένου ἐπὶ θηρίων οἰκούντων ἐν φωλεοῖς. Ἐπὶ ἀνθρώπων δὲ ἀποσυρομένων ἐκ τοῦ κόσμου ὅχι μοριάζω ἀλλὰ μοιάζω.

Γέροντας, κακοτράχαλος. σ. 139

Κακοτράχαλος δὲν σημαίνει τὸν κακὸν ἢ σκληρὸν ἔχοντα τὸν τράχηλον, ἀλλὰ τὴν κατασκευὴν ὅλου τοῦ σώματος ἀθλίαν καὶ ῥαχιτικὴν.

Παρασαρκίδ' ἀφύσικη. σ. 140

Παρασαρκίδαις ἢ παρασαρκώματα λέγονται καὶ αἱ τερατώδεις καὶ παρὰ φύσιν ἐξογκώσεις τοῦ φλοιοῦ πελκιδῶν δένδρων.

«Χταπόδι 'ς τὴ θαλάμῃ του ποῦ ἐπρόσμενε κυνηγι

Κι' ἀνήσυχο παράδερνε μὲ τοὺς ἀποκλαμούς του.» σ. 140

Χταπόδι, ὁ πολύπους.

Θαλάμῃ καὶ ἀθαλάμῃ. Εἶναι περίεργον ὅτι ἐνῶ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα δὲν διετήρησε τὸ *θάλαμος*, ἐπὶ τῆς συνηθεστεράς χρήσεως διέσωσε τὸ *θαλάμη*, περιστείλασα ὅμως τὴν σημασίαν ἰδίως ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ πολύποδος.

Τοιαύτη τοῦ σηµαινοµένου περιστολή. παρατηρεῖται καὶ ἐπ' ἄλλων λέξεων. Οὐτε λ. χ. ὁ ἀλιεύς οὔτε τὸ ἀλιεύω διετήρησαν τὴν γενικὴν αὐτῶν σηµασίαν. Ἀλλὰ τὸ ἀλιᾶς καὶ ἀλεύω ἢ ἀλιεύω περιωρίσθησαν εἰς δήλωσιν µόνον τῶν ἀσχολουµένων εἰς τὴν ἄγρην τοῦ πολύποδος, τῶν θαλассίων ἐστράκων (ἄτινα ἐν παρόδῳ ὁ ποιητὴς λαὸς ἀποκαλεῖ ἀγρὰ) τῶν σπόγγων καὶ τῶν τοιούτων. Τούτων δὲ τῶν ἀλιέων τὸν ὀπλισµὸν ἀπαρτίζουσι µόνον ὁ πινυολόγος, ἡ ξύστρα, τὸ διγόρι καὶ τινα ἄλλα δευτερεύοντα καὶ ἐπουσιώδη. Τὰ δὲ πλοιάρια αὐτῶν, οἷς δὴποτε κατὰσκευῆς καὶ ἂν ἦναι καλοῦνται ἀλιάτικα.

Οἱ βραχίονες ἢ πόδες τοῦ πολύποδος λέγονται; ἀποκλαμοί.

Πόσον θησαυρὸν λέξεων καὶ φράσεων ἡδύνατό τις νὰ συλλέξη ἐρευνῶν καὶ τοῦτο τὸ τµῆμα τοῦ δηµώδους γλωσσολογικοῦ ἀρχειοφυλακείου, καὶ πόσον ἤθελε φανῇ ἀξία θυµασµοῦ ἢ ἀκατανέητος; δικαφύλαξις; τῆς πατρικῆς περιουσίας!

Ἐντὸς τοῦ εὐτελοῦς καὶ πενιχοῦ *μοροξύλου* τοῦ Ἑλλήνος ἀλιέως; ἤθελεν εὑρεθῇ ὁ πέζοβολος, ὁ γρίπος καὶ τὸ πέχογρίπι, ἡ ἡάθα, τὰ καλαµωτὰ, τὸ καμάκι, ἡ πρὰν (πυρὰ), ὁ ὀλκός ἢ βολκός, ἡ πόχα, ὁ δόλος, ἡ τοτιὰ, τὰ φελούρια, ἡ συρτή. Καθὼς; ἤθελεν εὑρεθῇ ἄθικτος; καὶ ἀβλαβής; ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἀλιευτικοῦ κοφίνου, ὁ χᾶρος, ἡ πέγκα, ἡ χελούδα, ἡ δράκαινα, ἡ σμέρνα, ὁ ὀλφός, ὁ σαργός, τὸ μελαροῦρι, ὁ πινυοτήρας, ἡ μαρίδα, ὁ ὄρκυρας, ὁ κέφαλος, ὁ ἀχιτιός ἢ ἀχιτός, τὸ µύδι, ὁ πινυορίτης, ὁ κοχλιός, ἡ βίχτιὰ, τὸ μηλοκόπι, ὁ σπᾶρος, τὸ λαν-

ράχι, ἡ ῥίνα, τὸ σα.λάχι, (οὗ τινος τὸ κέντρον ἐπιζήτητον εἰς παρακέντησιν τοῦ φλέγμονος ἐξ οὗ προσβάλλονται τὰ κτήνη), ἡ μονδιάστρα, ὁ σκῦλος, ἡ μαιρίδα, ἡ φώκα, ἡ αἰθερίνα, ὁ δάχτυλος, ἡ σουλῆνα, τὸ σταυρίδι, ὁ κο.λιός, ὁ λεθροῦρος, ὁ μούρμουρας, ὁ ἀποτρόπαιος πόρφυρας καὶ πλῆθος ἄλλων λίαν περιέργων εἴ τε ἕνεκεν τῶν διαλεκτικῶν παραμορφώσεων αἱ ὑπέστησαν εἴτε ἕνεκεν τῆς ἐντελοῦς αὐτῶν διατηρήσεως.

Ἐν γένει παρετήρησα ὅτι αἱ τάξεις, αἵτινες δὲν διεφθάρσαν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ξένους ἐπιμιξίας, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ θίου, ὃν διηγόν, ἔμειναν κεχωρισμέναι, διέσωσαν τὸν ἀρχαῖον πλοῦτον. Τοιαῦται λογίζονται κυρίως αἱ τάξεις τῶν ποιμένων, τῶν ἀλιέων, τῶν γεωργῶν, τῶν πολεμιστῶν. Πρέπει λοιπὸν ἐκεῖσε νὰ προσδράμῃ τις καὶ νὰ σταχυολογήσῃ πρὶν ἢ ἡ πλημμύρα τοῦ νέου πολιτισμοῦ εἰσβάλῃ μέχρι τῶν κρυφώνων ἐκείνων καὶ παρασύρῃ καὶ πνίξῃ πᾶν ὅ,τι ἀνελπίστως καὶ θαυμασίως διεσώθη.

«Ξεραῖς παλαμονίδαις...» σ. 140

Παλαμονίδα εἶδος σκληρᾶς ἀκάνθης. Ὄνωνις τῶν ἀρχαίων.
Ononis spinosa.

Χαρούμενο 'ς τ' ἀρπάγια του τὸν ἔχει τὸ σφαλάγγι. σ. 140

Σφαλάγγι. Τὸ φαλάγγιον τῶν ἀρχαίων.

Τὰ σερπετὰ μαυλίζει. σ. 140

Τὸ *μαυλίζω* δὲν λαμβάνεται ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς φαύλης σημασίας ἣν εἶχε πρὸς τοὺς ἀρχαίους. Κυρίως σημαίνει, κράζω δι' ἰδιαιτέρου τινος φθόγγου τὰ κατοικίδια πτηνὰ ἢ κτήνη. Τοιούτοτρόπως *μαυλίζει* τις ἢ *μαυλαῖ* τὰς ὀρνίθας, τὸν αἴλουρον, τὸν κύνα. Μαυλίζει τις καὶ τὸν *γορὸν* τῶν μελισσῶν, ὅπως τὸν ἐμφελκύσῃ ἐντὸς τοῦ κοσκίνου τοῦ παρασκευασθέντος πρότερον διὰ τοῦ μελισσοχόρτου. Ἐκαστον *μαύλισμα* τελεῖται δι' ἰδιαιτέρας φωνῆς. Μετὰξὺ τῶν πολλῶν λίαν περιέργον ἐθεώρησα τὸ εἰς πρόσκλησιν τῶν ὀρνίθων ἀπειράκις ἐπαναλαμβάνόμενον μονοσύλλαβον, γὺψ . . . γὺψ . . . γὺψ, ὥσπερ ἐπρόκειτο διὰ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ ὀνόματος ἐπιφόβου ὀρνέου νὰ βιάσῃ τις τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν. Περιεργότερον δὲ τὸ τῶν ποιμένων, ὅταν προπορευόμενοι τοῦ ποιμνίου ἀδιαλείπτως καὶ βραδέως ἀναβοῶσιν *ὄβς, ὄβς, ὄβς*. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅταν τοὺς ἀκούῃ τις, πιστεύει ὅτι ψιττακίζουσι τὸ ἀρχαῖον *ὄβς*, ὅθεν πασιφανῶς καὶ τὸ τῶν Λατίνων *ovis*.

Χιλιάδαις ἤρθανε μὲ μιᾶς τριγύρω 'ς τὸ Θανάσῃ
Ψυχαῖς μεγαλοδύναμαις ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον. σ. 141

Αἱ ἀναγκαῖαι ἱστορικαὶ σημειώσεις πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπομένων στίχων ἐκτίθενται καθ' ἣν τάξιν διαμνημονεύονται ἐν τῷ κειμένῳ τὰ ὀνόματα τῶν τεθνεώτων ἡρώων καὶ οὐχὶ καθ' ἣν ἀπαιτεῖται ἢ ὅλως ἀσήμαντος καὶ οὐχὶ βεβαίως ἐξηκριβωμένη διαφορά τῆς χρονολογίας.

ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΚΟΥΡΜΑΣ.

Εἰς τοὺς μεγάλους καὶ δεινοὺς περισπασμοὺς, οἵτινες διατάραξαν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν κατὰ τὴν μακρὰν καὶ ζοφώδη νύκτα τῆς δουλείας, εὐλόγως καταλογίζεται καὶ ὁ ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη διαρκέσας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας, ἀπὸ τοῦ 1684 μέχρι τοῦ ἔτους 1713.

Δὲν προτίθεμαι βεβχίως νὰ διεξέλθω πάντα τὰ αἵματηρὰ ἐπείσοδια, δι' ὧν ἐβάρησαν αἱ σελίδες τῆς ἱστορίας ἐκείνης. Ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Σάχας ἐν συντόμῳ περιγράφας τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ διανοούμενός νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ θέμα τοῦτο, δὲν ἤθελεν ἀνεχθῆ ἄλλοτρίαν ἐπέμβασιν. Ἀλλὰ χάριν διασαφήσεως τῶν ἐν τῷ ποιήματι μνημονευομένων, ἐπιτραπέτω μοι νὰ ἀρυσθῶ ἐκ τοῦ πονημάτός του, τὰς εἰδήσεις δι' ὧν μᾶλλον εὐχάταληπτος ἀποβαίνει ἡ ὑπὸ τῆς Διᾶκου.

Τότε ὡς καὶ ὕστερον ὁ ἀνώτατος τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κληρὸς, πρῶτος ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Ὅθεν ἐνῶ τῇ ἀρωγῇ τῶν ἡμετέρων ἐξήλκυνεν ὁ Μαυροκηνὸς τοὺς ὀθωμανοὺς τῆς Πελοποννήσου, οἱ ἐπίσκοποι Φιλόθεος ὁ Σχολίων, Ἱερόθεος ὁ Θηβῶν, Μιχαήριος ὁ Λαρίσσης, Ἰάκωβος ὁ Ἀθηνῶν καὶ Ἀμβρόσιος ὁ Εὐβοίας, ὑπεκίνουν καὶ ὑπεστηρίζον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι τὴν ἐπανάστασιν. Καταβὰς ἐκ τῶν ὁρέων τῆς Δωρίδος καὶ ὁ ἀρματωλὸς Κούρμας ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Λοι-

δορικού καὶ κατέστρεψε τοὺς ἐκεῖσε ἐπιδημοῦντας Τούρκους. Ὁ δὲ Φιλόθεος ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ἐπικνηστατῶν τροπαιοῦχος ἐξέβαλε τοὺς ἐν τῇ Πάκνασιδι.

Μετ' οὐ πολὺ συνασπισθέντες οἱ ἐχθροὶ ἐπανῆλθον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, καὶ οἱ μὲν Βενετοὶ προδῶσαντες τὴν ἐπανάστασιν ἐγκατέλιπον τοὺς ἡμετέρους, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῆς ἀπηξίωσαν νὰ καταθέσωσιν τὰ ὅπλα καὶ οἱ πλεῖστοι ἀπέθανον μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς φίλης πατρίδος.

Τοιοῦτοτρόπως ἔν τινι συμπλοκῇ ἔπεσεν ὁ Κούρμας, θανατηφόρος, δὲ πληγεὶς καὶ ὁ Φιλόθεος πρὸδῶκε τῷ Θεῷ τὴν ἀκαταδάμκτον καὶ γενναίαν ψυχὴν. Ἡ ὥς ἐκ θαύματος διασωθεῖσα διαθήκη τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Δημητρίου Χαρατοπούλου, περὶ οὐσίᾳ ἀνεκτίμητος καὶ πολιτικὸν εὐαγγέλιον περιέχον ἐν τῇ ἀπλοϊκωτέρᾳ αὐτοῦ διατυπώσει τὸ σύμβολον τῆς ἐθνικῆς πίστεως, μαρτυρεῖ περὶ πάντων τούτων. Ἀσμένως δὲ καὶ τοὶ δημοσιεύθησαν καταχωρίζω ἐνθάδε, αἶδιον μὲν τοῦ διαθέτου μνημόσυνον καλὸν δὲ παράδειγμα πρὸς ἡμᾶς ἀπαράιτητον ἔχοντας ἀνάγκην τοιαύτης διδασκαλίας, κόσμον δὲ τοῦ βιβλιαρίου μου τούτου.

Συγχρόνως ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἡγείροντο κερκυνοβόλοι οἱ ἀρμυτωλοὶ Ἀγγέλης Σουμήλας, ἐπονομαζόμενός Βλάχος, Χρῆστος Βαλαωρίτης ὁ ἡμέτερος γενάρχης μετὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ Μόσχου, ὁ Πᾶνος Μεϊντάνης, τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο καὶ ὁ Σπαθόγιαννος.

Ὅταν ἐπανέρχεται τις διὰ τῆς δικνοίας εἰς τοὺς χρόνους ἐκεῖ-

νοὺς ἐξίσταται καὶ θαυμάζει πῶς καὶ διὰ τίνων μέσων οἱ γενναῖοι ἡμῶν προπάτορες, ἐδυνήθησαν ὁ ἀντιταχθῶσι μόνοι πρὸς τηλικαύτην τῶν ἐχθρῶν δύναμιν. Ἐκ τοῦ δουκικοῦ διατάγματος δι' οὗ ὁ Σουμήλας, προσφυγὼν εἰς Λευκάδα μετὰ τοῦ Χρήστου καὶ Μόσχου τῶν Βαλαωριτῶν, εἰς ἀμοιβὴν τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ ἀπήλαυσε τὸν χρυσοῦν τοῦ Ἁγίου Μάρκου σταυρὸν, προκρίπτει ὅτι ὁ ἀθλητὴς οὗτος, ἰδίαις δαπάναις καθ' ὅλην τοῦ πολέμου τὴν διάρκειαν, διετήρησε σῶμα ἐκ χιλίων καὶ ἐπέκεινα μαχητῶν διατρέχων ἐφ' ὅλην εἰκοσαετιᾶν Στερεὰν καὶ Πελοπόννησον καὶ καταπλήττων ἀπανταχοῦ τοὺς πολεμίους. Εἰς ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ εἰς πρωτεξάδελφος ἐθανατώθησαν ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς ἐκείναις, ἡρωτηριάσθη δὲ καὶ ὁ Μόσχος Βαλαωρίτης, κατὰ τὴν ἐν Καθοράκλι μάχην, τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, ἐφ' οὗ καὶ τεθειμένον ὕστερον προσήγαγε πρὸς τὸν τότε διοικητὴν ὑπόμνημα τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

Οὕτε τοῦ Σουμήλα οὕτε τῶν Βαλαωριτῶν τὰ ἐνόματα, ἀνέκαθεν ἀδιασπάστως συνδεδεμένα διὰ τε τῶν δεσμῶν τῆς συγγενείας καὶ τοῦ ὑπὲρ πατρίδος χυθέντος αἵματος, ἠθέλησα νὰ μνημονεύσω ἀπτόμενος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἵνα μὴ τις μοὶ προστρίψῃ μῶμον ὥς δῆθεν ἐκ προθέσεως περιχυτολογοῦντι. Οὐχ ἥτιον ὁμολογῶ ὅτι πολλάκις μοὶ ἐπῆλθε τοιοῦτος φιλοτιμίης πειρασμός.

Ὁ Σουμήλας ἀπολαβὼν παρὰ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας πολλὰ κτήματα κατώκησεν ἐν Λευκάδι ἔνθα καὶ κατέλυσε τὸν βίον διατηρήσας μέχρι τέλους πολλὴν ἐν τῇ νήσῳ βαρύτητα, προ-

ελοῦσαν μάλιστα ἐπὶ τοσούτον ὥστε οἱ ὅπωςδήποτε καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς διωκόμενοι ἐσώζοντο εἰσελθόντες ἅπαξ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ἐντεῖθεν καὶ τὸ δημῶδες « ἐπιάστηκε ἀπὸ τοῦ χαλκᾶ τοῦ Καπετὰν Ἀγγέλη. » Ἐν Σιβίστᾳ κομπούλει τοῦ ἐν Αἰτωλίᾳ δήμου Μακρυνίας διεσώθησαν οἱ πέντε πρῶτοι στίχοι δημοτικοῦ ᾠσματος ἀναγομένου βεβαίως εἰς τὴν ἡραϊκὴν ἐκείνην ἐποχὴν, ἐν ᾧ μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀγγέλη Σουμήλα καὶ Χρήστου Βαλαωρίτου.

ΑΓΓΕΛΗΣ ΣΟΥΜΗΛΑΣ ΒΛΑΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΛΑΩΡΑΣ,

*Σὰν τὴ μεγάλη καταχνιὰ 'ς τὴ Σίβιστα 'ς τὴ ράχη.
'Ο Βλαχαγγέλης πολεμᾷ κι' ὁ Χρήστος Βαλαώρας
Δὲρ εἶναι μιὰ, δὲρ εἶναι δυὸ, δὲρ εἶναι τρεῖς ἢ δέκα
Μόν' εἶν' χιλιάδες δεκατρεῖς, χιλιάδες δεκαπέντε.
Τζαφέρμπης ἐχούγιαξ, κι' ὁ Ἀγγέλης πηλογιέται. . .*

Οἱ Βαλαωρίται, ἀφ' οὗ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐτήρησαν διὰ τῶν ὅπλων τὸ ἀρματωλικὸν τοῦ Βάλτου, λαβόντες ἐπίσης γαίας εἰς ἀμοιβὴν τῆς καταστροφείσης· περιουσίας, προσέφυγον καὶ οὗτοι εἰς Λευκάδα, ὅπου καὶ διέμειναν, ὁ δὲ οἰκογενειακὸς αὐτῶν τάφος ὑπάρχει ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ Μόσχος Βαλαωρίτης μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐπικρατείας εἶχε περιέλθει εἰς ἐσχάτην πενίαν· σώζεται δὲ παρ' ἡμῶν ἐπιστολὴ αὐτοῦ ἰδιόγραφος πρὸς τοὺς ἐν τῇ Στερεᾷ φίλους (αἱ-

τήσαντας ὡς φαίνεται χρηματικὴν τινα παρ' αὐτοῦ βοήθειαν,) ἐν ἣ διαβεβαίωσι ὅτι οὐδὲν ἕτερον ὑπελείπετο πλέον αὐτῷ εἰμὴ τὰ ὄπλα.

Τὸ ξίφος τοῦ Σουμήλκ περιδοξον καὶ πολύτιμον, κατακτηθὲν ἐν πολέμῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀγγέλη ιδίαις χερσὶ φονεύσαντος πασῶν τινα, διετηρήθη ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ μέχρις οὗ ἀλθανός τις διάσημος (ὁ Βελῆ Γκέκας νομίζω ἢ ὁ Βεκὴρ Ζουγαδοῦρος) ἡγόρασεν αὐτὸ καὶ ἀπέστειλε δῶρον πρὸς τὸν Ἀλῆ πασῶν. Ἐνομίζετο δὲ ὅτι τὸ ξίφος τοῦτο εἶχε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν δύναμιν νὰ διαλύῃ τὰς ἐπιδέσεις καὶ νὰ οὐδετερώνῃ τὴν ἐνέργειαν τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Ὁ Πάνος Μειντάνης, τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο καὶ ὁ Σπαθόγιαννος ἔπεσαν ἐν πολέμῳ.

Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ ὧσων προηγουμένως ἐρρέθησαν περὶ Μότχου Βαλκωρίτου καὶ πρὸς διάψευσιν τῶν λοιδοριῶν, ἃς μετὰ ἰδιαζούσης χαριτολογίας καὶ ἀληθῶς ἀξιοθαυμάστου ἱστορικῆς ἀκριβείας ἐξετόξευεν ἄλλοτε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως δὲ κατὰ τινων ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ἐπτανήσου οἰκογενειῶν ὁ Βρετανὸς Whyte Jervis, ἐν αἷς περιλαμβάνει καὶ τὴν ἡμετέραν, ἀποδίδων αὐταῖς ξενικὴν καταγωγὴν, παραθέτομεν ἐνθάδε τὰ δύο δουρικὰ διατάγματα δι' ὧν ἀνεγνωρίσθησαν αἱ πολεμικαὶ αὐτοῦ ὑπηρεσίαι, πρὸς δὲ καὶ τινα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Βενετικὴν Γερουσίαν ὑπομνήματος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ τότε διοικητοῦ συνιστῶντος θερμῶς τὴν παραδοχὴν τῶν αἰ-

τήσεων τοῦ πενομένου ἄρματωλοῦ καὶ ἐπικαλουμένου ὑπὲρ αὐ-
τοῦ τὴν μεγαλοδωρίαν τῆς Κυβερνήσεως (α)

Ἐπιτυγχάνομεν πρὸς τούτοις καὶ ἕτερον δίπλωμα, δι' οὗ ὁ
Ἀνδρέας Πισάνης Βενετὸς ναύαρχος μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀνδρείας,
ἣν ὁ Γεώργιος Βαλαωρίτης, υἱὸς τοῦ Μόσχου, ἔδειξεν ὡς ἐβελόν-
της κατὰ τὴν αἵματηράν πρὸς τοὺς ὀθωμανοὺς ναυμαχίαν ἐν τῷ
Κερκυραϊκῷ πορθμῷ, τῇ 8 Ἰουλίου 1716. Αὐτὸς οὗτος διεκρίθη
καὶ κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Βονίτζης, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ
ὑπομνήματος, δι' οὗ ὁ Πισάνης ἐξαιτεῖται παρὰ τῆς Δημοκρατίας
δωρεάν κτημάτων εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

(α) The Ionian Islands during the present century by captain
Whyte Jervis M. P. 1863. London. Σελ. 115.

» Travellers tell us that, as late as the sixteenth century Athens
was but a castle with a small village; and that Sparta divided by
two tribes of the Slavi, the Ezeriti and the Milingi, had not only
lost her ancient name but it was impossible to recognize the site on
which she had stood of old. »

» As to the Ionian Islands for hundreds of years they have had
no connection with Greece. The Volterra's and Solomos's of Zante,
the Loverdos's, Metaxa's, Tibaldo's and Focca's of Cephalonia,
the Zambelli and Valaoriti of Santa Maura, the Bulgari,
Pandolo's of Corfu are all of Italian origin.

Alivisius Mocenico, dei gratia, Dux Venetiae, Nobmi et
sapmi Viri Jobanni Pizzamano, Provedre . Nostro straor-
dinario.

Sopra l'istanza che troverete unita con l'informazione
di essa del prov. dell'isola, dei capni Mosco di Cristo dalle
terre di Luro ed Apostoli Anifandi, dal territorio di Com-
boti sotto l'Arta, che si sono nella guerra accorsa segna-
lati contro Turchi, siamo persuasi d'esprimervi, che con-
fermandosegli le case a loro spese fabricate nelle quali
sono al presente le famiglie d'essi collocate nel Borgo di
cotesta Piazza e nella terra di Lescada abbiassi poi con le
solite annuali corrisponsioni in cassa Publica ad asse-
ggarli tanti de' terreni inculti già di ragione de' Turchi
che possano coltivati rendergli quaranta in cinquanta
Reali per cadaunno all'anno cosi trovandosi proprio e con-
veniente verso la loro fede e distinte benemerenze.

Alivisius Mocenigo, Dei gratia, Dux Venetiae Nobmi,
et Sapmi Viri Iohanni Pizzamano.

Concorsi con le antecedenti Ducali de dì 24 Settembre
ad assegnare in retribuzione de' servizii resi alla Signoria
Nostra dal Capitano Cristo Mosco ed altro suo compagno,
terreni inculti in quella quantità che poi coltivati possano
rendere per cadauno quaranta in cinquanta Reali all'anno.

Hora esprimendosi il Capitano Mosco sudetto riuscirgli impossibile per trovarsi privo di un braccio perduto in battaglia C a v o r a c l i per la sua povertà farli coltivare vi diciamo che per questo straordinario e compatibile caso habbiate ad assegnarli di questi coltivati per la rendita annuale predetta di quaranta in cinquanta Reali non che però si levino ad altri che ne fossero legalmente al possesso, così trovando proprio e conveniente.

*Ἐκ τοῦ ὑπομνήματος ὅπερ πρὸς τὴν Βενετικὴν Γερουσίαν
ὑπέβαλεν ὁ Μόσχος Βαλαωρίτης.*

(παρλείπονται)

Ἀναλαβόντες μετὰ τῆς ἡμετέρας πολυαρίθμου στρατιωτικῆς ἀκολουθίας τὴν περιφρούρησιν τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς τε Λευκάδος καὶ Πρεβέζης καὶ δι' ἐπισήμων διπλωμάτων τῶν ἡμετέρων ἀντιπροσώπων ἀναγνωρισθέντες Ἀρματολογησίδες τοῦ-τέστι πρόμαχοι τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν ὑπηκόων ὑμῶν, ἀνεδείχθημεν ἄξιοι τῆς ἡμετέρας ἐμπιστοσύνης καὶ παρέσχομεν ἀναντίρρητα τεκμήρια πίστεως, ἐκτελοῦντες τὰς ἀνωτέρας διαταγὰς, ἰδίως δὲ ὅτε ἀνετέθη ἡμῖν ἡ εἰσπραξίς τῶν δημοσίων προσόδων καὶ ὅτε συνεχῶς συμπλεκόμενοι πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς, συνεχωμβάνομεν καὶ περὶ δίδομεν στρατιώταις λειποτάκτας δραπετεύοντας ἐκ τῶν φρουρῶν καὶ σπυλασπυρομένους μετὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἐκαστος ἡμῶν εἶδεν ἀποσφαζομένους ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀδελφούς καὶ συγγενεῖς. Ἀλλ' ἐγὼ ὁ ὀπλαρχηγὸς Μόσχος μετὰ πολυχρονίους αἵματτηρὰς θυσίας ἀπώλεσα μαχόμενος καὶ τὸν ἀριστερόν βραχίονα· ἀφ' οὗ ὅμως πολεμῶν ἠτύχησα πρῶτον ν' ἀρπάσω ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἐχθροῦ τοὺς ἐν δουλείᾳ συρομένους χριστιανούς· αἰχμαλώτους καὶ νὰ τρέψω εἰς φυγὴν καὶ νὰ ἐξοντώσω τὴν στρατιὰν τῶν ἀλλοφύλων, ὡς ἐναργῶς προκύπτει ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐνδεικτικῶν, δι' ὧν οἱ ὑμέτεροι στρατηγοὶ περὶ πάντων τούτων μαρτυροῦσι.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως, δι' ἧς ὁ προβ.λεπτής Κορρὲρ συνιστᾷ τὴν παραδοχὴν τῶν αἰτήσεων τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Μόσχου Βαλαωρίτου
(παραλείπονται)

Οἱ προμνησθέντες ὀπλαρχηγοί, ἀφ' οὗ ἀπέλιπον τὴν ἐθωμανικὴν χώραν, ἔλαβον μετὰ τῆς πολυαρίθμου ἀκολουθίας τῶν ἀρματολῶν τὴν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὴν Βενετικὴν σημαίαν, καὶ μεγάλη προήλθεν ὠφέλεια ἐκ τῆς ὑποστηρίξεως ταύτης κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Πρὸς πολλοὺς δὲ ἐξ αὐτῶν διεπιστεύθημεν τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐν τῷ Ξηρομέρῳ ἡμετέρων ἐπαρχιῶν, ἃς καὶ ἔσωσαν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος καὶ τῆς θυσίας τῶν ἀδελφῶν, ἀπὸ τῶν ἀδιαιρέτων ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν.

Οὔτε ἡθελόν ποτε ἐξασφαλισθῆ, ἂνεν τῆς ἀρωγῆς τῶν ὅπλων των, αἱ πολυαρίθμοι οἰκογένειαι αἵτινες προσέφυγον εἰς τὰ προάστεια τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Πρεβέζης. Ὅτε δὲ δι' αἰφνιδίων νυ-

κτερινῶν ἐπιθέσεων ἐπετύγχανον ἐνίοτε οἱ ἐχθροὶ ν' ἀρπάσωσι
χριστιανούς· αἰχμαλώτους καὶ κτήνη ἐν ταῖς ἀγροῖς βόσκοντα, οἱ
ὀπλᾶρχηγοὶ οὗτοι, ἅμᾳ τῇ ἐκπυρσοκροτήσει τοῦ πρώτου τηλε-
βόλου τῶν φρουρίων, ἐν ἀκαρεῖ συνησπίζοντο καὶ μετὰ ταχύτη-
τος ἀπαρადειγματίστου, προλαμβάνοντες τοὺς θῶμα· οὺς, ἐνέ-
δρευον ἐν σκοτειναῖς κρύπταις καὶ ἐπιπίπτοντες κατέσφαζαν
αὐτοὺς ἀνηλεῶς, διέσωζαν τὰ λάφυρα καὶ ἀπέδιδον πρὸς τοὺς
ἀθλίους αἰχμαλώτους τὴν προτέραν ἐλευθερίαν. (facevano d'essi
sanguinosa stragge, ricuperavano le depredate spoglie, et
armenti, ridonando a' miserabili schiavi la pristina libertà.)

NOI ANDREA PISANI

DELLA SERENISSIMA REPUBBLICA DI VENEZIA

Capitan General.

Imbarcatosi Giorgachi Valagoriti sopra la publica nave,
Terror, in qualità di volontario ha nell'occasione del com-
battimento seguito li 8 Luglio passato nel canal di Corfù,
dato prove del suo coraggio e fede come viene compro-
bato dalle attestazioni dell'Illustrissimo Proveditor Correr,
gradendo noi le dimostrazioni benemerite del medesimo

lo accompagniamo con le presenti a ciò li facino scorta al
conseguimento delle pubbliche grazie.

Galera Capnia Generale

Li 25 Novembre 1716 S. N.

PORTO CLIMENÒ

ΔΙΑΘΗΚΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐφτά Ἀλωναρίου 1708 εἰς χωρίο Ζακύνθου Καταστάρι.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
ματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἐδῶ κάνω κατάγραμμο τῆς δυστυχισμένης φαμίλιας μας ποῦ
καταγώμαστε σκλητάδα καὶ σκλητάδα ἀπὸ τῇ Ρούμελη καὶ ἤρθα-
με σὲ τοῦτο τὸ νησί τῆς Ζακύνθου ἀπὸ κατατρεμμὸ καὶ ὄχι ἀπὸ
ἄλλο.

Ὁ πατέρας μας, ποῦ ν' ἀγιάσουν τὰ κόκκαλά του, ἐλέγονταν
Γιάννης καὶ ἦτον ἀπὸ τὴν χώραν Ἀγιοθυμιὰ, καὶ ἡ μάνα μας, ποῦ
ὁ Θεὸς νὰ τὴ σχωράη, Σαλονίτισα, καὶ ἐλέγονταν Βιολέττα. Γεννη-
θήκαμε τέσσαρα ἀδέρφια. Ὁ μεγαλήτερος ἐλέγονταν Φίλιππος
καὶ καλογερεύοντας ἐπῆρε ὄνομα Φιλόθεος καὶ εἶναι ὁ Δεσπότης,
ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ποῦ νὰ ἔχω τὴν ἀγίαν του εὐχὴ ἐγὼ καὶ πᾶς
ἄλλος χριστιανός, ἀγκαλὰ καὶ ἀπεθαμένος. Ὑστερα ἔρχομαι στὴν

ἀράδα ἐγὼ, καὶ ἡ ἀδερφή μου ἡ Μάρω καὶ τὸ ἀδέρφι μου ὁ Γ' ἡ-
ώργης. Καὶ ὁ πατέρας μου πέθανε χρόνῳνε δγδοήντα μὲ θάνατο
χριστιανικὸν, σὰν καλὸς χριστιανὸς ὁποῦ ἦτανε, κάνοντας ψυχι-
κὰ, καὶ ποτὲ στὸ ζῦγι μὴν ἀγελώντας, καὶ ἀξιώθηκε νὰ τὸν
ἐβγάλη ὁ Φιλόθεος ὁ Δεσπότης ποῦ τοῦ ἔδωκε καὶ τὴν ἀγίαν του
εὐχή. Καὶ ἡ μάνα μας πέθανε ἀπὸ τὴ λοιμικὴ ποῦ μᾶς ἠφέρανε
οἱ Βενετζιάνοι καὶ πολὺς κόσμος ἐχάθηκε, χρόνῳνε ἐξήντα τρία.

Ὁ Φιλόθεος εἶχε γραμματαλλαγή μὲ τοὺς Βενετζιάνους, νὰ τὸ
βαρέσουνε λευθερόνοντας τὸ σκλαβωμένο γένος μας καὶ ἀγροικό-
ταν μὲ τοὺς Καπεταναίους καὶ δεσποτιάδες τῆς Ρούμελης. Κατὰ
καιρὸ ποῦ κατέβηκε ἡ ἀρμάδα στὰ νησιὰ, οὕλη ἡ Ρούμελὴ ἐδόυ-
λεψε σπαθί, καὶ ἐκλάδεψεν πᾶσα ψυχὴ ἀλλόπιστων ἀγαρηνῶν.
Τότε ἦτονε καπετάνιο, Σάλωνα καὶ Λοιδορική ὁ Καπετὰν Κούρ-
μας καὶ μὲ πεντακόσιους ἀρματωλοὺς ἐπῆρε Σάλωνα, Λοιδορική
καὶ Ἐπαχτο, καὶ περίττο ἀπὸ δυὸ χιλιάδες Τουρκῶν ἐσφαζαν.

Ἰστερα σὲ λίγο μᾶς ἦρθε ἡ λοιμικὴ καὶ πολὺς κόσμος ἐχάθη.
Τότε καὶ ἡ μάνα μας ἡ μακαρίτισσα, ὁ Θεὸς νὰ τὴν σχωράη, πέ-
θανε, καὶ ἡ ἀδερφή μου Μάρω χρονῶν εἴκοσι ὀκτώ.

Σᾶμπως ἦρθαν οἱ Τοῦρκοι, οἱ Βενετζιάνοι ἐμπῆκον στὰ κάτερ-
γα καὶ ἀφῆσαν ἐμᾶς τοὺς δύστυχους. Καὶ ὁ Καπετὰν Κούρμας
μὲ τετρακότους ἐβγῆκε καὶ τοὺς ἐτζάκισε σὲ τέσσεραις πάνταις.
Ἦρθε καὶ ὁ Φιλόθεος ποῦ ὁ Καπετὰν γκενεράλες τὸν εἶχε μαζὴ
του, γιατί εἶχε ὑπόληψι καὶ στίμα καὶ ἀκούονταν ἀπ' ὅλους
τοὺς Ρουμελιώταις καὶ ἐκάμαν μὲ τὸν Καπετὰν Κούρμα βουλή

νὰ πάρουνε καὶ τὸ Ζητοῦνι. Μὰ δὲ μπόρεσαν, γιατί ἐκλείστηκαν ἐχτὼ πασάδες, καὶ ἐκαψαν καὶ τὴ Φήβα, ἐχτυπήσαν καὶ τὸ ὄρδι τοῦ Τοῦρκου κοντὰ στὸ Πατραντζίκι, καὶ τὸ Ταλάντι ἐπῆραν καὶ ὁ Κούρμας λαβώθηκε. Ἦρθε ὁ Λιμπεράκης νὰ πάρῃ τὸ Σά-λονα, μὰ ὁ Κούρμας τὸν πῆγε τοῦ κυνηγιοῦ στὸ Καρπενῆσι καὶ σὲ τρίχα νὰ τόνε πιάσῃ καὶ δλοζώντανο. Ὁ δεσπότης ὁ Φιλόθεος ἐβαρέθη στὸ λαϊμὸ, στὸν πόλεμο, καὶ σὲ δέκα μέραις ἐπρίστηκε καὶ πέθανε καὶ ὁ Κούρμας ἐσκοτώθη.

Ἦρθαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐδιώξαν τοὺς Βενετζιάνους καὶ ἐγὼ μὲ ἄλλους πολλοὺς ἀγκαλὰ καὶ μᾶς ἐτάξαν οἱ Τοῦρκοι μὲ ὄρκο νὰ μὴ μᾶς πειράξουν, ἔφυγα μὲ τὸ ἀδέρφι μου τὸ Γηώργη καὶ μὲ κἄτεργο τοῦ καπετὰν Στάθη Βλαστοῦ ἦρθα σὲ τοῦτο τὸ νησι τῆς Ζακύνθου.

Σὰν ἀληθινὸς χριστιανὸς χερίζοντες νὰ ἦμαι ἔτοιμος σὲ πᾶσα ὥρα καὶ στιγμή νὰ παρουσιαστῶ εἰς τὸ τρομερὸ καὶ φρικτὸ τοῦ Θεοῦ κριτήριον, ἐρεγολάρησα τὰ πράγματά μου. Καὶ πρῶτο συχωράω πᾶσα ἄνθρωπο ποῦ μὲ ἐβλαψε καὶ ζητάω ἀπ' οὔλα τ' ἀδέρφια μου τοὺς χριστιανοὺς συγχώρεσι σὲ ὅ,τι τοὺς ἐπείκραν καὶ τοὺς ἐξημίωσα. Ἀφίνω τὸ τίποτές μου εἰς τὸ ἀδέρφι μου τὸ Γηώργη καὶ θέλω νὰ μὲ θάψῃ, χωρὶς καμμία ἐξόδευσι καὶ κοσμοπομπή. Νὰ μοῦ ἀφίση μονάχα τὸ βρακὶ καὶ τὸ μαῦρο ποκάμισο καὶ τίποτας ἄλλο, καὶ νὰ μὲ ρίξῃ σ' ἓνα ταφί. Καὶ ἂν δώσῃ ὁ πανάγαθος καὶ πανοικτήρμινας Θεὸς καὶ καπιτάρει νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ δυστυχισμένον γένος μας ἀπὸ τὸν τρομερὸ καὶ ἀντίχρι-

στο καὶ ἀνελεήμονα ἀγκυρηνόν, νὰ ξεθάψῃ τὰ κόκκαλά μου, καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μακαρίτου ἀδερφοῦ μου Φιλότηου ποῦ τὰ ἔχω κρυμμένα σὲ μιὰ σακκούλα στὴν σπηλιὰν ποῦ ἐγνωρίζει καὶ νὰ τὰ θάψῃ μαζὶ καὶ κοντὰ στὰ κόκκαλα τῶν γονηῶν μας εἰς τὴν ἐκκλησιὰ τῆς πατρίδος μας· μὰ, τὸ ξαναλέγω, σὰν ἐλευθερωθῇ καὶ ὅχι τώρα ποῦ εἴμαστε σκλάβοι. Καὶ ἂν κάμῃ ἔτι ν᾿ἄχῃ τὴν εὐχὴ τοῦ Φιλότηου καὶ ἐμένα, ἀλλέως τὴ κατάρρα μας· γιὰτὶ ἔτσι μὲ ὥρμησε στὸ Εὐαγγέλιο ὁ μακαρίτης Φιλόθεος ὡςὰν ἐξεψύχου.

Ἀφίνω ἀκόμα διδάτα καὶ τότε βάνω σὲ ὄρκο φρικτὸ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παρθένου, εἰς τὰ κόκκαλα τῶν γονηῶν μας καὶ τοῦ ἀδερφοῦ μας Φιλόθεου, καὶ ἐξορκίζω τὸν ἀδερφό μας Γεώργη, τὸ σταυρὸ τὸ μαλαματένιο νὰ μὴν τὸνε πειράξῃ· νὰ τὸν ἀπιώσῃ σὲ μιὰ ἐκκλησιὰ νὰ λειτουργιέται καὶ νὰ κάμῃ κολάγι καὶ τότε στείλῃ στὴν πατρίδα μας τοῦ Παπικθανάση νὰ τὸν ἀπιώσῃ στὴν ἐκκλησιὰ μας, γιὰτὶ ἀνθρώποι εἴμασθε καὶ πέφτομε σὲ λάθω· αὐτὸς ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ μακαρίτου ἀδερφοῦ μας Φιλόθεου καὶ ν᾿ἄχῃ τὴν εὐχὴ του, Γεώργη μου, νὰ τὸν φυλάξῃ.

Ἀφίνω καὶ στὸν ἀδερφό μου Μητρο νὰ δώσῃ 50 τζεκίνια στὴν χάσα γιὰ ἐλευθέρωμα σκλαβῶν, καὶ 10 στὸ ὀσπιτάλε καὶ χωρὶς ἄλλο νὰ τὸ κάμῃ. Ἄλλο τίποτι δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ τελεία καὶ ὑστερινή μου θέλησι.

ΔΗΜ. ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἐπληρώθη ἄρα γε ἡ πεπραγμένη τοῦ ἀειμνήστου φιλοπάτριδος ἢ τὰ ὁστᾶ αὐτοῦ κεῖνται εἰσέτι κεχωρισμένα τῶν τοῦ Φιλοθέου καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ;...

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΛΙΟΝΗΣ.

Ἦκασε περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Συνηγωνίσθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν Μήτρου καὶ Λάμπρου Τζεκούρα. Ἐμβαλὼν εἰς Ἡπειρον εἰσῆλθε ξιφῆρης εἰς Ἄρταν καὶ ἠχμαλώτισε τὸν κατὴν καὶ δύο ἀγάδας. Τὸ ἀνδραγάθημα τοῦτο προῦκάλεσε Σουλτανικὸν φερμάνιον, δι' οὗ διετάττετο ἡ σύντονος αὐτοῦ καταδίωξις. Τότε ὁ ἐν Ἀκαρνανίᾳ δερβέναγας, Μουχτάρ Κλεισούρας, μετὰ τοῦ προεστώτος Πάνου Μαυρομμάτου, ἐξεστράτευσαν μὲν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καταληφθέντες ὑπὸ φόβου ἐνήργουν μετὰ πολλῆς ἀδρανείας καὶ ἀπέφευγον πᾶσαν συνάντησιν. Διαφθείραντες ὕστερον Σουλεϊμάνην τινὰ φίλον στενώτατον τῷ Μηλιόνῃ, ἐνετείλαντο αὐτῷ τὴν δολοφονίαν. Πορευθεὶς οὗτος πρὸς τὸν ἀρματωλὸν ἔτυχεν ἀδελφικῆς δεξιώσεως ὥστε σκληρῶς ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότης ἐδήλωσε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, ἐλπίζων ὅτι οἰκαιοθελῶς ἔμελλε νὰ παραδοῇ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος. Ἀλλ' ὁ Μηλιόνης ἀφ' οὗ ἀπήντησε,

Ὅσο εἶναι ὁ Χρῆστος ζωνταῖος Τοῦρκο δὲν προσκυναί

ἔδραξε τὸ πυροβόλον καὶ ἐξελθὼν ἐμονομάχησε πρὸς τὸν Σουλεϊμάνην.

Μετ' αὐτοῦ τοῦφέκι ἐτρέξανε ἕνας νὰ φάῃ τὸν ἄλλο
Φωτιὰν ἐδῶκαν 'ς τὴ φωτιά πέφτουν κ' οἱ δυὸ 'ς τὸν τύπο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ.

Υἱὸς τοῦ Δήμου, ὤρματο ἐκ Σκακρετζίου τοῦ Βάλτου, διέπρεψε δὲ μαχόμενος διὰ βίου πρὸς τοὺς ὀθωμανοὺς. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1767 ἐπὶ κεφαλῇ 300 ἀρματωλῶν κατετρόπωσε τὸν Μοῦρτο Χοῦσον πάππον τοῦ Ἀλήπασα, σταλέντα παρὰ τοῦ Κοῦρτ πασᾶ πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐν Κερασόβω μάχῃ. Συνέδραμον αὐτὸν τότε καὶ ὁ Σταθᾶς καὶ ὁ Καρακίτζος καὶ ὁ Κοντογιάννης καὶ ὁ Στουρνάρης, ἀλλὰ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν εἶχεν ὁ Μπουκουβάλας καὶ πρὸς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐν ταῖς δημοτικοῖς ἡμῶν ἔτημασι διασαλπίζομένη ἐκείνη νίκη. Ὑστερον κατέβαλε τὴν ὀφρὺν τῶν ἐχθρῶν πάλιν εἰς Χοτένια καὶ τέλος μετέσχε τῇ περὶ τὸ 1769 ἄλλῃς ἐθνικῇς ἐπαναστάσεως.

Μετ' αὐτοῦ συνηγωνίσθη πολλάκις καὶ ὁ ἐξ Εὐρυτανίας Μητρομάρας, πρωτοπαλλήκαρον τοῦ διαβοήτου Τζόλας, ὅστις διαπρίψας κατὰ γῆν ἀνεδείχθη τρομερὸς καὶ κατὰ θάλασσαν πειρατῆς καὶ πολλὴν ἐπὶ ἡγεῖα βλάβην εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου τὰς μὴ μετασχοῦσας τῇ ἐπαναστάσει. Συνεκρότησεν ὕστερον πολλὰς κατὰ ξηρὰν μάχας ὑπὸ Μοσχοβητικὴν σημαίαν· ἐνίκησεν

ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Μεγάροις τοὺς Τούρκους καὶ πληγωθεὶς περὶ τὴν Ἐλευσίνα ἀπεβίωσεν ἐν Σαλαμῖνι.

Ἐπεξερχόμενος πολλάκις τὴν ἀξιόλογον συλλογὴν τοῦ Κυρίου Πασσὸς μετὰ λύπης παρετήρησα ὅτι ἐκτὸς προφανεστάτων ἀναχρονισμῶν, ἐκτὸς πολλῶν ἡμαρτημένων στίχων, οὐδεμία ὑπάρχει ἐν ἐκάστῳ ἄσματι, οὔτε προτεταγμένη οὔτε ἐπιτεταγμένη ἱστορικὴ διασάφησις. Ἐντεῦθεν σκότος μέγχα ἐπικρατεῖ καὶ ἀκατανόητος ἀποβαίνει ἡ διήγησις ἰδίῳς πρὸς τοὺς ξένους. Αἰσθάνομαι ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἀπόκειται εἰς ἡμᾶς καὶ ὅτι πρέπει ὅπως δῆποτε νὰ εὐγνωμονῶμεν πρὸς τὸν Κύριον Πασσὸς καὶ νὰ ἀποδίδωμεν αὐτῷ χάριτας ἐπὶ τῷ γιγαντιαίῳ ἔργῳ ὅπερ ἐπέχειρσεν. Ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἔλλειψις ἀποβαίνει ἐπαισθητὴ καὶ εὐχρὴς ἄξιον ἐὰν ἐθεραπεύετο ὅσον τάχιον.

ΣΤΑΘΑΣ.

Σταθᾶς Γεροδῆμος ἐκ Βάλτου ἤκμασε περὶ τὰ μέσᾳ τῆς παρελούσης ἑκατονταετηρίδος. Μετὰ τὸν θάνατον τῷ Τριμπούκῃ περὶ τὸ 1745 κατέκτησε τὸν Βάλτον καὶ τ' Ἄγραφον. Πρωτοπαλλήλαρα αὐτοῦ ὑπῆρξαν ὁ Μπουκουβάλας, ὅστις ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ἀρματωλίχιον τῶν Ἀγραφῶν, ὁ Στουρνάρης πρὸς ὃν ἀπένειμε τὸ τοῦ Ἀσπροποτάμου, ὁ Ἀλέξης Καρακίτζος, ὅστις κατέσχε τὸ τοῦ Κηρπενητίου, καὶ ὁ Κοντογιάννης λαχὼν τὸ τῆς Ἰπάτης. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης διέπρεψε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν

τῶν 1769. Κατὰ τὸ ἔτος 1772 συνεκρότησε τὴν ἐν Κασσάνδρᾳ τῆς Μακεδονίας περιλάλητον ναυμαχίαν, τὸ δὲ εἰς τὴν νίκην ἐκείνην ἀναφερόμενον ἄσμα ἡμαρτημένως ἀνάγεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου Πασσὸς εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ 1750 καὶ τοῦ 1760 διαγενομένην δεκαετίαν. Κατέφυγεν ὕστερον μετὰ τοῦ Ὀρλώφ εἰς Ῥωσσίαν ὅπου καὶ ἔλαβε βαθμὸν λοχαγοῦ ἐν τῷ στρατῷ. Οἱ ἐν τῷ Βάλτῳ ἀπόγονοι αὐτοῦ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὸ ἀρματοωλικίον, περιελθὼν μετὰ ταῦτα εἰς τὸν συγγενῇ αὐτοῦ Ἴσκον.

ΖΗΔΡΟΣ.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ζήδρου ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ Ῥωμαλεωτέρων τοῦ Πίνδου παραφυάδων, ἤκμασεν ὡς ἀπόλυτος κυρίαρχος ἐν Ἑλασσῶνι περὶ τὰ διακόσια ἔτη. Ἀλλ' ὁ Πάνος Ζήδρος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, δι' ἀκαταπάνυστων πολέμων ἐξέτεινε τὴν γραμμὴν καὶ τὰ ὅρια τοῦ προγονικοῦ ἀρματοωλικίου, ἀνεκνήρυχθη δὲ διὰ Σουλτανικοῦ φερμανίου ἑξάρχος Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Ὁ τίτλος οὗτος ἀναφερόμενος ἐν τῷ δημοτικῷ ἄσματι τῷ παρὰ τῷ Κυρίῳ Πασσὸς δημοσιευθέντι ὑπ' ἀριθμὸν XVI ἐγράφη ἡμαρτημένως καὶ χρήζει διορθώσεως.

Ἦσουν καὶ πρῶτος ἑπαρχος 'ς ὅλα τὰ μοναστήριά
ἀντί

Ἦσουν καὶ πρῶτος ἑξάρχος...

Οἱ ἔξαρχοι οὗτοι ἦσαν ἄλλοι βασιλίσκοι καὶ ἐνέμοντο κυριαρχικῶς τὰς ἐπαρχίας των, οὐδ' ἐτόλμα ποτε, ἄνευ ἀδείας, ὀθωμανὸς νὰ θέσῃ τὸν πόδα ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς δικαιοδοσίας των. Κραταιωθείς οὕτω καὶ θέλων ν' ἀνταμείψῃ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀγωνισθέντας ἀπένειμεν ἐκτεταμένα *κόλια* (ἀρματωλικὰ χωραρχία) εἰς τὰ πρωτοπαλλήκαρά του καὶ διώρισε τὸν Βλαχάβαν εἰς Χάσια, τὸν Λάζον εἰς Αἰκατερίναν, τὸν Τόσχαν εἰς Γρεβενά, τὸν Μπιζώτην εἰς Βέρροϊαν, τὸν Νάννον εἰς Σέρβια, τὸν Σύρον εἰς Πλαταμῶνα καὶ ἄλλους ἀλλαχόσε.

Οἱ ἀρματωλοὶ οὗτοι (τὰ πρωτάτα) διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ *ἐξάρχου*. Ἀνεγνώριζον ἐπομένως ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τὸν Ζῆδρον ἐδρεύοντα συνήθως ἐν Βλαχολιθάδῳ. Ἐκεῖ συνήρχοντο τακτικῶς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἡγεμόνος, συνεκρότουν *σύνοδον* καὶ συνεσκέπτοντο καὶ ἀπεφάσιζον περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ, πολεμικοῦ ἢ πολιτικοῦ ζητήματος.

Ἐξῆπεν ὁ Ζῆδρος ἔτη 128 ἢ 130 καὶ συνῆψε πρῶτον γάμον ὅτε ἦτο ὑπερεννενηκοντούτης. Κατέλιπε δὲ ἓνα μόνον υἱὸν τὸν Φῶτον, δολοφονηθέντα περὶ τὰ 1768. Τοιοῦτοτρόπῳ ἀποσθεσίσει· τῆς διασήμευ γενεᾷ, παρέλαβε τὴν ἤδη κατακερματισθεῖσαν κληρονομίαν ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ Πάνου Ζῆδρου, Πάνος Τζάρα, πάππος τοῦ διαβοήτου Νίκου Τζάρα.

Ἐξαρχοι, ἐκτὸς τοῦ Ζῆδρου, ὑπῆρχον καὶ ὁ Μάρκο-Πούλιος ἐν Ἡπείρῳ, ὁ Τριμπούκης ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ὁ Τζέλλης ἐν Εὐρυτανίᾳ καὶ Φθιώτιδι, ὁ Βρυκόλακας ἐν Παρνασσίδι, Δωρίδι καὶ Ναυπακτίᾳ.

Οἱ ἑξαρχοὶ οὗτοι, ὡς προεῖπον, ἐκυβέρνησαν διὰ τοπαρχῶν, ἐδίκαν ζον πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς διαφοράς, ἐπώπτευσαν τὰ μοναστήρια, εἶχον ἰδίαν σημαίαν καὶ σωματοφυλακίην.

ΘΥΜΙΟΣ ΒΛΑΧΑΒΑΣ.

Υἱὸς τοῦ Ἀθανασίου, ἀρματωλοῦ τῶν Χασιών. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ ὧσων περὶ αὐτοῦ ἔγραψα ἐν τοῖς Μνημοσύνοις, προσεθήτω ὅτι τὴν ὑπ' αὐτοῦ κινήθεισαν ἐπανάστασιν ἐν ἔτει 1808 προέδωκαν οἱ ἐκ Μετζόβου ὀπλαρχηγοὶ Δεληγιάννης καὶ Βλαχοθόδωρος. Ὁ Εὐθύμιος μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ἐπειράθη νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἐπτανήσῳ καὶ ἐν Ἡπείρῳ νέας δυνάμεις, ἀλλὰ συλληφθεὶς παρεδόθη τῷ Ἀλῇ καὶ ἐστέφθη διὰ τοῦ μαρτυρίου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φλώρος κληρονομήσας τὸ πατρικὸν αἶσθημα, προσεπάθησε νὰ ἀναστατώσῃ τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὸ 1814, ἀλλὰ προδοθεὶς καὶ οὗτος παρὰ τῶν ἐν Χασιόις καπητραπευόντων Ψιρρίων συνελήφθη, παρεδόθη τῷ Ἀλῇ καὶ ἐτελεύτησεν, ὡς ὁ ἀφίδιμος αὐτοῦ πατήρ, ἐν βασιάνοις.

ΒΛΑΧΑΡΜΑΤΑΣ ΒΕΡΓΟΣ.

Ἀρματωλὸς ἐκ Μυρολιθαρίου, εἶς ἐκ τῶν γενναίων οἵτινες ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστάσεως κατὰ τὸ 1750—1760 ἐν Παρνασσίδι καὶ ἐν Δωρίδι. Βερέως πληγωθεὶς ἐν τῇ παρὰ τῷ

χωρίῳ Δεσφίνα γενομένη συμπλοκῇ κατέφυγεν εἰς τὸ ἐν Δαυλίᾳ μετόχιον τοῦ μοναστηρίου Ἱερουσαλήμ, κείμενον παρὰ τοῖς Δελφοῖς. Διωκόμενος δὲ προσέφυγεν εἰς τι παρὰ κείμενον σπήλαιον ἀλλὰ προδοθεὶς ὑπέστη σκληρότατον θάνατον. Τὸ πτώμα αὐτοῦ ἐσύρθη ἐπὶ τῆς πετρῶδους ὁδοῦ, ἣτις ἄγει ἐκ Δελφῶν πρὸς τὸ Κρισσῆιον πεδῖον καὶ κατακερματισθὲν ἀνεστηλώθη ἐπὶ πασσάλων κατὰ τὸ δικσταύρωμα τῶν πρὸς Χρυσὸν καὶ Σάλωνα ὁδῶν.

ΗΛΙΑΣ ΒΙΔΑΒΙΩΤΗΣ.

Κατὰ τὰ 1770 νέα ἀπόπειρα ἐκ μέρους τῶν ἀρματωλῶν ἐγένετο πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας. Προεξήρχον δὲ ὁ Βλκχοθανάσης ἐκ Βουνιχώρας, ὁ Ἀλέξης Καλόγερος ἐκ Χρυσοῦ, ὁ Κώστας Σουσμάνης ἐκ Γαλαξειδίου, ὁ Μῆτρος Δενδούσης ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας, ὁ Νίκος Μαραβέλης ἐκ Σιγδίτζης καὶ ὁ Ἡλίας Βιδαβιώτης. Ἄπαντες οἱ γενναῖοι οὗτοι εἴτε ἐν πολέμῳ, εἴτε ἐν βασάνοις κατέλυσαν τὸν πολυτάραχον βίον, παράδειγμα γενόμενοι μοναδικῆς καρτερίας καὶ τόλμης ἀπαρμύλλου. Τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστατικὴν ταύτην ἀπόπειραν αἵματηρὰ συμβάντα ἀκριβῶς ἐξιστοροῦνται ὑπὸ τοῦ κυρίου Σάθα ἐν τῷ ἀνεκδότῳ αὐτοῦ *Χρονικῷ τοῦ Γαλαξειδίου*.

ΛΑΜΠΕΤΗΣ — ΑΣΤΡΑΠΟΓΙΑΝΝΟΣ.

Ἐκ τῶν ὡραιότερων ἐπεισοδίων δι' ὧν πενήτηφοροῦσαι κοσμοῦν-

ται αἱ αἰμοσταγεῖς σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀρματωλισμοῦ, ἀρόπως δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τις ὅτι τὰ περὶ Ἀστραπόγιαννου καὶ Λαμπέτη δίδουσιν ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν αἰσθημάτων, ὅφ' ὧν ἐνεπνέοντο αἱ ψυχαὶ τῶν ἀκαταδραμάστων ἐκείνων πολεμιστῶν.

Κατήγετο ὁ Ἀστραπόγιαννος ἐκ τοῦ χωρίου Ἀγίας Εὐθυμίας καὶ ἤκμασε περὶ τὰ μέσχα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὑπηρετήσε κατὰ πρῶτον ὡς ἀπλοῦς κλέφτης ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν ἀδελφῶν Λάμπρου καὶ Μήτρου Τζεκούρα καὶ τοῦ Βλαχαρμάτα Βέργου. Μετὰ τὸν σκληρὸν θάνατον τούτων συνεκρότησεν ὁ Ἀστραπόγιαννος ἴδιον σῶμα καὶ ἐπιβληθεὶς διὰ τῶν ὅπλων ἀνεγνώρισθη ἐπιστήμως ἀρματωλὸς τῆς Δωρίδος καὶ χρόνον τινα ἥσυχασε. Ἀλλὰ τοῦ Δερβέναχα τῶν Σαλόνων Μίρτζα, βιάσαντος γυναῖκα τινα ὑπαγομένην εἰς τὸ ἀρματωλίκιον αὐτοῦ, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὕβριν, ἦλθεν εἰς ῥήξιν καὶ μάχην πεισματώδης συνήφθη ἐξω τοῦ Γαλαξειδίου, ἐν ᾗ κατεστράφησαν οἱ ὀθωμανοί. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν πολεμίων ὥρμησαν πρὸς τὴν θάλασσαν ζητοῦντες διέξοδον καὶ σωτηρίαν, ἔπεσον καὶ οὗτοι ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ φοβεροῦ ἀρματωλοῦ μὴ φεισθέντος μηδενός.

Οἱ ἐπόμενοι στίχοι, οἱ μόνον διασωθέντες ἐκ τινος δημοτικοῦ ἔσχατος, μαρτυροῦσι περὶ τούτων. Λυπηρὸν δὲ εἶναι ὅτι δὲν διεφυλάχθη ἀκεραία ἡ διήγησις.

Ὁ Μίρτζα ἐξεκίνησε κατὰ τὸ Γαλαξεῖδι

Πιάνει καὶ γράφει μιὰ γραφὴν, πικρὴ φαρμακευμένη :

« Σὲ σὲ μῶρ' Ἀστραπόγιαννε, νάρθῃς νὰ φιληθοῦμε

» Καὶ μὴ γυρεύεις πόλεμο καὶ μὴ ζητεῖς τουφέκι.

» Συμπάθῃς με . . .

Πρωτοπαλλήλικρον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Λαμπέτης ἐκ Βουνιχώ-
ρας. Ἐν τινι δὲ συμπλοκῇ θανατηφόρως πληγωθεὶς ὁ Ἀστραπό-
γιαννος, ἐστράφη πρὸς τὸν πιστὸν τοῦτον συναγωνιστὴν καὶ ἐξη-
τήτατο παρ' αὐτοῦ νὰ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπαλλάξῃ αὐ-
τὴν ἀπὸ τῶν ὕβρεων τῶν πολέμιων. Ὑπακούσας ὁ φίλος, ἐξετέλεσε
τὴν σκληρὰν διαταγὴν καὶ λαβὼν τὴν προσφιλεῖ τοῦ ἀρχηγοῦ του
κεφαλὴν, κατέθεσεν αὐτὴν ἐντὸς δισακκίου καὶ ἐσώθη φεύγων.
Διωκόμενος ἀκαταπαύστως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ στέργων νὰ
παραιτήσῃ τὴν πολύτιμον παρακαταθήκην, ἔτρεχεν ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας, ἐν μέσῳ κρημνῶν καὶ βράχων, ζητῶν ἀπόκεντρον καὶ
ἄγνωστον τινα κρύπτειν, ὅπως ἀσφαλῶς ἐνταφιάσῃ τὸ πεφιλη-
μένον λείψανον. Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ταύτην περιοδεῖαν, ὁσάκις
ὁ Λαμπέτης, ἀσθμαίνων, κεκμηκῶς, ἀνεπαύετο παρὰ ταῖς πηγαῖς
ἢ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, ἐτοποθέτει ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν
τάλαιναν κεφαλὴν, καὶ ἀφοῦ τὴν περιέβρεχε διὰ τῶν δακρύων
του, ἐδιχοτόμει τὸν ἐπιούσιον αὐτοῦ ἄρτον, καὶ ἀπένεμεν εἰς
τὸν νεκρὸν τὸ σιτηρέσιον, ἐδρόσιζε τὰ ἄφωνα χεῖλη διὰ καθαρ-
οῦ ὕδατος, τὴν κατέθετε πάλιν ἐντὸς τοῦ σάκκου καὶ ἐβάδιζεν.
Ἡ ἀκατανόητος αὕτη καὶ ὑπερανθρώπινος καρτερία παρετάθη
μέχρις οὗ αἱ σάρκες ἤρξαντο καταρρέουσαι ὑπὸ σήψεως καὶ ἀπο-
γυμνοῦσαι τὸ κρανίον. Τότε ὁ Λαμπέτης ἀλλὰ τότε μόνον, ἀπε-

φάσις νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ νεκροῦ καὶ φθάσας εἰς Παλάτια ἄνωθεν τοῦ χωρίου Πέντε Ὀρίων, ἀνέσκαψε τὴν γῆν παρὰ τοῦς πόδας ἀποτόμου πέτρας καὶ ἐνεταφίασε τὴν κάραν. Ἐκεῖ καθ' ἑκάστην πορευόμενος ἡσπάζετο τὸ χῶμα καὶ διελέγετο πρὸς τὸν φίλον.

Ἀλλὰ φονευθέντος τοῦ Ἀστραπογιάννου, διωρίσθη ἀρματωλὸς καὶ πληγωθεὶς κακίως ἐπὶ τοῦ ὄρου Τρικόρφου, ἤδη ἐπιθάνατος ὢν, διήλθεν ἔρπων ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον, μακρὰν καὶ δύσβατον ὁδὸν, μέχρις οὗ φθάσας ἐπὶ τοῦ προσφιλοῦς μνήματος καὶ ἐπιθέσας τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν ἐξέπνευσεν ὁ λεοντοκάρδιος.

Εἶναι ἀδύνατον νομίζω τὸ αἶσθημα τῆς φιλίας νὰ λάβῃ ποτὲ εὐρύτεραν ἀνάπτυξιν καὶ ποιητικωτέραν ἐκδήλωσιν !

Μνημονεύονται δὲ καὶ ἄλλαι περιστάσεις, δι' ὧν ἀποδεικνύεται τίνων θυσίων καὶ παθημάτων ἐλογίζετο ἀξία ἡ κεφαλὴ τῶν ἐν πολέμῳ πιπτόντων συμμαχητῶν καὶ συναδέλφων.

Ὁ ἐκ Δωρίδος ἀρματωλὸς Λουκᾶς Καλλιμακούδας ἐφονεύθη, ὡς γνωστὸν, ἐν τῇ μάχῃ τῆς Καθρολίμνης. Ὁ πιστὸς αὐτοῦ συναγωνιστὴς καὶ φίλος Σάκος, ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, κατὰ παραγγελίαν τοῦ θνήσκοντος ἀρχηγοῦ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν καὶ μόνος ἀπομείνας ἐν μέσῳ τῶν πολεμίων, περιετύλιξεν αὐτὴν ἐντὸς τῆς φουστανέλλας καὶ ὑπεχώρει μαχόμενος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους μαχητὰς τοῦ Μήτζου Μπόνου. Ἀλλ' ἡ κεφαλὴ ὀλισθαίνουσα ἐκ τοῦ βάρους καὶ τοῦ σχήματος κατέπιπτε πολλάκις καὶ τότε ἐξήπτετο ἕρις περὶ ἀλώσεως αὐτῆς ἐν-

Θεν μὲν ἀντιποιουμένων πάντων τῶν ἄλθανῶν, ἔνθεν δὲ μόνου τοῦ Σάκου. Τιοιουτοτρόπως διέσωσεν αὐτὴν πολλάκις, ἀλλ' ἐπὶ τέλους πληγωθεὶς ἐν τῇ ἀτελευτήτῳ πάλη καὶ μὴ δυνάμενος πλέον ν' ἀνακτῇσθαι τὸ πολύαθλον γέρας, ἐκτραπὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν λακτισμάτων πέραν τοῦ κύκλου ὅν διέγραφε τὸ ξίφος, ἐπέπεσε μανιωδῶς κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἐφονεύθη καθ' ἣν στιγμὴν ἔψαυε διὰ τῶν δακτύλων τὴν κόμην τοῦ Καλλιακούδα.

Ὁ ἐξ Ἀγράφων ἀρματωλὸς Κώστας Χρῆστος συναντηθεὶς μετὰ τῶν θῶμανῶν ἔξω τοῦ Καρπενησίου, ἐνόησε μετὰ τὴν νίκην ὅτι οἱ φυγάδες ἐχθροὶ εἶχον ἀποκόψῃ καὶ λάβει τὴν κεφαλὴν ἐνὸς τῶν συνεταίρων, ἣν μεταχομίσαντες εἰς Καρπενήσιον κατέπηξαν ἐπὶ δοκοῦ καὶ ἔστησαν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς ἐπίδειξιν ἐνταυτῷ καὶ τρόμον. Ὁ Κώστας Χρῆστος μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὕβριν, εἰσήλασε νύκτωρ εἰς Καρπενήσιον, ἐφόνευσε τὰς τουρκικὰς περιπόλους μεθ' ὧν συνηντήθη, ἀνέκτησε τὴν κεφαλὴν καὶ βαλὼν πῦρ εἰς τὸ Σεράγιον ἀπῆλθε σῶος.

Ὁ ἀρματωλὸς Γηῶργος Σιγδίτζας στενωῶς ἐπολιόρχησε τὰ Σάλογα ἐκζητῶν τὴν ἀπόδοσιν τῆς κεφαλῆς φονευθέντος συντρόφου.

Ὁ Χρόνης Λευκαδίτης, κλέφτης περίφημος ἐκ Λοιδορικίου, συλληφθεὶς διὰ προδοσίας ἐκατατομήθη ἐν Δαδίῳ, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ἔστησαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸ διασταύρωμα τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀταλάντης. Μετὰ παρέλευσιν δέκα ἐτῶν παρουσιασθέντες οἱ συγγενεῖς πρὸς τὸν Ἀνδρουτζὸν ἐξητήσαντο ἐκδίκησιν ὑπὲρ τῆς

ἀτιμασθείσης κεφαλῆς τοῦ Χρόνη. Ὁ Ἀνδροῦτζος ὑπεσχέθη καὶ πολιορκήσας τὴν Ἀταλάντην ἀπήγαγε τὴν παράδοσιν τῶν φονέων. Ἐπειδὴ δὲ, ὁ μὲν εἰς ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἀποθάνει, συνέλαβε τὸν υἱὸν καὶ ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν ἔστησεν ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε εἶχεν ἐκτεθῆ ἡ τοῦ Χρόνη. Μετὰ τοῦτο πορευθεὶς εἰς Λεβαδείαν, ὅπου διέμενον ὁ ἕτερος τῶν φονέων, ἀπήγαγε καὶ αὐτοῦ τὴν παράδοσιν. Ἀλλ' οὗτος προειδοποιηθεὶς ἐδραπέτευσεν, οἱ δὲ Λεβαδεῖς ὑπεσχέθησαν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν οὐδέποτε πλέον πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπάνοδον.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΑΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗΝ.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1865, ἐνῶ ἡ ληστεία ἐλυμαίνετο τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βάλτου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, ἐγὼ καὶ ἄλλοι τινες φίλοι τεθέντες ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν τοῦ ταγματάρχου Ἡλίας Δημητρακκαράκου ἐξήλθομεν χάριν κυνηγεσίας εἰς Χελιογίβαρον. Ἀφ' οὗ δὲ διεστρέξαμεν τὰ ὠραιότατα δάση τὰ περικυκλοῦντα τὴν λίμνην, διενυκτερεύσαμεν ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Βλαχοποιμένων ἀδελφῶν Φερεντίνου.

Ὅσον καὶ ἂν ζήσω δὲν θέλω λησμονήσῃ τὰς τερπνοτάτας ἐντυπώσεις τῆς ἐκδρομῆς ἐκείνης!

Συνελθόντες ἐντὸς πενιχρᾶς, ἀλλὰ καθαρωτάτης καλύβης καὶ εὐχαρίστως ἐπαναλαμβάνοντες κύκλῳ σφριγῶντος πυρὸς τὰς περιπετείας τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ κατὰ τὸ πατρῷον ἔθιμον κατεβροχολή-

σχευον ἀμυνὸν ἀνεκτίμητον προσενεχθέντα ἀκέραιον, ἐξηντλήσαμεν δὲ τὰς συνήθεις προπόσεις καὶ ἐπολιτικολογήσμεν μέχρι κόρου, κακμηκότες ἐκ τῆς ἐπιπόνου ὁδοιπορίας, χαῦνοι, ἐνῶ παρεσκευαζόμεθα νὰ πραιοθῶμεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὕπνου, ἤλθε καὶ παρεκάθησε μεθ' ἡμῶν ὁ Ἀθνασοῦλας Φερεντίνος, ἐκανακάμπτων ἐκ Βονίτζης. Ἡρξάτο καὶ οὗτος διηγούμενος περὶ ληστῶν, περὶ τῆς μαστιζούσης τὰ ποίμνια ἐπιζωοτίας, περὶ βουλῆς, περὶ συντάγματος, ἐκφέρων πραιοτόλμους δοξασίας οὐδὲν συναδοῦσας (λυποῦμαι νὰ τὸ εἶπω) πρὸς τὰς ὁμολογίας τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐλευθεροφρόνων δογματολόγων, μέχρις οὗ, ἐπελθούσης γενικῆς νηκρώσεως, πρελῆθη ὁλοσχερῶς ἡ συνδιάλεξις καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν σιγὴν μόλις ἐκ διακλειμμάτων διέκοπτον ἀρνητικὰ ἢ καταφατικὰ τινα μονοσύλλαβα τυχαίως ριπτόμενα ἐν τῷ μέσῳ πρὸς τιμὴν τοῦ εὐφραδοῦς καὶ φιλοζένου οἰκοδεσπότου.

Οἱ λύκοι ὠρόντο μακρόθεν, ἐβληχῶντο τὰ ποίμνια, εἰ φρουροῦντες αὐτὰ κύνες ὑλάκτου ἀκαταπαύστως, καὶ ἡ μοναδικὴ καὶ ἀπερίγραπτος αὕτη ἁρμονία, ἐνῶ πολλοὺς ἐκ τῶν συνεταίρων ἀπεκρίμιζεν εὐχαρίστως, διήγειρεν ἐν ἐμοὶ ἀκάθεκτον ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσω καὶ μάθω ἀρχαίαν τινα ἱστορίαν σχετιζομένην πρὸς τὴν φυσικὴν τάσιν τοῦ πνεύματός μου.

Ἐκδηλώσας τὸν πόθον τοῦτον, εἶδον μετ' ἀγαλλιάσεως τὸν φίλον Θνασοῦλαν πρόθυμον νὰ μὲ ἐκναποιήτῃ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου Ἡλίου Δημητράκαράκου διοικητοῦ τοῦ ἐν Ἀσκαρῇ ἐδρεμόντος τάγματος, τοῦ αὐτοχδέλφου μου Ξενοφώντος, τοῦ Νι-

κολάου Σικελιανοῦ καὶ τοῦ γκμβροῦ μου Δημητρίου Σούντια, ἡκουσα τὰ κατὰ Ἀμπελογιάννην καὶ ἰδοὺ παραδίδω εἰς τὰς σημειώσεις ταύτας τὴν περὶ αὐτοῦ φημηγορίαν (legende) χαίρων ὅτι δύναμαι νὰ προσθέσω σελίδα μικράν εἰς τὴν ὀγκώδη βίβλον τῶν ἀρματωλικῶν παραδόσεων.

Ὁ Ἀμπελογιάννης ἢ Μπελογιάννης, μονογενὴς υἱὸς καὶ κληρονόμος πατρὸς κτηνοκόμου, διήνυσε τὸν πρῶτον αὐτοῦ νεανικὸν βίον περιθάλλων καὶ ἐπιτηρῶν τὰ ποίμνια. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν ἐρήμων δικαιτῶμενος καὶ ἀδιαπαύστως συναντῶμενος μετὰ φιλοπολέμων συνεταίρων, τυχὼν δὲ τοῦ βαπτίσματος τῶν καταιγίδων καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀναθρέψας νηπιόθεν ἐν μέσῳ τῶν ἀπεριγράπτων καλλωνῶν ἀειπαρθένου καὶ σοβαρεῆς φύσεως, ἡσθάνθη ταχέως ἐκυτὸν προωρισμένον νὰ διατρέξῃ ἄλλο παρὰ τὸ ποιμαντικὸν στάδιον καὶ βαθμικίως ἀναπτυστομένην ἐν τῇ καρδίᾳ του ἀκατάσχετον ὁρμὴν πρὸς τὸν πολεμικὸν βίον.

Ἐμφορῶμενος ὑπὸ τοιαύτης ιδέας, εἶδε κατ' ὄναρ ὅτι εὗρέθη ἕρθιος ἐν μέσῳ τῆς κοίτης τοῦ Ἀχελώου καὶ ὅτι ἔχων τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ἀντιπαρέτατε τὸ στῆθος πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν ῥευμάτων μηδόλως πτοούμενος ἐκ τῆς μεγάλης τῶν ὑδάτων ἐξογκώσεως.

Ἐνῶ δὲ τὸ κύμα τοῦ ποταμοῦ ἀνυψούμενον συνεστρέφετο ἤδη περὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸν πώγωνα καὶ τὰ χεῖλη περιέβρεχεν ἀπειλητικὸν καὶ ἐπίφοβον, ἠνέωξεν αὐτομάτως τὸ στόμα καὶ ἡσθάνθη ὅτι ἐντὸς τοῦ λάρυγγος αὐτοῦ, ὡς εἰς ἀχανὲς βάραθρον βυ-

θιζομένης τῆς πλημμύρας, ὁ κίνδυνος βαθμηδὸν ἤλαττοῦτο, οἱ δὲ πόδες αὐτοῦ ἐκρῆνται οὖντο καὶ αἱ δυνάμεις ἐπηύξανον. Τὸ ἀπροσδόκητον φαινόμενον διήρκεσεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν, μεθ' ὃ κατενόησεν ὁ Ἀμπελογιάννης ὅτι εἶχεν ἀπορροφήσῃ πάντα τὰ νάματα τοῦ καταπληκτικοῦ Ἀχελώου μέχρι παντελοῦς ἀποξηράνσεως.

Ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου πρὸς οὐδένα ἔφρασε τὴν ὀπτασίαν, ἀλλ' αὐτὴ ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν νύκτας ἐπανῆλθε καὶ σπουδαίαν ἐνεποίησε τότε ἐντύπωσιν εἰς τὴν παράθερμον τοῦ νεανίου διάνοιν. Οὐχ ἥττον ἐτήρησε πάλιν αὐστηρὰν ἐχεμυθίαν καὶ προσεπάθει μόνος ἄνευ τῆς ἀρωγῆς ὄνειροκρίτου τινος νὰ ἐξηγήσῃ τὸ καταπληκτικὸν ὄνειρον.

Ἐπῆλθεν ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ ποιμένες ἐορτάζουσι τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὁ δὲ Ἀμπελογιάννης σφάξας τὸν ἄμνον αὐτοῦ ἀνέγνωσε καὶ ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης σημεῖα ἀναντίρρητα, ἐπιβεβαιουῦντα καὶ σχολιάζοντα τὸ ὄραμα. Γενομένου δὲ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ῥαγδαίου ὕετοῦ, ἔρριψε τὴν καταβραχεῖσαν κάπαρ ἐπὶ τινὰ θάμνον καὶ βεμβάζων ἐφύλαττεν ἕως ὃ ἐμφανισθεῖς ἥλιος τὴν ἀποξηράνη. Αἶφνης ἐγείρεται τότε θύελλα καὶ ὀρμητικὸς στρόβιλος ἀνῆρπασεν ἐν τῇ δίνῃ αὐτοῦ τὴν μηλωτὴν, ἥτις μετεωρισθεῖσα μέχρι νεφελῶν κατέπεσε μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοὺς ὄμους τοῦ ποιμένου.

Ἐνταῦθα ἡ διήγησις πρὸς στιγμὴν διεκόπη, καὶ ὁ ἀπλοῆτης φημηγόρος ἀναλαβὼν σοβαρώτερον ἥθος, προσέθηκε μετ' ἀφελείας ὅτι ἐκ τῆς θαυμασίας ἐκείνης τῆς κάπας καταπτώσεως προῆλ-

θεν ὁ πολεμικὸς τῶν ἀρματωλῶν τίτλος καπετάνιος, ὡς ἂν ᾔθελε σπουδάζων ὁ ἀνασκευάσῃ τὴν περὶ τῆς ξενοφωνίας ταύτης ἐπικρατοῦσαν δόξαν (capetano) προκειμένου λόγου περὶ τοῦ ἐθνοπαράδοτου ἐκείνου συμβόλου τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος, περὶ τῆς πορφύρας δι' ἧς περιεβάλλετο ἀνέκαθεν ὁ βασιλεὺς τῶν ὀρέων, ὁ ἀκαταδάμαστος καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως, ὁ ἀήττητος μαχητὴς, ὁ κλέφτης.

Μετὰ τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα σημεῖα πορευθεὶς ὁ Ἀμπελογιάννης πρὸς τὸν γηραιὸν πατέρα ἀνήγγειλεν αὐτῷ ἣν εἶχεν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν νὰ παραιτήσῃ τὸν ποιμαντικὸν βίον καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον. Ματαίως ἐδάκρυσε γονυπετὴς ὁ γέρον, πειρώμενος ἵνα τὸν μεταπείσῃ. Ὁ Ἀμπελογιάννης ἠσπάσατο τὴν χεῖρα τοῦ γεννήτορος καὶ ἀπῆλθε.

Ἦτο τότε ἡ ὥρα καθ' ἣν οἱ ποιμένες ἀπολείποντες τὰς πεδιάδας ἄγρυσιν τὰ ποίμνια εἰς τὰς ἀκρωρεῖας, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν γέφυραν τῆς Τατάρνας δθεν συνήθως διέρχονται, εἶδε πολλοὺς ἐκ τῶν ὀμηλικῶν καὶ ἐκθέσας αὐτοῖς τὰ γενόμενα ἐστρατολόγησε καὶ ἐπέπεσεν ἀμέσως κατὰ τῶν πολεμίων.

Ἡ φήμη αὐτοῦ ἐμεγαλύνθη ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμπελογιάννου ἀντηχοῦν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, διέσπειρεν ἀπελπισίαν καὶ τρόμον παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς, οἵτινες βλέποντες καταστροφὴν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν συνεκέντρωσαν μεγάλας δυνάμεις καὶ ἐπετέθησαν φοβούμενοι μὴ ἐκ τοῦ παρδείγματος ἐκείνου προκύψῃ παντελής ὄλεθρος. Διήρκεσεν ὁ ἀγὼν ἐπὶ πολὺ

αίματηρός, φονικώτατος. Ἀλλὰ ἐξαντληθέντων τῶν μέσων τοῦ ἀρματωλοῦ καὶ τινων ἐκ τῶν συνεπαρχιωτῶν ἀντιφερέντων κατ' αὐτοῦ, ἐνόητεν ὁ Ἀμπελογιάννης ὅτι ὤφειλε πρὸς στιγμὴν νὰ διακόψῃ τὰς ἐχθροπραξίας καὶ νὰ ἀναβάλῃ εἰς ἄλλην καταλληλοτέραν ὥραν τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου.

Ἀπέστειλε λοιπὸν τὸν Μοῦρτον καὶ τὸν Βλαχογηωργάκην, ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ πιστοτέρων αὐτοῦ συναγωνιστῶν, τὸν μὲν εἰς Ἀκαρνανίαν, τὸν δὲ εἰς Λευκάδα, αὐτὸς δὲ μόγος ἐπορεύθη εἰς τὰ Μετέωρα τῆς Θεσσαλίας, ἔνθα εὑρεν ἄσυλον παρὰ τινι τῶν ἐκεῖ Ἡγούμενων. Ἐξαγορεύσας δὲ τὸ ὄνομα καὶ τὰ πολλὰ παθήματα, ἀφιέρωσε πάντα τὸν πλοῦτον εἰς τὴν μονὴν καὶ λαβὼν τοῦ μοναχοῦ τὸ σχῆμα, ἡσύχασεν ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκείνῃ ἀκροπόλει.

Νοσήσαντος μετ' οὐ πολὺ χαλεπὴν νόσον, κατέρχρευσεν ἐκ μιᾶς ἢ ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν δεινῶν ἀγώνων ἥδη πολιωθεῖσα κόμη καὶ μετ' αὐτῆς ὁ μύσταξ καὶ τὸ γένειον. Τὸ σύμπτωμα τοῦτο θεωρηθὲν θανάσιμον ἔπεισε τὸν Ἡγούμενον νὰ εἰσέλθῃ παρὰ τῶ ἀγωνιῶντι καὶ λάβῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐξομολόγησιν.

Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος! Ἐνῶ ὁ Ἀμπελογιάννης παρεσκευάζετο εἰς μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, αἶφνης ἀνθηρὰ, μέλαινα, ἀνεβλάστησεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡ κόμη, ἀνεφύησαν οἱ μύστακες καὶ τὸ γένειον, ἡ χροιά μετεβλήθη καὶ ἐν ἀκαρεῖ μετεμορφώθη ὁ ἐπιθανάτος εἰς ἀκμαῖον καὶ θάλλοντα νεανίαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ πνευματικοῦ.

Τὸ ἀπροσδόκητον θαῦμα ὑπέλαβεν ὁ Ἡγούμενος κατόρθωμα

σατανικόν, οίωνόν ἀποτρόπαιον, ὅθεν δραμὼν λάθρα εἰς Λαμίαν κατήγγειλε τὸν πρόσφυγα καὶ παρέδωκεν αὐτὸν δέσμιον εἰς τοὺς δημίους.

Καταδικασθέντα εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, ἤγαγον αὐτὸν οἱ ὀθωμανοὶ εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως, ἀλλ' ἤπαξ καὶ δις ἀναρτήσαντες αὐτὸν εἶδον μετὰ τρόμου βληνόμενον τὸ σχοινίον καὶ τὸν Ἀμπελογιάννην μετέωρον ἐπὶ τινι ὥραν διακείμενοντα ὡς περ ἐρειδόμενον ἐπὶ ἀφανοῦς τινος βάρους. Ἡ δὲ ἀρχὴ πρὸς ἣν ἡγγέλθη τὸ γινόμενον ἀναστείλασα τὴν ἐκτέλεσιν ἐπεμψεν ἕκτακτον ταχυδρόμον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκθέτουςα τὸ συμβάν καὶ αἰτούσα ὁδηγίας.

Ἐν τοσοῦτῳ διεθρυλλήθη τὸ θαῦμα καὶ τις ἐξ Ἀκαρνανίας Κῦρ Σταμούλης, μέγας καὶ πολλὸς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀδιάλλακτος τοῦ ἀρματωλοῦ ἐχθρὸς, ἐπορεύθη εἰς Λαμίαν καὶ χλευάσας τοὺς ὀθωμανοὺς ἐπὶ τῇ μικροψυχίᾳ αὐτῶν ἠτήσατο καὶ ἔλαβε τὴν ἄδιν ἵνα ἰδίαις χερσὶ διαπράξῃ τὴν ἀπαγχόνισιν. Παραδοθέντος τοῦ ἥρωος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁμοπίστου καὶ ὁμοφύλου ἐκείνου ἀλιτηρίου ἐτελέσθη ἡ καταδίκη, ἐνῶ δὲ κατεβιβάζετο ὁ νεκρὸς ἀπὸ τῆς ἀγχόνης, ἔφθανεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ χάρις.

Ὁ ἐπιτυχὴς δῆμιος ἐξελθὼν τῆς Λαμίας ἐπορεύθη εἰς Λευκάδα καὶ μεγαλαυχῶν ἀνήγγειλε τὸ στυγερὸν κατόρθωμα πρὸς τὸν Βλαχογεωργάκην. Συνάμα δὲ ἠπέλιπεν αὐτὸν καὶ τῷ προσέειπε τὴν αὐτὴν τύχην ἂν ποτε ἐπανήρχετο εἰς τὸ ἀρχαῖον στάδιον.

Ὁ Βλαχογεωργάκης ὑπεκρίθη μὲν μεταμέλειαν ἀλλὰ μαθὼν

τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ φονεὺς τοῦ προσφιλοῦς ἀρχηγοῦ τοῦ ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, ἐξῆλθε μετὰ τῶν συνεταίρων καὶ κατέλαβε δίοδόν τινα στενὴν παρὰ τῇ πηγῇ τῆς Πλαγιᾶς. Ἐκεῖ ἐπιπεσὼν ἐφόνευσε τοὺς συνοδεύοντας τὸν Σταμούλῃν ἐθωμανοῦς, συλλαβὼν δὲ ζῶντα τὸν βδελυρὸν δῆμιον ἀπήγαγεν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ τεταρτίσας αὐτὸν, ἐκρέμασε σταυροειδῶς τὰ τεμάχια ἐπὶ τεσσάρων δένδρων καὶ ἔκτοτε ἡ θέσις ἐκείνη ἐπωνομάσθη Σταυροί.

Ὁ Μοῦρτος διωκόμενος ἀκαταπαύστως καὶ θέλων νὰ μεταβῇ εἰς Βῆλτον ἐνέπεσεν εἰς ἐνεδρεύουσάν τινα ἐχθρικὴν συμμορίαν καὶ μονομαχήσας πρὸς τὸν φιλοπόλεμον αὐτῆς ἀρχηγὸν ἐφόνευσεν μὲν τὸν ἀντίπαλον ἀλλὰ τρωθεὶς θανατηφόρως ἐζωγρήθη ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἐν βασάνοις.

Ὁ πρόπαππος τοῦ Θανασοῦλα Φερεντίου ἦτο αὐτάδελφος τοῦ Μοῦρτου. Ἀφοῦ δὲ παρηκολούθησεν ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Ἀμπελογιάννου, εἶδε δὲ μετὰ ταῦτα τὴν παντελεῖα καταστροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνεταίρων, ἐν ᾧ θανάτου, προσεκάλεσε τὰ τέκνα, ἐξέβηκεν αὐτοῖς τὰ γινόμενα καὶ ἐφ' ὧν φοβεράς κατάρσας παρήγγειλεν αὐτοῖς νὰ μὴ ἐπιδιοῶσι ποτὲ εἰς τὸν κλέπτικον βίον. Διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἔχοντες ὑπ' ὤψιν τὴν ἱστορίαν ταύτην καὶ τοῦ προπάτορος τὴν ἀρὰν, διαδοχικῶς ἀτχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πολλῶν αὐτῶν ποιμνίων.

Ὅτε ἡ διήγησις ἐτελείωσεν ὁ παρακολουθῶν τὸν φίλον Δημη-

τρακαράκον σκαλιγκτής, ἐσάλπισε τὸ ἐωθινὸν ἐγερτήριον καὶ συγχρόνως πεζὺς ταχυδρόμος καταφθάσας ἐκ Βονίτζης ἀνήγγειλε πρὸς ἡμᾶς ὅτι μεταβατικὸν τι ἀπόσπασμα εἶχε συγκρουσθῇ μετὰ τῆς ληστρικῆς συμμορίας τοῦ Μαριώλη καὶ τοῦ Κρίκκ κατὰ τὰ ἀπέναντι ἡμῶν ὑψούμενα Σκλάβενα.

ΚΩΣΤΑΝΤΑΡΑΣ.

Κρίνω ὅλως περιττὴν πᾶσαν μνεῖαν περὶ τοῦ διαβοήτου τούτου ἀρματωλοῦ, ἀφοῦ ἐν ἐκτάσει τὸν βίον αὐτοῦ συνέγραψε καὶ ἐξέδωκεν ἤδη ὁ Κύριος Σάθας ἐν τῇ Χρυσολίδι (φυλλάδ. ΕΑ'. — ΕΒ'). Ἀλλὰ πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν τῶν εἰς αὐτὸν ἀναγομένων στίχων μου, νομίζω ἀπαραίτητον νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ὁ σιδηροκάρδιος οὗτος γίγας, ὁ διὰ τῶν ὅπλων ἀναδειχθεὶς τὸ φόβητρον τῶν ὀθωμανῶν καὶ θέσας τὴν πολέμικὴν τιμὴν τοῦ ὀνόματός του ὑπεράνω καὶ αὐτῶν τῶν τρυφερωτέρων καὶ ἀγιωτέρων τῆς καρδίας αἰσθημάτων, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδῃ φονευμένους τοὺς δύο υἱούς του, ἔμαθε δὲ παρὰ τοῦ Χρόνη, ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτοῦ ὑπηρετοῦντος, ὅτι ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος καθ' ὃν χρόνον ἐν τῷ νησιδρίῳ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τῷ κειμένῳ ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ, ἐμαθήτευσεν ἐν τινὶ γραμματοδιδασκαλείῳ, εἶχεν ἐξοκεῖλει εἰς πολλὰ χυμερπῆ ἀτοπήματα, καταισχύνων οὕτω τὸ εὐκλεὲς πατρικὸν ὄνομα, ἰδίαις χερσὶν ἐθυσίασεν αὐτὸν, προτιμῶν νὰ γίνῃ παιδοκτόνος παρὰ νὰ ἴδῃ στιγματιζομένην τὴν ἀρματωλικὴν δόξαν του ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀπογόνου.

Τὸ τραγικὸν τοῦτο γεγονός διεσώθη ἐν τινι δημοτικῷ ἄσματι ἐτχάτως δημοσιευθέντι, ἐξ οὗ καὶ παρθέτω μόνον τοὺς τελευταίους πέντε στίχους.

Κὶ ὁ Κωσταντάρης τᾶκουσε βχυρὰ τοῦ κακοφάνη.

» Μωρὲ παιδί τῆς ξακληριᾶς καὶ τοῦ διαβόλου ἀγγόνι

» Μοῦ ντρόπιασες τὴν λεβεντιά καὶ τ' ἄσπρα μου τὰ γένεια,

« Κάλλιον νὰ κλάψω μιὰ φορὰ, παρὰ νὰ κλαίγω πάντα. »

Τὸ γιγαγάνι ἐτράθηξε καὶ σὰν ἀρνὶ τὸ σφάζει.

ΛΑΖΟΣ.

Ἀνῆκεν εἰς ἀρχαίαν ἀρματωλικὴν οἰκογένειαν ἐξ Αἰκατερίνης τοῦ Ὀλύμπου. Συλληφθεὶς διὰ προδοσίας ὑπὸ τοῦ Βελῆ πασᾶ κατὰ τὸ 1818 ὑπέστη μετὰ τῆς πολυπληθοῦς αὐτοῦ οἰκογενείας καὶ τῶν ἀδελφῶν Κώστα καὶ Τόλια τὸν δι' ἀνασκολοπισμοῦ θάνατον.

ΒΡΥΚΟΛΑΚΑΣ.

Προκάτοχος τοῦ Κωσταντάρη, ἐπονομασθεὶς οὕτως ἐκ τῆς μελανωπῆς τοῦ προσώπου χροιάς. Ὁρμητὸ ἐξ ἀγίας Εὐθυμίας καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν γενεὰν τῶν Κατζώνων, ὅθεν ἐβλάστησε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ διαβόητος Λάμπρος Κατζώνης.

Αἱ ῥωμαντικαὶ περιπέτειαι τοῦ δημοτικωτάτου τούτου ἀρματολοῦ περιέχονται ἐν τῇ πρώτῃ μέρει τῆς βιογραφίας τοῦ Κω-

σταντάρκ. Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπῃ τις ὅτι διὰ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ἐπιβληθεὶς εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, ἀνεγνωρίσθη διὰ Σουλτανικοῦ φερμανίου αὐτόνομος, δεσπότης εὐρυτάτης ἐπαρχίας συμπεριλαμβανούσης καὶ τὸ Γαλαξείδιον ἐπὶ τῇ μόνῃ ὑποχρεώσῃ νὰ πέμπῃ κατ' ἔτος δῶρον εἰς τὴν Ἰψηλὴν Πύλιν ἓνα ἱέρακα (σαῖνι).

ΚΩΣΤΑ ΠΑΛΛΑΣ.

Περὶ τοῦ ἀρματωλοῦ τούτου ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 1730 διασώζεται μόνον τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον δημοτικὸν ᾄσμα.

Κλαῖν' τὰ βουρὰ μὲ τὴ χιονιὰ, κ' οἱ κάμποι τὸ χειμῶνα,

Κλαίγει καὶ ὁ Πάλλας· κλαίγεται, παρηγοριὰ δὲν ἔχει.

Δὲν ἔχει χέρι γιὰ σπαθί, μάτι γιὰ τὸ τουφέκι.

Ἀρματωλοῦ παλληκαριὰ καὶ κλέφτικο καμάρει.

» Μὴν κλαῖτε μαῦρά μου παιδιὰ, καυμένα παλληκάρια!

» Ἐξῆντα χρόνια ἀρματωλὸς, σαράντα χρόνια κλέφτης.

» Νὰ κυνηγᾶω τὴν Τουρκιά νὰ πελεκᾶω πασάδες.

» Μόν' τῶχ' ντέρτι 'ς τὴν καρδιά, τῶχ' βαρὺ μαράζι.

» Πῶς σὰν τὸ μάθουν οἱ ἄπιστοι θὰμποῦν 'ς τὸ σῶρό μου,

» Θὰ μοῦ πατήσουν τὰ χωριὰ, τὸ πατρικὸ μου κόλι.

» Γιὰ κόρτε τὸ κεφάλι μου, βάλτε το 'ς τὴν κατρίνα.

» Νὰ καταιβοῦνε τὰ πουλιὰ νὰ τὸ μοιρολογήσουν,

» Νὰ καταιβοῦν κ' οἱ σταυραητοὶ 'ς τὰ νύχια νὰ τὸ πάρουν.

» Νὰ πᾶνε γὰ τὸ στήθουνε ταμποῦρι 'ς τὴ φωλεῖά τους.

- » Καὶ σὰν οἱ Τοῦρκοι κατὰβουν 'ς τὸ σύνορο τοῦ Πάλλα
 » Νὰ πᾶνε νὰ τὸ ρίξουνε ἀνάμεσα 'ς τ' ἀσκέρια,
 » Γιὰ νὰ τὸ ἰδοῦν οἱ ἄπιστοι καὶ πίσω νὰ γυρίσουν. »

ΛΟΥΚΑΣ ΚΑΛΛΙΑΚΟΥΔΑΣ.

Ἐκ Λοιδωρικίου, πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ἀνδρούτζου μεθ' οὗ καὶ συνεξεστράτευσεν ἐν Πελοποννήσῳ. Διορισθεὶς ἀρματωλὸς, ἐπese μαχόμενος κατὰ τὴν ἐν Καβρολίμνῃ τῆς Αἰτωλίας μάχην.

ΧΡΟΝΗΣ.

Ἀρματωλὸς τῆς Δωρίδος ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Κωσταντάραν. Ὁ Ἀλῆ Τζεκούρας Δερβέναγας συλλαβὼν διὰ προδοσίας τὰ τέκνα του κατέσφαξεν αὐτά. Ἐφρονεύθη ἔξω τοῦ Γαλαξειδίου περὶ τὰ 1791. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς σφαγῆς τῶν τέκνων διετώθη τὸ ὑπ' ἀριθμὸν XLVIII ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Κυρίου Πασσὸς ἀναγιγνωσκόμενον ἄσμα.

Πολλὰ τουφέκια ἀντιβογοῦν, μιλλιόνια, καρυοφύλλια,

Ἀλῆ Τζεκούρας χαίρεται καὶ ρίχνει 'ς τὸ σημάδι.

Διαβάνει ὁ Χρόνης γιὰ νὰ ἰδῇ πηγαίνοντας 'ς τὸ σπῆτι·

» Πολλὰ τὰ ἔτ' μπουλούκμπαση — « Καλῶς τονε τὸ Χρόνη.

» Πῶς τᾶχεις Χρόνη τὰ παιδιὰ, τί κάνουν τὰ παιδιὰ σου; »

— « Σὲ προσκυνοῦν μπουλούκμπαση καὶ σοῦ φιλοῦν τὰ χεῖρια,

» Δώδεκα μέρακι; ἔλειπα, τί κάνουνε δὲν ξέρω.

— » Ἄν θέλῃς Χρόνη μου νὰ ἰδῇς ὠμορφα κεφαλάκια,

» Τήραξε μέσα 'ς τὸν τορβὰ νὰ ἰδῇς ἀγγελουδάκια.

Ὁ Χρόνης ἀνατρίχισε τὸν ἔφαε μαῦρο φίδι.

Πάει τηράζει 'ς τὸν τορβὰ, τηράζει καὶ τί βλέπει;

Βλέπει τὸ πρῶτο του παιδιὶ μικρὸ παλληκαράκι.

Ὁ νοῦς του σκοτεινιάστηκε, τὰ χεῖλια του παγώνουν·

Πέφτει στραβὸς μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ τούρκικο τάσκερι

Βαρεῖ δεξιὰ, βαρεῖ ζεβιὰ, βαρεῖ μπροστὰ καὶ πίσω,

Σφάζει ἀρβανίτας δώδεκα καὶ δυὸ μπουλουμπασίδες.

Ἀλλ' ἡ Τζεκούρας ἔπεσε καὶ τρεῖς ἐπικνωθειῶτου.

ΓΥΦΤΑΚΗΣ.

Γυφτάκης καὶ Καλέμης αὐτάδελφοι, ἀνεψιοὶ ἐκ μητρὸς τοῦ
Μήτζου Κοντογιάννη. Ἐφονεύθησαν περὶ τὸ 1802 ἔξω τῆς Ἰ-
πάτης πολεμοῦντες κατὰ τοῦ Ἰουσουφ Ἀράπη.

ΑΝΔΡΟΥΤΖΟΣ.

Ἀνδρέας Βερούτης ἐκ τοῦ χωρίου Λιθινάταις τῆς Ἀταλάντης,
πατὴρ τοῦ διαβοήτου Ὀδυσσέως. Φοβούμενος μὴ προσβάλλῃ τὴν
μνήμην τοῦ μεγαλουργοῦ καὶ μεγελεπηθόλου τούτου ἀθλητοῦ πε-
ρικλείων τὸ Ἡράκλειον ὄνομά του ἐντὸς τῶν στενωπῶν ὁρίων

περιληπτικῆς σημειώσεως, ἀποφεύγω ἐκ προθέσεως νὰ εἶπω τι περὶ τοῦ κταπληκτικοῦ βίου του.

Συλληφθεὶς διὰ προδοσίας τῶν Βενετῶν παρεδόθη τοῖς ὀθωμανοῖς, οἵτινες καὶ ἐπνίξαν αὐτὸν ἐν ταῖς εἰρκταῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς μετὰ ταῦτα διὰ χειρῶν ἀνόμων ἐπνίγη καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ εἰρκτῇ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀκροπόλεως.

Δημοτικὸν ἄσμα πρωτοτύπου ὠραιότητος, ἐν ᾧ παρίστανται τὰ ὄρη τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος διαπληκτιζόμενα πρὸς τὰς πεδιάδας· καὶ ἐκζητοῦντα δι' ἀπειλῶν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἀνδρούτζου προσκαίρω· παραιτήσαντος αὐτὰ, δίδει ἐν συνόψει ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς μεγάλης τοῦ ὀπληρχηγοῦ τούτου βερότητος.

Κλαῖνε τὰ μαῦρα τὰ βουνὰ παρηγοριὰ δὲν ἔχουν.

Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ ψῆλωμα, δὲν κλαῖνε γιὰ τὰ χιόνια.

Ἡ Γκιόνα λέει τῆς Λιάκουρας, κ' ἡ Λιάκουρα τῆς Γκιόνας:

«Βουνὶ ποῦσαι ψηλότερο, καὶ πλεῖο ψηλ' ἀγναντεύεις,

» Ἀνδρούτζος τί νὰ γίνηκε, ἡ λεβεντιά ποῦ νᾶναι;

» Τί νὰ σοῦ πῶ βουνάκι μου, τί νὰ σοῦ πῶ βουνὶ μου,

» Τὴ λεβεντιά τὴ χαίρονται οἱ ψωριασμέν' οἱ κάμποι,

» Σ' τοὺς κάμπους ψένουν τὰ σφαχτὰ καὶ βίχουν 'ς τὸ σημάδι.

» Τοὺς κάμπους τοὺς στολιζοῦνε μὲ τούρρικα κεφάλια. »

Κ' ἡ Λιάκουρα σὰν τᾶκουσε πολὺ τῆς κακοφάνη.

Τηράει δεξιὰ, τηράει ζερβιά, τηράει κατὰ τὴ Σιάλα,

« Βρὲ κάμπε ἀρρωστιάρηκε, βρὲ κάμπε μαραζάρη,

» Μὲ τὴ δική μου λεβεντιά νὰ στολιστῇς γυρεύει;

»Γιὰ βγάλε τὰ στολίδια μου, δός μου τὴ λεβεντιά μου,

»Μὴ λυώσ' ὅλα τὰ χιόνια μου καὶ θάλασσα σὲ κάμω.»

Τὸ ἄσμα τοῦτο, ἐξ οὗ ἀπορρέει κρουνηδὸν ὁ πλαστικός ὁπὸς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ἐποιήθη περὶ τὰ 1789, ὅτε ὁ μὲν Ἄνδρουτζος μετὰ πεντακοσίων πολεμιστῶν καταβάς ἀπὸ τῶν ὁρέων ἀναπεπταμέναις ἔχων τὰς σημαίας, περιέτρεχε νικηφόρος τὴν Στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον, τὸ δὲ Γαλλικὸν ἔθνος ἀνέτρεπεν ἐκ θεμελίων τὸ σαθρὸν οἰκοδόμημα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ διεκήρυττε τ' ἀθάνατα καὶ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.

ΒΛΑΧΟΘΑΝΑΣΗΣ.

Ἐκ Βουνιχώρας τῆς Παρνασσίδος, ψυχοπατέρας τοῦ Ἀνδρούτζου, ἀγαπῶν αὐτὸν ὡς ἴδιον τέκνον, πρῶτος τὸν καθωδήγησεν εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον. Διατηρηθεὶς ἀκμαῖος μέχρις ἐσχάτου γήρατος καὶ οὐδέποτε ἀπαυδήσας μαχόμενος, ἔπεσεν ὁ γενναῖος πλησίον τῆς Νχυπάκτου, ὅτε ξιφήρης ὤρμησεν εἰς μέσον τῶν πολεμίων ἵνα συμπλακῇ πρὸς τὸν διοικητὴν αὐτῆς Μουχτάρ πασᾶν. Ἐν τῇ ὁρμητικῇ ταύτῃ ἐφόδῳ μόλις ἐπρόφθασε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ὁ Ἰωάννης Ξυλικιώτης, ὅστις καὶ ἐφονεύθη παρὰ τῷ πολίῳ ἀρματωλῷ. Μάχη πεισματώδης συνήθη μετὰ ταῦτα πρὸς κητάκτησιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Βλαχοθανάση. Ἰπερισχύσαντες δὲ οἱ Ἀλβανοὶ ἤρπασαν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ ἐν θριγμῷ τὴν περιέφερον ἔνθεν κἀκεῖθεν, τὴν ἐπώλησαν ἐπὶ ἀδράᾳ ἀμοιβῇ πρὸς τὸν βέην

τῶν Σαλόνων, ὅστις καὶ διέταξε νὰ στηθῇ ἐπὶ τινος κοπρῶνος.

Ὁ Ἀνδροῦτζος, θρηνῶν τὸν θάνατον τοῦ Βλαχοθανάση εἶπε:

Πέντε παιδιὰ μοῦ σκότωσαν καὶ τὸ Βλαχοθανάση,

Πέντε πλευρὰ μοῦ τζάκισαν καὶ τὴ δεξιὰ μου πλάτη.

ΛΙΑΚΟΣ ΚΟΥΤΑΒΑΣ.

Ἀρματωλὸς τοῦ Ὀλύμπου περὶ οὗ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν LXXXIX ἐν τῇ Πασσοβίῳ συλλογῇ δημοτικὸν ᾄσμα ὅπου διαλάμπουσιν οἱ τρεῖς ἐπόμενοι στίχοι.

Προσκύνα, Λιάκο, τὸν πασᾶ, προσκύνα τὸ Βηζύρη.

Ὅσο εἶν' ὁ Λιάκος ζωντανὸς πασᾶ δὲν προσκυνάει·

Πασᾶ ἔχει ὁ Λιάκος τὸ σπαθί, βηζύρη τὸ τρυφέκι.

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ.

Ἰωάννης Κοντογιάννης ἐκ Χαλικιοπούλων τοῦ Βάλτου, ἀρματωλὸς Ἰπάτης. Παρευρέθη καὶ διέπρεψε κατὰ τὴν ἐν Κερασόβῳ μάχην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κούρτ πασᾶς βαρέως φέρων τὴν ἥτταν διέταξε τὸν Μοῦρτο Χοῦσον, ἵνα διὰ νέων δυνάμεων ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Μπουκουβάλλα, εἰδοποιηθέντες οἱ ἀρματωλοὶ συνεστράτευσαν πάντες, καὶ ταύτην τὴν φορὰν ἀναθέσαντες τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Κοντογιάννην ἐπορεύθησαν πρὸς συνάντησιν τῶν πολεμίων. Ὁ Κοντογιάννης ἀπ' ἀρχῆς ἀπέφυγε τὴν συμπλοκὴν

μέχρις οὗ, διὰ στρατηγημάτων ἐφελκύσα· τοὺς Ἀλβανούς εἰς Χό-
νια, σύμφυτον καὶ ἀδιέξοδον χώρον ἐν Βάλτῳ, ἐπέπεσε κατ' αὐ-
τῶν καὶ τοὺς κατέστρεψε. Παρίσταται ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἐν τῷ
στιχουργήματι σκυθρωπάζων καὶ ἐξαιτούμενος συγγνώμην παρὰ
τοῦ Διάκου ὑπὲρ τοῦ ἀπογόνου αὐτοῦ Μήτζου. (ἄρα προλεγόμενα).

KATZANTONΗΣ.

Εὐχαρίστως ἐπανέρχομαι εἰς τὸ προσφιλὲς τοῦτο ὄνομα οὗ
μήνον διότι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ποιητικοῦ μου σταδίου συνηντήθην
μετ' αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις αἰμοχαροῦς πλα-
τάνου, ἀλλὰ διότι στενωῶς διατελεῖ συνδεδεμένον μετὰ τῆς φίλης
μου Λευκάδος.

Ἀναδιφῶν τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς, ἀφ' ἐνὸς
μὲν Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς διενεόθη νὰ καταστρέψῃ τὸ τελευταῖον
τοῦ Ἰππειρωτικοῦ ἄρματωλισμοῦ καταφύγιον, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ
διασημότεροι τῶν ἡμετέρων πολεμιστῶν ἀπεφάσισαν ἀντὶ οἰας-
δήποτε θυσίας νὰ τὸ διασώσωσι καὶ διεξερχόμενος τὰ ἔγγραφα τὰ
ἐπιμαρτυροῦντα τὰς θυσίας ἃς ὑπέστη ὁ λαὸς τῆς πατρίδος μου,
τοὺς κινδύνους οὓς διέτρεξε, τὰς κακουχίας, τὴν ἀκαταμάχητον
κχετερίαν, ἀγάλλομαι ἐνδομύχως βλέπων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν
μὲν Κατζαντώνην ἐπισκιάζοντα τὴν ἀκρόπολιν ταύτην τοῦ Ἐλ-
ληνισμοῦ διὰ τῆς κεραυνοβόλου σπάθης του, τὸν δὲ Ἰωάννην Κα-
πρδίστριαν δι' ἀκαταλογίστων προσπαθειῶν παρηγοροῦντα τοὺς

θλιβομένους καὶ ἀεννάως μεριμνῶντα ὑπὲρ τῆς ἀγωνιώσης Λευκάδος.

Μεθ' ὅσα ἐδημοσίευσεν ὁ Κύριος, Ἐπαμινώνδας Φραγγίστας υἱὸς ἐνὸς τῶν γενναιοτέρων τοῦ Κατζαντώνη συναγωνιστῶν, μεθ' ὅσα καὶ ἐγὼ ἐσημείωσα ἐν ταῖς *Μνημοσύνοις*, περιττὴ ἀπέβαινε, πᾶσα περαιτέρω ἔρευνα ἂν δὲν ἡσθάνομην βαρεῖαν τοῦ συνειδότος τύψιν παρασιωπῶν τὰς σπουδαίας ὑπηρεσίας ἃς παρέσχε τότε τῇ πατρίδι ὁ φιλόπατρις ἡμῶν κληρὸς ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δημοτικώτατον αὐτοῦ ἱεράρχην, τὸν διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἀδικλείπτως διεγείροντα εἰς τὰς ψυχὰς ἀπάντων τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, τὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς μακρᾶς ἐκείνης πολιτορκίας γενναίως προκινδυνεύσαντα, τὸν μὴ φεισθέντα οὔτε ἀγῶνων οὔτε μόχθων πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐθνοκτόνων βουλῶν τοῦ τρομεροῦ Βεζύρου.

Ὁ Μητροπολίτης Λευκάδος Παρθένιος Κονιδάρης ἔσχε τότε τὴν τιμὴν νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Ἄρτης Ἰγνάτιον, καὶ τότε τὰς εὐλογίας αὐτοῦ νὰ ἐπιδραμεύσῃ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρειμανίου κεφαλῆς τοῦ Κατζαντώνη, δραμόντος πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν διικινδυνευόντων ἀδελφῶν του. Ἀκμαία διατηρεῖται εἰσέτι ἐν τῇ μνήμῃ τῶν γερόντων ἡ ἱστορία τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διασώζεται δὲ ζωηροτάτη καὶ ἡ ἐθνικὴ καὶ ἀπαράμιλλος διαγωγή τοῦ Παρθενίου. Μετὰ τὴν ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου ὁ Κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως, θέλων νὰ ἐπισημοποιήσῃ τὰ διατρέξαντα ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ἱεράρχην εὐχαριστή-

ριον ἐπιστολὴν, ἣν ἀσμένως δημοσιεύω, καθόσον ἐξ αὐτῆς προκύπτουσι γεγονότα τότε μὲν ἐπαξίως ἐκτιμηθέντα, σήμερον δὲ εἰς οὐδὲν λογιζόμενα ἐπὶ μεγάλη βλάβῃ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐπίσης δημοσιεύω ἐπίσημόν διπλωμα, δι' οὗ ὁ Κόμης Γεώργιος Μοτζενίγος ἐκφράζει πρὸς τὸν Λευκάδος μητροπολίτην τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Παρθενίου πρὸς τὸν Ἰγνάτιον, ἐν ᾗ μετὰ χριστιανικῆς μετριοφροσύνης καὶ σεμνότητος ἀποδίδεται πᾶσα τῆς ἐπιτυχίας ἡ τιμὴ εἰς τὰς ἐνδελεχεῖς προσπάθειας τοῦ διασήμου ἐκείνου πρόσφυγος.

Ο ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ

Πρὸς τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Λευκάδος.

Τῇ 25 Αὐγούστου 1807.

Ἐκπληρώσας τὴν ἐντολὴν μου, μεταβαίνω εἰς Κέφαλον. Ἀλλὰ κοινοποιῶν ὑμῖν, Πανιερώτατε, τὴν ἀγγελίαν ταύτην δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἐκδιηλώσω συγχρόνως τὴν αἰδίαν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς ὑμᾶς, ἐν δυσχερεστάταις περιστάσεσιν εὐχρεστηθέντα· ἵνα μοὶ παράσχητε συνδρομὴν διὰ τῆς μεγάλης ἐπιβροχῆς, ἣν ἐξασκεῖτε ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ τούτου ἀνέκαθεν ἐκτιμήσαντος τὰς ἀρετὰς, δι' ὧν περικοσμεῖσθε, καὶ δικαίως ἀνυψώσαντος ὑμᾶς εἰς τὴν ὑψηλὴν ἑδραν, ἣν κατέχετε.

Γλυκυτάτην θέλω φέρει μετ' ἐμοῦ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν, πιστῶς ὑπηρετοῦντες τῇ πατρίδι, ἐτιμήσατε τὰ πολεμικὰ ἔργα τὰ κατασκευαζόμενα ὑπὸ τὴν βολὴν τῶν ἐχθρικών τηλεβόλων, παριστάμενοι ἐντὸς τῶν τάφρων δι' ὧν περιεζώσθη ἡ πόλις. Οὔτε θέλω λησμονήσῃ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς περιτρέχοντες τὰ ὄρη τῆς Νήσου ἐνεπνέετε εἰς τὰς καρδίαις τῶν ἀνδρείων αὐτῆς τέκνων τὸν ἱερὸν ὑπὲρ Πατρίδος καὶ πίστεως ἔρωτα. Διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ λόγου καὶ τοῦ ὑμετέρου παραδείγματος ὁ λαὸς οὗτος ὑπέστη ἀγογγύστως μόχθους καὶ ἀκκαπαύστους ἀδροτάτας δαπάνας (*fatiche e incessanti dispendii gravosissimi*) αὐτοὶ δ' ἐκεῖνοι, οἵτινες αὐτοπροαιρέτως ἀνεδέχοντο τὸ βάρος τῶν πολεμικῶν ἔργων, προέταξαν ἐν ὥρᾳ κινδύνου καὶ τὰ στήθη ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρωμάτων, καὶ ὁ βάρβαρος καὶ αὐθάδης ἐχθρὸς ὅστις μᾶς ἠπέλπει ὠχρίασεν ἐνώπιόν των, (*ed all'uopo quei stessi che sostennero il peso dei travagli, si presentarono nelle esteriori trinciere a far impallidire il prepotente ed il barbaro nemico che ei minacciava*).

Τηλικαῦται ὑπηρεσίαι μεγάλως τιμῶσι τὴν ὑμετέραν Πανιερότητα καὶ τὴν πατρίδα, ἥτις εὐτύχησε νὰ ἔχῃ ὑμᾶς, ἀναντιβῆτως συνέτειναν πρὸς εὐόδωσιν καὶ αἰσίαν ἐκπεραιώσιν τῆς ἐντολῆς ἣν ἀνεδέχθη ὡς ἐκτακτὸς ἀπεσταλμένος τῆς ἐκλαμπροτάτης Γερουσίας ἐν ταύτῃ τῇ Νήσῳ.

Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα ἀποδεχθῆτε τὰς ἐν τῷ ἐπισήμῳ τούτῳ ἐγγράφῳ κατατεθείσας θερμοῦς εὐχαριστίας μου, μοὶ ἐπιτρέ-

ψητε δὲ συγχρόνως ἵνα μετὰ τῆς αὐτῆς εἰλικρινείας ὑποβάλλω τῇ ἐκλαμπροτάτῃ Γερουσίᾳ τὰς πατριωτικὰς ὑμῶν προσπάθειάς καὶ μαρτυρήσω ὑπὲρ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν ἐγκωμίων ἅτινα δ-
φείλονται πρὸς τὴν ὑμετέραν Πανιερότητα.

Εὐχομαι ἵνα ἡ χεὶρ τοῦ Ὑψίστου, ἡ προστατεύσασα ἀείποτε τὴν νῆσον τούτην, εὐλογήτῃ αὐτὴν καὶ πάλιν, ἀπομακρύνουσα πάντα κίνδυνον ἐκ τῶν μεθορίων προερχόμενον, προάξῃ δὲ τὴν εὐημερίαν αὐτῆς εἰς ἀμοιβὴν τῶν δυστυχημάτων ὅσα ὑπέμεινε (a cui ha diritto di aspirare dopo le sventure sofferte).

Ἡ εὐχὴ αὕτη ἦν ἐγὼ ἀπευθύνω πρὸς τὸν παντοδύναμον, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς ζωηροτέρας ἀγάπης πρὸς τὸν λαὸν τῆς Δευ-
κάδος καὶ γνωρίζων, κακῇ τύχῃ, τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν εἰς ἣν περιήλθεν ἡ Νῆσος, ἐξέρχεται ἐκ τῶν μυχῶν τῆς καρδίας μου.

Ἑμῖν δὲ ἀπόκειται, Πανιερώτατε, διὰ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν δεή-
σεων, νὰ ἐμπνεύσητε τῷ λαῷ τούτῳ καρτερίαν, μετριοπάθειαν,
σύνεσιν, παρκαμυθοῦντες καὶ ἐνθαρρύνοντες αὐτὸν διὰ τοῦ ὑμετέ-
ρου βλέμματος.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς βαθυτάτης ὑπολήψεώς μου.

Κόμης ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ ΔΙΠΛΩΜΑ.

Κόμητος Γεωργίου Μοτζερίγου.

Ἐπειδὴ προκύπτει ἡμῖν ἐξ ἐπισήμων διαβεβαιώσεων, ἡ ἐνδελε-

χῆς συνδρομῇ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Λευκάδος Παρθενίου ὑπὲρ τῆς αἰσίας διεξαγωγῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣν ἀπὸ κοινοῦ ἀνεδέχθησαν ὅτε Ῥωστικὸς στρατὸς καὶ ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς Λευκάδος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, πρέχουмен αὐτῷ τὴν παροῦσιν εἰς ἔνδειξιν τῆς ὑμετέρας εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς πλήρους εὐαρεσκείας τῆς Σεπτῆς Αὐτοκρατορικῆς ἡμῶν αὐλῆς.

Πεποίθαμεν ὅτι ἡ πατρις τοῦ ἀγαθωτάτου ποιμενάρχου ἐκτιμῶσα τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ὑπηρεσίας δι' ὧν κατέκτητε τὴν συμπάθειαν τῶν Ῥωστικῶν ὑπλων καὶ τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως, θέλει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀποδίδει αὐτῷ ἀγάπην ἀμετάτρεπτον πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ ἱεροῦ χαρακτῆρος, τῶν ἀρετῶν δι' ὧν περιχοσμεῖται, καὶ τῶν ἐξόχων ὑπερσιῶν αἱ προσήνεγκε. (α)

Κερκύρα τῇ 15 Αὐγούστου 1807.

Κόμης ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΤΖΕΝΙΓΟΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΓΝΑΤΙΟΝ.

Παιερώτατε καὶ θεοπρόβλητε Δέσποτα.

Εἶναι γνωστὸν καὶ ὁμολογούμενον ἀπὸ ὅλους σχεδὸν καὶ τοὺς

(α) Ὡς τε ἐπιστολὴ τοῦ Κόμητος Καποδιστρίου καὶ τὸ εὐχαριστήριον τοῦ Μοτζενίγου μετεφράσθησαν ἐκ τῶν εἰς χεῖρας τῆς οἰκογενείας Κονιδάρη σωζομένων Ἰταλικῶν πρωτοτύπων.

ἐγκρίτους τῆς πόλεως καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Νήσου, πό-
σος ἦτον ὁ κίνδυνος τοῦ τόπου τούτου καὶ ὁ μέγας φόβος, ὅπου
δι' αὐτὸν περιεῖχε δικαίως τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἐντοπίων, καὶ
πόσον ἐξ ἐναντίας ἐνεψύχωσεν ὅλους ἡ παρουσία τῆς ὑμετέρας
Πανιερότητος.

Οἱ ἐλλόγιμοι καὶ πητρικοὶ αὐτῆς λόγοι, τὰ γενναῖα καὶ ἡρωϊ-
κὰ κατορθώματα τοῦ ἐκλάμπρου ὑποκειμένου της, ὅπου διὰ φυ-
σικὴν αὐτῆς καλοκαγχίαν καὶ ζῆλον ἐνθερμον πατριωτισμοῦ κα-
τὰ συνέχειαν καὶ πόνοις καὶ ἰδρώσιν εἰς ὅλους ἐδείκνυε, δὲν ἐδυνή-
θησαν παρὰ τὰ ἀποδιώξωσι κάθε κίνδυνον καὶ τὰ δώσωσι ψυχὴν
καὶ εἰς τοὺς πλέον ἀψύχους.

Ὅθεν ὅλοι κοινῶς δι' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῶν πριμένοιο ἀπο-
νέμουσιν εἰς τὴν ἱερὰν καὶ εὐεργετικὴν αὐτῆς ψυχὴν τὰς διὰ λό-
γου ὀφειλομένας χάριτας, ὁμολογοῦντες ἀπανταχοῦ τὸ μέγεθος
τῶν προτερημάτων της.

Δέξαι λοιπὸν, πανιερώτατε Δέσποτα, εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὐχα-
ρίστου πρὸς αὐτὴν ἡμῶν διαθέσεως τὴν παροῦσαν ὁμολογίαν, ὅ-
που δι' ἐμοῦ γίνεται, δεομένου τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ὑπὲρ τῆς
ὕψους καὶ παντὸς ἄλλου ἀγαθοῦ τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος.

Ὁ Μητροπολίτης Λευκάδος καὶ ἀγίας Μαύρας.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ.

ΑΛΕΞΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ.

Νέος ἔτι εἰσῆλθεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ προφήτου Ἠ-

λιοῦ. Ἡ σπηνία αὐτοῦ καλλονὴ τὸν ὑπεχρέωσε ν' ἀποδυθῇ εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον, ὅπως διαφύγῃ τὰς αἰσχροῦς τῶν ἑθωμανῶν καταδιώξεις. Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ καλογηρικῶς του βίου προσηγορεύθη *Καλόγερος*, ἐνῶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τὸ ἐπώνυμον ἦτο *Ρευμάνης*. Ὑπηρετήσεν ὑπὸ τὸν Ἀνδρουτζόν. Συλληφθεὶς δὲ διὰ προδοσίας ἐφονεύθη εἰς Σάλονα.

ΚΑΤΖΙΚΟΓΙΑΝΝΑΙΟΙ.

Τὴν δραματικωτάτην ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας ταύτης εὐχαρίστως ἀναφέρω ἐν ταῖς σημειώσεσί μου, οὐ μόνον διότι ἀδίκως μέχρι τοῦδε παρεσιωπήθησαν αἱ σπουδαῖαι ὑπηρεσίαι, αἱ προσήνεγκε τῇ πατρίδι, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες διασώζονται ἐν τῷ χαρτοφυλακείῳ τῆς Λευκάδος, προκύπτει ἡ ἀκατανόητος ἐπιμονὴ, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς ἐξόντωσιν αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν τῆς πατρίδος μου, ὅπως τὴν διαφυλάξωσιν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1802 καὶ 1803 οἱ ἀδελφοὶ Χρήστος καὶ Ἀπόστολος Κατζικιογιάννι κατεῖχον τὸ καπετανάτον τῆς Ἀκαρνανίας. Ἀμφότεροι οὗτοι, ἐξαιρέτως δὲ ὁ Χρήστος, κηρυχθέντες κατὰ τοῦ σπαράνου τῶν Ἰωαννίνων, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐβασάνισαν αὐτὸν ἐπιπίπτοντες κατὰ τῶν ἀλβανῶν Δερβεναγάδων, οἵτινες ἀνηλεῶς τοὺς κατεδίωκον.

Νόησας ὁ Ἀλῆς ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ διὰ

τοῦ πολέμου, ἀπεφάσιςτε νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν συγγερωτέραν τῶν προδοσιῶν. Προσεκάλεσε τὸν Βεκήρ Τσουγαδοῦρον, ἀδελφοποιτὸν τοῦ Χρήστου καὶ τοῦ Ἀποσόλου, καὶ ἐντετέλειτο αὐτῷ τὴν δολοφονίαν, ἀφοῦ διεφήμισεν ὅτι λησμονῶν τὰ παρελθόντα, ἔπεμπε τὸν διαβόητον τοῦτον ἀλβανὸν, ὅπως διεισβάσῃ πρὸς τοὺς παλαιοὺς φίλους του τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πατρικῆς στοργῆς του.

Ὁ Βεκήρ παρалаβὼν ἐκλεκτὴν συνοδείαν μετέβη εἰς Ἀκρνανίαν καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Κατζικογιάνναι διέμενον κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας εἰς Πλαγιάν, ἔδραμεν αὐθωρεῖ, παραγγείλας πρὸς τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτὸν νὰ πυροβολήσωσι κατ' ἐκείνων, οὓς ἤθελεν ἀσπασθῇ.

Ἀφοῦ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔμαθον τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀρχαίου φίλου ἐξῆλθον εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ. Τὸν ὑπεδέχθησαν δὲ περιπαθῶς καὶ φιλοφρόνως ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου παρὰ τῇ πηγῇ τῆς Πλαγιᾶς· ἐκεῖ ὁ Ἰσκαριώτης ἐνάγκαλισθεῖς αὐτοὺς, ὑπέδειξε τὰ θύματα, καὶ οἱ ἀλβανοὶ πυροβολήσαντες ἐκ τῶν νώτων ἐφόνευσαν ἀμφοτέρους.

Μετ' οὐ πολὺ ἐφθάσεν ἐπιστολὴ ἐκ Πρεβέζης, δι' ἧς ὁ Κάσκαρης, στενὸς αὐτῶν συγγενῆς, ἔγραφε πρὸς τοὺς δολοφονηθέντας τὴν εἰς Ἀκρνανίαν μετάβασιν τοῦ Τσουγαδοῦρου, καὶ αἰνιγματωδῶς ἐσυμβούλευεν ἐν τῇ συναντήσῃ αὐτῶν μετὰ τοῦ ἀλβανοῦ δερβέναγα, νὰ προσέχουν ὥστε, «*ὁπου εἶναι ὁ Χριστὸς νὰ μὴ ᾔηται καὶ ὁ Ἀπόστολος,*» ὑποδεικνύων οὕτω πως τὴν τεκταινομένην προδοσίαν καὶ προειδοποιῶν περὶ αὐτῆς τὸν Χρήστον καὶ τὸν

Ἀπόστολον. Ἀλλ' ὅτε ἡ ἀγγελία ἔφθασεν, ὁ φόνος εἶχεν ἐκταλεσθῆ καὶ ὁ Βεκήρ ἐπανήρχετο τροπαιοφόρος ἄγων μετ' αὐτοῦ καὶ τὰς πενθηφορούσας οἰκογενείας τῶν προδοθέντων φίλων του. Κατὰ τὴν ὁδοιορίαν ταύτην ἡ σύζυγος τοῦ Ἀποστόλου, ἐπὶ ἐπιμόνῳ αὐτῆς αἰτήσῃ, ἔλαβε τὰς δύο κεφαλὰς ταριχευμένας ἤδη, καὶ ἐγκολπωθεῖσα αὐτάς τὰς μετέφερε μέχρις Ἰωαννίνων.

Ὁ Ἀλῆς προσεποιήθη βαθυτάτην λύπην ἐπὶ τῇ αὐθαιρέτῃ, ὥς ἔλεγε, διαγωγῇ τοῦ Τσουγαδούρου, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ κακὸν ἠθέλησε διὰ πολλῶν περιποιήσεων νὰ δείξῃ πρὸς τὰς οἰκογενείας τῶν φονευθέντων τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην του, καὶ διέταξεν ἵνα ἀρμόδιον κατάλυμα χορηγηθῇ αὐταῖς ἐν τοῖς ἰδίῳις σεραγίοις.

Ὁ Χρῆστος ἀφῆκεν υἱοὺς τὸν Μήνιον φονευθέντα κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα εἰς τὸν Ἀνηφορίτην πλησίον τῶν Θεῶν, τὸν Σπύρον φονευθέντα ἐπίσης κατὰ τὰ 1821 εἰς Καγκέλικ, τὸν Στάθην προαχθέντα συνταγματάρχην καὶ ἀποθανόντα κατὰ τὸ 1836 καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Μπήλιω.

Ἐνῷ ἡ οἰκογένεια διέμενεν ἐν Ἰωαννίνοις ἠράσθη αὐτῆς ὁ Βεζύρης καὶ ἐπειράθη νὰ τὴν εἰσαγάγῃ ἐντὸς τοῦ Χαρεμίου του, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Μήνιος μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀτιμίαν, ἰδίαις χερσὶ τὴν ἐφόνευσε.

Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἀφῆκε τὸν Κωστούλαν φονευθέντα εἰς Βλαχίαν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἰψηλάντου, τὸν Ἀποστόλῃν πεσόντα

ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Πρέβαν ἀποθανόντα εἰς Πάτρας ἐπὶ Κυβερνήτου.

Ὁ Συνταγματάρχης Εὐστάθιος Κατζικογιάννης ἀριθμεῖται μετὰ τῶν γενναίων ἐκείνων, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐκλείσθησαν εἰς τὸ χάρι τῆς Γραβιάς, καὶ διὰ τῆς περιφανεστέρας ἀνδραγαθίας ἀντεστάθμισαν τὴν ἥτιαν τῶν Θερμοπυλῶν.

ΓΡΙΒΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ.

Κατὰ τινα νεωτέραν ἀνακάλυψιν περὶ ἧς ἐν ἐκτάσει πρὸς παραγγέλλεται ὁ Κύριος Σάθης ἐν τῷ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐκδιδόμενῳ πονήματι αὐτοῦ, «*Ἀνδραγαθήματα Μπούας*,» ἡ ἀρειμανὴς τῶν Γριβῶν οἰκογένεια ἀριθμεῖται μετὰ τῶν πολλῶν παραφυάδων, αἵτινες ἀνεβλάστησαν ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Μπουαίων γένους ὅθεν ἀνεφύησαν καὶ οἱ Σπάται, καὶ οἱ Σγοῦροι καὶ ἄλλοι κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἡγεμόνες τῆς Ἀλβανίας, τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας.

Ὁ Θεόδωρος Μπούας Γρίβας κατὰ τὴν πρώτην ἐν Πελοποννήσῳ θωμωμανικὴν εἰσβολὴν ἐπολέμησεν ὡς ὀπλαρχηγὸς μετὰ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Κορκονδείλου Κλαδᾶ κατὰ Βενετῶν καὶ Τούρκων. Ὑστερον ἡ οἰκογένεια ἐγκατέστη ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ μέλη τινα ἐξ αὐτῆς μετόκησαν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν.

Σίμος Γρίβας Μπούας ἀρματωλὸς τῆς Ἀκαρνανίας περὶ τὰ τέ-

λη τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος κατέφυγεν εἰς Λευκάδα καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ κατὰ τὸ 1622 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Θεόδωρος ἀνέκτησε διὰ τοῦ ξίφους τὸ ἄρματωλικὸν τοῦ Σίμου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1653 δολοφονηθεὶς κατὰ τὴν θέσιν ἣτις σήμερον εἰσέτι καλεῖται «*τοῦ Μπούα ταυλάκι.*»

Δράζας τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ὁ ἐκ Βάλτου Τζεκούρας εἰσήλασεν εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ ἤρπασε περὶ τὸ 1680 τὸ κληρονομικὸν τῶν Γριβαίων ἀξίωμα. Ὀλίγον ὕστερον ὁ Ἀπόστολος Γρίβας, ὅστις διέμενεν εἰς Τόσκας τοῦ Σουλίου, ἐπέπεσε μετὰ 100 ὀπαδῶν κατὰ τοῦ Τζεκούρα καὶ ἀνακτήσας τὸ ἄρματωλικὸν κατώκησεν ἐν Περραιφῇ τῆς Ἀκαρνανίας παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λάμιας. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Χρήστου, τὸν δὲ Χρήστον ὁ δμώνυμος τῷ πάπῳ Ἀπόστολος καὶ τὸν Ἀπόστολον ὁ ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τοῦ Διάκου ἐμφανιζόμενος Χρήστος ὅστις καὶ συνῆψε γάμον μετὰ νεάνιδος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κατζικογιανναίων.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 ἀνέλαθεν οὗτος τὴν ἀρχηγίαν πάντων τῶν ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι ἄρματωλῶν καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Βραχωρίου, ἀλλ' ἀποτυχὼν ὑπεχώρησεν εἰς ἅγιον Ἥλιον τοῦ Ἀγγελοκάστρου ἔνθα καὶ ὑπέμεινε τοὺς ἐπελθόντας πολυαχίρμους ἐχθροὺς πρὸς οὗ καὶ συνεπλάκη. Ἐν τῷ διαβοήτῳ τούτῳ ἀγωνίᾳ ἔπεσεν ὁ γενναῖος καὶ τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο πεδὶον τῆς μάχης, βαπτισθὲν διὰ τοῦ αἵματός του, προσηγορεύθη ἔκτοτε «*τὰ κόκκαλα τοῦ Γρίβα.*»

Ἄλλ' ὅ,τι πλήττει τὴν φαντασίαν ἐμοῦ γινώσκοντος ἀκριβῶς πᾶσαι τὰς αἵματηρὰς θυσίας ὅς οἱ Γρίβαι προσήνεγκον τῇ πατρίδι ἀπὸ διακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν, εἶναι ἡ περίεργος σύμπτωσις καὶ ἦν ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων παρίστανται ὁ προφήτης Ἠλίας, ὡς περ ἐπιθεώμενος τοὺς διαπρεπεστέρους ἄθλους τῆς φιλοπολέμου ταύτης οἰκογενείας.

Ἐν ἀγίῳ Ἡλῖα τοῦ Ἀγγελοκάστρου ἔπесε μαχόμενος ὁ Χρῆστος Γρίβας.

Ἐν ἀγίῳ Ἡλῖα τῆς Ἀκχρινίκης ἤρατο περιφανεστάτην νίκην ὁ περιώνυμος αὐτοῦ ἀπόγονος στρατάρχης Θεόδωρος, ὅτε ἀνακρούσας τὰ κύματα τῆς πρώτης Ἀλβανικῆς εἰσβολῆς, κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὰ ἀπανθρώπως ἐκ Κιλλήμου ἐξελασθέντα γυναὶκόπαιδα.

Ἐν ἀγίῳ Ἡλῖα τῆς Ἀργολίδος ὁ υἱὸς τοῦ Στρατάρχου Δημήτριος ἀντετάχθη πρὸς τὸν βασιλικὸν στρατὸν καὶ ἔσωσε προκινδυνεύων τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν τῆς Νκυπλιακῆς ἐπαιαστάσεως, ἀνδριχθεὶς ἄξιος ἀπόγονος τοῦ περιλχλήτου Χρήστου καὶ υἱὸς ἐφάμιλλος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θεοδώρου.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπαυτοῦσι λίαν διεξοδικὴν ἀφήγησιν ὑπερβαίνουσιν τὰ στενὰ ὅρια βραχείας σημειώσεως, ἀναγκάζομαι καὶ ἄκων νὰ περιτείλω τὸν λόγον εἰς μόνον τὰ πρὸς τὸν ἐν τῷ κειμένῳ μνημονευόμενον Χρῆστιον ἀναφερόμενα.

ΣΑΜΟΥΗΛ.

Ὁ γνωστὸς πολέμαρχος, ὁ θεόπνευστος προφήτης, ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς πυρίκαυστος γενόμενος, ὁ διὰ τῆς θουσίας αὐτοῦ ἀπαθανάτισας τὸ Κοῦγγι, ἔρχεται τελευταῖος ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τοῦ Διάκου συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πέντε συνεταίρων αὐτοῦ, καὶ τῆς χορείας τῶν νηπίων, ἅτινα καθηγίασαν διὰ τοῦ ἀθώου αἵματός των τὸν βράχον τοῦ Ζαλόγγου, ὅτε αἱ μητέρες αὐτῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπικειμένης κατασχύνης, πρῶτον μὲν ἐξεσφενδόνισαν αὐτὰ κατὰ τοῦ κρημνοῦ, ὕστερον δὲ τὰ παρηκολούθησαν πίπτουσαι μία μετὰ τὴν ἄλλην εἰς τὰ βάθη τοῦ ἀχχνοῦς βράθρου. (Ὁρα *Μνημόσυνα*).

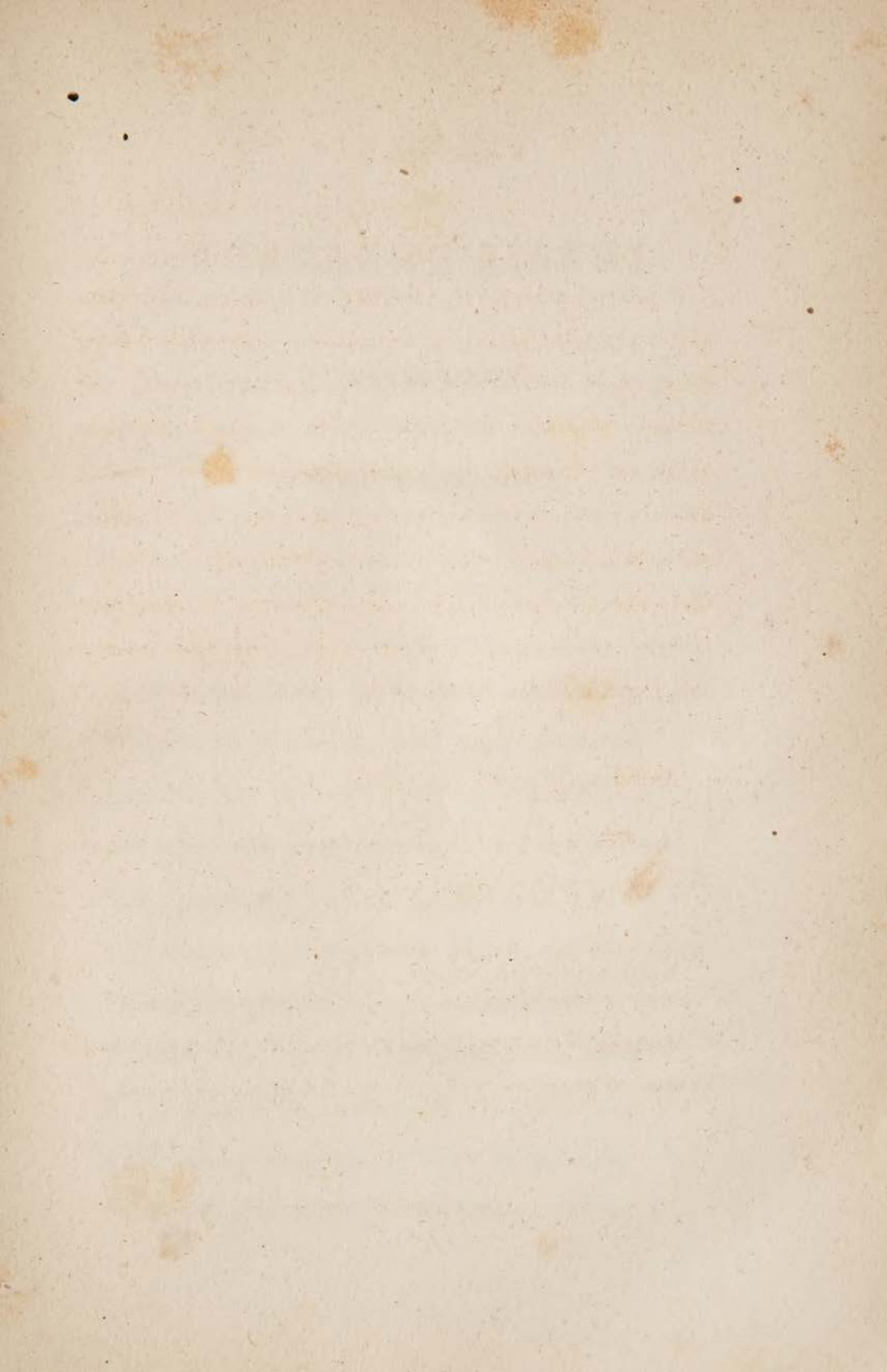
Λαθύρια, βραχανίδαις. σ. 147.

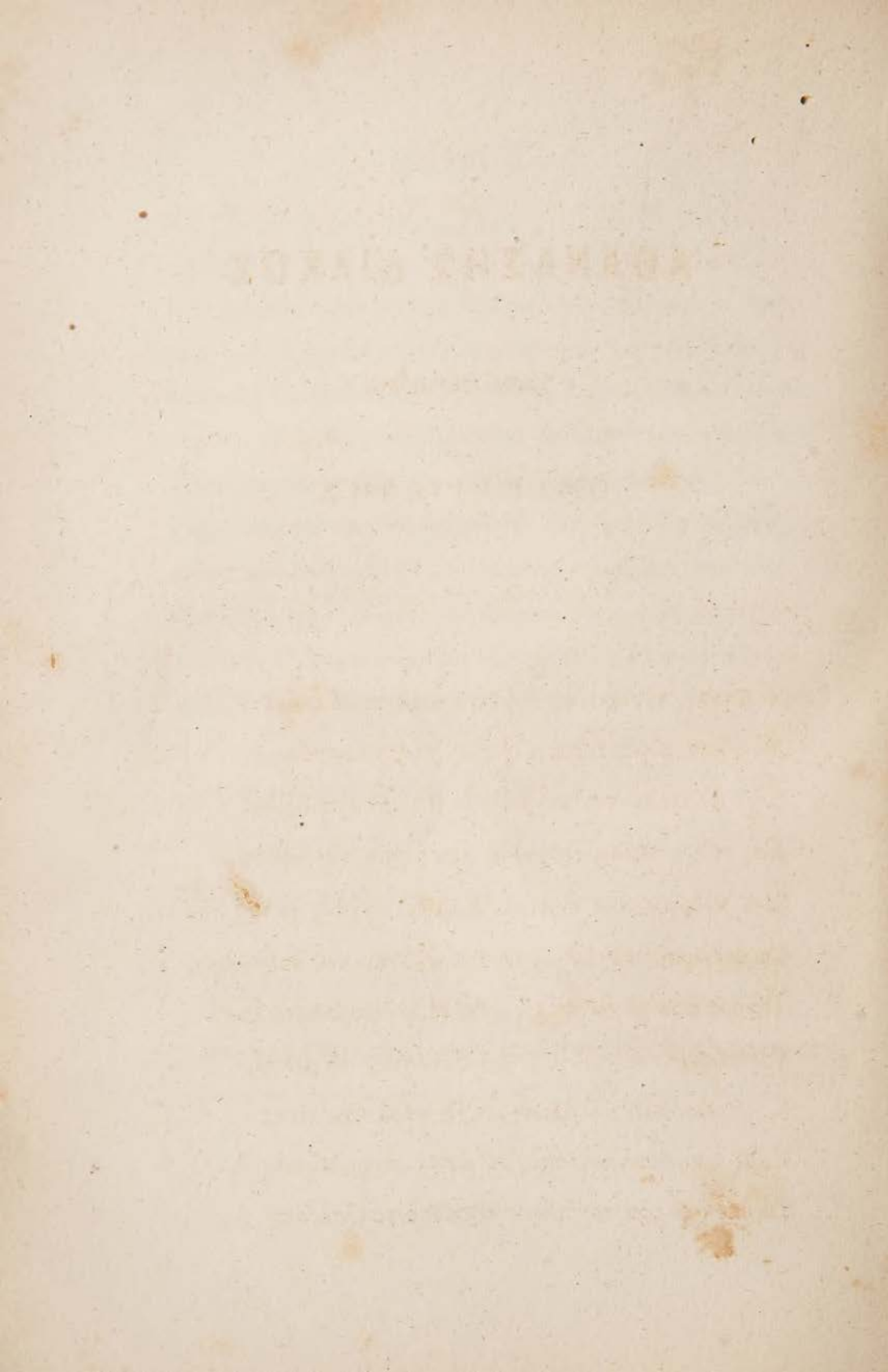
Λαθύρια ὅσπριον ἐκ τῶν εὐτελεστέρων. *Βραχανίδα*, ἀγριο-λάχνον περιφρονούμενον ὡς καὶ ἡ *βρύβα*.

Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχην. σ. 148.

Παρηκολούθησα πιστῶς τὰς ἀκριβεστεράς πληροφορίας περιγράφων τὸ μαρτύριον τοῦ ἀειμνήτου ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΛΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΜΕΡ ΒΡΙΟΝΗΣ.

«Ὅπου ἀγαπᾷ — Συχαπαρτᾷ.»

Ὁ ὕπνος, ποῦναι τῆς ψυχῆς κρυφὸ περιβολάκι
Μὲ χίλια μύρια βότανα γιὰ νὰ γιατρεύῃ πόνους,
Εἶχε γλυκάνῃ τὴν καρδιά τοῦ Ὀμέρπασα Βριόνῃ
Καὶ τοῦχε σβύση τὴ χολή, τὴν ἄγρια τὴν ἀψάδα
Ἵ τ' ἀνδρειωμένα σωθικά. Κάμμιά φορὰ ἔς τὸ νοῦ του
Τὸ διάνεμα γοργὰ γοργὰ τοῦ ἀλόγου του ἐπερνοῦσε,
Τάκουε ποῦ χλημήτιζε . . . ἔς τὸ φουσομανητό του
Τάντιβοοῦσανε ταῦτιά, τοῦ ξάναφταν τὰ μάτια,
Κ' ὕστερα πάλ' ἐπλάκωνε μὲ τὴ χαρὰ τῆς νίκης
Κάθε πικρὸ συλλογισμὸ, κί' ἄφινε νὰ φωτίζουν
Τὸ μέτωπό του τὸ τραχὺ παράδοξαις ἐλπίδαις,

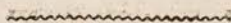
Ἄντραγαθήματα παλῆά, χρυσοπλασμένα γνέφη,
Μ' ἓνα χαμόγελο πικρὸ γιὰ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη.

Τὰ περασμένα χρόνια του, τῶνα σιμ' ἀπὸ τᾶλλο,
Μισοσβυσμένα, σκοτεινὰ, χωρὶς νὰ τὰ φωτίζει
Τῆς νειότης τὸ ξημέρωμα, τῇ μνήμῃ του χτυποῦνε
Μὲ τὸ νεκρὸ τους τὸν ἄφρό. — Θυμήθηκε τὴν ὥρα
Ποῦ θρονιασμένος βασιλειᾶς 'ς τοῦ ἀλόγου του τῇ ῥάχῃ,
Μ' ἓνα μὲ δυὸ πηδῆματα, βορειᾶς, ἀνεμοζάλη,
Πετάχτηκε 'ς τὴν Ἀραπιά. — Τὰ σωθικά του τότε
Δὲν τὰ φαρμάκευαν κρυφοὶ καὶ φλογισμένοι πόθοι,
Οὔτε τοῦ κόσμου ψεύτικαις ἀναλαμπαῖς καὶ δόξαις.
Τᾶρεσε νᾶχῃ μοναχὰ πρωτοπαλλήκαρά του
Μὲς 'ς τὴν πλατειὰ τὴν ἐρημιὰ, τὰ δυὸ του φτερνιστήρια,
Τὸ δαμασκί του τὸ σπαθί, κ' ἐκεῖ νὰ παρατρέχῃ
Μὲ τοῦ Σιμοῦν τὸ φύσημα ποιὸς νὰ πρωτοπεράσῃ.
Ὅστερα τὸν ἐμάγεψε τ' Ἀλήπασα τᾶστέρι
Ἵς τὸ νοῦ του ἐσπιθοβόλησαν τιμαῖς καὶ μεγαλεῖα,
Κ' ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο ... Ἀναίθαινε τρεχάτος...
Ἐμπρὸς τοῦ ὀ βράχους τοῦ Σουλιοῦ, θεόχτιστος, δὲν σκύφτει

Νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ διαβῇ. Γλιστρᾶ . . . γυρίζει πίσω,
Μὲ λίγο χιόνι 'ς τὰ μαλλιά, μὲ καταχνιά 'ς τὴν ὄψῃ.
Περνοῦν ἡ μέραις σὰ νερό . . . 'Ανέλπιστο λιοβόρι
Τῇ φλόγα τοῦ Τεπελενλῇ τὴ σβεῖ, τὴ συνεπέρνει.
Πόλεμος πάντα πόλεμος . . . 'Σ τάρματα μέρα νύχτα . . .
Τότε γιὰ τὸν 'Αλήπασα. Τώρα . . . γιὰ ποῖόνε τώρα;...
'Η μοῖρα τὸν ἐγλύκαινε μὲ τάγκαλιάσματά της
Καὶ φιλενάδα του πιστὴ ἐχτὲς 'ς τὴ Χαλκομμάτα
Τῷ στρωσε δάφναις νὰ διαβῇ . . . 'Αν ἔσφιγγε τὰ φρύδια
'Σ τὸ θέλημά του ἡ 'Αρβανιτιά μὲ τρόμο ἐπροσκυνοῦσε.
Κρατεῖ 'ς τὰ χέρια του σφιχτὰ δεμένο τὸ λειοντάρι
Ποῦ τοῦχε φράξῃ τὰ Θερμιά . . . Γιατί, γιατί θὰ νᾶναι
Πάντοτε ἴσκιος κι' ὄχι φῶς; . . . Μ' αὐτοὺς ποῦ πολεμοῦσε
Γνωρίζει ὅτι τὸν ἔδεναν, παληαῖς ἀδερφοσύναις.
Πῶς μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ, μιὰ μόν' ἦταν ἡ ρίζα
Καὶ χίλια τ' ἀντιρίμματα . . . 'Σ τὰ στήθια του ἀναβράζουν
Σὰ 'ς τὸ κυβέρτι ἡ μέλισσαις πρὶν ὁ γονὸς κινήσῃ,
'Αμέτρητα φαντάσματα, καὶ πότε ὁ λογισμός του,
'Ανήμερο ἀγριοπούλαρο, πετιέται, λειθαδεύει
Καὶ βόσκει μὲς 'ς τὰ ὀνείρατα, πότε τοῦ παρὰστένει
Τὴν ἄβυσσο, ποῦ ἐρούφηξε τὸ βράχο ποῦχε χτίσῃ

Μὲ στοιχειωμένα ριζιμιὰ 'ς τὰ Γιάννινα ὁ Βηζύρης,
Καὶ τότε' ἐνύχτονε ἡ χαρὰ μὲ μιᾶς 'ς τὸ μέτωπό του
'Επίκραιναν τὰ χεῖλη του, κι' ἀνατριχύλαις κρύαις
Τοῦ ῥάγιζαν τὰ κόκκαλα καὶ τῶκοβαν τὸ αἷμα.

Τεντόνει τὸ παράθυρο. Βλέπει πᾶσπρογαλιάζει
Τὸ χάραμμα 'ς τὸν οὐρανὸ, καὶ τᾶστρα λίγο λίγο
Νὰ κρύβωνται, νὰ φεύγουνε, καθὼς κατακαθίζουν
Βαθειὰ 'ς τὰ φυλλοκάρδια του καὶ σβυόνται τῆς ψυχῆς του
'Τὰ κούφια τᾶστραπόβροντα ... Ξανοίγει τὸ ρουπάκι ...
Χτυπᾷ τὰ χέρια τρεῖς φοραῖς: «'Οσμάν!.. 'Οσμάν!.. τὸ Διάκο!»

— Λεβέντη, ἡ περηφάνεια σου, τὸ φτερωτό σου μάτι
Σὲ λέν παιδί τῆς Ρούμελης . . . Σ' εἶσ' ὁ Θανάσης Διάκος ;

— Ὅλος . . . Μὲ ξέρει ἡ Ἀρβανιτιά, κ' ἡ πέτραις μὲ γνωρίζουν.

— Καὶ πῶς ἐπιάστης ζωντανός ;

— Δέκα χιλιάδαις κ' ἕναξ.

Ὁ Χάρος μ' ἀπαρνήθηκε καὶ τὸ στερνό μου βόλι,

Ὅπου τὸ φύλαγα γιὰ μὲ, σᾶς τῷδ' ὠκα κ' ἐκεῖνο.

— Ἄν ἔπερτα 'ς τὰ χέρια σου τ' ἦθες μὲ κάμει, Διάκε ;

— Θὰ σοῦ φοροῦσα τάρματα νὰ ματωθοῦμε πάλε.

— Μὴν ἀγριεύσαι μ' ἐμέ. Πρὶν σ' εὗρω 'ς τὴ Δαμάστα,

Σ' ἀπάντησα 'ς τὰ Γιάννινα. 'Σ τὸν ἴσκιό τοῦ Βηζύρη

Δὲν ἐλημέριασες καὶ σύ ;

— Ὁμέρπασα Βριόνη,

Πνίγει τὸ δέντρο κι' ὁ κισσὸς μὲ τάγκαλιάσματά του.

— Κι' ὅταν τὸ δέντρο ξεραθῇ καὶ γύρῃ τάντιστύλι
Θανάση Διάκε, κι' ὁ κισσὸς, τὸ ξέρεις, γονατίζει.

— Ὅχι, μὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ γένους μου, δὲν πέφτει.

Τῇ γῇ ποῦ τὸν ἀνάθρεψε μὲ τὰ βλαστάρια ζώνει,
Κι' ὅπου ἀπαντήσῃ ριζιμιὸ κι' ὅπου εὖρῃ χαραμάδα
Γενειάζει ἐκεῖ βαθειά, βαθειά, κ' ὑφαίνει τὸν πλοκό του
Ἀδιάβατη γεροβολιά, πυκνή κι' αἰώνια φράχτη,
Γιὰ κείνους ποῦ συνείθισαν . . . νὰ παρασυνορίζουν.

— Θανάση, θὰ λησμονήσῃς ! . . . Ἐχτὲς 'ς τὴν Ἀλαμάννα
Ἐγὼ δὲν ἀνοιζα πορειά ;

— Ὁμέρπασα, φυλάξου

Ἵς τὸ γύρισμά σου μὴν εὐρῇς ὀρθὰ τὰ κόκκαλά μου
Καὶ σ' ἐμποδίσουν νὰ διαβῇς.

— Νὰ μὴ γυρίζω πίσω

Τῶμαθα πάντ' ἀπὸ παιδὶ, καὶ τὰ μαθηταροῦδια
Τ' Ἀλήπασα δὲν σκιάζονται, Θανάση, βρυκολάκους.
Σὺ τὸ γνωρίζεις, πολεμῶ, γιατίι τροφή, χαρά μου,

Εἶν' ὁ καπνὸς τοῦ τουφεκιοῦ. Μὲ σᾶς δὲν ἔχω πάθος.
Μᾶρέσει μέσα 'ς τὴ φωτιά νὰ βλέπω τὸ σπαθί μου
Νὰ φέγγῃ, νὰ σπιθοβολῇ, νὰ μὴ θολόνῃ ἐμπρὸς σας.
Ζηλεύω τὴν πᾶλληκαριά, δὲν τὴ φθονῶ σὰν ἄλλους ...
Κί' ὅταν ἐγὼ 'ς τὰ Γιάννινα, ἐσέ, τὸ υἱὸ τ' Ἀνδρούτζου,
Τοῦ Καραίσκου τὸ παιδί, τὸ Θώδωρο τὸ Γρίβα,
Μὲ τᾶλογά σας ἔβλεπα νὰ λάμπετε 'ς τὸν ἥλιο,
Ν' ἀνεμοστροβιλίζετε, σᾶς ἐχαιρόμουν, Διάκε,
Κ' ἔλεγα μέσα μου κρυφά, ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει,
Νᾶμουν ἐγὼ τὸ σύγνεφο καὶ σεῖς τὰστροπελέκια...
Καλὸς καιρὸς ὁποῦτανε!... Τώρα καὶ σᾶς κ' ἐμένα
Μᾶς ἄρπαξε τὸ σύφλογο καὶ ξεζευγαρωμένους
Μᾶς δέρν' ἡ ἀνεμοριπή... Θέλεις νὰ ζήσης, Διάκε; . . .

— Ἕνας μωρίζει τὴ ζωὴ, ὅ,τ' εἶπε θὰ νὰ γένῃ.
Πῶς μὲ ῥωτᾷς, Ὁμέρπασα;. . . Τὸ χέρι τὸ δεξί μου
Τῶχασα χτὲς μὲς 'ς τὴ φωτιά. Μὲ τᾶλλο ὠρφανεμένο
Δὲ θὰ χορταίνω σκοτωμό.

— Μὲ φτάνει τὸ ζερβί σου.

Ἄν εἶχες δυὸ δὲ σ' ἤθελα . . . Ζύγωσε κι' ἀκουσέ με . . .
Ὅταν μέσα 'ς τὰ Γιάννινα, Θανάση, ὁ Οἰκονόμος
Μὲ χιόνια, μὲ τρισκότειδο, 'ς τὸ σπῆτι τοῦ Κροκίδα
Κλεφτὰ σᾶς ἐσυμάζονε, κι' ἄγρυπνοι κάθε θράδυ
Ἐδιαλογίζεστε μαζὺ πῶς νὰ τὴν καταπιῇτε
Τοῦ Ἀλήπασα τὴ δύναμη, τὰ μάτια τοῦ Ταχέρη
Πιστὰ σᾶς πᾶραμόνευαν κ' ἐφέγγαν 'ς τὸ πλευρό σας
Ἀκοίμητα σὰν τὰ κεριά, ποῦ ἀνάφτετε τὴν ὥρα
Ὅποῦ σᾶς ὠρkiζε ὁ παπᾶς 'ς τὸ τετραβάγγελό σας.
Μιὰ μέρα μ' ἐκραξε ὁ Ἀλῆς . . . Τὰ φρύδια του μαχαίρια,
Τὸ στόμα τάφος ἀνοιχτός . . . Μοῦ λέγει . . . «Ὁμὲρ Βριόνη
»Ἀπόψε τὰ κεφάλιά τους . . .» Καὶ βγάνει ἓνα δέφτερί
Ὅποῦ εἶχε μὲς 'ς τὸν κόρφο του. Μοῦ τῶδωκε καὶ φεύγει.
Τὰ νοίγω κ' ἀνατρίχιασα . . . Δὲν ἔλειπε κανένας . . .
Ἀστράψανε τὰ μάτια μου, ἡ γλῶσσά μου φαρμάκι . . .
Ἐγὼ φονεῖας; . . . Καὶ μ' ἀπιστιά; .. Ἐγὼ, Θανάσης Βάγιας! ...
Διαβάξω ἀκόμα . . . τί νὰ ἰδῶ; . . . Μὲ τὸν Ἀλέξη Νοῦτζο,
Ὅποῦ τὸν εἶχε σὰν παιδί, βλέπω τὸ Γεώργη Κίτζο . . .
Ἐτρεξα 'ς τὴ Βασιλική . . . Πέφτει 'ς τὰ γόνατά τοῦ
Καὶ τὸ λειοντάρι ἡμέρεψε . . . Πές μου, Θανάση Διάκε,
Ξέρεις γιατί σᾶς ἔσωσα; . . .

— Δὲ θέλω νὰ τὸ μάθω.

— Θυμήθηκα τὸν πάππο μου, ποῦ 'ς τὰ γεράματά του
Μῶδινε πάντα μιὰν εὐχή, ποτὲ νὰ μὴν ξεχάσω ...

“Ὅτ' εἶμαι... βασιλόπουλο..

— Μᾶς τοῦπε καὶ ὁ Κύρ Μάνθος.

— Κι' ὅτι ἡ γενειά μου μιὰ φορὰ τῆς Μουζακιᾶς τὸ θρόνο...

— Χριστιανὴ κι' ὀρθόδοξη κληρονομιά τὸν εἶχε...

— Θανάση, δὲ σ' ἐρώτησα. Μὴ μ' ἀντικόβης, πᾶψε...

Ἐχάθηκε ὁ Ἀλήπασας καὶ μὲ τὸ χαλασμό του

Ὁ σπόρος, ποῦ ἐκοιμότουνε κρυφὰ μὲς 'ς τὴν καρδιά μου,

Ἀνάδωκε κ' ἐγέννησε τὰ γκαθερό λουλουῖδι,

Ποῦ μέρα νύχτα μὲ κεντᾷ... Εἶδες τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρούτζου;

— Θὰ τὸν εὕρῃς 'ς τὸ δρόμο σου.

— Θανάση, θὰ γνωρίζῃς

“Οτ’ εἴμεθα σὺν ἀδερφοί. Τὸ μυστικὸ ποῦ σοῦπα
Μᾶς δένει τὼρ ἀπὸ καιρό... Σπαθί, φωτιά, τουφέκι,
’Σ τοὺς ξένους ὁποῦ ἐπάτησαν τὰ χρώματά μας, Διάκε.
’Εμὲ μὲ φτάνει ἡ Ἀρβανιτιὰ, καὶ τᾶλλα, ἀπ’ ἄκρη ’ς ἄκρη
Νὰ τὰ κρατήσετε ὅλα σεῖς, γῶμα, κλαρί καὶ πέτρα.

— Κι’ ἀφοῦ σ’ ἐκάμανε πασᾶ, μὲ μιᾶς τὰ ὀνείρατά σου,
Βριόννη, τὰ λησμόνησες καὶ δοῦλος τοῦ Μεχμέτη
Σκοτόνεις τοὺς συντρόφους σου ...

— Διάκε, νερό κι ἀλάτι...

’Εσ’ εἶσαι ἀκόμα ζωντανός, καὶ τὸν Κιοσὲ Βεζήρη
Τὸν ἔχομε ’ς τὰ νύχια μας, μ’ ἓνα σου λόγο, σβύεται ...
Δὲν ξέρω παρακάλεσαις, δὲ διακονεῖω σχώρια ...
Στοχάσου ... ἡ ὥραις φεύγουνε ... καὶ πές μου, ναὶ ἢ ὄχι;

— ’Εφές τὰ παλληκαριά σου, ’Ομέρπασα Βριόννη,
Τὸ δαχτυλίδι μᾶρπαξαν καὶ τὸ φορεῖς ’ς τὸ χέρι ...
Πρὶν ἀπαντήσω ... τὸ φιλεῖς;

— Καὶ τί σημάδια φέρνει;

— Ἐκεῖνα ποῦχαν μιὰ φορὰ, Βιόννη, οἱ γέροντές σου,
Ἕνα δικέφαλο ἀητὸ μὲ τὰ φτερ' ἀπλωμένα
Κ' ἐπανωθὲ τοῦ τὸ Σταυρό . . .

— Θανάση . . . ναὶ ἢ ὄχι ;

— Ὅχι . . . δὲ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μιὰ φοῦχτα χῶμα
Ἀπὸ τῆ γῆ μου τῇ γλυκειᾷ, οὔτ' ἀπὸ τὰ νερά μου
Δὲ δίνω μιὰ σταλαματιά.

— Τὸ κρίμα στὸ λαιμό σου . . .

Ὅσμάν ! . . . πῶς ἦρθες ; . . . τί θὰ πῆς ;

— Ὁμέρπχσα, ὁ Βεζήρης.

Ἀκούστηκ' ἔξω ἀναβρασμός, φωναῖς ξαγριωμέναις
Κι ἀλόγωνε ποδοβολή . . Δειλιάζει, ἀνατριχιάζει
Ὁ λύκος τῆς Ἀρβανιτιᾶς . . . τρέμ' ἡ φωνή του . . . ἀχνίζει.

— Θανάση, τὸ κεφάλι μου . . .

— Μὴ σκιάζεσαι. Μαζί μου

Τὸ μυστικό σου θὰ ταφῇ . . . τῶχῳ βαθειὰ κρυμμένο.

— Καὶ σὺ τί θέλεις ἀπὸ μέ; . . . 'Σ τὸν κόσμον κάτι ὀρίζω,

— Δὸς μου, τὸ δαχτυλίδι μου.

— 'Σ τὰ χερίά σου, Θανάση,

'Αλυσωμένα, θὰ φανῇ καὶ θὰ μὲ μαρτυρήσῃ.

— 'Εδῶ . . 'ς τὸ στόμα . . γρήγορα . . φέρε το . . πίθωσέ το.

Τοῦ τῶδωκε ὁ 'Ομέρπασας. 'Σ τὴ φλογερὴ χαρὰ του

Τάρπάζει ἐκεῖνος, τὸ φιλεῖ, δὲν τὸ χορταίνει ὁ Διάκος.

'Ακόμα τὰνασπάζεται καὶ κοινωνιὰ στερνὴ του

Τὸ καταπίνει λαίμαργα, λές κ' ἤθελε νὰ δώσῃ

'Σ τὸ εἶδωλό του τὸ γλυκὸ τὰ σπλάχνα του κιβοῦρι.

Πλαχώνει ὥστόσο κι ὁ Κιοσές. Μαύρη, θολὴ πλημμύρα

Τὸ πάτημά του ἀκολουθεῖ, σὰν νᾶταν ἓνα κύμα
Πῶσερνε φύκη ᾿ς τὸ γιαλό. Τὰσπράδι τοῦ ματιοῦ του
᾿Εσταζεν αἷμα καὶ χολή...

— Ὁμέρπασα Βριόνη,

Μὰ τῶνας εἶναι τοῦ Θεοῦ ὁ φοβερός προφήτης,
᾿Αν ἔλειπαν τὰ σίδερα ᾿ς αὐτὸ τᾶγριοποῦλι,
Θὰ πίστευα πῶς εἶσαι σὺ, κατὰδικος καὶ φταίστης...
Τόσο σὲ βλέπω ἀνόρεχτον!.. ᾿Εχτὲς ᾿ς τὴ Χαλκομμάτα
Δὲ σοῦ πονοῦσεν ἡ καρδιά νὰ βλέπῃς τᾶλογό σου
Κουφάρια νὰ ποδοπατῇ, ᾿ς τὸ αἷμα νὰ βαλτόνη
Καὶ τώρα σὰν κ' ἐμούδιασες!

— Βεζήρη, οἱ ἀρβανίταις,

᾿Εχθροὺς δεμένους δὲ χτυποῦν.

— Καὶ μάλιστα ὅταν λάχῃ

Νᾶναι παληοί των σύντροφοι... ᾿Εμεῖς, ἀνατολίταις,
Σύγνεφα διαβατάρικα, ὅταν περνοῦμ' ἐδῶθε,
᾿Ομὲρ Βριόνη, μάθε το, χαλάζι φορτωμένοι
Κι' ἀστροπελέκια φλογερά, δὲν ἔχομε ᾿ς τὸ νοῦ μας

Παρά πῶς νὰ πλατύνωμε τὴν ἐρημιά, το μνημα,
 Οὔτε τὸ σπόρο μὲς 'ς τὴ γῆ, οὔτε κλαρί 'ς τὸ λόγγο,
 Οὔτε παιδὶ μὲς 'ς τὴν κοιλιά θ' ἀφήσωμε νὰ ζήση.
 Ὡς τὰ θεμέλια ὁ χαλασμός. Γιὰ πεντακόσια χρόνια
 Ὡς αὐτὰ τὰ στερολίθαρα, πῶσο καὶ ἂν ἔχουν χῶμα
 Τὰ πόχτησανε τρώγοντας ἀπὸ τὰ κόκκαλά μας,
 Μάτι ποτὲ δὲν ἔκλεισεν οὔτ' ἓνας Μουτουλμάνος
 Χωρὶς νὰ ἰδῇ 'ς τὸν ὕπνο του νὰ λάμψη ἓνα τουφέκι
 Ἡ νὰ σφυρίξῃ ἓνα σπαθί. Ἡρθε 'ς τὸ χτένι ὁ κόμπος.
 Θὰ ξεγωνιάσω αὐτὴν τὴ γῆ. Θὰ ἰδῶ 'ς τὰ σωθικά της
 Ποιὸς δαίμονας ἐφώλιασε. Κι ἀλλοίμονον 'ς ἐκεῖνον
 Ποῦ μ' ἀντικόψῃ, Ὁμέρπασα, καὶ ποῦ τὸν εὖρω ἐμπρὸς μου...
 Τί λὲς ἐσὺ, Χαλήλμπεη ; κι ὅσοι πιστοί, τί λέτε ;

— Βεζήρη, ἐχάθηκε ἡ Τουρκιά. Πενήντα παληοκλέφταις
 Μᾶς ἐξεμάτισαν. Ἀμάν ! Θέρισε, σώριασέ τους
 Ὡς ἓνα βογὸ καὶ κάψε τους. Πελέκα αὐτοὺς τοὺς λύκους
 Ξεσπέρμεψέ τους ἀπ' ἐδῶ, κ' ἡ στάχτη τους, Βεζήρη,
 Ἄς ῥιπιστῇ 'ς τὸν ἄνεμο νὰ μὴ ματαφυτρώσουν.

— Ὅχι, δὲ γάνετ' ἡ Τουρκιά. Νὰ κλαῖτε τὸ μερμήγκι

Πῶταν ἢ μοῖρα τ' ὀργιστῇ μὲ ψεύτικα φτερούγια
Βγαίνει 'ς τὸν κόσμον καὶ πετᾷ, ἢ 'ς τὸ νερὸ θὰ πέσῃ,
(Δὲν εἶν' ἀλήθεια, 'Ομέρπασα ;) καὶ θαύρεθῇ πνιμμένο,
'Η θὰ τὰρπάξῃ τὸ πουλί . . . Ποῦναι τὸ παλληκάρι
Ποῦ χτὲς μ' ἀνδρειευότουνε ;

— Ἐδῶμαι, καὶ σ' ἀκούω.

— Ποιὸς εἶς' ἐγὼ δὲν τὸ ῥωτῶ. Γιὰ μὲ τὰ ὀνόματά σας
Θὰ νὰ σβυστοῦν ὅλα μὲ μιᾶς κ' εἶναι καιρὸς χαμένος
'Εμεῖς νὰ τὰ μαθαίνωμε. Θέλεις νὰ προσκυνήσῃς
Καὶ νὰ δεχτῇς τὴν πίστι μου ;

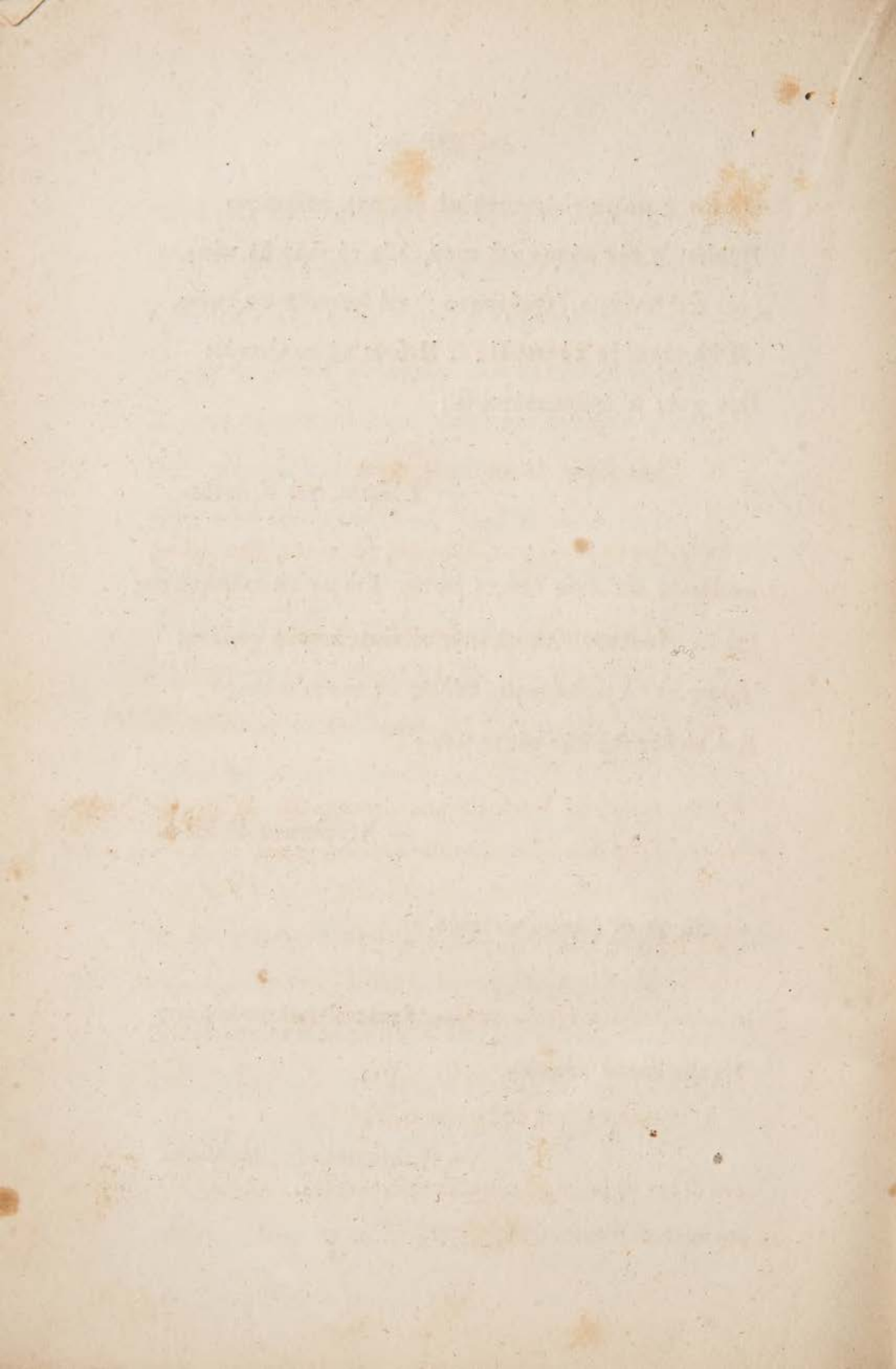
— Κιοσέπασα δὲ θέλω.

— Θὰ νὰ σὲ ψήσω ζωντανόν.

— Ἐμεῖς οἱ παληοκλέφταις

'Εχομε σάρκα κάκοψη.

— Χαλῆλμπεη ! . . δικός σου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

» Μὲ χίλια μύρια βότανα. » σ. 219

Βότανα, χόρτα κατέχοντα ἰαματικὰς ιδιότητας, ὅθεν καὶ τὸ δημῶδες.

Τὰ βότανα τῆς γῆς γιαιτρεύουνε τὰ πάθη.

» Τὴν ἄγρια τὴν ἀψάδα. » σ. 219

Ἐξ *Ἀψάδα*, κυρίως ἐπὶ δριμέων ὑγρῶν, μεταφορικῶς δὲ σημαίνει θυμόν. Ἐξ *Ἀψῆς* θυμοειδῆς. Συνηθέστατον ἐπὶ ἵππων.

» Τὸ διάνημα γοργὰ γοργά. » σ. 219

Διάνημα, σκιὰ φεύγουσα ταχέως, ἀστραπηδόν.

» Ἀναλαυπαῖς καὶ δόξαις. » σ. 220

Ἀναλαμπή ἡ ἐκ μεγάλης πυρκαϊᾶς προκύπτουσα λάμψις, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ θερμότης τῆς φλογός.

» Ἀνέλπιστο λιοβόρι. » σ. 221

Λιοβόρι βορειανατολικὸς ἄνεμος πνιγνρὸς καὶ καυστικὸς.

» Καὶ χίλια τ' ἀντιρίμματα. σ. 221

Ἀντιρίμματα οἱ περὶ τὴν ῥίζαν δένδρου τινος φούμενοι θλαστοί.

Σὰ σὺν κυβέρτι ἡ μέλισσαις πρὶν ὁ γονὸς κινήσῃ. σ. 221

Κυβέρτι τὸ κύβεθρον, ἡ κυψέλη.

Γονὸς ἡ νέα γενεὰ τῶν μελισσῶν ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ἀτολείπουσα τὸν γενέθλιον οἶκον καὶ μεταναστεύουσα ἀλλαχόσε.

Ὅστις παρατήρησεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πολύτιμα ταῦτα ἔντομα δὲν παρέλειψε βεβαίως νὰ σημειώσῃ τὸν ἀπερίγραφτον βόμβον, ὅστις ἐπικρατεῖ ἐντὸς τῆς κυψέλης ὀλίγην ὥραν πρὶν ἢ ἐξέλθῃ ὁ γονός. Ἦθελεν εἶπη τις, ὅτι αἱ μητέρες καὶ οἱ πατέρες θρηνοῦσι συνάμα καὶ χαίρουσιν ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τῶν τέκνων.

Ὁ γονὸς ἐξερχόμενος, πρῶτην φοράν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας πλανᾶται πρὸς ὀλίγον ἔνθεν κἀκεῖθεν καὶ προσκολλᾶται μετὰ ταῦτα ἐπὶ τινος ἀποτόμου πέτρας, ἢ κάθηται ἐπὶ κλαδίσκου τινὸς δένδρου. Ἄν δὲ ἀμελήσῃ τις νὰ τὸν παραλάβῃ καὶ τοποθετήσῃ ἐντὸς κυψέλης, ἀπέρχεται προπορευομένης τῆς Ἀνάσσης. Τὴν ἀποχώρησιν ταύτην ὥς καὶ τὴν πρῶτην ἐξοδὸν τοῦ γονοῦ ἐκ τῆς κυψέλης ἤκουσα νὰ χαρακτηρίζωσιν οἱ ἡμέτεροι χωρικοί.

διὰ τῶν λέξεων, » *Ἐκίνησεν ὁ λαός.* » Καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν ἐδυνήθην νὰ μὴ ἐνθυμηθῶ τὴν διαβόητον Ὀμηρικὴν παρομοίωσιν ἔνθα τὸ « ἔθνεα πολλὰ μελισσάων » ἀντιστοιχεῖ πληρέστατα πρὸς τὸ *λαός.*

» *Καὶ τῶκοβαν τὸ αἷμα.* » σ. 222

Φράσις ἐμφαίνουσα τὴν νευρικὴν κατὰπτωσιν ἣτις προέρχεται ἔνεκα φόβου αἰφνιδίου. Πιστεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὅτι ἐπὶ τοιούτων περιστάσεων τὸ αἷμα ἀποσυντίθεται. Τὸ αὐτὸ ῥήμα ἐν χρήσει ἐπὶ γάλακτος ἀποσυντεθειμένου. « *Ἐκοίφε τὸ γάλα.* »

» *Βλέπει πᾶσπρογαλιάζει.* σ. 222

Ἀσπρογαλιάζει καὶ *ἀσπρογάλιασμα*, τὸ ὑπόλευκον χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ λυκαυγὲς τῆς ἡμέρας.

» *Τὸ φτερωτό σου μάτι.* » σ. 223

Ὀφθαλμὸς περικυκλούμενος ὑπὸ μακρῶν καὶ πυκνῶν βλεφάριδων ἢ ἐπισκιαζόμενος ὑπὸ δασέων ὀφρύων, ἐθεωρεῖτο ὡς τεκμήριον ἀνδρείας ψυχῆς καὶ συνδυαζόμενον μετ' ἄλλων τινῶν προσόντων, καθωδήγει εἰς εὐστοχὸν ἐκλογὴν τῶν *παλλήκαριων.*

Κὶ ὅπου ἀπαντήσῃ ρίζιμιδ' κὶ ὅπου εὖρῃ χαραμάδα,
Γενειάζει ἐκεῖ βαθειὰ βαθειὰ κ' ὑφαίνει τὸν πλοκὸ τοῦ
'Αδιάβατη γεροβολιὰ, πυκνὴ κ' αἰώνια φράχτη
Γιὰ κείνους ποῦ συνείθισαν νὰ παρασυνορίζουν. σ.224

'Ρίζιμιδ', πέτρα ἐρρίζωμένη, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ » πέτρα
πλευούμενη. »

Χαραμάδα τὰ σχίσματα ἐν γένει.

Γενειάζει ἐπὶ φυτῶν, ὅταν βάλλωσι τὰς πρώτας οἶονεὶ τρι-
χοειδεῖς ρίζας. Ἐπὶ κισσοῦ, ὅταν προσκολλᾷται διὰ τῶν ἐλαστι-
κωτάτων νεύρων, ἅτινα ἀναφύονται ἐκ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ γο-
νάτων.

Πλοκὸς σύμπλεγμα ἐκ κλάδων πρὸς ἀνακοπὴν τῶν ὑδάτων.
Ἡ ἐργασίᾳ αὕτη δηλοῦται διὰ τοῦ ὑφαίρω.

Γεροβολιὰ Κλείτμα, φραγμὸς κυκλοειδὲς διὰ καλάμων κατα-
σκευαζόμενος δι' οὗ πολιορκοῦνται οἱ ἰχθυεῖς ἐνθ' ἐνδαιτυνῶνται.
Μεταφορικῶς πᾶν περίκλεισμα ἀσφαλές, ἀνυπέρβλητον.

Μᾶς ἄρπαξε τὸ σύφλογον. σ. 225

Σύφλογον ἡ δίνη ἡ προερχομένη ἐκ τῆς συναντήσεως φλογῶν
πρώην κεχωρισμένων. Συνήθη; κατάρα. » Νὰ σὲ πάρῃ τὸ σύ-
φλογο. » Μ' ἐπῆρε τὸ σύφλογο » !

Μᾶς δέρν' ἡ ἀνεμοριπή. σ. 225

Ἀνεμοριπή ὁρμὴ ἀνέμου παρασύροντος πᾶν τὸ προσυχόν, καὶ τοῦτο πρὸς δῆλωσιν καταστροφῆς. » *Μᾶς ἐπῆρε ἡ ἀνεμοριπή.*»

Ὅταν μέσα 'ς τὰ Γιάννινα, Θανάση, ὁ Οἰκονόμος

Μὲ χιόνια μὲ τρισκότειδο 'ς τὸ σπῆτι τοῦ Κροκίδα

Κλεφτὰ σᾶς ἐσυμάζονε. σ. 226

Ἀποφασισθείσης ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ οἱ ἔφοροι τῆς φιλικῆς ἐταιρίας ἀπέστειλαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰωάννινα τὸν Χριστόδουλον Οἰκονόμου ἵνα κατηχήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μάνθον, τὸν ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Βεζύρου, μεγάλην χαίροντα ἐν Ἠπείρῳ ἐπιβρόχῃ καὶ ὑπόληψιν, τὸν Ἀλέξη Νοῦτζον, τὸν Ἰσκον, τὸν Στράτον, τοὺς Φαρμάκιδες καὶ ἄλλους τοιούτους. Ὁ δὲ Ἀσημάκης Κροκίδα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρέσχε τὴν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Τραπεζεινῆ οἰκίαν του ἥτις, καθὰ διαβεβαίωσι καὶ ὁ Φιλήμων, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁμοιάζε πρὸς ἄλλον μυστηριώδη καὶ τρομερὸν στρατώνα, ὅπου κατὰ πᾶσαν νύκτα συνήρχοντο καὶ συνεσκέπτοντο μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τῶν φιλικῶν Χριστοδοῦλου Οἰκονόμου, γαμβροῦ τοῦ Κροκίδα, Ἰωαννῖται, Ζηγορίσιοι, Ἀκρυνᾶνες, Σουλιῶται.

Μὲ τὸν Ἀλέξη Νοῦτσο

‘Οποῦ τὸν εἶχε σὰν παιδί, βλέπω τὸ Γεώργη Κίτσο.

‘Ετρεξα ἔς τὴ Βασιλική. 226

‘Ο Ἀλέξης Νοῦτσος ἐνέμετο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν εὐνοίαν τοῦ Ἀλῆ ὅστις καὶ ἀπεκάλει αὐτὸν παιδί του.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ.

Κίτσος Κονταξῆς ἐκ τῶν προὔχόντων τῆς κωμοπόλεως Πλεσσοβίτζας, ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τῆς ἐν τοῖς Ἀληπασικοῖς χρονικαῖς τοσοῦτον σπουδαίαν κατεχούσης θέσιν διαβοήτου ἐπὶ καλλονῇ καὶ συνέσει Βασιλικῆς. ὡς ἐκ τῶν γενεθλίων καὶ τῆς δεδοκιμασμένης αὐτοῦ ἀνδρείας ἀπελάμβανεν οὗτος γενικῆς ὑπολήψεως παρὰ τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ δι’ ὃ καὶ ὕποπτος γενόμενος σκληρῶς κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ αἰμοχαροῦς Βεζύρου.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Μαρίνα τις, ἐκ τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως δορυμενῆ, ἀντὶ μικρᾶς εὐεργεσίας ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀλῆ τὴν ἐντολὴν νὰ κλέψῃ καὶ τῷ παραδώσῃ τὴν ἐπταετῇ κόρην τοῦ Κίτσου, καὶ τὸ μικρὸν γύναιον προσοικειωθὲν τῇ συζύγῳ τοῦ Κονταξῆ μυρία ἤρξατο νὰ τεκταίνεται πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ βδελυροῦ σχεδίου.

Ἀποθανόντος δέ τινος τῶν ἐν Φιλιάταις βέηδων ὁ Κίτzos μετέβη μετὰ τῆς συνένου Ἀναστασίας, ὅπως συλλυπηθῇ τὴν χήραν τοῦ ἀπεθόντος φίλου, καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἡ Μαρίνα

παράλαβοῦσα δὲ ἀπάτης εἰς τὴν ἑαυτῆς οἰκίαν, τὴν Βασιλικὴν, ἔτρεψε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Σατράπην, ὅστις ἀποστείλας ἀμέσως εἰς ὁρισθὲν τι μέρος ἵππους ταχυδρομικοὺς καὶ ἔνοπλον συνοδίαν, ἀπήγαγε τὸ κοράσιον.

Ἐπανελθὼν δὲ Κίτζος καὶ πληροφορηθεὶς παρὰ τῶν κατοίκων, ἐν ὅλοις διαιτλούμενων καὶ ὑπισχνουμένων ἐκδίκησιν, τὰ περὶ ἀπαγωγῆς τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ θυγατρὸς, περιῆλθεν εἰς τοιαύτην ἀδημονίαν ὥστε σχεδὸν παρεφρόνησε. Καὶ τὴν μὲν περιουσίαν κατηνάλωσεν ἀφειδῶς διανείμας αὐτὴν πρὸς πάντας ὅσοι ἐκμεταλλευόμενοι τὴν πατρικὴν στοργὴν ἐπηγγέλλοντο αὐτῷ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ τέκνου, αὐτὸς δὲ κατὰβληθεὶς ὑπὸ τῆς λύπης ὠρυξε τάφον ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας, ἀπέβηκε τὸν ὀπλισμὸν, ἐζώσθη σχοινίον καὶ ἐν νηστείαις καὶ στερήσεσι διανυκτερεύων ἐπεκαλεῖτο τὴν Θεομήτορα ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τῆς Βασιλικῆς.

Ἐκ τῶν τελαχιπωριῶν τούτων καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἁλγους προσβληθεὶς ὑπὸ στηθικοῦ νοσήματός, ἀπεβίωσε μετ' ὀλίγον χωρὶς νὰ δυνήθῃ νὰ ἀσπασθῇ τὴν θυγατέρα. Καί τοι προσκληθεὶς πολλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, οὐδέποτε ἔστερξε νὰ συναντηθῇ μετὰ ἀσπόνδου ἐχθροῦ, τοῦ πατριτίου τῆς καταστροφῆς του. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου ἐνδῶτας εἰς τὰς προτροπὰς τῶν συγγενῶν καὶ ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν θυγατέρα φίλτρου, μετέβη εἰς Ἰωάννιναν, καὶ παρεστάθη ἐνώπιον τοῦ αἰμοχαροῦ Σατράπου. Ὁ Βεζήρης ἀφ' οὗ φιλοφρόνως τὸν ὑπεδέχθη, διανοούμενος βεβαίως τίνι τρόπῳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παρχμονῇ τοῦ θανάτου ἐδύνατο νὰ κατα-

στήση σκληροτέραν τὴν ἀγωνίαν, ἠρώτησεν αὐτὸν ποίαν τινα χάριν ἤθελε νὰ τῷ ἀπονεύμῃ πρὸς παρχμυθίαν τῶν παθημάτων του. Ὁ δὲ Κίτζος δελεασθεὶς ὑπὸ τῆς ψευδοῦς ταύτης εὐνοίας, συντετριμμένος τὴν καρδίαν ἔπεσε κατὰ γῆς γονυπετὴς καὶ ἀνεβίητε δακρύων » τὰ μάτιά μου ! Τὸ φῶς μου ! Τὸ παιδί μου ! » Τότε ἐμβλέψας ὁ Ἀλῆς μειδιῶν πρὸς τὸν γέροντα τῷ ἠρνήθη ἀποτόμως καὶ μόνον τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἴδῃ μακρόθεν, ἂν ἤθελε, τὸ περιπόθητον τέκνον.

Εἶναι ἀνατιρρήτον ὅτι ὁ Ἀλῆς, ὁ ἀνήμερος ἐκεῖνος λύκος, ἠγάπησε τὴν Βασιλικὴν μόλις παραδοθεῖσαν εἰς χεῖράς του, εἴτε διότι προηθλάνετο ποῖον εὐωδέστατον ἄνθος· ἔμελλε νὰ ἐκφανισθῇ ἐκ τοῦ κάλυκος ἐκεῖνου, εἴτε διότι ἀπ' ἀρχῆς τὸν κατεγοήτευσεν ἡ ἔμφυτος ἀφέλεια τῆς ἐπταετοῦς παρθένου. Διὸ καὶ ἐπειρᾶτο πᾶντι σθένει νὰ ὑπερνικήσῃ διὰ τῶν περιθάλψεων τὴν πρὸς αὐτὸν ἀμείλικτον ἀντιπάθειαν τοῦ κορασίου.

Ἡμέραν τινα ἡ Βασιλικὴ ἐπισκεπτομένη τὰς κρύπτας τῶν σελιγγίων εὗρεν ἐν τινὶ γωνίᾳ τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος καὶ λάβουσα αὐτὴν ἔδραμε καὶ προσπεσοῦσα τῷ Ἀλῇ ἐξητήσατο τὴν χάριν ἵνα ἐν τῷ ἰδίῳ θαλάμῳ καταθέσῃ τὸ παρήγορον εὔρημα. Ὁ Βεζήρης ἐπαινέσας τὸν ὀρησκειτικὸν αὐτῆς ζήλον, ἔστρεψε προθύμως καὶ οὕτω χάριν τῆς Βασιλικῆς ἐν αὐτῇ τῇ φωλεᾷ τοῦ θηρίου κατηρτίσθη πολύτιμον προσευκτήριον, ὅπου πολλάκις καὶ τὸ ἀνθρωπόμορφον ἐκεῖνο τέρας ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ δυσχερεσίαις προσήρχετο ἱκετεύων.

Δεκαπενταετῇ ἤδη ἐνυμφεύθη αὐτὴν ὁ Ἀλῆς· κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν θρήσκευμα καὶ ἔκτοτε τὴν ἡγάπησε μανιωδῶς καὶ τοι γέρων. Οὐδεμία δὲ ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν αὐτῆς ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ τυράννου πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ σωτηρία πολλῶν.

Ἀλλ' ὅσον ὁ Βεζήρης ἡγάπα τὴν Βασιλικὴν τόσον ἐμίσει τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Γεώργιον Κίτζον, τὸν ὄντως μεγαλοπρεπῇ καὶ ὠραιότατον ὀπλρχηγὸν τῆς Πλεσσοβίτζας, τὸν διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ ἀπαθανατίσαντα μετὰ ταῦτα τὴν αἱματόφυρτον τοῦ Μεσολογγίου Λουνέταν. Μὴ ἀνεχόμενος ὁ ζηλότυπος Σατράπης τὴν ὑπεροχὴν ἣν ἀπῆλαυεν ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Ἰωαννίνων ὡς γυναικᾶδελφος αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ τὸν δολοφονήσῃ, καὶ πρῶτον ἐπεχείρησε τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μελετωμένου κακουργήματος προπαρασκευάσας διὰ κωνίου φύλλα νικοτιανῆς· ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰδοποιηθέντος τοῦ Κίτζου ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κωλέτου. Ὑστερον προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς μέγα τι κυνηγέσιον καὶ διέταξε δύο ἐκ τῶν πιστῶν δημίων νὰ πυροβολήσωσι κατ' αὐτοῦ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἀποπείρᾳ ἐπληρώθη βαρέως ὁ Κίτζος καὶ ἤθελεν ἴσως ἀποθάνῃ νοσηλευόμενος ὑπὸ τῶν ἱατρῶν τοῦ Ἀλῆ, ἂν ἡ Βασιλικὴ ἐπὶ τῷ ἀπαισίῳ ἀκούσματι δὲν ἀπῆτει τὴν ἰασίν του καὶ ἂν δὲν κατετρόμαζεν αὐτὸν διὰ τῆς ἀπειλῆς ὅτι ἤθελεν αὐτοχειριαζομένη συναποθάνῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐντρομος ὁ Ἀλῆς οὐ μόνον ἐφρόντισε νὰ ἀναθέσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ τραυματίου εἰς τὸν ἱκανώτερον τῶν χειρουργῶν του, ἀλλὰ καὶ αὐτοπροσώπως ἐπετῆρει τὴν Θεραπείαν πρὸς ἐξιλασμὸν τῆς προσφιλοῦς συζύγου.

Οὕτω διήλθε τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του τυμβογε-
ρων ἤδη ὁ Ἀλῆς· κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιζησάντων προ-
κύπτει ὅτι ἀπέναντι τῆς φοβερᾶς μεταβολῆς τῆς τύχης, τῆς προ-
δοσίας τῶν τέκνων του, τῆς λειποταξίας τῶν διασημοτέρων δι-
πλαρχηγῶν του, τῆς ἐπικειμένης τιμωρίας τῶν κακουργημάτων
του, ὅταν κατέκλινε τὸ πολὺν καὶ θυελῶδες μέτωπον ἐπὶ τῶν
ἄβρων γονάτων τῆς Βασιλικῆς, ἐκ μιᾶς ἐλησμόνει τὰ πάντα καὶ
παρεδίδετο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὕπνου, ὡς ἂν ἐπίστευεν ἀδύνα-
τον τὴν καταστροφὴν ἐν τοῖς κόλποις τοιοῦτου παρὰδεΐσου.

Ἰστέρον δὲ ὅτε ἀπεκλείσθη ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Ἰωαννίνων καὶ
ἐβλεπε προεγγίζοντα τὸν ἀναπόφρευκτον ὄλεθρον, ἐν ᾧ τὴν ἀκα-
ταδάμαστον αὐτοῦ ψυχὴν δὲν κατέβηκεν ὁ φόβος τοῦ θανάτου,
τὴν κατεσπάραττεν ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Βασιλικὴ ἔμελλε νὰ περιέλθῃ εἰς
χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του. Ὅθεν ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτοῦ, προσκαλέ-
σας τὸν Ἀθανάσιον Βάγιαν ἐνετείλατο νὰ φονεύσῃ τὴν γυναῖκα
ἐάν ποτε ὡς ἐκ τῶν περιπετειῶν τοῦ πολέμου ἤθελεν ἰδεῖ αὐτὸν
ζωογρηθέντα ἢ πετόντα ὑπὸ τὸ ξίφος τῶν πολεμίων.

Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἀλῆς θανασίμω· πληγεί· ἀπήτησε τὴν ἐκτέλε-
σιν τῆς ἐντολῆς, ἐξελθὼν ὁ Βάγιος τοῦ δωματίου ἔνθα ἐν τῷ ἰδίῳ
αἵματι ἐκυλίστο ἤδη ὁ ἀγωνιῶν λέων, ἐπυροβόλησεν ἀσκόπως καὶ
ἐπανακάμψας ἀνήγγειλε πρὸς τὸν θνήσκοντα τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ
τελευταίου πόθου του. Τότε ἐπὶ τῶν ὤχρων χειλέων του ἐπήν-
θισεν ἔσχατον μειδίαμα καὶ χαίρουσα ἐξεδήμησεν ἡ ἀγρία αὐτοῦ
ψυχή.

Ἡ Βασιλικὴ αἰχμηλωθεῖσα ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Σίμου βέη, καὶ ἐκεῖθεν ἐξωρίσθη εἰς Προύσαν. Κατὰ δὲ τὸ 1830 ἐλευθερωθεῖσα ἦλθεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ κατόκησεν ἐν τῇ Κωμοπόλει Κατοχῇ, ὁπόθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, καταβληθεῖσα ὑπὸ τῆς λύπης καὶ ἀσθενήσασα βρῆκεν μετέστη ἐπὶ Θεραπείᾳ εἰς Αἰτωλικὸν, ἔνθα καὶ κατέλυσε τὸν βίον ἐν ἔτει 1835.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης γίνεται δῆλον ὅτι διὰ τῆς προστασίας τῆς Βασιλικῆς πολλοὶ πολλάκις ἐσώθησαν τῶν κινδυνευόντων χριστιανῶν οὐχὶ παραλόγως ἀποδίδεται εἰς αὐτὴν ἐν τῷ ποιήματι ἡ σωτηρία τῶν Φιλικῶν, ὧν οἱ ἀγῶνες καὶ ὁ σκοπὸς ἀναντιρρήτως δὲν ἐλάτθονον τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ Ἀλῆ,

Μᾶς τοῦπε κι' ὁ Κύρ Μάνθος. σ. 227

Ἵπῃρξε καιρὸς καθ' ὃν τοιαύτη ἦτο ἡ ὑπόληψις ἣν ἔχαιρεν ἐν Ἠπιείρῳ ὁ γνωστὸς οὗτος ἐπὶ συνέσει γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὥστε παροιμιώδης κατήνησεν ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων του.
» Τοῦπε ὁ Κύρ Μάνθος » ἐταυτίζετο πρὸς τὸ αὐτὸς ἔφα. Ὁ Μάνθος καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεκλείσθη ὁ Ἀλῆς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν καὶ ἐκαταπομήθη ἐν Μετζόβῳ.

Καὶ τ' ἄλλα ἀπ' ἄκρῃ 'ς ἄκρῃ.

Νὰ τὰ κρατήσετε ὅλα σεῖς, χῶμα κλαρὶ καὶ πέτρα. σ. 228

Τὸ » ἀπ' ἄκρη ε' ἄκρη » καὶ τὸ χῶμα κλαρὶ καὶ πέτρα, ἥσυχον ῥῆτριν δι' ὧν συνήθως ἐν τοῖς παλαιοῖς συμβολαίοις παρεχωρεῖτο ἡ ἀπόλυτος κατοχὴ κτήματός τινος.

Διάκε γερὸ κι' ἀλάτι. σ. 228

Νερὸ κι' ἀλάτι φράσις δημώδης, δι' ἧς ἐμφαίνεται ἡ ἐπανάληψις φιλίας διακοπείσης ἕνεκεν σοβαροῦ τινος λόγου.

Τὸ κρίμα 'ς τὸ λαιμό σου.

Ἄλλο δημῶδες λόγιον δι' οὗ ἀντιτίθεται εὐθύνη εἰς τὸν μὴ στέργοντα νὰ παραδεχθῇ σπουδαίην τινα πρότασιν. Ταυτόσημον τῷ » Νίβομαι, κι' ἀπορίβομαι. » » Ἐξω ἀπὸ τὸ κρίμα γάμαι. » Καὶ τὰ παραπλήσια.

Φέρε το ... πίθωσέ το. σ. 230

Πίθωσε εἶναι τὸ ἐπίθετον. Ἡ μετὰ προσοχῆς καὶ ἀβρότητας τοποθέτησις πράγματός τινος.

Ἦρθε 'ς τὸ χτένι ὁ κόμπος. σ. 232

Δηλοῦ, ἔφθασεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ βία θέλει λύσῃ τὸ ζήτημα.

Τί λές ἐσὺ, Χαλήλμπεη. σ. 232

Ὁ μοχθηρὸς οὗτος ἐκ τῶν ἐγγχωρίων ἀγάδων, ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς ἴσως δὲ καὶ ἡ μόνη αἰτία τῆς καταδίκης τοῦ Διάκου. Παρουσιασθεῖς πρὸς τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ πασαῖν προσέπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ μετὰ δακρύων ἐζητήσατο παραδειγματικὸν θάνατον πρὸς τιμωρίαν ἀνδρὸς θεωρουμένου τότε κινδυνωδესτάτου.

ἽΣ ἔνα ῥογὸ καὶ κάψε τους. σ. 232

Ῥογὸς τὸ ἐκ σπινθίδων διαμέρισμα ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν ὅπου ἀποταμιεύεται ὁ σίτος, καὶ αὐτὸς ὁ σωρὸς τοῦ σίτου.

Νὰ κλαῖτε τὸ μερμήγγι.

Πῶταν ἡ μοῖρα τ' ὀργιστῇ μὲ ψεύτικα φτερούγια

Βγαίνει ἔς τὸν κόσμον καὶ πετᾷ. σ. 232—233

Δημῳδὴς παροιμία στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τῆς περιέργου παραμορφώσεως ἣν πάσχει ὁ μύρμηκx, ὅταν ἀναφύωνται τὰ πτερὰ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ καὶ μεταβάλλεται εἰς πτηνόν.

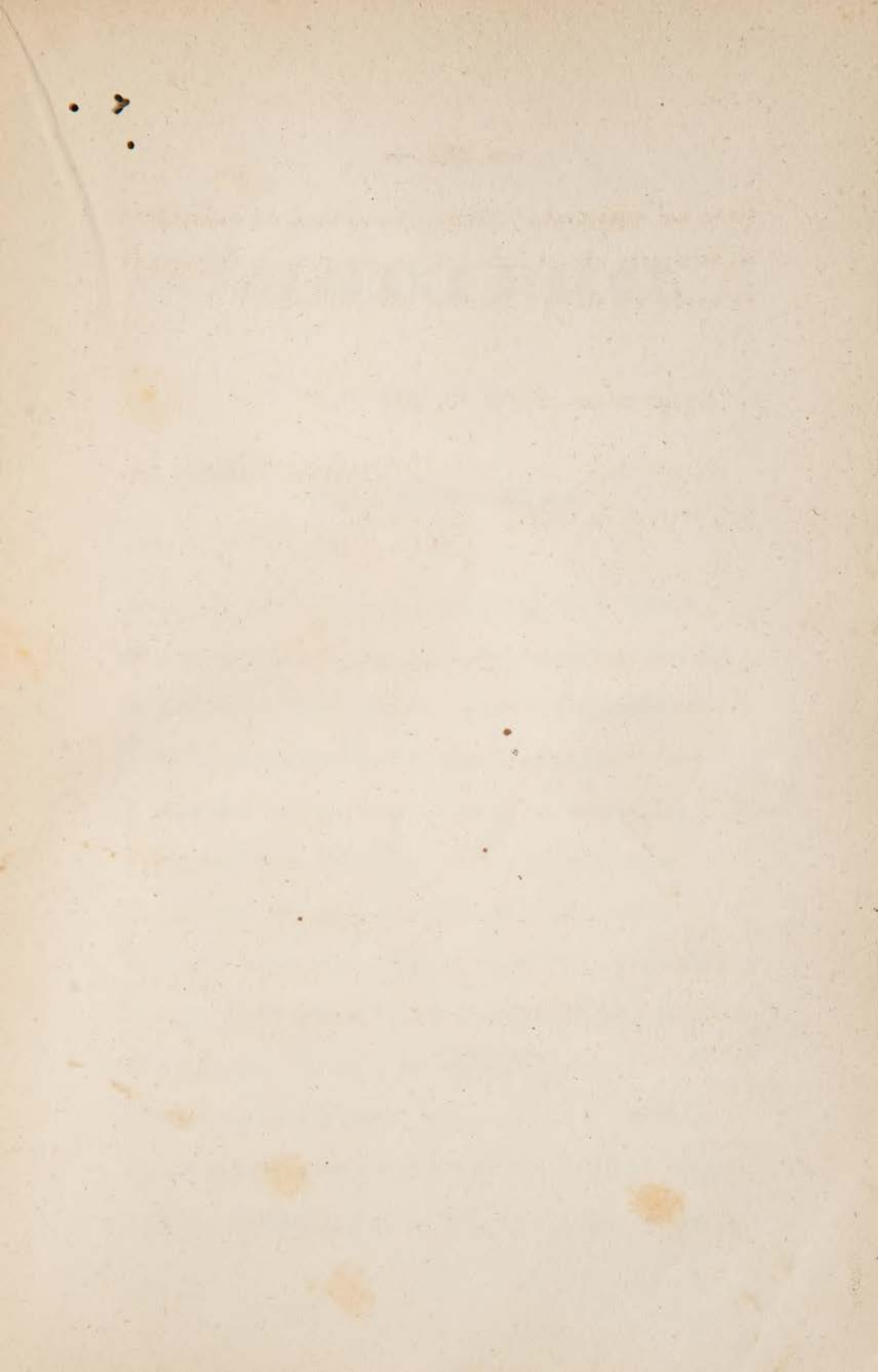
Ἐδῶμαι καὶ ὁ ἀκούω. σ. 233

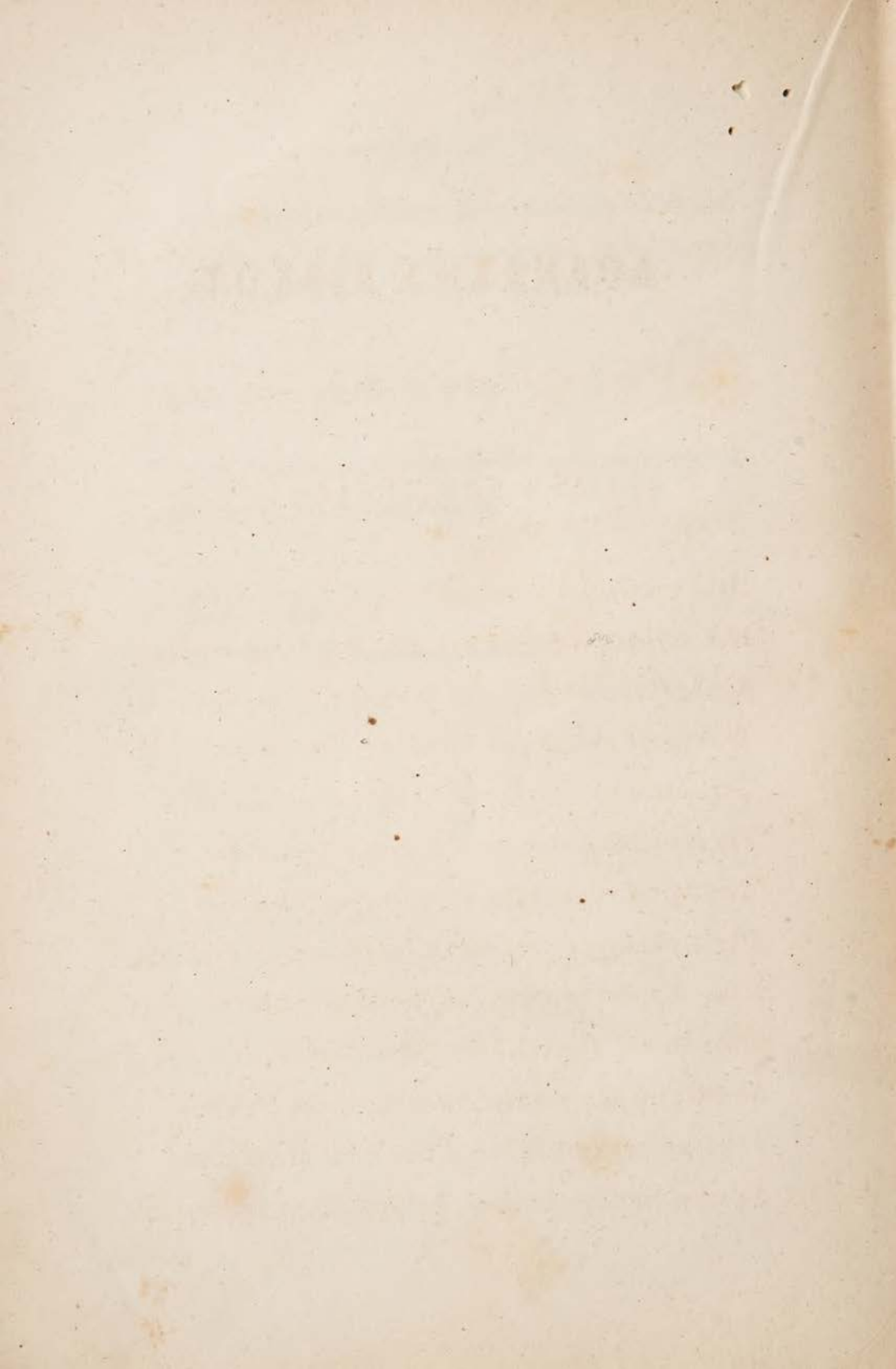
Τὸ « καὶ ὁ ἀκούω » ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἔχει ἀπειλι-

τικὴν καὶ περιφρονητικὴν ἔννοιαν. Ἐν τῇ Λακωνικῇ ἐκείνῃ φράσει περιέχεται πᾶσα ἡ ἀηδεία καὶ ἀγανάκτησις ἣν διήγειρεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Διάκου ἡ θρασύτης τῶν δθωμανῶν.

Ἔχομε σάρκα κάκοψη. σ. 233

Κάκοψος περὶ ὀσπρίων σκληρῶν, ἀντίθετον τοῦ κάλογος. Τραχὺς, ἀντέχων εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρός.

ΑΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ.

ΑΣΜΑ ΕΚΤΟΝ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΑΙ.

Ποτέ τοῦ ἡλίου ἡ εὐμορφιά, ποτέ τῆς γῆς ἡ νειώτη
Κ' ἡ περηφάνεια τοῦ βουνοῦ, τοῦ δέντρου ἡ πρασινάδα
Κ' ἡ λευθεριά τοῦ ξηφτεριοῦ, ποτέ τόση γλυκάδα
Τόση κρυφὴ μοσχοβολιά δὲν ἔχυσαν τριγύρω
Ἦς τὸ Διάκο ποῦ ψυχομαχᾷ. Τυφλὴ καὶ μανιωμένη
Τὸν ἐκοιλοῦσε ἡ Λιαπουριά.— Κεχρὶ παραδομένο
Ἦς τὰ δόντια τοῦ νερόμυλου, τριμμόψυχα ῥιμμένη
Μὲς' εἰς τὸ λαρύγγι ἐνὸς θεριοῦ, προσάναμμα, ἀποκλάδι,
Χλωροκομμένο φρύγανο, ποῦ τῶβοςκεν ἡ φλόγα,
Ὀλόγυρά του ἐκύτταζε, σὰν νᾶθελεν ἀκόμα
Νὰ καταπιῇ μὲ μιὰ ματιὰ, νὰ κρύψῃ εἰς τὴν ψυχὴν του
Τὴν ἔρμη τὴν πατρίδα του κ' ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον
Νὰ τήνε πάρῃ συντροφιά.— Ἐπέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του

Φτωχή, κακογεράματα κ' ἡ δύστυχή του ἡ μάνα
Μὴν ἔρθῃ ὥρα γιὰ ψωμί τὸ χέρι της ν' ἀπλώσῃ,
Καὶ μὴν πεθάνῃ νηστική. Ἐπάγωσε ἡ καρδιά του
Κ' ἓνα κελάδημα γλυκὸ, πλασμένο μ' ὅλα τ' ἄνθη,
Ποῦ τρέφ' ὁ κήπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε 'ς τὰ χεῖλη.

» Για ἰδὲς καιρὸ ποῦ ἐδιάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ
» Τώρα παρθίζουν τὰ κλαριά ποῦ βγαίν' ἡ γῆ χορτάρι. »

Λὲς κ' ἤθελε πρὶν ἀναιδῆ 'ς τοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο,
Τὴ βραγισμένη του καρδιά νὰ σχίσῃ γιὰ νὰ φύγουν
Τῆς νειότης του τάρωματα, ποῦ δὲ χωροῦν 'ς τὸ μνήμα.

Τὸν ἐπατοῦσαν τάλογα κι ἄγρια μεθυσμένα
Τόνε δαγκοῦν 'ς τὸ πρόσωπο. Τάγερὶ φορτωμένο
Φοβέραις καὶ περίγελα καὶ φλογισμένα χινῶτα
Τριγύρω του ἐκουφόβραζε ... Κάνένα χηλιδόνι
Δὲ φαίνεται 'ς τὸν οὐρανὸ νὰ τὸν παρηγορήσῃ ...
Ὁ δρόμος ἀτελείωτος! .. Δεξιὰ, ζερβιά του τοῖχος
Ἀνταριασμένοι οἱ Γκέγκιδες ... τοὺς ἀνακράξει ὁ Διάκος...

» Δέν εἶν' κἀνένας ἀπὸ σᾶς καθάριος Ἀρβανίτης
» Νὰ ἐντρέπεται τῇ γύμνια μου, τὴν καταφρόνεσή μου,
» Νὰ μοῦ φυτέψῃ ψυχικὸ 'ς τὸ μέτωπο ἓνα βόλι ; ... »

Βουβοὶ δὲν ἐταράχτηκαν, τόνε θωροῦν μὲ τρόπο.
Ἐφούσκονε ὁ κατακλυσμός ... Ὡς τὸ διάβα του ἑναὶ χτύπος
Ἀκούστηκε μικρός . . μικρός, σὰν νᾶθε ξεροσκάση
Τοῦ λύκου τἀναστήκωμα, σὰν νᾶθε ἀπλώση χέρι
Ὡς τοῦ πιστολιοῦ τὸ σκάνδαλο . . . Ἀνάμειξ' ἀπὸ τόσους
Μήπως ἐξύπνησε κἀνείς, ὅπου ἦταν παλληχάρι ; . .
Ξαφνίστηκε ὁ Χαλήλμπεης . .

— Σκυλὶ, ὅποιος κί ἂν ἦσαι

Τὸν ἔχω λάβει χάρισμα . . . εἶναι δικό μου ψῶνι . .
Μάθε το . . . κάτου τ' ἄρματα . . .

Καὶ σὰν τῇ νυχτερίδα

Κολλάει 'ς τοῦ Διάκου τὰ μαλλιά. Ξανάφτουνε οἱ φονιάδες.
Ἀφώνει πάλ' ὁ θόρυβος. Τρέχουν, πηδοῦνε, σκούζουν
Κι' ἀποσταμένοι πλακωτοὶ 'ς τοῦ ρουπακιοῦ τὸν ἴσχιον
Ἀράζουνε καὶ στέκονται. Ἀκίνητος ὁ γύφτος

Τὸ φοβερὸ τὸ σύνεργο 'ς τὰ χερίά του ἐκρατοῦσε,
Τοῦ Χάρου παραβλάσταρο, τοῦ τάφου σηματοῦρι.
Ἐμπρὸς του, πίσω του βαθειά, διχαλωτοὶ δύο ψήστεις
Μπηγμένοι βρίσκονται 'ς τὴ γῆ. Ὁ πρῶτος 'ς τὸ κεφάλι,
Ὁ δεύτερος 'ς τὴν ποδαριά. Σωρὸς χλωρὰ κλονάρια,
Καὶ θράκια ποῦ ξεσπίθιζαν... Τὸ δένδρο παραστάτης.

» Πλάστη μεγαλοδύναμε! Χριστέ! παράλαβέ με.
» Βρέξε 'ς τὴ φλόγα μου δροσιὰ καὶ κάμε αὐτὴν τὴ σάχη
» Ποῦ θὰ ν' ἀφίση τὸ κορμὶ τοῦ δούλου σου, Πατέρα,
» Νὰ μὴ τὴν πάρῃ ὁ ἄνεμος καὶ νὰ μὴ μείνῃ στεῖρα.»

Εἶπε καὶ παραδόθηκε. Δεμένος 'ς τὸ δρομάρι
Ὁ μάρτυρας σιγὰ σιγὰ, παρακαλεῖ τὴ φλόγα
Μὲ τὸν καπνὸ τὴ σάρκα του, ποῦταν γυμνὴ νὰ κρύψῃ.

Γυρίζει ὁ γύφτος τὸ σουβλί... Τὸ χέρι του ἀνεμίδι...
Κι' ὅταν ἐμένανε νεκρὰ κάμμιὰ φορὰ ἀπὸ δεῖλια
Τάφωρᾶσμένα δάχτυλα καὶ τᾶφρυγεν ἡ πύρη,
Τότε ξυλιαῖς καὶ σάλαγος, κεντήματα καὶ πέτραις.
Φωνάζει κι' ὁ Χαλήλμπεης...

— Παληόγερε, ἀνδρείεψου...

Μέριασε ἐκεῖνο τὸ δαυλί... γιὰ ἰδῆς, ἀνάθεμά το
Τί γλώσσαις ὁποῦ ἐπέταξε, καὶ πῶς τὸν ἔχει ζώση!...
Θὰ τὸν ρουφήξῃ γρήγορα... Ταράξου.. μέριασέ το...

Κι' ὅσο κι' ἂν ἔσπρωχνε ὁ φονεὶὰς τὸ μυστικὸ τὸ ξύλο
Τόσο ὁ καπνὸς τὸν ἐπνίγε, τόσο θεριεύει ἡ φλόγα.
Διώχνει τὸ γύφτο ἡ ἀναλαμπή κι' ὁ κόσμος τρομασμένος
Φεύγει τὸ στόμα τοῦ στοιχειοῦ. Ἀνάφτουν τὰ δεμάτια
Ποῦσαν τριγύρω σωριαστά... Τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
Φωτοκαμμένα βεύουνε... Κανέννας δὲν ξανοίγει
Ποῦναι τοῦ Διάκου τὸ κορμὶ 'ς αὐτὴν τὴ καταβόθρα.

Κατακαθίζουν ἡ φωτιαὶς... τρέχουν σιμὰ μὲ φόβο..
Ἀφαντο τᾶγιο λείψανο!.. Σκαλίζουνε τὴ στάχτη
Μὴν εὔρουν ἓνα κόκκαλο, μὴ ἰδοῦν ἓνα σημάδι...
Τίποτε!.. δὲν πιστεύουνε... Σκάφτουνε, ξεδιαλέγουν
Τὰ πεθαμένα κάρβουνα... Τίποτε!.. χτύπα, κέντα,
Μιὰ σπῖθ' ἀστράφτει ἀπὸ τὴ γῆ... Σηκόνουνε τὰ μάτια
Καὶ βλέπουν ἓνα φτερωτὸ, χρυσὸ δακτυλιδάκι
Ποῦ ἀνέβαινε 'ς τὸν οὐρανό... Πότε, Θανάση, πότε!

Θὰ νάρθη πάλε νὰ μᾶς βρῇ καὶ ποιὸς θὰ τὸ φορέσῃ
Τὸ φυλαχτό σου τὰκριβό ; . . Πότε, Θανάση, πότε ; ...

ῥυάζονται, φεύγουν τὰ θεριά. Κλεφτὰ, κλεφτὰ κι' ὁ γύφτος
Χωνεύει 'ς τὴν κουφάλα του. Κάνεις δὲν ἀπομένει
Παρ' ἡ ἀχτίδες τοῦ ἡλιοῦ, ποῦ ἀσπάζονται τὸ μνηῆμα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Προσάναμμα, αποκλάδι. σ. 251

Προσάναμμα ξηροὶ λεπτότατοι κλαδίσκοι, δι' ὧν ἀνάπτει τις φλόγῃ.

Ἀποκλάδια κυρίως αἱ ἐκ τῶν ἀμπέλων κλαδεύμεναι ῥάβδοι καὶ χρησιμεύουσι εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Χλωροκομμένο φρύγανο. σ. 251

Φρύγανον, φύλλα, κλαδίσκοι, σχίζαι, ὅταν ἀναμειγμένα παρκαθίδωνται εἰς τὸ πῦρ.

Ἐπέρασε ἀπ' τοῦ νοῦ του

Φτωγῇ, κακογεράματι, κ' ἡ δύστυχῇ του ἡ μάνα

Μὴν ἔρθῃ ὥρα γιὰ ψωμὶ τὸ χέρι της ν' ἀπλώσῃ. σ. 252

Ἡ μήτηρ τοῦ Διάκου πρὸ ὀλίγων μόνον ἔτῶν ἐτελεύτησε. Καθ' ἣν δὲ ἔλαβον διαβεβαίωσιν, ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ υἱοῦ της ἀντημείφθη διὰ ἰσοβίου δωδεκαδράχμου συντάξεως !!!

Τοῦ Χάρου παραβλάσταρο, τοῦ τάφου σηματοῦρι. σ. 254

Παραβλάσταρο ταυτόσημον τῷ ἀντιρρόηματι, παραφυσί.

Σηματοῦρι, ἐν γένει πᾶν τὸ τιθέμενον καὶ μακρόθεν διακρινόμενον πρὸς διάγνωσιν ἐπικινδύνου τινος μέρους. Κυρίως δὲ τὰ βωτρία δι' ὧν σημειοῦνται αἱ ὑψηλοὶ χάριν τῶν διαπλεόντων τὰς θάλασσας.

Διχαλωτοὶ δυὸ ψήγταις. σ. 254

Διχίλα ξύλον αὐτοφυῶς σχιζόμενον εἰς δύο διεστώτα μέρη. *Ψήστης*, σιδηροῦν ἢ ξύλινον ἐργαλεῖον ὑπερεῖδον τὸν ὀβελόν.

Δεμένος 'ς τὸ δρομάρι. σ. 254

Δρομάρι πᾶν ἐπίμηκες ξύλον ἐν εἵδει λεπτῆς δοκοῦ.

Καὶ τᾶφρυγεν ἡ πύρη. σ. 254

Ἡ ἐκ τοῦ πλησίον λίαν ἐπαισθητὴ θερμότης καλεῖται *πύρη*, ἢ δὲ ὑπερβάλλουσα τῆς φλογὸς λάμψις, ἀναλαμπή.

Φωτοχαμμένα βεύουνε. σ. 255

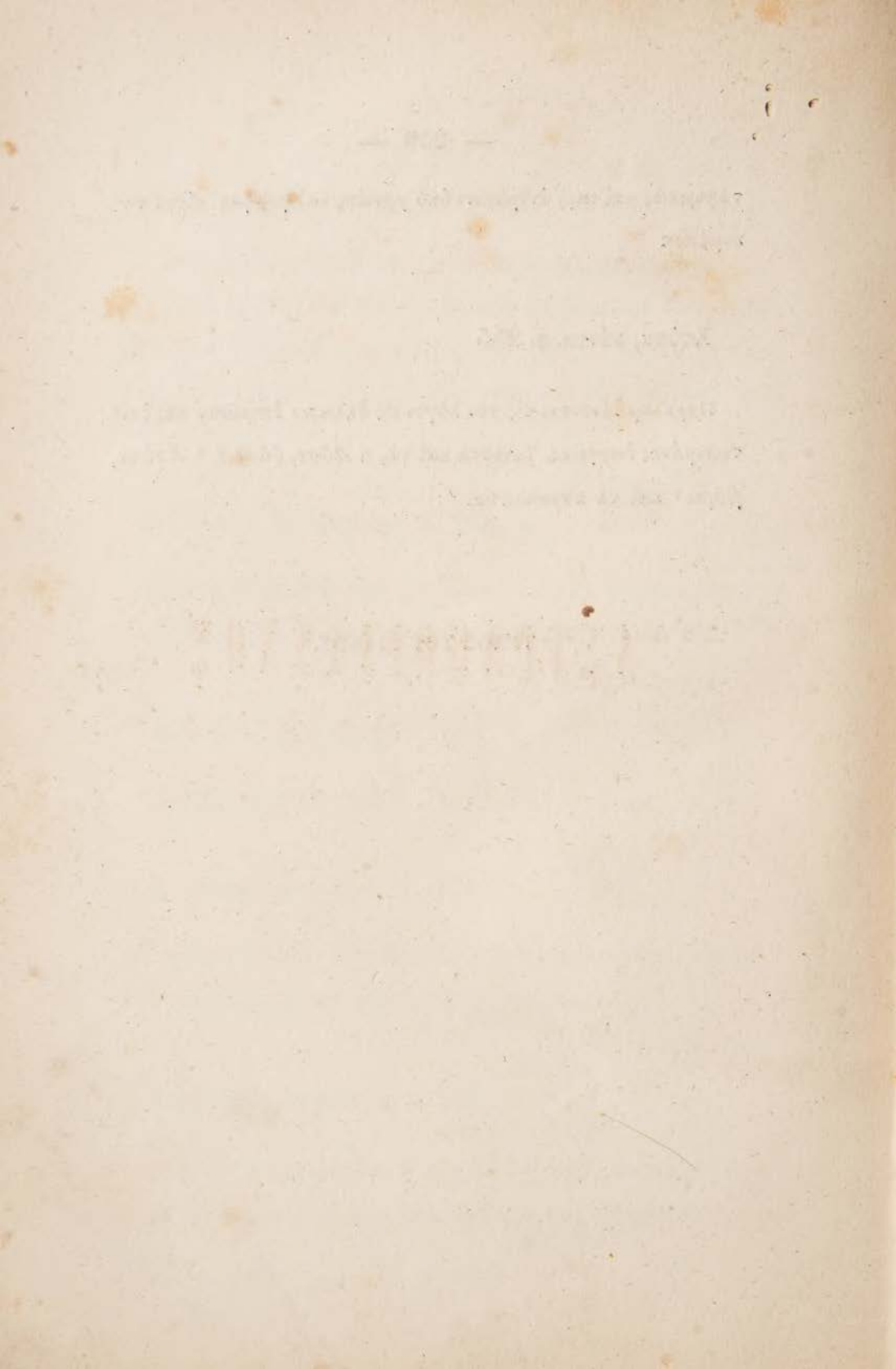
Ῥεύω ἐπὶ φύλλων, ἀνθέων ἢ τρυφερῶν καρπῶν ὅταν ἐκ τινος ἀτμοσφαιρικῆς ἐπιρροῆς αἰφνιδίως κατὰπίπτωσι. Λέγεται δὲ με-

ταφορικῶς καὶ περὶ ἀνθρώπων ὑπὸ χρονίας καὶ μακρᾶς νόσου τη-
κομένων.

Χτύπα, κέντα. σ. 255

Παραλαμβάνονται εἰς τὸν λόγον εἰς δῆλωσιν ἐπιμόνου καὶ ἐπι-
τεινομένης ἐνεργείας. Τοιαῦτα καὶ τὰ, » Δῶσε, δῶσε.» » Χτύπα,
βάρει» καὶ τὰ περὶ πλῆσι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ.

ΑΣΤΡΑΠΟΓΙΑΝΝΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος εὑρεται ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ τετάρτου ᾠσματος. Σελ. 182 ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἀστραπόγιανρος — Λαμπέτης.»

ΑΣΤΡΑΠΟΓΙΑΝΝΟΣ

» Λαμπέτη, έδειλιασα !... Τὰ σωθικά μου
"Ασπλαχνο έθέρισε βόλι, πικρό.
Νεκρά 'ς τὸ σκάνδαλο τὰ δάχτυλά μου
Βλέπεις επάγωγσαν ... Δός μου νερό ... »

» Λαμπέτη, έσβύστηκα !.. "Ωραν τήν ώρα
Φεύγ' ανυπόμονη, πετᾷ ή ψυχή.
'Σ τὰ χρύα τὰ χείλη μου στέκεται τώρα
Σχύψε καί πιέ τηνε μ' ένα φιλί. »

» Λαμπέτη, χόρτασε τή δύναμή μου.
Μέσα 'ς τὰ στήθιά σου θέλω ναυρῶ
Στερνὸ λημέρι μου, θέλω ή πνοή μου
Ναυρῇ 'ς τὰ σπλάχνα σου τὸν οὐρανό. »

» Μόχτ κ' ἐπλάκωσαν σὰν ἄγριοι σκύλοι

Γιὰ τὸ κεφάλι μου... τί καρτερεῖς ; ...

Φορτώσου τάρματα, τὸ καρυοφύλλι,

Κόψε με γρήγορα... μὴ μ' ἀρνηθῇς. »

» Λαμπέτη, σφόγγισε, τρίψε μὲ χῶμα

Τὸ γιγταγάνι σου, κ' εἶναι θολό ...

Πῶς κλαῖς ; .. τί δέρνεσαι ; .. Τρίψε το ἀκόμα...

Μὴν τρέμεις... ζύγωσε... Δός μου νὰ ἰδῶ. »

» Τὸ αἷμα τᾶπιστο μὲ τὸ δικό μου

Δὲ θέλω ἐπάνω του νάνταμωθῇ,

Φαρμάκι ἀγλύκαντο μὲς 'ς τὸ λαιμό μου

Δὲ θέλω σύντροφο κάτου 'ς τὴ γῆ. »

» Χτύπα, Λαμπέτη μου! .. Ἀπλωσε, πιάσε,

Σφίξε 'ς τὰ δάχτυλα τᾶσπρα μαλλιὰ...

Τὰ χέρ'α ἐσταύρωσα... Μὴ μὲ φοβᾶσαι...

Κόψε με... πάρε με 'ς τὴν ἀγκαλιά. »

Ὀλόρθο ἐπέταξε τάξιο λεπίδι,
Τὰ γέρι ἐξέσχισε πέρνει φτερό
Ἄστραψ' ἐσφύριξε γοργὸ σὰ φίδι,
Τὸ δέντρο ἐλύγισε 'ς τὴ γῆ νεκρό.

Βαρεῖα σπαράζει φοβερὴ 'ς τὸ χέρι τοῦ Λαμπέτη
Ἡ χάρα τ' Ἀστραπόγιαννου. Τὸ μάτι ἀνταριασμένο
Τοῦ σκοτωμένου τρεῖς φοραῖς ἀναιβοκατεβαίνει
Καὶ βασιλεύει σκοτεινὸ. Ὡς τὸ μέτωπό του ἡ νύχτα
Ξαπλώθηκε ἀξημέρωτη. Δὲν ἄφηκε ἡ ψυχὴ του
Ἄλλο σημάδι ὀπίσω της παρὰ 'ς τὰ χνὸ τὸ στόμα,
Σὰ μιὰν ἀχτίδα φεγγαριοῦ 'ς τὸ μάρμαρο τοῦ τάφου,
Ἕνα χαμόγελο βουβό, νεκρό, σθανωμένο
Ὡς τοῦ γέροντα τάρματωλοῦ τὰ κάτασπρα τὰ γένηα.

Σπρώχνει 'ς τὴ θήκη κόκκινο τὸ γιαταγάνι ὁ κλέφτης,
Κι' ἀρπάζει τὸ δισάκκι του! Ὡς τὴ μιὰ μεριά φορτώνει
Τὸ κρίθινό του τὸ ψωμί, 'ς τὴν ἄλλη ματωμένο
Τὸ λείψανό του τὰ χριβό. Τὸ δάχτυλό του βάφει
Ὡς τὸ αἷμα πᾶφριζε 'ς τὴ γῆ, σταυρόνει τὸ κουφάρι
Καὶ χάνεται 'ς τὴ λαγκαδιά... Καπνὸς ὁ πεζοδρόμος.

Τρέχουνε πίσω του ξαγριωμένοι
Πενήντα Λιάπιδες, τὸν κυνηγοῦν.
Ὁ ἴσκιος ἔφευγε, πετᾷ, διαβαίνει . . .
Ἡ νύχτα ἐπλάκονε, λυσομανοῦν.

Ἐν τῇ ῥάχῃ ἐμαύρισε σὰ συγνεφάκι . . .
Ἀδειάζουν τᾶρματα . . . στέχουν νὰ ἰδοῦν.
Βροχή τὰ βόλιά τους μὲς ἔς τὸ δισάκκι
Τὸν Ἀστραπόγιαννο ψόφια χτυποῦν.

Ὁ κλέφτης ἀνοιξε τὸ πάτημά του,
Πηδᾷ χαλάσματα καὶ λαγκαδιαῖς,
Πέρνει τὸ λείψανο ἔς τὴν ἀγκαλιά του . . .
Κάλλιο ἔς τὴν πλάτη του χίλιαις βολιαῖς.

Ἀγριοπρίναρα, παλούρια, βάτοι,
Τὴ σάρκα τῶτρωγαν, ὅθε διαβῆ.
Τὸ αἷμά του ἔβαφε τὸ μονοπάτι,
Ἐμπρὸς τρισκότειδο, καὶ πίσω ἐχθοροί.

Ἵς τὸ χιόνι ἐβάλλονε τὸ παλληκάρι,
Τῇ γλώσσα τῷφρυγε δίψα σκληρή,
Νύχτα θεότυφλη χωρὶς φεγγάρι
Καὶ δὲν ἀπόσταινε, πάντα πατεῖ.

Περνοῦν μεσάνυχτα κ' ἡ Πούλια σθυέται,
Τὰ πλάγια ἀσπρίζουνε, σιμόν' ἡ Αὐγή.
Στέκει... ἀκουρμένεται... δὲν ἀγροικιέται
Κάνένα πάτημα... παντοῦ σιγή.

Ξυπνοῦν ἡ πέρδικαις ἔς τὸ χαραμέρι...
Ἵς τὸ λόγγο ἐρρίχτηκε, γύρω θωρεῖ...
Γνωρίζει ἀνέλπιστα παλὴρὸ λημέρι,
Τῇ βρύση ἐξάνοιξε πῶτρεχ' ἐκεῖ.

Πάλ' ἀκουρμαίνεται... γέρνει ταυτιά του.
Πέφτει τὰπίστωμα, τῇ γῇ ῥωτᾷ...
Χτύπο δὲν ἄκουσε... Μόν' ἡ καρδιά του
Μέσα ἔς τὰ στήθιά του, βαρεῖ, πετᾷ.

Τοῦ φάνηκε ὅτι ἐξέφυγε . . . Ἐμέτρησ' ἓνα ἓνα
Τάρματα τ' Ἀστραπόγιαννου, δὲν ἔχασε κἀνένα
Τὸ μαῦρο τὸ κλεφτόπουλο 'ς τὸ φοβερό του δρόμο.
Σιμὰ 'ς τὴ βρύση ἐκάθισε, καταιίδασε ἀπ' τὸν ὦμο
Τὸ ἔρμο τὸ δισάκκι του . . . Τὸ μάτι του ἔχει ἀντόρα . . .
Ἀπλόνει μὲς 'ς τὸ σάβανο τὸ χέρι μὲ λαχτára . . .
Σφίγγει τὰ κρύα τὰ μαλλιά . . . Ὁ νοῦς του ἀνεμοζάλη . . .
Ξεσέρνει τὸ κεφάλι.

Μ' ἀνατριχύλα τὸ θωρεῖ. 'Σ τὰ χόρτα τὸ καθίζει
Πέρνει 'ς τὴ φούχτα του νερό, τὸ νίβει, τὸ χτενίζει,
Ζερβιά τοῦ βάνει τὸ σπαθί, δεξιὰ τὸ καρυσφύλλι,
Πλένει τὸ στόμα τὸ βουβὸ καὶ 'ς τὰ νεκρά τὰ χεῖλη
Βρίσκει ὁ Λαμπέτης ἄσθυστο σὰν νᾶταν πετρωμένο
Τοῦ γέρου τὸ χαμόγελο γλυκ' ἀποκοιμημένο.
Τότε ἐξαλάφρωσε ἡ καρδιά, τότε ἓνα δάκρυ πέφτει
'Σ τὸ πρόσωπο τοῦ κλέφτη.

Ἐννοίωσ' ὅτ' εἶχε τὴν εὐχὴ τάρματωλοῦ μαζί του
Καὶ ξεσυγνέφιασε μὲ μιᾶς ἡ θολερὴ ψυχὴ του.
Τοῦ φάνηκε ὁλοζώντανος ἐκεῖ μὲ τάρματά του

Ὁ γέροντάς του νηστικός ὅτ' ἔστεκε σιμά του.
Κόβει βλαστάρια τρυφερά, τῇ φτέρῃ ξεφυλλίζει
Πέρνει ἓνα κρίθινο ψωμί 'ς τὴ μέση τὸ χωρίζει
Καὶ τῇ μιᾷ σφήνα ἀπὸ ταῖς δυὸ τῇ δίνει 'ς τὸ κεφάλι
Κί' αὐτὸς κρατεῖ τὴν ἄλλῃ.

» Εὖπν' Ἀστραπόγιαννε, γλυκοχαράζει,
Γιατί ἐκοιμήθηκες τόσο βαρειά;
Εὖπνα ὁ Λαμπέτης σου γλυκὰ σὲ κράζει
Νὰ ἰδῇς τὰ φράξα σου, τὰ κρύα νερά. »

» Τὰ μάτια σου ἀνοιξε, ψυχοπατέρα,
Νὰ ἰδῇς ποῦ σ' ἔφερα σὲ μιὰ βραδειά.
Μὲς 'ς τὸ λημέρι σου μ' ἠΰρηχ' ἡ μέρα,
Τῶχῳ, Ἀστραπόγιαννε, κρυφὴ χαρά. »

» Θυμᾶται, ἀνήλικο μ' εἶχε πετάξει
'Σ τὸ δρόμο ἡ μοῖρά μου, μικρὸ, μικρὸ,
Τῇ μάνα οἱ ἄπιστοι μοῦχανε σφάξι
'Σ τὸ λόγγο ἐκρύφτηκα γυμνὸ, ὀρφανό. »

» Ἐδῶ ἐπρωτῶρθαμε . . Μ' ἀκοῦς πατέρα ; . . .

Ἐδῶ μ' ἀνάστητες νεκρὸ, φτωχό.

Ἐδῶ μὲ πότισες δροσιὰ κι' ἀγέρα

Μ' ἔκαμες ἔλατο, πατέρα ἐδῶ. »

« Πρῶτος σὺ μῶδειξες τοῦ ἐχθροῦ τὴν ὄψη

Καὶ σὺ μ' ἐβάφτισες μὲς 'ς τὴ φωτιά.

Ποιὸς νὰ σοῦ τῶλέγε πῶς θὰ σὲ κόψη

Τὸ χέρι πῶμαθες νὰ πολεμᾷ ; »

» Εὐπν' Ἀστραπόγιαννε, καὶ κύτταξέ με

Φάγε μ' ἐμέναννε λίγο ψωμί.

Φόρεσε τάρματα, χαιρέτησέ με

Εὐπνα, ζωντάνεψε κ' ἦρθ' ἡ αὐγή. »

» Ἐσὺ ἐπρωτόδινες ψηλὰ 'ς τὸ βράχο

Τὸ καλημέρισμα 'ς τὸν ἀητὸ,

Σὺ πρῶτος ἔδειχνες 'ς ἐμέ, 'ς τὸ Ζάχο

Τὸ γλυκοχάραμμα 'ς τὸν οὐρανό. »

» Τότ' ἐξεφύτρωνες σάν κυπαρίσσι
Ἵ τὰ καταράχια μας τρομαχτικό,
Τὸν ἰσχύ σου ἔστελνες νὰ φοβερίσῃ
Κάτου τὰ Σάλονα . . . καὶ τώρα ἐδῶ. »

» Ὁ Ζάχος ἔπεσε . . κῆταν γραμμένο
Ἐγὼ, Ἀστροπόγιαννε, πάλ' ὀρφανὸ
Τὸ ξυλοκρέββατο γιὰ σὲ νὰ γένω
Γιὰ σὲ, πατέρα μου, γῆ νὰ ζητῶ. »

Κ' ἐκεῖ ποῦ ὁ δύστυχος μοιρολογοῦσε
Μὲ μιᾶς αὐτιάζεται . . . κ' ἓνα σκυλὶ
Μακρὰ τοῦ φάνηκε σάν κι' ἀλυχτοῦσε,
Κούφια σάν κι' ἄκουσε ποδοβολή.

Τὰ δέντρα ἐσείστηκαν, τὰ χαμοκλάδια,
Σκιασμένα ἐπρόβαιναν συχνὰ συχνὰ
Πλατώνια, ἀγριόπουλα, λαγοὶ, ζαρκάδια . . .
Μὴν ἐπαγάνζεν ἡ Λιαπουριά; . . .

Σκύφτει, ακουρμαίνεται . . . σιμόν' ἢ ἀντάρα . . .

Τοῦδραν τὸ πάτημα 'ς τὸ χιόνι οἱ ἐχθροί.

Ἀρπάζει τάρματα, κρύβει τὴν κára

Πετᾶ, ἀναλήφτηκε σὰν ἀστραπή.

Τρέχει ἐδῶθ', ἐκεῖθε γέρνει

Ἡ ἔρμη φτέρνα 'ς τὸ βουνό,

Μαῦρο κῦμα ἀνεμοδέρνει

Καὶ δὲ βρίσκει ἓνα γιαιλό.

Τὸν ἐπῆρε γι' ἀγωγιάτη

Χάρος ἄγρυπνος, σκληρός . . .

Σαλαγáει, βαρεῖ τὴν πλάτη

Πάντα πίσω του ὁ νεκρός.

Ἐς τὸ τυφλὸ τὸ τρέξιμό του

Μὲς 'ς τὴ φύχτα του ἀρπαχτὰ

Γιὰ νὰ βρέξῃ τὸ λαιμό του

Πίνει πάχνη καὶ περνᾷ.

Τὸν ἐθέριζε ἄγρια πείνα
Καὶ δὲν ἔχει ἄλλο ψωμί . . .
’Σ τὸ σακκί του μέν’ ἡ σφῆνα
Τ’ Ἀστραπόγιανου ξερή.

’Σ τάχαμνά τὰ δάχτυλά του
Τὴν ἐπῆρε μιὰ φορά . .
Θολωμέν’ εἶν’ ἡ ματιά του
Καὶ τὰ χεῖλη του ἀνιχτά.

’Ολος ἔτρεμε . . . ’ς τὸ στόμα
Τὴν ἐζύγωσε σκιαχτά . . .
Δὲν ἀμάρτησε, ὅχι, ἀκόμα . . .
’Αναστέναξε βαρειά.

Μὲ μιᾶς τῷφυγ’ ἓνα δάκρυ,
Τὴν ἐφίλησε γλυκά,
Καὶ ’ς τὸν κόρφο σὲ μιὰν ἄκρη
Τὴν ἐγώνιασε βαθειά.

Πόσαις μέραις καὶ ποῦ τρέχει
Πόσαις νύχταις δὲ μετρᾷ,
Μέσα ὁ νοῦς του πάντα βρέχει
Ἐπὶ τὴν ψυχὴν του συγνεφιά.

Μὲς ἔς τὸ λόγγον ἂν σταματήσῃ
Γιὰ νὰ πάρῃ ἀνασασμὸν,
Κάποιος λύκος θὰ χουμήσῃ
Γιὰ ν' ἀρπάξῃ τὸ νεκρό.

Καλιακούδαις καὶ κοράκοι
Τὸ κεφάλι κυνηγοῦν,
Μὲ τὰ νύχια ἀπ' τὸ διστάκκι
Νὰ τὸ κλέψουν πολεμοῦν.

Ἀνδρείεύεται ἡ καρδιά του
Τρέχει ἀκόμα λίγο ἔμπρὸς,
Μιὰ κρυφὴ βρίσκει σπηλιὰ του,
Μέσα ῥίχνεται ὁ φτωχός.

Ξεφορτόνεται, δειλιάζει,
Γέρνει ἀναίσθητος 'ς τὴ γῆ,
Κλεῖ τὰ μάτια του, πλαγιάζει
Καὶ τὸ λείψανο κρατεῖ,

Κ' ἐκεῖ ποῦτανε θαμμένος
Μὲς 'ς τοῦ ὕπνου τὴ νυχτιᾶ,
'Σ τὸ πλευρό του ὁ σκοτωμένος
'Ανταριάζεται, ξυπνᾷ.

Στέκει ἐμπρός του ... Τὰ δυὸ μάτια
Κούφια χάσκουνε πλατειά.
Πέφτ' ἡ σάρκα του κομμάτια
Τὰ δυὸ χεῖλη λαγγαδιά.

Τὸ γλυκὸ χαμόγελό του
Λίγο λίγο εἶχε σβυστῇ
Καὶ περνοῦν 'ς τὸ μέτωπό του
Μαῦρα γνέφη ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

» Παιδί μου, ἐγέρασε τὸ λείψανό μου
Τόσα μερόνυχτα χωρὶς ταφῇ
Ὁ Χάρος ἔφαγε τὸ πρόσωπό μου
Δός μου, Λαμπέτη μου, μιὰ φούχτα γῆ.»

« Κάτου ᾽ς τὰ Σάλωνα, ξεψυχισμένος
Ὁ ἐχθρὸς ἐφώλιασε μακρὰ ἀπεδῶ
Ξύπνα, Λαμπέτη μου, κι' ἀποσταμένος
Θέλω ᾽ς τὸ μνημά μου νὰ πάω κ' ἐγώ.»

» Βλέπεις μυρίστηκαν τὸ σκοτωμό μου
Ὅρνει ἀνυπόμονα, μαῦρα πουλιά,
Πρὶν μὲ ξεσχίσουνε ᾽ς τὸ σάβανό μου
Παιδί μου, κρύψε με ᾽ς τὴ γῆ βαθειά.»

» Τώρα ποῦ ἐκόρνισαν κι' ὀλόγυρά μου
Σκοτάδι τρίδιπλο μὲ πλημμυρεῖ
Πάρ' τὸ δισάκκι σου, πάρ' τὰ ρματά μου,
Ξύπνα νὰ φύγωμε πρὶν ἔρθ' ἡ αὐγή.»

» Θέλω τὸ χάραμμα, πῶβγαينه πρῶτο
Καὶ μοῦ χαμάρονε τῇ λεβεντιά,
Τὰ γέρι πῶτρεχε, χνῶτο μὲ χνῶτο,
Καὶ μοῦ ζωντάνευε τὰ σωθικά»

» Ἡ ἀριαῖς, τὰ πεῦκά μου, τὰ κρύα νερά μου,
Θέλω Λαμπέτη μου, νὰ μὴ μὲ ἰδοῦν,
Νὰ μὴ γνωρίζουνε τὴν ἀσχημιὰ μου . . .
Ἔλα νὰ φύγωμε, μὴν πικραθοῦν. »

» Τώρα ποῦ μ' ἔφερес ὡς τὰ Παλάτια,
Σκάψε τὸ λάκκο μου 'ς αὐτὴν τῇ γῇ.
Ἐδῶ δὲ φτάνουνε τοῦ ἐχθροῦ τὰ μάτια
Δὲν ἀναιβαίνουνε παρὰ ἀητοί.»

» Λαμπέτη, χῶσέ με μὲ τάρματά μου
Ὀλόρθα, στησέ τα, δεξιὰ ζερβιά.
Νᾶναι 'ς τὸ μνημὰ μου κεροδοσά μου,
Πρωτοπαλλήκαρα 'ς τὴν ἐρημιὰ.»

» Κι' ὅταν, Λαμπέτη μου, με χωματίσης
Ἐβγα'ς τὸ Τρίκορφο γοργά, γοργά
Νὰ πῆς πῶς σ' ἔστειλα νὰ πολεμήσης
Ἦες χαιρετίσματα 'ς τὴν κλεφτουριά.»

» Ἐχτὲς ἐπιάστηκε κ' ἐκεῖ τουφέκι
Ἵς τὸν ὕπνο μου ἄκουσα τὸ βογγητὸ
Ἐγὼ ἀποσβύστηκα κί' ἀστροπελέκι
Λαμπέτη, μῶμεινες ἐσὺ στερνό.»

« Μὴ μοῦ πικραίνεσαι, κ' εἶναι γραμμένο
Μ' ἐμένα γρήγορα νάνταμωθῆς,
Τρέχα πολέμησε καὶ σὲ προσμένω
Ἵς τὸ μνημὰ μου ἄλυωτος ὅσο νάρθῃς.»

Ξυπνᾷ, ἀλαφιάζεται ὁ νοῦς του ἀνάφτει
Βουβὸς ἐπέρασε μιὰ λαγγαδιά.
Βρίσκει ἐν' ἀπόγωνο, τὸ χῶμα σκάφτει
Τὰ χεῖλη ἐπέτρωσαν, πάντα βουθά.

Τὸ νύχι αἱμάτωνε μὲς 'ς τὸ στουρνάρι
Ἐχωσε τάρματα καὶ τὸ ψωμί
Ἵ τὸ λείψανο ἔστρωσε χλωρὸ γρυπάρι,
Τὸ μνηῆμα ἐσφράγιτε, σκύφτει, φιλεῖ.

Βαστᾷ τὸ δάκρυ του, τὸ καταπίνει
Δὲν ἐξανάσαινε μὴν προδοθῇ,
Κυττάζει ὀλόγυρα, πετιέται, χύνει,
Τρέμει 'ς τὸν πόλεμο μὴ δὲ βρεθῇ.

Βλέπει τὸ Τρίκορφο, σφίγγεται, φτάνει
Τὸ λιανοτούφεκο πέφτει πυκνό.
Σέρνει 'ς τὰ δόντια του τὸ γιαταγάνι
Ρουφᾷ ἀνυπόμονα φλόγα, καπνὸ.

Ποῦθε νὰ πλάκωσε παρόμοια ἀντάρρα
Παρόμοιος σίφουνας, ὁ ἐχθρὸς ῥωτᾷ.
Τὸ χέρι ἐδούλευε καὶ βουβαμάρα
Πάντα τὰ χεῖλη του κρατεῖ κλειστά.

Χάρος ἀνέλπιστος περνᾷ θερίζει
Ἀναστηλώθηκε κ' ἡ κλεφτουριά.
Ῥυάζετ' ἡ Ῥούμελη 'ς τὸ μετερίζι
Ῥίχνεται πίσω του παύει ἡ φωτιά.

Δὲν τὸν ἐπρόφταιναν ... Τὸν ἀνακράζουν
Δὲν ἀποκρένεται, διαβαίνει ἐμπρός.
Τὰ χέρια του ἄκοπα χτυποῦνε, σφάζουν
Σχορπᾷ, ἀνταριάζεται, φεύγει ὁ ἐχθρὸς.

Ὶ τὸ δρόμο του ἄξαφνα τοῦ λυέται ἡ χαίτη
Ὶ τὴν πλάτη ἀνέμισε σὰ δυὸ φτερά
Τότε τοῦ φώναξαν. — » Στάσου, Λαμπέτη,
« Ἀφῆσε κ' ἔνανε γι' ἄλλη φορά.»

Κί' αὐτὸς δὲν ἔνοιωθε ποιὸς τόνε κράζει,
Πάντα ἐσαλάγαγε τῇ Λιαπουριά,
Τὰ γέρι ἐθόλωσε, ξεμοναχιάζει . . .
Ἄστραψ' ἐβρόντησε μιὰ πιστολιά.

Τὸν ἐλαβώσανε . . . Ὡς τὸ χῶμα γέρνει,
Τὸ βόλι ἐχώνεψε μὲς 'ς τὰ πλευρά.
Πέφτει τὰ πίστομα σιγὰ ξεσέρνει
Σὰ φίδι κρύβεται μὲς 'ς τὰ κλαριά.

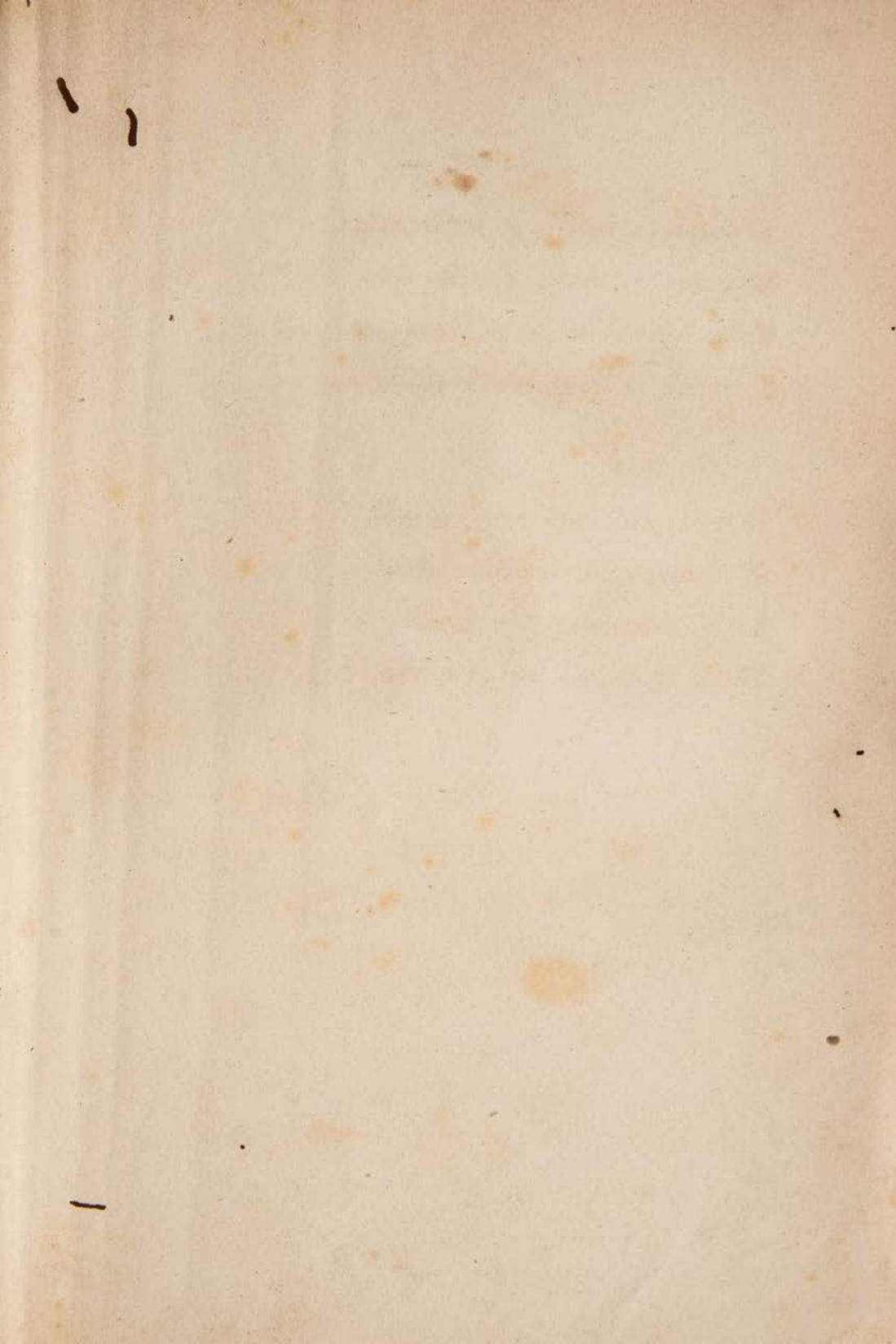
Ἐβόσκει ὁ θάνατος τὰ σωθικά του
Κ' ἐκεῖνος ἔτρεχεν ὀλονυχτὺς
Πατεῖ, σωριάζεται, σθυέτ' ἡ καρδιά του . . .
Ποῦς' Ἀστραπόγιαννε νὰ τόνε ἰδῆς; . . .

Διαβαίνει ἀνήφορους καὶ μονοπάτια,
Βράχους ἀπάτητους, νεροσυρμαῖς,
Ἐξημερώθηκε μὲς 'ς τὰ Παλάτια,
Ἐψυχομάχησε χίλιαις φοραῖς.

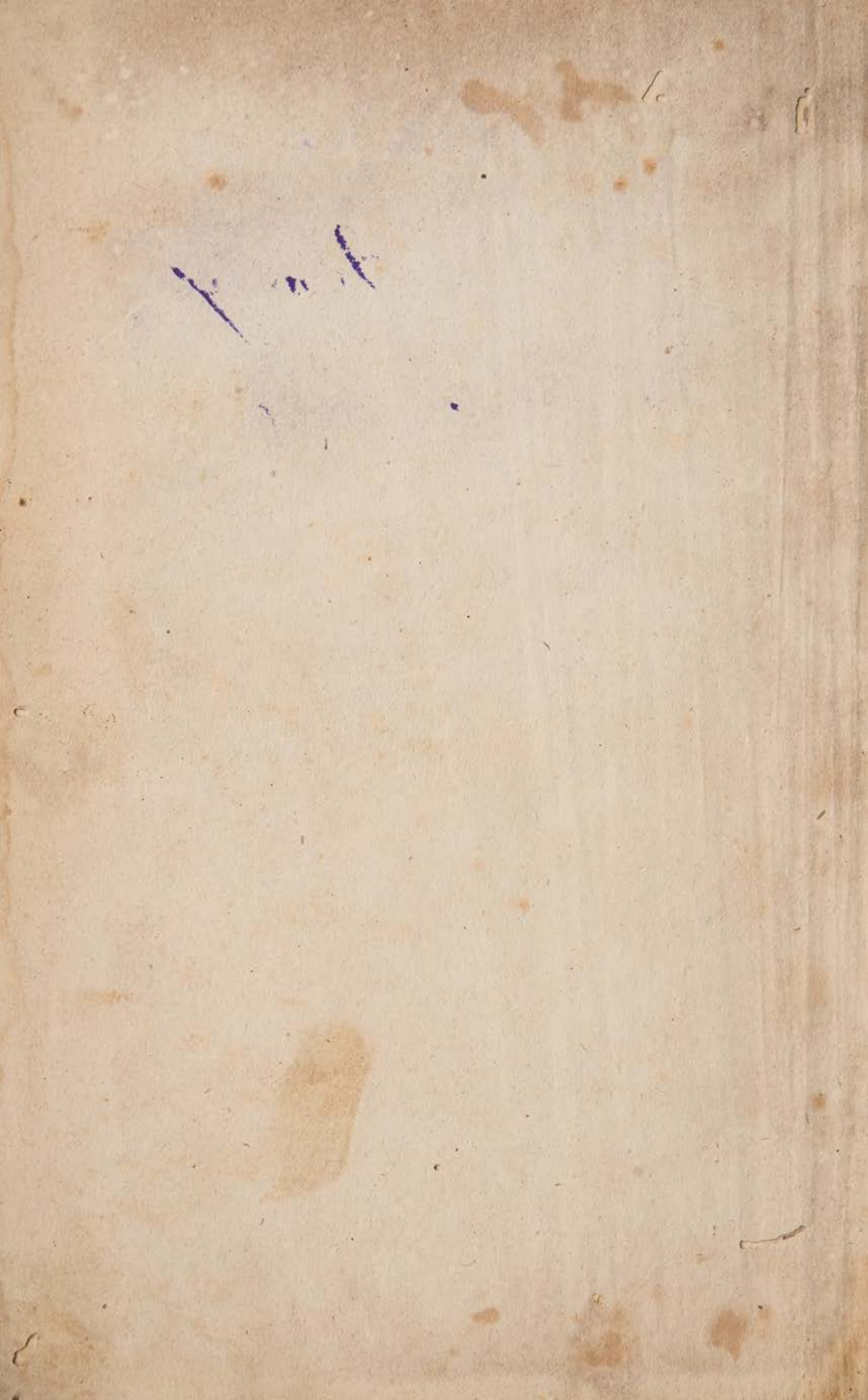
Τὸ μνημα ἐπρόσμενε . . . Λιγάκι ἀκόμα
Νὰ φτάσῃ τῶλειπε . . . πετιέται ὀρθός.
Πηδᾶ, ἀνδρειεύεται . . . τὸ ἔρμο χῶμα
Σφίγγει 'ς τὰ δόντια του, πέφτει νεκρός.

Τὸ βράδυ ἀνέλπιστα πιάνει τὸ χιόνι
Κι' ὁ τάφος κρύβεται βαθειὰ βαθειά.
Λὲς κ' ἐσαβάνωσαν 'ς ἓνα σεντόνι
Τὰ δυὸ τὰ λείψανα σφιχτὰ σφιχτά.

ΤΕΛΟΣ.

~~Specimen in...~~

Admiration
~~Specimen in...~~
L. M. D. C.

~~Specimen in...~~

